

2023

คุณค่าและความเปลี่ยนแปลง เรื้อนขึ้นถื่นมลายู : กรณิศึกษาชุมชนริมคลองตำมะลัง
จังหวัดสตูล

ชารึดา ยาดึง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd>

 Part of the [Architectural Technology Commons](#), and the [Environmental Design Commons](#)

Recommended Citation

ยาดึง, ชารึดา, "คุณค่าและความเปลี่ยนแปลง เรื้อนขึ้นถื่นมลายู : กรณิศึกษาชุมชนริมคลองตำมะลัง จังหวัดสตูล" (2023).
Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD). 10086.
<https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/10086>

This Thesis is brought to you for free and open access by Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD) by an authorized administrator of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

คุณค่าและความเปลี่ยนแปลงเรื้อรังผันถื่นมลายู : กรณีศึกษาชุมชนริมคลองท่ามะลิ่ง จังหวัดสตูล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรม ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2566

VALUE AND CHANGES OF THE MALAYA VERNICULAR HOUSES : A CASE OF TAMMALANG
COMMUNITY, SATUN PROVINCE.

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Architecture in Architecture
Department of Architecture
Faculty Of Architecture
Chulalongkorn University
Academic Year 2023

หัวข้อวิทยานิพนธ์

คุณค่าและความเปลี่ยนแปลงเรื้อรังพื้นถิ่นมลายู :

กรณีศึกษาชุมชนริมคลองตำมะลัง จังหวัดสตูล

โดย

น.ส.ชาริดา ปาติง

สาขาวิชา

สถาปัตยกรรม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร.วิมลรัตน์ อิศระธรรมบุญ

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
()
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทิดศักดิ์ เตชะกิจจจร)
..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.วิมลรัตน์ อิศระธรรมบุญ)
..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทร์ สีสัมพรโรจน์)
..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(เกรียงไกร เกิดศิริ)

ชาริตา ปาติง : คุณค่าและความเปลี่ยนแปลงเรือนพื้นถิ่นมลายู : กรณีศึกษาชุมชนริม
คลองตำมะลัง จังหวัดสตูล. (VALUE AND CHANGES OF THE MALAYA
VERNICULAR HOUSES : A CASE OF TAMMALANG COMMUNITY,SATUN
PROVINCE.) อ.ที่ปรึกษาหลัก : รศ. ดร.วิมลรัตน์ อิศระธรรมบุญ

ชุมชนที่เลือกมาศึกษา คือ ชุมชนริมคลองตำมะลัง จังหวัดสตูล ซึ่งเป็นชุมชนที่ติดกับชายแดนส่วนใต้สุดของประเทศไทยฝั่งทะเลอันดามัน ด้านตะวันตกติดกับพื้นที่ทางตอนเหนือสุดของประเทศมาเลเซีย ได้แก่ ปะลิส เกดะห์ ปีนังและเปรัก นับได้ว่าเป็นต้นกำเนิดของเรือนมลายูในแถบชายฝั่งทะเลอันดามัน งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการประกอบด้วย (1) เพื่อทำความเข้าใจเรือนพื้นถิ่นมลายูในชุมชนริมคลองตำมะลัง ในเรื่องสภาพแวดล้อมและที่ตั้ง สถาปัตยกรรมและประโยชน์ใช้สอย (2) เพื่อระบุคุณค่าและความแท้ของเรือนพื้นถิ่นมลายู (3) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของเรือนพื้นถิ่นมลายู เพื่อเสนอแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูเรือน วิจัยประกอบด้วย การเก็บข้อมูลภาคเอกสารเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการอ้างอิงถึงลักษณะของเรือนพื้นถิ่นมลายู และการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์ สัมภาษณ์ ฝังวัด บันทึกภาพ งานวิจัยนี้เลือกเรือนพื้นถิ่นมลายูที่มีอายุ 100 ปี ถึงเรือนที่มีอายุ 40 ปี ที่ยังแสดงถึงอัตลักษณ์ของเรือนมาเป็นกรณีศึกษา ต่อมา ข้อมูลที่เก็บมาได้จะถูกนำมาวิเคราะห์เพื่อจัดแบ่งประเภทของเรือนผลสรุปที่ได้ คือ ความเข้าใจคุณค่าและการเปลี่ยนแปลงของเรือนพื้นถิ่นมลายู รวมถึงปัจจัยที่นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของพื้นที่ชุมชนริมคลองตำมะลัง จากการประเมินคุณค่าและสัมภาษณ์ผู้อาศัยในพื้นที่ การอนุรักษ์เรือนควรคำนึงถึงการใช้วัสดุที่เหมาะสม รักษาคุณค่าของเรือน ตลอดจนปรับปรุงการใช้สอยเรือนให้รองรับการใช้งานในปัจจุบัน

CHULALONGKORN UNIVERSITY

สาขาวิชา สถาปัตยกรรม

ลายมือชื่อนิสิต

ปีการศึกษา 2566

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

6270060625 : MAJOR ARCHITECTURE

KEYWORD: Malay vernacular house Thai Muslim house Malay-Muslim
community Tammalang Canal community conservation value

Charida Pating : VALUE AND CHAGES OF THE MALAYA VERNICULAR HOUSES
: A CASE OF TAMMALANG COMMUNITY,SATUN PROVINCE.. Advisor: Assoc.
Prof. WIMONRART ISSARATHUMNOON

The study aimed to investigate the changes in Malay vernacular houses in the Tammalang Canal Community. This community is in Satun Province, which is adjacent to the southernmost border of Thailand on the Andaman Sea coast. To the west, the community connects to the northernmost areas of Malaysia, including Perlis, Kedah, Penang, and Perak. It can be considered the origin of the Malay vernacular houses on the Andaman coast. The research had three primary objectives: (1) to understand the Malay vernacular houses in terms of environment and location, architecture, and uses; (2) to identify the value and authenticity of the houses; (3) and to study the factors affecting the change of the houses to propose guidelines for conservation and rehabilitation. The research method included collecting documentary data. This data will be used as a database referring to the characteristics of Malay vernacular houses. Field data were collected through interviews and surveys, taking photographs and recordings. The research selected Malay vernacular houses aged 100 to 40 years, which still show their identities, as case studies. Later, the collected data was analyzed to classify the types of houses. The research conclusions included understanding values, the transformation of Malay vernacular houses, and the factors of change and adaptation in the Tammalang Canal community. Through value assessment and interviews with residents. the conservation of the houses should focus on using

Field of Study: Architecture Student's Signature

Academic Year: 2023 Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้เนื่องจากความกรุณาของอาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์.ดร. วิมลรัตน์ อิศระธรรมบุญ ในการให้คำปรึกษาและคำแนะนำเพื่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ดำเนินการไปอย่างราบรื่น และขอกราบขอบพระคุณอาจารย์คณะกรรมการทุกท่าน อันได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทิดศักดิ์ เตชะกิจขจร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทร์ สีอัมพรโรจน์และรองศาสตราจารย์.ดร.เกรียงไกร เกิดศิริ ที่ได้สละเวลาอันมีค่ามาให้คำแนะนำและข้อชี้แนะที่เหมาะสมตั้งแต่ช่วงนำเสนอหัวข้อมาจนถึงสอบปิดจบเล่ม เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นและขอขอบพระคุณชาวบ้านชุมชนตำมะลัง จังหวัดสตูล รวมถึงผู้ให้สัมภาษณ์ที่ได้รับการอนุเคราะห์ความช่วยเหลือและความร่วมมือเป็นอย่างดีสำหรับการเก็บข้อมูล สุดท้ายนี้กราบขอบพระคุณครอบครัว อาจารย์คัมภีร์ คล้ามนฤมลและบุคคลรอบข้างที่ให้การสนับสนุนเป็นกำลังใจ ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วง

ชาริดา ปาติง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
บรรณานุกรม.....	2
ประวัติผู้เขียน.....	4

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บรรณานุกรม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	ชาริตา ปาติง
วัน เดือน ปี เกิด	17 พฤศจิกายน พ.ศ.2537
สถานที่เกิด	โรงพยาบาลสตูล
วุฒิการศึกษา	ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต
ที่อยู่ปัจจุบัน	535 หมู่3 ตำบลตำมะลัง อำเภอเมือง จังหวัดสตูล 91000

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

คุณค่าและความเปลี่ยนแปลงเรื้อรังผันถื่นมลายู : กรณีศึกษาชุมชนริมคลองท่ามะลิ่ง จังหวัดสตูล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรม ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2566

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

VALUE AND CHANGES OF THE MALAYA VERNICULAR HOUSES : A CASE OF TAMMALANG
COMMUNITY, SATUN PROVINCE.

A Thesis submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of
Master of Architecture in Architecture Department of Architecture
Faculty of Architecture Chulalongkorn University
Academic Year 2023
Copy of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	คุณค่าและความเปลี่ยนแปลงเรือนพื้นถิ่นมลายู :
	กรณีศึกษาชุมชนริมคลองท่ามะลิ จังหวัดสตูล
โดย	นางสาวชาริดา ปาติง
สาขาวิชา	สถาปัตยกรรม
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	รองศาสตราจารย์.ดร.วิมลรัตน์ อิศระธรรมบุญ

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

.....คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(.....)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทิดศักดิ์ เตชะกิจขจร)
.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์.ดร.วิมลรัตน์ อิศระธรรมบุญ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทร์ สีสัมพรโรจน์)
.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์.ดร.เกรียงไกร เกิดศิริ)

ชาร์ิดา ปาติง : คุณค่าและความเปลี่ยนแปลงเรือนพื้นถิ่นมลายู : กรณีศึกษาชุมชนริมคลองตำมะลัง
 จังหวัดสตูล VALUE AND CHANGES OF THE MALAYA VERNICULAR HOUSES : A CASE OF
 TAMMALANG COMMUNITY, SATUN PROVINCE.
 อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : รองศาสตราจารย์.ดร.วิมลรัตน์ อิศระธรรมบุญ

ชุมชนที่เลือกมาศึกษา คือ ชุมชนริมคลองตำมะลัง จังหวัดสตูล ซึ่งเป็นชุมชนที่ติดกับชายแดนส่วนใต้สุดของประเทศไทยฝั่งทะเลอันดามัน ด้านตะวันตกติดกับพื้นที่ทางตอนเหนือสุดของประเทศมาเลเซีย ได้แก่ ปะลิส เกดะห์ ปีนังและเปรัก นับได้ว่าเป็นต้นกำเนิดของเรือนมลายูในแถบชายฝั่งทะเลอันดามัน งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการประกอบด้วย (1) เพื่อทำความเข้าใจเรือนพื้นถิ่นมลายูในชุมชนริมคลองตำมะลัง ในเรื่องสภาพแวดล้อมและที่ตั้ง สถาปัตยกรรม และประโยชน์ใช้สอย (2) เพื่อระบุคุณค่าและความแท้ของเรือนพื้นถิ่นมลายู (3) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของเรือนพื้นถิ่นมลายู เพื่อเสนอแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูเรือน วิจัยประกอบด้วย การเก็บข้อมูลภาคเอกสารเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการอ้างอิงถึงลักษณะของเรือนพื้นถิ่นมลายู และการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์ สัมภาษณ์ ฝังวัด บันทึกภาพ งานวิจัยนี้เลือกเรือนพื้นถิ่นมลายูที่มีอายุ 100 ปี ถึงเรือนที่มีอายุ 40 ปี ที่ยังแสดงถึงอัตลักษณ์ของเรือนมาเป็นกรณีศึกษา ต่อมา ข้อมูลที่เก็บมาได้จะถูกนำมาวิเคราะห์เพื่อจัดแบ่งประเภทของเรือน ผลสรุปที่ได้คือ ความเข้าใจคุณค่าและการเปลี่ยนแปลงของเรือนพื้นถิ่นมลายู รวมถึงปัจจัยที่นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของพื้นที่ชุมชนริมคลองตำมะลัง จากการประเมินคุณค่าและสัมภาษณ์ผู้อาศัยในพื้นที่ การอนุรักษ์เรือนควรคำนึงถึงการใช้วัสดุที่เหมาะสม รักษาคุณค่าของเรือน ตลอดจนปรับการใช้สอยเรือนให้รองรับการใช้งานในปัจจุบัน

คำสำคัญ: เรือนพื้นถิ่นมลายู, เรือนไทยมุสลิม, ชุมชนมลายู-มุสลิม, ชุมชนริมคลองตำมะลัง, การอนุรักษ์, คุณค่า

สาขาวิชา	สถาปัตยกรรม	ลายมือชื่อนิสิต.....
ปีการศึกษา	2565	ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก.....

Charida Pating : VALUE AND CHANGES OF THE MALAYA VERNICULAR HOUSES : A CASE OF TAMMALANG COMMUNITY, SATUN PROVINCE.

Associate professor, Ph.D. Wimonrart Issarathumnoon

The study aimed to investigate the changes in Malay vernacular houses in the Tammalang Canal Community. This community is in Satun Province, which is adjacent to the southernmost border of Thailand on the Andaman Sea coast. To the west, the community connects to the northernmost areas of Malaysia, including Perlis, Kedah, Penang, and Perak. It can be considered the origin of the Malay vernacular houses on the Andaman coast. The research had three primary objectives: (1) to understand the Malay vernacular houses in terms of environment and location, architecture, and uses; (2) to identify the value and authenticity of the houses; (3) and to study the factors affecting the change of the houses to propose guidelines for conservation and rehabilitation. The research method included collecting documentary data. This data will be used as a database referring to the characteristics of Malay vernacular houses. Field data were collected through interviews and surveys, taking photographs and recordings. The research selected Malay vernacular houses aged 100 to 40 years, which still show their identities, as case studies. Later, the collected data was analyzed to classify the types of houses. The research conclusions included understanding values, the transformation of Malay vernacular houses, and the factors of change and adaptation in the Tammalang Canal community. Through value assessment and interviews with residents, the conservation of the houses should focus on using proper materials while preserving their values. The houses should also be adapted to support contemporary uses.

Keywords: Malay vernacular house, Thai Muslim house, Malay-Muslim community, Tammalang Canal community, conservation, value

Field of Study : Architecture

Academic Year : 2022

Student's Signature.....

Advisor's Signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้เนื่องจากความกรุณาของอาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์.ดร. วิมลรัตน์ อิศระธรรมบุญ ในการให้คำปรึกษาและคำแนะนำเพื่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ดำเนินการไปอย่างราบรื่น และขอกราบขอบพระคุณอาจารย์คณะกรรมการทุกท่าน อันได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เทิดศักดิ์ เตชะกิจขจร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทร์ สีอัมพรโรจน์และรองศาสตราจารย์.ดร.เกรียงไกร เกิดศิริ ที่ได้สละเวลาอันมีค่ามาให้คำแนะนำและข้อชี้แนะที่เหมาะสมตั้งแต่ช่วงนำเสนอหัวข้อมาจนถึงสอบปิดจบเล่ม เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นและขอขอบพระคุณชาวบ้านชุมชนตำมะลัง จังหวัดสตูล รวมถึงผู้ให้สัมภาษณ์ที่ได้รับการอนุเคราะห์ความช่วยเหลือและความร่วมมือเป็นอย่างดี สำหรับการเก็บข้อมูล สุดท้ายนี้กราบขอบพระคุณครอบครัว อาจารย์คัมภีร์ คล้ามนฤมลและบุคคลรอบข้างที่ให้การสนับสนุนเป็นกำลังใจ ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วง

ชาวีดา ปาติง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญรูปภาพ.....	ฏ
บทที่ 1.....	1
บทนำ.....	1
1.1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	3
1.3. กรอบแนวคิดของการศึกษา.....	3
1.4. ขอบเขตการศึกษา.....	3
1.5. ระเบียบวิธีการศึกษา.....	7
1.6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
บทที่ 2	9
ทฤษฎี แนวคิด และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	9
2.1 ภูมิทัศน์ชุมชนเมืองดั้งเดิม.....	9
2.1.1. ความหมายภูมิทัศน์ชุมชนเมืองดั้งเดิม.....	9
2.1.2 ความหมายสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น.....	9
2.1.3 องค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงคุณลักษณะของพื้นที่.....	11
2.2 คุณค่า ความเป็นของแท้และปัจจัยการเปลี่ยนแปลง.....	12
2.2.1 คุณค่า ความเป็นของแท้และปัจจัยการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ชุมชน.....	12
2.2.2 คุณค่า ความเป็นของแท้และปัจจัยการเปลี่ยนแปลงสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นประเภทเรือน มลายู.....	14
2.3 หลักการและแนวทางการอนุรักษ์.....	16
2.3.1 ความสำคัญของแนวทางการอนุรักษ์.....	16

2.3.2 หลักการในการอนุรักษ์.....	17
2.3.3 ขอบเขตของกระบวนการอนุรักษ์.....	18
บทที่ 3.....	20
ข้อมูลพื้นที่ศึกษาและลักษณะเฉพาะภูมิทัศน์ชุมชนริมคลองท่ามะลิ.....	20
3.1 ข้อมูลทางประวัติศาสตร์และข้อมูลทั่วไป.....	20
3.1.1 การอยู่อาศัยและการประกอบอาชีพของกลุ่มชาวมลายูในชุมชน.....	21
3.1.2 สภาพแวดล้อมและสภาพเศรษฐกิจ – สังคมของพื้นที่.....	22
3.2 ลักษณะเฉพาะและองค์ประกอบทางภูมิทัศน์.....	27
3.2.1 ภูมิทัศน์ แบบแผนการวางผังชุมชน องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและสถาปัตยกรรมพื้น ถิ่นชุมชนริมคลองท่ามะลิ.....	27
3.2.2 ภูมิทัศน์ของชุมชน.....	29
3.2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างเรือนกับทิศทางการสัญจรภายในและภายนอก.....	30
3.2.4 ความสัมพันธ์ทางกายภาพระหว่างเรือน.....	35
3.2.5 สรุปภาพรวมการวิเคราะห์องค์ประกอบทางกายภาพและความสัมพันธ์กับเรือนพื้นถิ่นมลายู.....	36
บทที่ 4.....	37
เรือนพื้นถิ่นในชุมชนริมคลองท่ามะลิ.....	37
4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการสำรวจภาคสนาม.....	37
4.1.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของภูมิทัศน์.....	38
4.1.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบทางสถาปัตยกรรม.....	38
4.1.2.1 เรือนในประเทศไทยภาคใต้ตอนล่าง.....	38
4.1.2.2 เรือนในจังหวัดสตูล.....	38
4.1.2.3 เรือนในประเทศมาเลเซีย.....	39
4.2 เกณฑ์ในการคัดเลือก.....	40
4.2.1 เกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มเรือนพื้นถิ่นมลายูในชุมชน.....	40
4.2.2 เกณฑ์การคัดเลือกเรือนกรณีศึกษา.....	40
4.3 รูปแบบการจำแนกกลุ่มเรือนพื้นถิ่นมลายู ที่พบจากการลงสำรวจภาคสนาม.....	41
4.3.1 เกณฑ์การแบ่งกลุ่มรูปแบบเรือน.....	41
4.3.1.1 รูปแบบที่ 1 กลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่วสูงหรือปีกนก	

(กลุ่มเรียนที่มีช่วงอายุมากกว่า 100 ปี).....	45
4.3.1.2 รูปแบบที่ 2 กลุ่มเรียนหลังคาทรงแปริัก (กลุ่มเรียนที่มีช่วงอายุที่80 -100 ปี).....	51
4.3.1.3 รูปแบบที่ 3 กลุ่มเรียนหลังคาทรงแปริักร่วมสมัย (กลุ่มเรียนที่มีช่วงอายุ 60 - 80 ปี).....	56
4.3.1.4 รูปแบบที่ 4 กลุ่มเรียนหลังคาทรงจั่ว (กลุ่มเรียนที่มีช่วงอายุ 40 - 60 ปี).....	63
บทที่ 5.....	73
เรือนกรณีศึกษา 8 หลัง.....	73
5.1 องค์ประกอบเชิงพื้นที่และองค์ประกอบทางกายภาพกลุ่มเรียนกรณีศึกษา 8 หลัง.....	73
5.1.1 รูปแบบที่ 1 กลุ่มเรียนหลังคาทรงจั่วสูงหรือปีกนก (กลุ่มเรียนที่มีช่วงอายุมากกว่า 100 ปี) กรณีศึกษาที่ 1.....	75
5.1.2 รูปแบบที่ 1 กลุ่มเรียนหลังคาทรงจั่วสูงหรือปีกนก (กลุ่มเรียนที่มีช่วงอายุมากกว่า 100 ปี) กรณีศึกษาที่ 2.....	89
5.1.3 รูปแบบที่ 2 กลุ่มเรียนหลังคาทรงแปริัก (กลุ่มเรียนที่มีช่วงอายุที่80 -100 ปี) กรณีศึกษาที่ 3.....	102
5.1.4 รูปแบบที่ 2 กลุ่มเรียนหลังคาทรงแปริัก (กลุ่มเรียนที่มีช่วงอายุที่80 -100 ปี) กรณีศึกษาที่ 4.....	113
5.1.5 รูปแบบที่ 3 กลุ่มเรียนหลังคาทรงแปริักร่วมสมัย (กลุ่มเรียนที่มีช่วงอายุ 60 - 80 ปี) กรณีศึกษาที่ 5.....	125
5.1.6 รูปแบบที่ 3 กลุ่มเรียนหลังคาทรงแปริักร่วมสมัย (กลุ่มเรียนที่มีช่วงอายุ 60 - 80 ปี) กรณีศึกษาที่ 6.....	137
5.1.7 รูปแบบที่ 4 กลุ่มเรียนหลังคาทรงจั่ว (กลุ่มเรียนที่มีช่วงอายุ 40 - 60 ปี) กรณีศึกษาที่ 7.....	150
5.1.8 รูปแบบที่ 4 กลุ่มเรียนหลังคาทรงจั่ว (กลุ่มเรียนที่มีช่วงอายุ 40 - 60 ปี) กรณีศึกษาที่ 8.....	161

5.2	เอกลักษณ์ขององค์ประกอบที่พบในชุมชนริมคลองท่ามะลิ	171
5.2.1	เอกลักษณ์ของภูมิทัศน์ชุมชน	171
5.2.2	เอกลักษณ์ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมในชุมชน	171
5.2.3	เอกลักษณ์ของที่ว่างและการใช้สอยพื้นที่ของเรือน	172
บทที่ 6		176
บทสรุปและข้อเสนอแนะ		176
6.1	คุณค่าที่นำไปสู่การกำหนดแนวทางการอนุรักษ์กลุ่มเรือนพื้นถิ่นมลายูริมคลองท่ามะลิ	176
6.1.1	คุณค่าของลักษณะเฉพาะและองค์ประกอบทางภูมิทัศน์	176
6.1.1.1	ภูมิทัศน์เรือนพื้นถิ่นของชาวประมง แบบแผนการวางผังชุมชน และองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมชุมชนริมคลองท่ามะลิ	176
6.1.1.2	ความสัมพันธ์ทางกายภาพระหว่างเรือน	177
6.1.1.3	ความสัมพันธ์ที่เชื่อมต่อของพื้นที่ถนนในการเข้าถึงพื้นที่ทำการเกษตรและพื้นที่สาธารณะริมคลอง	178
6.1.1.4	ภูมิทัศน์ชุมชน	178
6.1.2	คุณค่าและความแท้ของที่ว่างและการใช้สอยพื้นที่ของกลุ่มเรือนพื้นถิ่นมลายูชุมชนริมคลองท่ามะลิ	179
6.1.3	คุณค่าและความแท้ของสถาปัตยกรรมกลุ่มเรือนพื้นถิ่นมลายูชุมชนริมคลองท่ามะลิ	179
6.1.4	ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงของเรือนพื้นถิ่นมลายูชุมชนริมคลองท่ามะลิ	180
6.1.5	การยอมรับความเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ	180
6.2	ข้อเสนอแนะ	181
บรรณานุกรม		182
ภาคผนวก		184
ประวัติผู้เขียน		229

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ข้อมูลแสดงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมจากการแบ่งตามยุคสมัยของการสร้างเรือน.....	70
ตารางที่ 2 ข้อมูลของกรณีศึกษาทั้ง 8 หลัง.....	72
ตารางที่ 3 ตารางข้อมูลรูปแบบเรือนกรณีศึกษาทั้ง 8 หลัง.....	174
ตารางที่ 4 ตารางข้อมูลรูปแบบเรือนกรณีศึกษาทั้ง 8 หลัง (ต่อ).....	175

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 แผนที่เก่า พ.ศ.2441 แสดงตำแหน่งขอบเขตพื้นที่ตำบลท่ามะลิ่ง.....	4
ภาพที่ 2 แผนที่แสดงตำแหน่งลักษณะภูมิประเทศและประเทศใกล้เคียงพื้นที่ศึกษา.....	5
ภาพที่ 3 พื้นที่ศึกษาที่แสดงขอบเขตการศึกษาวิจัย.....	6
ภาพที่ 4 แผนที่แสดงตำแหน่งขอบเขตหมู่บ้านและบริเวณใกล้เคียงพื้นที่ศึกษา.....	23
ภาพที่ 5 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงชุมชนริมคลองท่ามะลิ่ง พ.ศ.2562.....	24
ภาพที่ 6 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงชุมชนริมคลองท่ามะลิ่ง พ.ศ.2562.....	24
ภาพที่ 7 แผนที่แสดงการติดต่อกับเขตพื้นที่อื่นของตำบลท่ามะลิ่ง.....	26
ภาพที่ 8 ภาพภาพจำลองการตั้งถิ่นฐาน.....	28
ภาพที่ 9 ภูมิทัศน์กลุ่มเรือนพื้นถิ่นมลายูแบบชาวประมง.....	29
ภาพที่ 10 ภูมิทัศน์ภายในชุมชน.....	29
ภาพที่ 11 ภูมิทัศน์ชุมชนแบบชาวประมง.....	30
ภาพที่ 12 ภูมิทัศน์ชุมชนที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม (นข้าว).....	30
ภาพที่ 13 ทศนียภาพแสดงให้เห็นเส้นแบ่งเขตพื้นที่เกษตรกรรม.....	31
ภาพที่ 14 เส้นทางสัญจรภายในชุมชน.....	32
ภาพที่ 15 ทศนียภาพแสดงให้เห็นเส้นแบ่งเขตพื้นที่การสัญจรของเรือ.....	33
ภาพที่ 16 เส้นทางสัญจรภายนอก.....	34
ภาพที่ 17 ความสัมพันธ์ทางกายภาพระหว่างเรือน.....	35
ภาพที่ 18 ผังแสดงตำแหน่งการลงสำรวจเรือนพื้นถิ่นมลายูในชุมชนริมคลองท่ามะลิ่ง.....	44
ภาพที่ 19 รูปแบบที่ 1 กลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่วสูงหรือปีกนก (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุมากกว่า 100 ปี).....	45
ภาพที่ 20 รูปแบบที่ 1 กลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่วสูงหรือปีกนก (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุมากกว่า 100 ปี).....	46
ภาพที่ 21 ภาพลักษณะของช่องหน้าต่างพบในรูปแบบที่ 1 กลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่วสูงหรือปีกนก (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุมากกว่า 100 ปี).....	47
ภาพที่ 22 ช่องลมที่พบในรูปแบบที่ 1 กลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่วสูงหรือปีกนก (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ มากกว่า 100 ปี).....	47

ภาพที่ 23 ผนังที่พบในรูปแบบที่ 1 กลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่วสูงหรือปีกนก (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุมากกว่า 100 ปี).....	48
ภาพที่ 24 บันไดที่พบในรูปแบบที่ 1 กลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่วสูงหรือปีกนก (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุมากกว่า 100 ปี).....	49
ภาพที่ 25 รูปแบบที่ 2 กลุ่มเรือนหลังคาทรงเพร็ก (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุที่ 80 -100 ปี).....	52
ภาพที่ 26 รูปแบบที่ 2 กลุ่มเรือนหลังคาทรงเพร็ก (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุที่ 80 -100 ปี).....	52
ภาพที่ 27 ลักษณะช่องเปิดของรูปแบบที่ 2 กลุ่มเรือนหลังคาทรงเพร็ก (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุที่ 80 -100 ปี).....	53
ภาพที่ 28 ลักษณะช่องเปิดของกลุ่มเรือนหลังคาทรงเพร็ก (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุที่ 80 -100 ปี).....	54
ภาพที่ 29 ผนังที่พบในกลุ่มเรือนหลังคาทรงเพร็ก (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุที่ 80 -100 ปี).....	54
ภาพที่ 30 บันไดที่พบใน กลุ่มเรือนหลังคาทรงเพร็ก (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุที่ 80 -100 ปี).....	55
ภาพที่ 31 กลุ่มเรือนหลังคาทรงเพร็กร่วมสมัย (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 60 - 80 ปี).....	57
ภาพที่ 32 กลุ่มเรือนหลังคาทรงเพร็กร่วมสมัย (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 60 - 80 ปี).....	58
ภาพที่ 33 ลักษณะช่องเปิด ช่องแสงหรือช่องลมที่พบในกลุ่มเรือนหลังคาทรงเพร็กร่วมสมัย (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 60 - 80 ปี).....	58
ภาพที่ 34 ลักษณะช่องเปิด ช่องแสงหรือช่องลมที่พบในกลุ่มเรือนหลังคาทรงเพร็กร่วมสมัย (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 60 - 80 ปี).....	59
ภาพที่ 35 ผนังที่พบในกลุ่มเรือนหลังคาทรงเพร็กร่วมสมัย (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 60 - 80 ปี).....	59
ภาพที่ 36 บันไดที่พบในกลุ่มเรือนหลังคาทรงเพร็กร่วมสมัย (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 60 - 80 ปี).....	60
ภาพที่ 37 กลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่ว	

(กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 40 - 60 ปี).....	63
ภาพที่ 38 กลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่ว (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 40 - 60 ปี).....	64
ภาพที่ 39 ลักษณะช่องเปิด ช่องแสงหรือช่องลมที่พบในกลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่ว (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 40 - 60 ปี).....	65
ภาพที่ 40 ผนังที่พบในกลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่ว (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 40 - 60 ปี).....	66
ภาพที่ 41 บันไดที่พบในกลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่ว (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 40 - 60 ปี).....	67
ภาพที่ 42 แผนที่แสดงเรือนพื้นถิ่นในชุมชนริมคลองท่ามะลิ่ง.....	73
ภาพที่ 43 แสดงตำแหน่งเรือนกรณีศึกษาที่ 1.....	74
ภาพที่ 44 เรือนกรณีศึกษาที่ 1.....	74
ภาพที่ 45 แสดงเส้นทางการสัญจร เส้นถนนที่สัมพันธ์กับตำแหน่งเรือน.....	75
ภาพที่ 46 ภาพบรรยากาศมุมมองทัศนียภาพภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 1.....	76
ภาพที่ 47 ภาพบรรยากาศบริบทโดยรอบเรือนกรณีศึกษาที่ 1.....	77
ภาพที่ 48 การใช้สอยพื้นที่เรือนในอดีต เรือนกรณีศึกษาที่ 1.....	80
ภาพที่ 49 การใช้สอยพื้นที่เรือนปัจจุบัน เรือนพื้นถิ่นมลายูกรณีศึกษาที่ 1.....	81
ภาพที่ 50 ผังพื้นที่แสดงพื้นที่ใช้สอยในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง.....	82
ภาพที่ 51 ภาพการเปลี่ยนแปลงและต่อเติมผนังซีกล่าง.....	83
ภาพที่ 52 ภาพการเปลี่ยนแปลงและต่อเติม.....	83
ภาพที่ 53 ภาพการเปลี่ยนแปลง.....	84
ภาพที่ 54 เรือนพื้นถิ่นมลายูกรณีศึกษาที่ 1.....	84
ภาพที่ 55 ด้านหน้าเรือนกรณีศึกษาที่ 1 อายุประมาณ 120 ปี.....	85
ภาพที่ 56 ด้านข้างเรือนกรณีศึกษาที่ 1 อายุประมาณ 120 ปี.....	86
ภาพที่ 57 ด้านหลังเรือนกรณีศึกษาที่ 1 อายุประมาณ 120 ปี.....	87
ภาพที่ 58 องค์ประกอบเรือนกรณีศึกษาที่ 1.....	88
ภาพที่ 59 แสดงตำแหน่งเรือนกรณีศึกษาที่ 2.....	88
ภาพที่ 60 เรือนกรณีศึกษาที่ 2.....	88
ภาพที่ 61 แสดงเส้นทางการสัญจร เส้นถนนที่สัมพันธ์กับตำแหน่งเรือน.....	90

ภาพที่ 62 ภาพซ้ายเป็นภาพมุมมองจากเรือข้างเคียง ภาพขวาเป็นภาพการมองออกสู่เส้นทางถนนในซอย	90
.....	90
ภาพที่ 63 การใช้สอยพื้นที่เรือนในอดีต เรือนกรณีศึกษาที่ 2.....	93
ภาพที่ 64 การใช้สอยพื้นที่เรือนปัจจุบัน เรือนพื้นถิ่นมลายูกรณีศึกษาที่ 2.....	94
ภาพที่ 65 ผังพื้นที่แสดงพื้นที่ใช้สอยในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง.....	95
ภาพที่ 66 การเปลี่ยนแปลงและต่อเติม.....	97
ภาพที่ 67 รูปทรงหลังคากรณีศึกษาที่ 2.....	97
ภาพที่ 68 ภาพด้านหน้าเรือนพื้นถิ่นมลายูเรือนกรณีศึกษาที่ 2.....	98
ภาพที่ 69 ภาพด้านข้างติดคลองเรือนพื้นถิ่นมลายูเรือนกรณีศึกษาที่ 2.....	98
ภาพที่ 70 ภาพด้านข้างติดเรือนข้างเคียงเรือนพื้นถิ่นมลายูเรือนกรณีศึกษาที่ 2.....	99
ภาพที่ 71 ภาพด้านหลังเรือนพื้นถิ่นมลายูเรือนกรณีศึกษาที่ 2.....	99
ภาพที่ 72 องค์ประกอบเรือนพื้นถิ่นมลายูเรือนกรณีศึกษาที่ 2.....	100
ภาพที่ 73 ผังแสดงตำแหน่งเรือนพื้นถิ่นมลายู.....	101
ภาพที่ 74 เรือนพื้นถิ่นมลายูกรณีศึกษาที่ 3.....	101
ภาพที่ 75 การใช้สอยพื้นที่ในอดีต เรือนพื้นถิ่นมลายูกรณีศึกษาที่ 3.....	104
ภาพที่ 76 การใช้สอยพื้นที่ปัจจุบัน เรือนพื้นถิ่นมลายูกรณีศึกษาที่ 3.....	105
ภาพที่ 77 ผังพื้นที่แสดงพื้นที่ใช้สอยในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง.....	106
ภาพที่ 78 ภาพซ้ายเป็นภาพปัจจุบันที่มีการปรับปรุงบริเวณโซน 1 ภาพขวาเป็นภาพปัจจุบันที่มีการปรับปรุงบริเวณโซน 2.....	107
ภาพที่ 79 ภาพซ้ายเป็นภาพส่วนนั่งเล่นที่ทำการต่อเติมใหม่ ภาพขวาเป็นภาพปัจจุบันที่มีการต่อเติมส่วนครัว.....	107
.....	107
ภาพที่ 80 เรือนกรณีศึกษาที่ 3.....	108
ภาพที่ 81 ภาพด้านหน้าเรือนกรณีศึกษาที่ 3.....	109
ภาพที่ 82 ภาพด้านข้างเรือนกรณีศึกษาที่ 3.....	110
ภาพที่ 83 ภาพด้านข้างเรือนกรณีศึกษาที่ 3.....	110
ภาพที่ 84 ภาพด้านหลังเรือนกรณีศึกษาที่ 3.....	111
ภาพที่ 85 ผังแสดงตำแหน่งเรือนกรณีศึกษาที่ 4.....	111
ภาพที่ 86 เรือนกรณีศึกษาที่ 4.....	112
ภาพที่ 87 แสดงเส้นทางการสัญจร เส้นทางที่สัมพันธ์กับตำแหน่งเรือน.....	113

ภาพที่ 88 การใช้สอยพื้นที่ในอดีต เรือนพื้นถื่นมลายูกรณีศึกษาที่ 4.....	117
ภาพที่ 89 การใช้สอยพื้นที่ปัจจุบัน เรือนพื้นถื่นมลายูกรณีศึกษาที่ 4.....	118
ภาพที่ 90 ผังพื้นที่แสดงพื้นที่ใช้สอยในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง.....	119
ภาพที่ 91 ภาพซ้ายเป็นภาพปัจจุบันที่มีการปรับปรุงบริเวณโซน 1ภาพขวาเป็นภาพปัจจุบันที่มีการปรับปรุงบริเวณโซน 2.....	120
ภาพที่ 92 ลักษณะรูปทรงหลังคาเรือนกรณีศึกษาที่ 4.....	121
ภาพที่ 93 ภาพด้านหน้าเรือนกรณีศึกษาที่ 4.....	121
ภาพที่ 94 ภาพด้านข้างติดคลองเรือนกรณีศึกษาที่ 4.....	122
ภาพที่ 95 ภาพด้านข้างติดคลองเรือนกรณีศึกษาที่ 4.....	122
ภาพที่ 96 ภาพด้านหลังเรือนกรณีศึกษาที่ 4.....	123
ภาพที่ 97 ผังแสดงตำแหน่งเรือนพื้นถื่นมลายูกรณีศึกษาที่ 5.....	123
ภาพที่ 98 เรือนกรณีศึกษาที่ 5.....	124
ภาพที่ 99 แสดงเส้นทางการสัญจร เส้นถนนที่สัมพันธ์กับตำแหน่งเรือนกรณีศึกษาที่ 5.....	124
ภาพที่ 100 มุมมองทัศนียภาพเรือนกรณีศึกษาที่ 5.....	125
ภาพที่ 101 การใช้สอยพื้นที่ในอดีต เรือนกรณีศึกษาที่ 5.....	128
ภาพที่ 102 การใช้สอยพื้นที่ปัจจุบัน เรือนกรณีศึกษาที่ 5.....	129
ภาพที่ 103 ผังพื้นที่แสดงพื้นที่ใช้สอยในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง.....	130
ภาพที่ 104 การต่อเติมบริเวณโซน 1 เรือนกรณีศึกษาที่ 5.....	131
ภาพที่ 105 การต่อเติมบริเวณโซน 2 ยกครัวเป็นชั้นปูน เรือนกรณีศึกษาที่ 5.....	131
ภาพที่ 106 ลักษณะรูปทรงหลังคาเรือนกรณีศึกษาที่ 5.....	132
ภาพที่ 107 ภาพด้านหน้าเรือนกรณีศึกษาที่ 5.....	133
ภาพที่ 108 ภาพด้านข้างติดถนน เรือนกรณีศึกษาที่ 5.....	133
ภาพที่ 109 ภาพด้านหลัง เรือนกรณีศึกษาที่ 5.....	134
ภาพที่ 110 ภาพด้านข้างติดเรือนข้างเคียง เรือนกรณีศึกษาที่ 5.....	134
ภาพที่ 111 ผังแสดงตำแหน่งเรือนกรณีศึกษาที่ 6.....	135
ภาพที่ 112 เรือนกรณีศึกษาที่ 6.....	135
ภาพที่ 113 แสดงเส้นทางการสัญจร เส้นถนนที่สัมพันธ์กับตำแหน่งเรือนกรณีศึกษาที่ 6.....	136
ภาพที่ 114 มุมมองทัศนียภาพจากในเรือนออกสู่เส้นถนนและบริบทโดยรอบ.....	137
ภาพที่ 115 พื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาที่ 6 บริเวณทางเข้าเรือนหลัก.....	138

ภาพที่ 116 การใช้สอยพื้นที่ในอดีต เรือนปั้นถื่นมลายูกรณีศึกษาที่ 6.....	140
ภาพที่ 117 การใช้สอยพื้นที่ในปัจจุบันเรือนกรณีศึกษาที่ 6.....	141
ภาพที่ 118 ผังพื้นที่แสดงพื้นที่ใช้สอยในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง.....	142
ภาพที่ 119 การเปลี่ยนแปลงและต่อเติม.....	143
ภาพที่ 120 การเปลี่ยนแปลงและต่อเติม.....	143
ภาพที่ 121 การต่อเติมชั้นใต้ถุนเป็นชั้นปูน.....	144
ภาพที่ 122 ลักษณะรูปทรงหลังคาเรือนกรณีศึกษาที่ 6.....	145
ภาพที่ 123 ภาพด้านหน้า เรือนกรณีศึกษาที่ 6.....	146
ภาพที่ 124 ภาพด้านข้าง เรือนกรณีศึกษาที่ 6.....	146
ภาพที่ 125 ภาพด้านหลัง เรือนปั้นถื่นมลายูกรณีศึกษาที่ 6.....	147
ภาพที่ 126 ภาพด้านข้าง เรือนปั้นถื่นมลายูกรณีศึกษาที่ 6.....	147
ภาพที่ 127 ผังแสดงตำแหน่งเรือนกรณีศึกษาที่ 7.....	148
ภาพที่ 128 เรือนกรณีศึกษาที่ 7.....	148
ภาพที่ 129 ภูมิทัศน์เรือนแบบแผนการวางผังชุมชนและองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม เรือนปั้นถื่นมลายูกรณีศึกษาที่ 7.....	149
ภาพที่ 130 มุมมองทัศนียภาพเรือนปั้นถื่นมลายูกรณีศึกษาที่ 7.....	150
ภาพที่ 131 การใช้สอยพื้นที่ในอดีต เรือนกรณีศึกษาที่ 7.....	153
ภาพที่ 132 การใช้สอยพื้นที่ปัจจุบันเรือนกรณีศึกษาที่ 7.....	154
ภาพที่ 133 ผังพื้นที่แสดงพื้นที่ใช้สอยในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง.....	155
ภาพที่ 134 การเปลี่ยนแปลงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาที่ 7.....	156
ภาพที่ 135 ลักษณะรูปทรงหลังคาเรือนกรณีศึกษาที่ 7.....	157
ภาพที่ 136 ภาพด้านหน้า เรือนกรณีศึกษาที่ 7.....	158
ภาพที่ 137 ภาพด้านหน้า เรือนกรณีศึกษาที่ 7.....	158
ภาพที่ 138 ภาพด้านหน้า เรือนกรณีศึกษาที่ 7.....	158
ภาพที่ 139 ภาพด้านข้าง เรือนกรณีศึกษาที่ 7.....	159
ภาพที่ 140 เรือนกรณีศึกษาที่ 8.....	159
ภาพที่ 142 เรือนกรณีศึกษาที่ 8.....	160
ภาพที่ 143 แสดงเส้นทางการสัญจร เส้นทางที่สัมพันธ์กับตำแหน่งเรือนกรณีศึกษาที่ 8.....	160
ภาพที่ 144 การใช้สอยพื้นที่ในอดีตเรือนกรณีศึกษาที่ 8.....	163

ภาพที่ 145	การใช้สอยพื้นที่ปัจจุบันเรือนกรณีศึกษาที่ 8.....	164
ภาพที่ 146	ผังพื้นที่แสดงพื้นที่ใช้สอยในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง.....	165
ภาพที่ 147	ลักษณะรูปทรงเรือนกรณีศึกษาที่ 8.....	167
ภาพที่ 148	ภาพด้านหน้าติดถนน เรือนพื้นถิ่นมลายูกรณีศึกษาที่ 8.....	168
ภาพที่ 149	ภาพด้านข้างทางเข้า เรือนกรณีศึกษาที่ 8.....	168
ภาพที่ 150	ภาพด้านหลังติดคลอง เรือนกรณีศึกษาที่ 8.....	168
ภาพที่ 151	ภาพด้านข้างติดเรือนข้างเคียง เรือนกรณีศึกษาที่ 8.....	169

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 1

บทนำ

1.1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เรือนพื้นถิ่นมลายูหรือที่เรียกในภาษามลายูว่า “รูมอฮ์” เป็นตัวแทนทางสถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เป็นมรดกที่ได้รับการสร้างสรรค์จากหลักคติและความเชื่อของศาสนาอิสลาม นอกจากนี้เรือนพื้นถิ่นมลายูมีความแตกต่างหลากหลายตามบริบทแวดล้อมของที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชน จนกลายเป็นสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะเฉพาะทั้งในเรื่องของรูปทรง โครงสร้าง และการจัดพื้นที่ใช้สอยในตัวเรือนที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิม (มหาวิทยาลัยศิลปากร, สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น, 2559)

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ภาคใต้ตอนล่างมีการตั้งถิ่นฐานอยู่ทั่วไปในบริเวณชายฝั่งทะเลด้านตะวันตก ได้แก่ ตรัง กระบี่ พังงา สตูล และชายฝั่งทะเลด้านตะวันออก ได้แก่ พัทลุง สงขลา ปัตตานี นราธิวาส บริเวณที่ติดชายแดนที่เชื่อมต่อกับประเทศมาเลเซีย ได้แก่ สงขลา ปัตตานี นราธิวาส และสตูล เป็นบริเวณที่มีการอยู่อาศัยของชาวไทยมุสลิมอยู่เป็นจำนวนมากจนได้ขนานนามว่า “จังหวัดชายแดนภาคใต้” (ประพันธ์ เรื่องณรงค์, 2548) ก่อนปี พ.ศ. 2356 สตูลเป็นตำบลหนึ่งของเมืองไทรบุรี เรียกว่า “มูเก็มสโตย” หมายถึงตำบลกระทอน ประวัติความเป็นมาของเมืองสตูลมีความเกี่ยวข้องกับเมืองไทรบุรีมากจนกระทั่งในปี พ.ศ. 2452 รัฐบาลไทยยกเมืองไทรบุรี ะลันตัน ตรังกานู และปะลิสให้กับประเทศอังกฤษเพื่อแลกกับสิทธิสภาพนอกอาณาเขตจนทำให้เมืองสตูลได้แยกออกจากมณฑลไทรบุรีไปรวมกับมณฑลภูเก็ตและต่อมาในปี พ.ศ. 2468 ไปขึ้นกับมณฑลนครศรีธรรมราช จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2475 รัฐบาลไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย จึงได้ยกฐานะเมืองสตูลขึ้นเป็นจังหวัด เรียกว่า “จังหวัดสตูล” (ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสตูล, 2533)

โดยการศึกษาเลือกรวมชนริมคลองตำมะลัง ตำบลตำมะลัง อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ซึ่งเป็นหนึ่งในชุมชนพื้นที่ศึกษาในเรื่องเรือนพื้นถิ่นมลายู เนื่องจากชุมชนแห่งนี้ยังคงสภาพภูมิวัฒนธรรมที่ค่อนข้างสมบูรณ์ รวมทั้งเรือนพื้นถิ่นมลายูในรูปแบบต่าง ๆ ให้สามารถศึกษาได้ ชุมชนริมคลองตำมะลัง เป็นชุมชนที่ติดกับชายแดนส่วนใต้สุดของประเทศไทยด้านฝั่งทะเลอันดามัน ด้านตะวันตกติดต่อกับรัฐปะลิสทางตอนเหนือสุดของประเทศมาเลเซีย การตั้งถิ่นฐานจากการเดินเรือแลกเปลี่ยนค้าขายระหว่างสตูล รัฐต่าง ๆ ทางด้านการค้าของประเทศมาเลเซีย ได้แก่ ปะลิส เกดะห์ ปีนัง และเปรัก ในช่วงแรกของการตั้งถิ่นฐานราวปี พ.ศ. 2445 ชุมชนริมคลองตำมะลังเป็นเส้นทางเรือติดต่อกันได้ มีผู้คนอาศัยอยู่เพียงไม่กี่ครัวเรือน โดยประกอบอาชีพในการแลกเปลี่ยนสินค้า ต่อมาเมื่อชาวอินโดนีเซียได้เดินทาง

โดยเรือเพื่อมาค้าขายและแวะพักแรมบนเกาะได้พบเห็นนกอินทรีถูกผูกติดอยู่กับต้นไม้บนเกาะนั้น จึงเรียก

ชานพื้นที่แห่งนี้ว่า “อ่าวตำมะลัง” หรือ “เกาะตำมะลัง” ซึ่งคำว่า “ตำมะ” ในภาษามลายูมีหมายถึง “ผูก” และคำว่า “ลัง” ในภาษามลายูมีหมายถึง “นกอินทรี” เมื่อมีผู้คนมาตั้งถิ่นฐานเพิ่มมากขึ้น เริ่มมีการจัดตั้งเป็นหมู่บ้านและตำบลโดยใช้ชื่อว่า “ตำมะลัง” ประชากรที่อาศัยอยู่บนชุมชนแห่งนี้ส่วนใหญ่มีเชื้อสายมลายูและมีวิถีชีวิตกับวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม (องค์การบริหารส่วนตำบลตำมะลัง, 2539)

ความเป็นมาของชุมชนริมคลองตำมะลัง ไม่มีหลักฐานที่แน่ชัดแต่จากการสัมภาษณ์จากชาวบ้านในชุมชนได้รับข้อมูลจากคำบอกเล่า รวมทั้งจากการสำรวจในเบื้องต้นพบหลักฐาน อาทิ ลักษณะการวางแผนผังหมู่บ้าน การใช้งานพื้นที่รวมถึงลักษณะทางด้านสถาปัตยกรรม นำมาสู่การสันนิษฐานที่ว่าชุมชนริมคลองตำมะลังมีการตั้งถิ่นฐานราว 100 ปี ในปัจจุบัน มรดกทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนริมคลองตำมะลังเกิดการเปลี่ยนแปลงและลดคุณค่าลงไป เนื่องด้วยเหตุปัจจัยหลายประการ ปัจจัยสำคัญ ประการหนึ่งการได้รับความเจริญและการขยายตัวของชุมชน จากการสำรวจและสัมภาษณ์ผู้อาศัยในชุมชน พบว่าเรือนพื้นถิ่นดั้งเดิมจำนวนหนึ่งได้เสื่อมสภาพ ถูกทิ้งร้าง ถูกรื้อถอนหรือถูกปรับปรุงเป็นบ้านรูปแบบสมัยใหม่นอกจากลักษณะของสถาปัตยกรรมที่เกิดการเปลี่ยนแปลงไปแล้ว วิธีการดำรงชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่นก็เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตอย่างเห็นได้ชัด

จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของชุมชนริมคลองตำมะลังดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น วิทยานิพนธ์นี้ต้องการที่จะศึกษาคุณค่า ความแท้ และการเปลี่ยนแปลงในองค์ประกอบต่าง ๆ ของเรือนพื้นถิ่นมลายูของชุมชนริมคลองตำมะลังและเพื่อให้เกิดความเข้าใจ อนึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมจากเอกสาร หนังสือ งานวิจัย ตลอดจนบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องพบว่า มีผู้สนใจศึกษางานวิจัยงานส่วนใหญ่เน้นการศึกษาในเรื่องลักษณะขององค์ประกอบเชิงพื้นที่และองค์ประกอบทางกายภาพของเรือนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้หรือเรือนไทยมุสลิมแบบประเพณีใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งนี้ยังไม่มีการศึกษาที่ลงลึกไปในเรื่องเรือนมุสลิมในจังหวัดสตูล ซึ่งเป็นเรือนที่ได้รับอิทธิพลทางด้าน การสร้างรวมถึงการอยู่อาศัยของประชาชนจากประเทศมาเลเซียมากนัก เพื่อให้เข้าใจเรือนพื้นถิ่นมลายูในชุมชนริมคลองตำมะลัง สิ่งที่คาดว่าจะได้จากงานวิจัยนี้คือ การเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์ พื้นฟูและส่งเสริมเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของชุมชนให้เกิดเป็นความเจริญและทรงคุณค่าแก่การอนุรักษ์ต่อไป

1.2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.2.1 ความเข้าใจเรื่องพื้นที่ถิ่นมลายูในชุมชนริมคลองท่ามะลิ่ง ในด้านสภาพแวดล้อมและที่ตั้ง สถาปัตยกรรมและประโยชน์ใช้สอย
- 1.2.2 ระบุคุณค่าและความแท้ของเรื่องพื้นที่ถิ่นมลายู
- 1.2.3 ศึกษาความเปลี่ยนแปลงและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของเรื่องพื้นที่ถิ่นมลายู
- 1.2.4 เสนอแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูเรื่องพื้นที่ถิ่นมลายูในชุมชนริมคลองท่ามะลิ่ง

1.3. กรอบแนวคิดของการศึกษา

งานวิจัยนี้จะศึกษาเรื่องพื้นที่ถิ่นมลายูในพื้นที่ศึกษาชุมชนริมคลองท่ามะลิ่ง โดยเน้นศึกษาประเด็นสำคัญดังนี้

- 1.3.1 ความเข้าใจเรื่องคุณค่า ความแท้ของ “เรื่องพื้นที่ถิ่น”
- 1.3.2 สภาพปัจจุบันและปัญหาที่ส่งผลต่อการลดทอนคุณค่า เช่น บ้านเสื่อมสภาพ ถูกทิ้งร้าง บ้านถูกรื้อถอน ปรับเปลี่ยนไป ด้วยการใช้อายุใหม่และการซ่อมแซม

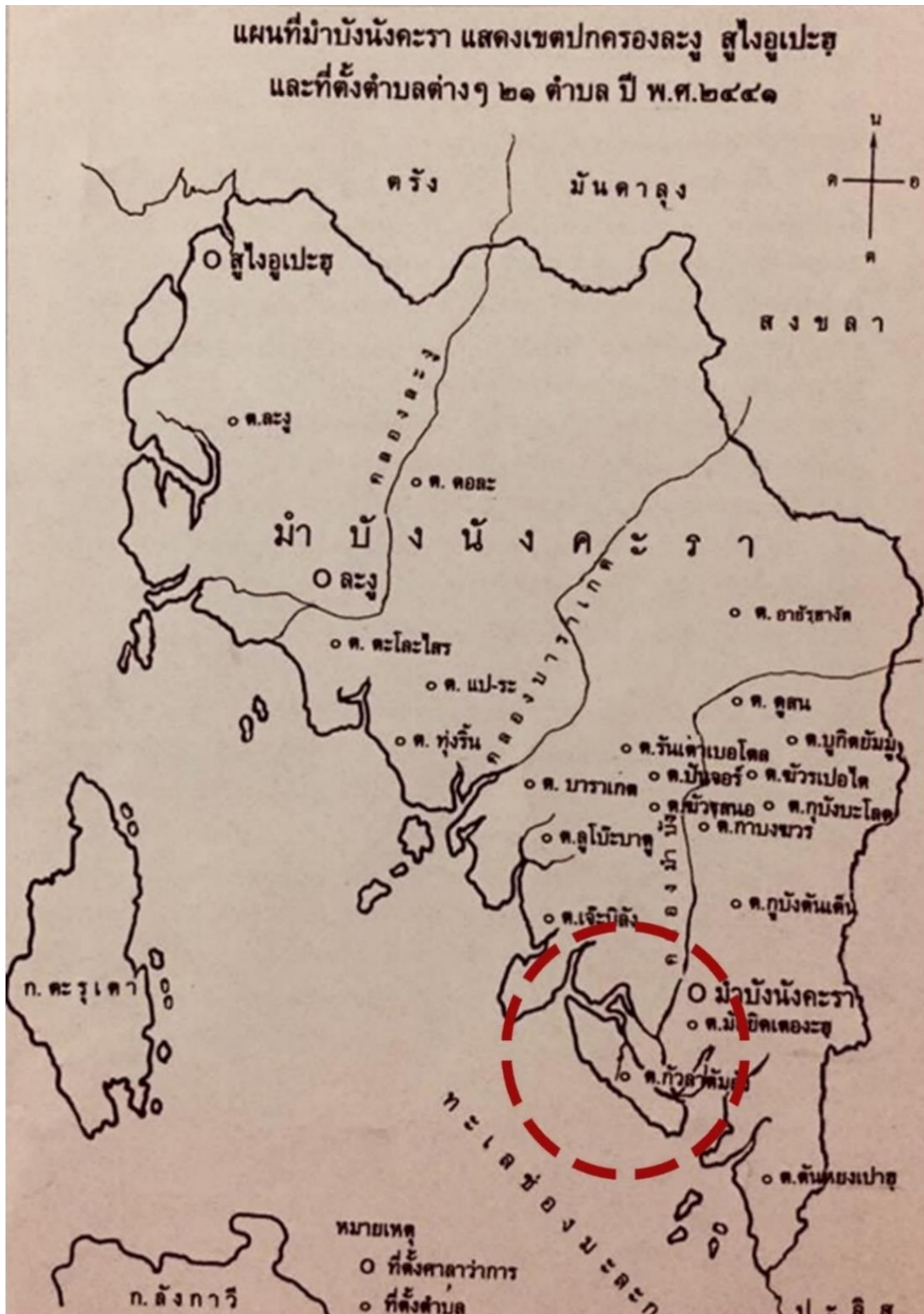
ในการศึกษาจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบกรณีศึกษาในชุมชนริมคลองท่ามะลิ่ง ตลอดจนเปรียบเทียบกับกรณีศึกษาเรื่องพื้นที่ถิ่นต่าง ๆ ในจังหวัดสตูล รวมถึงกรณีศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้และกรณีศึกษาในประเทศมาเลเซีย

1.4 ขอบเขตการศึกษา

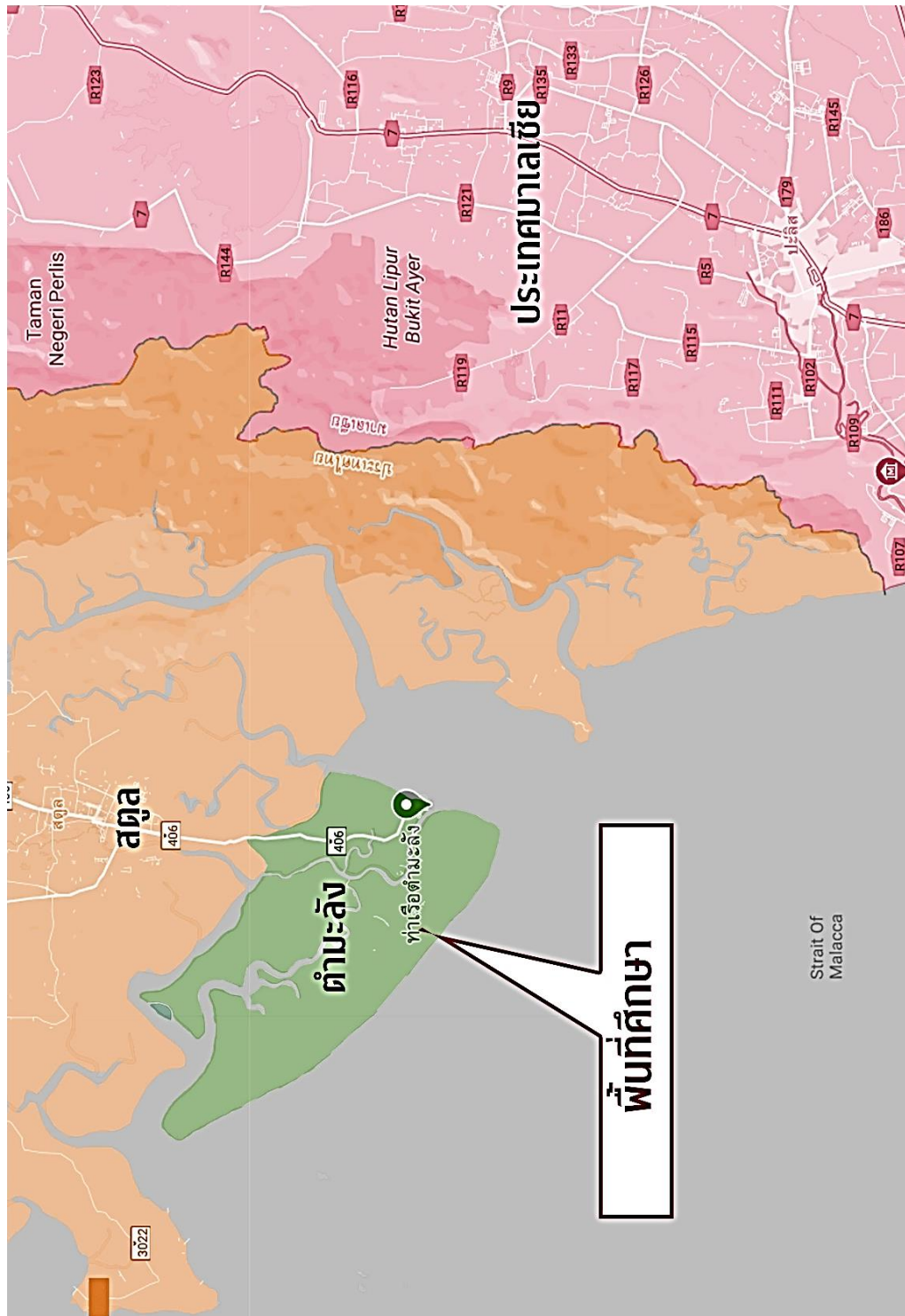
ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ศึกษา “เรื่องพื้นที่ถิ่นมลายูของชุมชนริมคลองท่ามะลิ่ง” ชุมชนท่ามะลิ่ง (องค์การบริหารส่วนตำบล, 2562) ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดสตูล มีเนื้อที่ประมาณ 39.5 ตารางกิโลเมตร หรือ 25,161.21 ไร่ สภาพโดยทั่วไปของพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเกาะมีน้ำทะเลล้อมรอบเหมาะแก่การทำประมงขนาดเล็ก สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าชายเลน มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1,281 ครัวเรือนและประชากรทั้งสิ้น 4,895 คน ประกอบด้วยหมู่บ้านเป็น 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านกาลันบาตู, หมู่ที่ 2 บ้านท่ามะลิ่งเหนือ, หมู่ที่ 3 -- _____ บ้านท่ามะลิ่งใต้ ชุมชนท่ามะลิ่งอยู่ห่างจากตัวเมือง 13 กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทาง 15 นาที ซึ่งมีการแบ่งอาณาเขตดังนี้

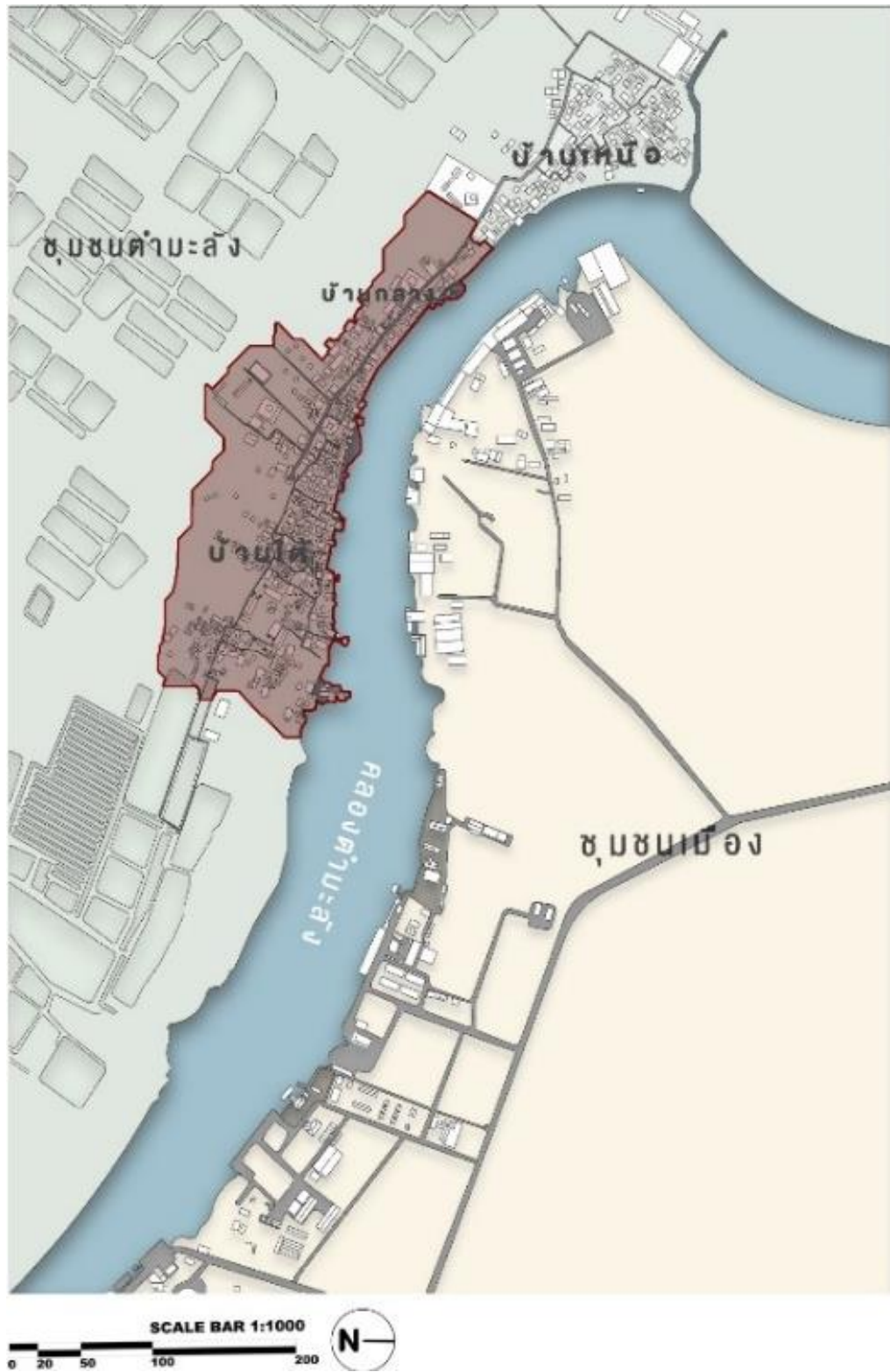
ทิศเหนือ	ติดต่อกับ ตำบลคลองขุด ตำบลควนขัน
ทิศใต้	ติดต่อกับทะเลอันดามัน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับตำบลคลองขุด ตำบลปยู
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับตำบลตันหยงโป

ภาพที่ 1 แผนที่เก่า พ.ศ.2441 แสดงตำแหน่งขอบเขตพื้นที่ตำบลตามะลัง
ที่มา : ผู้วิจัยตัดแปลงมาจากหนังสือประวัติศาสตร์จังหวัดสตูล พ.ศ.2441

ภาพที่ 2 แผนที่แสดงตำแหน่งลักษณะภูมิประเทศและประเทศใกล้เคียงพื้นที่ศึกษา
ที่มา : ผู้วิจัยดัดแปลงมาจาก google map พ.ศ.2565

ภาพที่ 3 พื้นที่ศึกษาที่แสดงขอบเขตการศึกษาวิจัย
ที่มา : ผู้วิจัยดัดแปลงมาจาก google map, 2565

การศึกษานี้เลือกศึกษาพื้นที่ชุมชนริมคลองท่ามะลิ่งฝั่งหมู่ที่ 3 บ้านท่ามะลิ่งใต้และบ้านกลาง ซึ่งปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวยังคงหลงเหลือความเป็นเอกลักษณ์ของเรือนพื้นถิ่นมลายูอยู่เป็นจำนวนหนึ่งที่ยังคงสภาพเดิมอยู่

1.5 ระเบียบวิธีการศึกษา

1.5.1. ทฤษฎีและปฐมภูมิ

1.5.1.1 ข้อมูลด้านเอกสาร

เอกสารจากหน่วยงานภาครัฐที่เป็นข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน หนังสือ งานวิจัย บทความวิจัย บทความวิชาการ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน รูปแบบสถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่นมลายูในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีการศึกษาข้อมูล เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการอ้างอิงถึงลักษณะของเรือนพื้นถิ่นมลายูในพื้นที่ชุมชนริมคลองท่ามะลิ่ง

1.5.1.2 ข้อมูลภาคสนาม

การเก็บข้อมูลภาคสนามจะใช้วิธีการ สัมภาษณ์ สํารวจ รั้งวัด บันทึกภาพ มีรายละเอียด ดังนี้:

ก. สัมภาษณ์เชิงลึก เจ้าของบ้านและผู้มีความรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

- 1) ความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐาน
- 2) การวางผัง สร้างเรือน และคติความเชื่อ
- 3) ความเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่และองค์ประกอบทางกายภาพของเรือน

ข. สํารวจและรั้งวัดเรือนพื้นถิ่นมลายูเพื่อศึกษาเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

- 1) รูปแบบสถาปัตยกรรม
- 2) การใช้งานของเรือน
- 3) ความเสื่อมสภาพ การต่อเติมและการซ่อมแซม

ค. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สํารวจและรั้งวัด

- 1) วิเคราะห์เพื่อจัดแบ่งประเภทของเรือน ตามรูปแบบทางสถาปัตยกรรมและยุคสมัยการสร้างเรือนตั้งแต่ต้นแบบเดิม จนถึงเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน
- 2) วิเคราะห์เปรียบเทียบกรณีศึกษาองค์ประกอบเชิงพื้นที่และองค์ประกอบทางกายภาพของเรือน เช่น วิเคราะห์เพื่อหาคู่ประกอบที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร?

- 3) วิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบเชิงพื้นที่และองค์ประกอบทางกายภาพของเรือน เช่น การดูวิธีการอนุรักษ์ที่ผ่านมา การเปลี่ยนแปลง การใช้พื้นที่ต่าง ๆ

ง. การสังเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สํารวจและรังวัด

- 1) สัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเข้าใจเรื่องการเปลี่ยนแปลงและปัจจัยที่นำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงของเรือน
- 2) เปรียบเทียบปัจจัยที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ด้านสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการคมนาคม ในอดีตปัจจุบันและอนาคต
- 3) เปรียบเทียบ องค์ประกอบเชิงพื้นที่และองค์ประกอบทางกายภาพของเรือน การเลือกใช้วัสดุและส่วนตกแต่งต่าง ๆ ตามลักษณะรูปแบบเอกลักษณ์ที่มีอยู่ในชุมชนกับกรณีศึกษาจากภายนอก โดยเปรียบเทียบกับเรือนพื้นถิ่นมาเลเซีย เรือนพื้นถิ่นใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และเรือนพื้นถิ่นในจังหวัดสตูล

จ. การสรุปผล

บทสรุปผลการศึกษา การเปรียบเทียบข้อมูลที่ปรากฏถึงองค์ประกอบเชิงพื้นที่และองค์ประกอบทางกายภาพของเรือน เพื่อเพื่อระบุคุณค่า ความแท้และความเป็นอัตลักษณ์ของเรือนพื้นถิ่นมลายูรวมถึงปัจจัยความเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของพื้นที่ชุมชนริมคลองตำมะลัง

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.6.1 ความเข้าใจเรือนพื้นถิ่นมลายูในชุมชนริมคลองตำมะลัง ในด้านสภาพแวดล้อมและที่ตั้งสถาปัตยกรรม และประโยชน์ใช้สอย
- 1.6.2 ความเข้าใจเรื่องคุณค่าและความแท้ของเรือนพื้นถิ่นมลายู
- 1.6.3 ความเข้าใจความเปลี่ยนแปลง และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของเรือนพื้นถิ่นมลายู
- 1.6.4 แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูเรือนพื้นถิ่นมลายูในชุมชนริมคลองตำมะลัง

บทที่ 2

ทฤษฎี แนวคิด และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในบทที่ 2 เป็นการทบทวนทฤษฎี แนวคิด และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจเรื่องคุณค่า การเปลี่ยนแปลงและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของเรือนพื้นถิ่นมลายู เพื่อนำไปสู่แนวทาง ทฤษฎีและ แนวคิดประกอบด้วย ภูมิทัศน์ชุมชนเมืองดั้งเดิมและสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คุณค่า ความ เป็นของแท้และการเปลี่ยนแปลงและหลักการและแนวทางการอนุรักษ์

2.1 ภูมิทัศน์ชุมชนเมืองดั้งเดิม

2.1.1. ความหมายภูมิทัศน์ชุมชนเมืองดั้งเดิม

ในบันทึกเวียนนา ค.ศ. 2005 ได้กล่าวว่า การใช้คำว่า "ภูมิทัศน์" (landscape) ในนิยาม "ภูมิทัศน์ เมืองประวัติศาสตร์" (Historic Urban Landscape : HUL) คือพื้นที่ชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่กับการอยู่อาศัยและการพัฒนาเชิงสังคมและการ สร้างสมวัฒนธรรมในถิ่นที่ครอบคลุมพื้นที่บริเวณกว้างที่นับรวมองค์ประกอบสำคัญ อันได้แก่ โครงสร้างและที่ว่างในบริบททางธรรมชาติและระบบนิเวศ รวมถึงแหล่งโบราณคดีและถิ่นที่อยู่อาศัยที่ ล้วนมีความเชื่อมโยง ไม่แบ่งขอบเขตชัดเจนทั้งในเชิง "เวลา" และ "พื้นที่" พื้นที่ประวัติศาสตร์มี ความสำคัญต่อการเติบโตของเมืองและการพัฒนาการของสังคม ซึ่งเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัตด้วยเหตุนี้ จึงไม่ควรให้ความสำคัญเฉพาะช่วงเวลาหนึ่งแต่ควรพิจารณาพื้นที่ส่วนต่าง ๆ อย่างเป็นภาพรวมและ นอกจากการพิจารณาภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ผ่านการรับรู้ในเรื่องความงาม ควรพิจารณาภูมิทัศน์ จากการรับรู้ประชาชนผ่านองค์ประกอบ กระบวนการเติบโตและการเกิดหน้าที่ของพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ด้วย (ICOMOS, 2005)

2.1.2 ความหมายสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

สถาปัตยกรรมเป็นหนึ่งในมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) ตามความหมายของ องค์การยูเนสโกกล่าวถึง การประเมินคุณค่าของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในแต่ละแหล่งที่ตั้งและได้ จำแนกความสำคัญด้วยปัจจัย 3 ประการ คือ คุณค่าที่ตัวสถาปัตยกรรมเอง คุณค่าของการคงอยู่ใน สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น คุณค่าของการคงอยู่ในสภาพแวดล้อมธรรมชาติเฉพาะท้องถิ่น (อรศิริ ปา นินท์, 2541)

Oliver (1997) กล่าวไว้ว่า สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น (Vernacular Architecture) เป็น "ภาษา สถาปัตยกรรมของประชาชน" ด้วยชาติพันธุ์ภูมิภาคของท้องถิ่น" ทั้งนี้สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเป็น สถาปัตยกรรมที่ปราศจากสถาปนิก เป็นสถาปัตยกรรมที่ได้รับการสร้างขึ้นจากคนธรรมดาโดยส่วน ใหญ่ สถาปัตยกรรมในลักษณะนี้จึงมักถูกสร้างขึ้นด้วยวัสดุในท้องถิ่น โดยชาวบ้านใช้วิธีการสร้างด้วย เครื่องมือ ความรู้ในท้องถิ่นและด้วยวิวัฒนาการของงานช่างฝีมือที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคนเกิด

สถาปัตยกรรมแบบยั่งยืนที่มีความเฉพาะเจาะจงกับสถานที่และวัฒนธรรม เกิดเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมสำหรับใช้ในการพักผ่อนอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตในท้องถิ่น

สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นสามารถเรียกได้ว่า “มรดกสิ่งก่อสร้างพื้นถิ่น” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความชื่นชอบ ความภาคภูมิใจ และได้รับการยอมรับในฐานะที่เป็นผลผลิตที่โดดเด่นทางสังคมแม้จะมีลักษณะไม่เป็นทางการ แต่ระเบียบแบบแผน โคนมรดกสิ่งก่อสร้างพื้นถิ่นนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากประโยชน์ใช้สอยเป็นสิ่งสำคัญ และในขณะเดียวกันก็แสดงถึงความน่าสนใจในเรื่องความงามเป็นจุดรวมระหว่างชีวิตความเป็นอยู่กับประวัติศาสตร์ของสังคมในอดีตและวิถีชีวิตร่วมสมัย ซึ่งภูมิปัญญาด้านสถาปัตยกรรมเป็นการใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดสร้างอรรถประโยชน์ได้ (Ching, 1996)

ม.ร.ว จักรรถ จิตรพงศ์ (2648) กล่าวว่า คนไทยเพียงสามรุ่นเท่านั้น รุ่นปู่รุ่นพ่อและรุ่นเราที่มีชีวิตอยู่ร่วมกันในขณะใดขณะหนึ่ง ดังนั้นมิติวัฒนธรรมจะยาวนานมาเท่าใดก็ตามต้องฝากความหวังไว้กับคนสามรุ่นเท่านั้น จึงเป็นภาระของคนทั้งสามรุ่นที่จะสร้างมรดกวัฒนธรรมอันดีไว้ให้เป็นสมบัติของชาติ ของแผ่นดิน สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ เป็นรากเหง้าที่สร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ของชุมชนในปัจจุบันและสำหรับอนาคตของคนรุ่นต่อไป

กิจชัย จิตขจรวานิช (2546) กล่าวถึงบทบาทของความหลากหลายทางวัฒนธรรมนั้นสำคัญมาก ถ้าความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมถูกผสมให้กลายเป็นหนึ่งเดียวย่อมหมายถึงการทำลายลักษณะเฉพาะตัวอันเป็นประเพณีของแต่ละชาติ แต่ละท้องถิ่นหรือกลุ่มชนที่เป็นมรดกตกทอดมา รวมทั้งยังทำลายความรู้สึกถึงความเฉพาะเจาะจงของแต่ละภูมิภาค ศิลธรรมและจิตวิญญาณที่มีรากฐานมาแต่เดิม

สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเป็นสถาปัตยกรรมที่ยังคงปรากฏให้เห็นถึงรูปแบบสถาปัตยกรรมที่สามารถระบุกลุ่มสมัยแห่งการก่อกำเนิด โดยเป็นรูปแบบเฉพาะของแต่ละชุมชน ทั้งลักษณะทางสถาปัตยกรรม ป้องกลุ่มอาคาร พื้นที่การใช้งานภายใน โครงสร้าง สัดส่วน วัสดุท้องถิ่น สีและองค์ประกอบการประดับประดาตกแต่งที่เป็นลักษณะเฉพาะ รวมถึงเทคนิคและวัสดุในการก่อสร้างที่เหมาะสมในแต่ละท้องถิ่น การรักษาประโยชน์ใช้สอยการปรับเปลี่ยนได้ด้วยการใช้เครื่องเรือนแบ่งกันพื้นที่ใช้สอยสอดคล้องกับสถาปัตยกรรม พื้นถิ่นเพื่อการอยู่อาศัย (วิวัฒน์ เตมียพันธ์, 2501)

เกรียงไกร เกิดศิริ (2559) ได้ให้นิยามความหมายของคำ “เรือน” หรือที่เรียกในภาษามลายูว่า “รูมอฮ์” ถือเป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยที่ก่อตัวขึ้นจากวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้เป็นเจ้าของ เพราะฉะนั้นเรือนจึงถูกใช้ป็นเครื่องมือสำคัญต่อการศึกษาวิถีชีวิตของผู้อยู่อาศัย ซึ่งอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่แวดล้อมไปด้วยความสลับซับซ้อนของปัจจัยสังคม วัฒนธรรมและบริบทแวดล้อมของสภาพแวดล้อมธรรมชาติของพื้นที่คาบสมุทรมาลายูที่มีภูมิอากาศที่แปรปรวน

พื้นที่คาบสมุทรภาคใต้ของไทย ซึ่งเป็นพื้นที่พรมแดนชายขอบจากการปกครองของรัฐไทย ส่วนกลาง พร้อมไปกับการดำรงอยู่ท่ามกลางเงื่อนไขทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศ มาเลเซีย ได้ทำให้ลักษณะและการแสดงออกที่เกิดขึ้นเรือนพื้นถิ่นมลายูในพื้นที่ดังกล่าวเป็นสัญลักษณ์ ที่สะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงอันเกิดขึ้นจากการปะทะสังสรรค์จากอิทธิพลแวดล้อมในหลายมิติ ดังนั้นเรือนพื้นถิ่นมลายู จึงเป็นสถาปัตยกรรมตัวแทนที่สะท้อนมรดกของการสร้างสรรค์ระหว่างอารย ธรรมในศาสนาอิสลาม และสิ่งคงค้างที่หลงเหลืออยู่ของอารยธรรมอื่นๆ และถูกแสดงออกผ่านระเบียบ และวิธีการก่อสร้าง ซึ่งยังส่งผ่านทักษะเชิงช่าง ตลอดจนประเพณีการปลูกสร้างเรือน ส่งเสริมการ พิจารณาเรือนที่อยู่อาศัยในฐานะของผลผลิตทางวัฒนธรรมบนเงื่อนไขของความแตกต่างหลากหลาย ตามบริบทแวดล้อมของพื้นที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชน ลักษณะของการประกอบอาชีพหลัก คติ ความเชื่อ อิทธิพลจากศาสนา ฯลฯ

2.1.3 องค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงคุณลักษณะของพื้นที่

กฎบัตรและหลักการสากลระบุแนวคิดที่ว่า ไม่สามารถแยกพิจารณามรดกทางสถาปัตยกรรม เฉพาะตัวอาคารหนึ่งหลังหรือกลุ่มอาคารกลุ่มหนึ่ง ออกจากพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์ได้ เนื่องจาก พัฒนาการทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่เมืองเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมถึงแนวคิดที่ว่าไม่ ควรแยกส่วนสำคัญของพื้นที่ออกจากบริบทใหญ่ ควรมองภาพมรดกวัฒนธรรมกว้างไปกว่ามรดกที่ เป็นรูปธรรมและมีขอบเขตตายตัว และควรให้ความสำคัญกับบริบทและส่วนประกอบแวดล้อมที่กว้าง ออกไปจากตัวแหล่งมรดกวัฒนธรรม ทั้งในด้านสังคมเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมทาง ธรรมชาติ(ICOMOS, 2007)

นอกจากนี้ มีการระบุให้พิจารณาถึงความเชื่อมโยงกันระหว่างมรดกวัฒนธรรมในลักษณะ กายภาพและนามธรรม โดยมองว่ามรดกในลักษณะกายภาพมีจุดเริ่มต้นมาจากมรดกในลักษณะ นามธรรมแลมรดกในลักษณะนามธรรมช่วยให้คุณค่าของและมรดกในลักษณะนามธรรมช่วยให้คุณค่า ของแหล่งมรดกดำรงคงอยู่ (UNESCO, 2009 ; ICOMOS, 2002) จากแนวคิดข้างต้น องค์ประกอบ ทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงคุณลักษณะของพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์จึงประกอบด้วย

องค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ หรือองค์ประกอบทางกายภาพ พิจารณาพื้นที่ ประวัติศาสตร์แบบเป็นองค์รวมในลักษณะของเนื้อเมือง หรือโครงสร้างทางกายภาพ (fabrics) อัน ประกอบขึ้นจากตัวอาคาร พื้นที่และสภาพแวดล้อม

องค์ประกอบที่จับต้องไม่ได้ หรือองค์ประกอบในลักษณะนามธรรม พิจารณาองค์ประกอบที่จับต้องไม่ได้ที่ปรากฏในรูปของพัฒนาการทางสังคม การใช้สอยหรือหน้าที่ของพื้นที่ ความเป็นชุมชน ลักษณะทางวัฒนธรรม แบบแผนปฏิบัติและประเพณี องค์ความรู้ พิธีกรรม และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่ช่วยก่อรูปที่ว่าง (ICOMOS 2005) การผลิตแบบดั้งเดิม วิธีการดำรงชีวิต รวมถึงศาสนาและความเชื่อ (ICOMOS 2002) องค์ประกอบในลักษณะนามธรรมนี้เอื้อให้เกิดอัตลักษณ์ คุณค่าและความเป็นของแท้ให้กับพื้นที่ (คำประกาศควิเบค ค.ศ.2008 อ้างถึงในหลักการวัลเลตตา (ICOMOS 2011))

2.2 คุณค่า ความเป็นของแท้และปัจจัยการเปลี่ยนแปลง

2.2.1 คุณค่า ความเป็นของแท้และปัจจัยการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ชุมชนเมืองดั้งเดิม

มีผู้ศึกษาคุณค่า ความเป็นของแท้และปัจจัยการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับภูมิทัศน์ชุมชนเมืองดั้งเดิม และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นไว้หลายแง่มุม โดยภาพรวมนั้นหมายถึงพื้นที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติโดยใช้หลักความคิด คติ ความเชื่อรวมถึงอิทธิพลต่างๆในพื้นที่ จากการทบทวนวรรณกรรมผู้วิจัยพบว่า ภูมิทัศน์ชุมชนเมืองดั้งเดิมและสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นมีปัจจัยการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องสำคัญส่งผลทำให้ภูมิทัศน์ชุมชนเมืองดั้งเดิมและสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นยังไม่แข็งแรง จึงต้องทำการศึกษาและหาวิธีการ เพื่อที่จะนำไปสู่วิธีการแก้ปัญหาอย่างชาญฉลาดและเหมาะสม

การอนุรักษ์เป็นการดำเนินงานหรือการจัดการอย่างมีกระบวนการและขั้นตอนที่เหมาะสม โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะดำรงรักษาคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมกฎบัตรและหลักการต่าง ๆ ระบุถึงการพิจารณา "คุณค่าความสำคัญทางวัฒนธรรม" (cultural significances) ที่ครอบคลุมคุณค่าทุกด้าน ทั้งคุณค่าด้านความงาม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านวิทยาศาสตร์ ด้านสังคม หรือด้านจิตวิญญาณ โดยไม่เน้นคุณค่าด้านใดด้านหนึ่ง จนคุณค่าด้านอื่นถูกลดทอน ตลอดจนให้ความสำคัญกับระดับของคุณค่า ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำมาสู่การกำหนดวิธีการอนุรักษ์ (ICOMOS 1999 ; UNESCO 2009)

แนวคิดในการให้คุณค่ากับพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์มรดกประเพณีสำคัญอื่น ๆ ประกอบด้วย การพิจารณาคุณค่าของมรดกจากองค์ประกอบสำคัญที่มีในพื้นที่ในทุกช่วงเวลา อันเป็นผลจากระบบทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่หล่อหลอมให้เกิดความเป็นเมืองในปัจจุบันการพิจารณาคุณค่าที่ได้รับการยอมรับจากประชาชน ที่กล่าวได้ว่าเป็น "มรดกที่ประชาชนในพื้นที่ให้ความสำคัญ" (common heritage) คำนี้ถึง "สิทธิในการเป็นเจ้าของและการรักษาวัฒนธรรม" (cultural rights) ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่าง ๆ นอกจากนี้ มีการให้ความสำคัญกับการเคารพต่อคุณค่าทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์อันหลากหลาย ผ่านวัฒนธรรมของกลุ่มคนวัฒนธรรมในภูมิภาค และ

วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาตลอดจนคุณค่าอันเกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติ ภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมโดยรอบแหล่ง ที่มีความสัมพันธ์กับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (ICOMOS 1999, 2002 ; UNESCO, 2009)

ความเป็นของแท้ของมรดกวัฒนธรรมเมืองให้ความสำคัญกับการรักษาความเป็นของแท้ของมรดกวัฒนธรรม แต่เน้นว่าจะต้องพิจารณาความแท้ในมิติต่าง ๆ อาทิ ในพิธีสารฮอยอัน ค.ศ. 2009 มีการระบุถึงการรักษาความเป็นของแท้ของมรดกวัฒนธรรมในหลายมิติ ได้แก่ มิติในด้านที่ตั้งและสภาพแวดล้อมโดยรอบแหล่งมรดกวัฒนธรรม รูปทรงวัสดุและการออกแบบ การใช้สอยและหน้าที่ (UNESCO, 2009)

คุณภาพของพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์กำหนดให้มีการให้ความสำคัญกับคุณภาพในทุกมิติ ได้แก่ คุณภาพในเรื่องโครงสร้างทางกายภาพและประวัติศาสตร์ อันเกิดจากการตั้งถิ่นฐานและโครงสร้างทางกายภาพของเมือง คุณภาพในเรื่องการมองเห็นและรับรู้พื้นที่ ตลอดจนคุณภาพในด้านสังคมและหน้าที่ อันเป็นผลมาจากการผลิตและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมตลอดช่วงอายุของพื้นที่ (ICOMOS, 2005)

นอกจากนี้ องค์ประกอบอื่น ๆ ที่ควรนำมาพิจารณาประกอบด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองหรือพื้นที่เมืองกับสภาพแวดล้อมโดยรอบหน้าที่ใช้สอย ประเพณีทางวัฒนธรรม เทคนิควิธีการดั้งเดิม องค์ประกอบที่แสดงถึง "อัตลักษณ์ของสถานที่"(identity of place) และ "จิตวิญญาณของสถานที่"(spirit of place) (ICOMOS, 2011) อย่างไรก็ตาม ในการรักษาคุณภาพของแหล่งมรดก ควรคำนึงถึงความเป็นของแท้ โดยไม่ควรสร้างแหล่งมรดกที่ไม่มีอยู่แล้วกลับขึ้นมาอีก รวมถึงควรแยกองค์ประกอบของแหล่งที่ได้รับบูรณะออกจากของดั้งเดิม (ICOMOS, 2002)

ลักษณะเฉพาะของภูมิทัศน์ชุมชนที่ควรนำมาพิจารณาให้เกิดคุณค่าประกอบด้วย ลักษณะทางกายภาพของการตั้งถิ่นฐาน อันได้แก่ ลักษณะกลุ่มเรือน ช่วงเวลาที่มีการตั้งถิ่นฐาน ซึ่งทำให้เกิดองค์ประกอบทางกายภาพที่ต่างยุคสมัยกันมาอยู่ร่วมกันกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนและสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชุมชน หากพิจารณากลุ่มเรือนพื้นถิ่นมลายู องค์ประกอบทางกายภาพที่สำคัญคือ การได้รับอิทธิพลของโครงสร้างชุมชนที่ยังคงปรากฏอยู่ในลักษณะของการวางตัวของกลุ่มเรือนที่มีความสัมพันธ์กับเส้นทาง และบริบท ซึ่งลักษณะของโครงสร้างชุมชน มักจะเป็นบริเวณใกล้ทางสัญจรในอดีต (path) อันได้แก่ เส้นทางน้ำ ถนน ตรอก ซอย ทางเดิน และมีพื้นที่ศูนย์รวมรองรับกิจกรรมต่างๆ (node) รูปแบบสถาปัตยกรรมสามารถระบุยุคสมัยแห่งการก่อกำเนิดและลักษณะสำคัญชุมชนเก่า เช่น อาคารเรือนพื้นถิ่น แม้ว่าลักษณะทางสถาปัตยกรรมดังกล่าวจะมีการ

ปรับเปลี่ยน ซ่อมแซม หรือมีลักษณะสถาปัตยกรรมที่ต่างยุคสมัยกัน แต่ยังคงสะท้อนให้เห็นลักษณะโดดเด่นทางสถาปัตยกรรมดั้งเดิมคงไว้

นอกจากองค์ประกอบทางกายภาพแล้ว คุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมในลักษณะเรือนพื้นถิ่น ยังควรได้รับการพิจารณาจากองค์ประกอบที่ไม่ใช่กายภาพ ซึ่งเป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงความต่อเนื่องของกิจกรรม และการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะ (ปิ่นรัชฎ์ กาญจนันธุ์, 2552)

2.2.2 คุณค่า ความเป็นของแท้และปัจจัยการเปลี่ยนแปลงสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นประเภทเรือนมลายู

การศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นนั้นทำให้เข้าถึงสภาพของสังคมชัดเจนขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากรูปทรงของอาคารจะเป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมประชานิยม (popular culture) ที่แฝงอยู่ในรูปทรงและแผนผังของเรือน ทั้งยังถือว่าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเป็นสิ่งที่ได้รับการสร้างสรรค์อย่างหนึ่งของกลุ่มมนุษยชาติผ่านหลักความคิด คติ ความเชื่อและอิทธิพลจากศาสนา ในแต่ภูมิภาคจากคุณลักษณะของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นสามารถสรุปให้เห็นถึงคุณค่าความสำคัญของเรือนพื้นถิ่นดังนี้

คุณค่าทางสถาปัตยกรรม หมายถึง คุณค่าของงานสถาปัตยกรรมที่มีความโดดเด่นทาง วิธีการก่อสร้าง วัสดุ หรือองค์ประกอบต่างๆ อันแสดงให้เห็นถึงความสามารถของผู้สร้างงานสถาปัตยกรรมนั้น

คุณค่าทางสุนทรียภาพ หมายถึง คุณค่าในเรื่องความงามทางสถาปัตยกรรม เช่น ความงามอันเกิดจากรายละเอียดขององค์ประกอบอาคาร เป็นต้น

คุณค่าด้านอายุสมัย หมายถึง คุณค่าของอาคารอันเป็นสิ่งที่บ่งบอกความเก่าแก่โดยอาจจะใช้เกณฑ์การขึ้นทะเบียนอาคารประวัติศาสตร์ ซึ่งกำหนดไว้ในเกณฑ์การประเมินการขึ้นทะเบียนแหล่งประวัติศาสตร์ โดยนับว่าอาคารที่อายุมากกว่า 50 ถือเป็นอาคารที่มีความเก่าแก่และมีคุณค่าควรแก่การรักษา

นอกจากการพิจารณาถึงคุณค่าของสถาปัตยกรรมตามเกณฑ์ในการประเมินคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมแล้ว คุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมยังมีความเกี่ยวข้องกับ "ความแท้" (authenticity) ของอาคาร โดยการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบต่างๆของอาคาร อาจส่งผลให้คุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมนั้นเปลี่ยนแปลงไป หลักการในการพิจารณาในด้านเป็นของแท้ดั้งเดิมมี 4 ด้าน (Discourses, 2017) ดังนี้

ความแท้ด้านการออกแบบหรือรูปแบบที่ได้รับการออกแบบมาแล้ว (Design) เป็นการพิจารณาถึงลักษณะการออกแบบของอาคารนั้นว่าเป็นการออกแบบที่มีลักษณะดั้งเดิม ที่เกิดจากทักษะความรู้

รวมไปถึงวิถีชีวิตของคนสมัยก่อน ซึ่งการพิจารณาถึงการออกแบบนั้นจำเป็นต้องใช้เกณฑ์ในการพิจารณา หรือผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้เกี่ยวกับลักษณะของมรดกวัฒนธรรม โดยมรดกเหล่านั้นจะถูกการลดคุณค่า อันเนื่องจากการตัดแปลง เปลี่ยนแปลง หรือซ่อมแซมของผู้ที่ไม่มีความรู้ ดังนั้น การศึกษาองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวกับอาคาร ดังเช่นสถาปัตยกรรมหรือองค์ประกอบอื่น จึงเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม

ความแท้ดั้งเดิมด้านวัสดุ (material) เป็นการพิจารณาว่าวัสดุของอาคารมีความแท้ดั้งเดิมมากน้อยเพียงใด เพราะวัสดุในสมัยก่อนกับปัจจุบันนั้นมีลักษณะที่แตกต่างกัน ทั้งในด้านคุณสมบัติ และองค์ประกอบในการออกแบบ ดังนั้นการที่ซ่อมแซมจึงจำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญ ทางด้านวัสดุหรือผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับอาคารเพื่อที่จะให้ลักษณะของอาคารถึงแม้ว่าเปลี่ยนแปลงไป แต่ยังคงแสดงให้เห็นถึงคุณค่าด้านความแท้ดั้งเดิมของวัสดุ ในกระบวนการซ่อมแซมวัสดุของอาคาร จะต้องศึกษาวัสดุเดิมของอาคารตามข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์และร่องรอยที่หลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน และจะต้องเคารพในคุณค่าของวัสดุเดิม

ความแท้ดั้งเดิมด้านฝีมือช่าง (workmanship) เป็นการพิจารณาในเรื่อง ระบบและกระบวนการก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมฝีมือช่างในอดีตจะมีลักษณะเฉพาะและเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากปัจจุบัน ดังนั้นในการซ่อมแซมอาคาร จำเป็นต้องมีช่างที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง โดยในกระบวนการซ่อมแซมอาคารจะต้องมีการศึกษารวมวิธี และวิทยาการการก่อสร้าง จากหลักฐานต่างๆตลอดจนการเรียนรู้มาจากบุคคลที่มีความรู้มากพอ

ความแท้สภาพแวดล้อมสังคมหรือที่ตั้งโดยรอบ (setting) คือการพิจารณาสภาพ โดยรอบของพื้นที่สภาพแวดล้อมของมรดก ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่ และบ่งบอกถึงลักษณะและเรื่องราวของมรดกเมื่อสภาพแวดล้อมของอาคารนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งส่งผลให้คุณค่าของอาคารนั้นตามไปด้วย

สรุปแนวคิดในการระบุคุณค่า ความเป็นของแท้และปัจจัยการเปลี่ยนแปลงของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น จากการรวบรวมข้อมูลมีผู้ศึกษาแนวคิดไว้หลากหลายแง่มุม โดยภาพรวมนั้นองค์ประกอบทางกายภาพและองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่ควรได้รับการนำมาพิจารณาเพื่อระบุคุณค่า ประกอบด้วย โครงสร้างของชุมชน สถาปัตยกรรม ภูมิทัศน์ และมุมมอง เป็นต้น ทั้งนี้ควรพิจารณาองค์ประกอบที่

เกิดขึ้น ภายใต้บริบทของการตั้งถิ่นฐาน และพิจารณาลักษณะทางกายภาพที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในบริบทแวดล้อม (Setting)

2.3 หลักการและแนวทางการอนุรักษ์

2.3.1 ความสำคัญของแนวทางการอนุรักษ์

การอนุรักษ์ คือ การดูแลรักษาปรับปรุงป้องกันอาคาร หรือกลุ่มอาคาร และบริเวณใกล้เคียง โดยส่วนใหญ่เป็นอาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม หรือคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ซึ่งอาจมีขอบเขตเป็นเมืองขนาดเล็ก หรือเป็นส่วนหนึ่งของเมือง เช่น ถนน ตลาด กลุ่มอาคาร ย่านการค้า เป็นต้น เพื่อให้คงคุณค่าไว้ แนวทางการอนุรักษ์ หมายถึง การกระทำเพื่อยืดอายุของมรดกทางวัฒนธรรมสู่ทางธรรมชาติ เพื่อให้สิ่งที่มีคุณค่านั้นได้แสดงถึงความงามและความหมายที่มีต่อผู้ใช้ ผู้เป็นเจ้าของ และผู้มองเห็นอย่างมหัศจรรย์ใจ ซึ่งควรมีการแทรกแซงสิ่งที่ต้องการอนุรักษ์ให้น้อยที่สุด และไม่ควรถูกผลเสียต่อการอนุรักษ์ในอนาคต รวมถึงลักษณะทางกายภาพ อันประกอบด้วย สิ่งแวดล้อมที่อยู่โดยรอบสถาปัตยกรรม ที่สร้างความโดดเด่นให้กับอาคาร กลุ่มอาคาร หรือบริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานตามลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมของแต่ละพื้นที่ ซึ่งจะต้องมีแนวทางการอนุรักษ์ที่ครอบคลุมพื้นที่ทั้งบริเวณนอกเหนือจากลักษณะทางกายภาพควรคำนึงถึงความเคารพต่อความเป็นธรรมชาติของเมืองและความเป็นย่านทางประวัติศาสตร์

จากความหมายของการอนุรักษ์ที่กล่าวมานั้น การอนุรักษ์อาคารที่มีคุณค่าควรทำการอนุรักษ์ทั้งทางด้านกายภาพ เอกลักษณ์ และบริบทสภาพแวดล้อมโดยรอบของพื้นที่ สอดคล้องไปกับการดำรงชีวิตของผู้นั้น แม้ว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง แต่การอนุรักษ์จะเป็นการรักษาสภาพภูมิทัศน์ อาคาร หรือกลุ่มอาคารที่ทรงคุณค่าในอดีต ให้คงอยู่และเกิดประโยชน์ต่อปัจจุบันอย่างยั่งยืน

2.3.2 หลักการในการอนุรักษ์

ในมุมมองของกฎบัตรและหลักการสากลที่ได้รับเลือกมาพิจารณา พื้นที่เมืองประวัติศาสตร์ได้รับการขยายขอบเขตให้ครอบคลุมบริบททางกายภาพ เศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ด้วยเหตุนี้ หลักการและวัตถุประสงค์ของการอนุรักษ์ในการที่จะรักษาคุณค่าและความเป็นของแท้ของมรดกวัฒนธรรมเมือง จำเป็นต้องคำนึงถึงประเด็นต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ดังนี้

การเลือกวิธีการอนุรักษ์และการจัดการที่เหมาะสม

เพื่อรักษาคุณค่าและความเป็นของแท้ของมรดกวัฒนธรรมในทุกมิติ การอนุรักษ์ควรได้รับการจัดทำด้วยวิธีการที่ถูกต้องและเหมาะสม โดยหลีกเลี่ยงการยึดมั่นเพียงแนวทางใดทางหนึ่งโดยปราศจากความยืดหยุ่น เพื่อรักษาคุณค่าและความเป็นของแท้ของมรดกในทุกมิติ (ICOMOS 1987, 1999)

การยอมรับความเปลี่ยนแปลงอันนำมาสู่การดำเนินงานเพื่อการพัฒนา สร้างคุณค่าและมูลค่าให้แก่พื้นที่ รวมถึงเอื้อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดี จากการพิจารณาว่าพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์เป็น "พื้นที่ที่มีชีวิต" การอนุรักษ์จึงได้รับการดำเนินงานตามแนวคิดการยอมรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในเรื่องการใช้สอย โครงสร้างทางสังคมการเมือง และการพัฒนาทางเศรษฐกิจ แล้วจึงนำมาสู่แนวคิดในการพัฒนาพื้นที่ การสร้างคุณค่าและมูลค่าให้แก่พื้นที่ เพื่อสนองต่อประโยชน์ในปัจจุบัน รวมถึงการเอื้อให้เกิดคุณภาพชีวิตแก่ประชาชน เกิดการดำเนินงานกับสถาปัตยกรรมและพื้นที่ที่รวมถึงการก่อสร้าง การต่อเติม และการปรับการใช้สอยอาคารและพื้นที่ ดังคำว่า "contemporary architecture" ในบันทึกเวียนนา ค.ศ. 2005 (ICOMOS 2005)

การกำหนดเป้าหมายที่ครอบคลุมมิติทางเศรษฐกิจสังคม-วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม และการดำเนินงานที่นำไปสู่ความยั่งยืน จากการยอมรับความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์ ที่นำมาสู่แนวคิดในการพัฒนาเพื่อสร้างมูลค่าให้แก่พื้นที่แล้วการอนุรักษ์จึงได้รับการขยายเป้าหมายออกไป เช่นการใช้แหล่งมรดกเพื่อการท่องเที่ยว การนำมรดกวัฒนธรรมมาใช้ในการแปลความหมายและการนำ

เสนอมรดกวัฒนธรรม ที่เอื้อให้สาธารณชนเข้าใจในแหล่งมรดก ตลอดจนแนวทางการดำเนินงานอนุรักษ์

ให้ผสมผสานเข้ากับการพัฒนาที่ยั่งยืน (ICOMOS, 2007 ; UNESCO, 2009)

2.3.3 ขอบเขตของกระบวนการอนุรักษ์

พื้นที่ที่มีคุณค่าต่อการอนุรักษ์ทางประวัติศาสตร์หลายพื้นที่ อาจมีขอบเขตของพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่ชัดเจน เช่น แนวแม่น้ำ แนวกำแพงเมือง คูเมือง เป็นต้น แต่บางพื้นที่อาจไม่มีขอบเขตเมืองที่ชัดเจน การกำหนดขอบเขตพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ให้ชัดเจน เพื่อเป็นประโยชน์ในการบำรุงรักษา การบริหาร การควบคุม การอนุรักษ์และการนำพื้นที่กลับมาใช้ประโยชน์ โดยต้องอาศัย

ลักษณะทางกายภาพ ประกอบกับปัจจัยด้านอื่นๆเช่น ปัจจัยทางธรรมชาติ ปัจจัยทางประวัติศาสตร์ ปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยทางวัฒนธรรม ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เป็นต้น (Catanese และ Snyder, 1979)

ในกระบวนการอนุรักษ์ควรเริ่มต้นจากการกำหนดขอบเขตของพื้นที่ที่จะทำการอนุรักษ์ซึ่งเป็นการกำหนดบริเวณที่จะดำเนินการอนุรักษ์ตามแผน โดยบริเวณดังกล่าวอาจจะมีได้ครอบคลุมพื้นที่ของชุมชนทั้งหมดแต่อาจกำหนดเฉพาะบริเวณ และอาจมีการขยายพื้นที่เพิ่มเติมได้ในอนาคตหลังจากการกำหนดขอบเขตบริเวณที่จะดำเนินการอนุรักษ์แล้ว ขั้นตอนสำคัญ 2 ขั้นตอน ที่จะต้องดำเนินการคือ 1.) ขั้นตอนการระบุ (Identification) 2.) ขั้นตอนการเลือกวิธีการอนุรักษ์ (treatment)

2.3.2.1. ขั้นตอนการระบุ (Identification) การระบุเป็นการประกาศว่า อาคารสิ่งก่อสร้างหรือสถานที่นั้นมีคุณค่าและมีความสำคัญตามเกณฑ์ที่พิจารณาข้างต้น อันประกอบด้วยปัจจัยด้านประวัติศาสตร์ เป็นการพิจารณาความเกี่ยวข้องของแหล่งที่ตั้งกับเหตุการณ์ หรือบุคคลสำคัญ โดยมีข้อพิจารณาจากวิธีการศึกษาและข้อมูลเอกสารทางประวัติศาสตร์ Lumia, Marin และ Kovac (2012) ได้กล่าวว่า โดยส่วนใหญ่จะพิจารณาจากปัจจัยทางคุณภาพของเรือนที่มีคุณค่า คือ ระดับของความแท้ (authenticity) และความเสี้ยวต่อเสื่อมสภาพสูญสลาย คือ ระดับของบูรณภาพ (integrity) ดังนี้

ปัจจัยการก่อสร้าง เป็นการพิจารณาถึงโครงสร้างของอาคาร ซึ่งอาคารที่มีความโดดเด่น หรือรูปแบบที่สะท้อนถึงยุคของศิลปะและสถาปัตยกรรม หรืออาจเป็นอาคารที่ยังคงเหลืออยู่

ปัจจัยด้านอายุ เป็นการพิจารณาถึงความเก่าแก่ของอาคาร ในทางสากลนิยมกำหนดอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป เป็นอาคารเก่าแต่ประเทศไทยไม่ได้กำหนดไว้

2.3.2.2 การเลือกวิธีการอนุรักษ์ (treatment) B.M. Felden (2003) เลือกวิธีการอนุรักษ์และความเกี่ยวเนื่องกับหลายองค์ประกอบ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมต่อบริบทของแต่ละพื้นที่ วิธีการที่ใช้ในการอนุรักษ์ประกอบด้วยแนวทางดังนี้

การป้องกัน (protection) หมายถึง การดำเนินการที่ไม่รบกวนสภาพปัจจุบันของแหล่งมรดกวัฒนธรรม แต่จะต้องปกป้องมิให้เสื่อมสภาพลงไปจากสภาพเดิม

การอนุรักษ์ (conservation) หมายถึง กระบวนการอนุรักษ์เพื่อป้องกันภูมิทัศน์หรือสถานที่ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ไม่ให้สูญหายหรือเปลี่ยนแปลงจากการใช้สอย เป็นการรักษาสภาพและเอกลักษณ์เดิมไว้

การสงวนรักษา (preservation) หมายถึง การรักษาให้คงสภาพโดยไม่มีการต่อเติม คงสภาพเดิม โดยสามารถเสริมความมั่นคง หรือสร้างใหม่ด้วยวิธีการและวัสดุดั้งเดิม

การบูรณะ (restoration) หมายถึง การทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิมอย่างที่เคยเป็นในอดีต ซึ่งสามารถเพิ่มเติมส่วนที่ขาดหายไปได้โดยมีหลักฐานที่ชัดเจน การบูรณะภูมิทัศน์ หรืออาคาร

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับเรือนพื้นถิ่นมลายูในประเทศและต่างประเทศ เห็นได้ว่าถึงแม้กลุ่มชาติพันธุ์ สภาพแวดล้อมและสภาพภูมิอากาศที่ต่างบริบทที่แตกต่างกัน แต่ลักษณะสถาปัตยกรรมและวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน ในการวิจัยมักจะใช้วิธีการสำรวจ รั้ววัดกรณีศึกษาและพื้นที่วิจัยเพื่อนำข้อมูลมาเปรียบเทียบและหาข้อสรุป มาเป็นแนวทางในการอนุรักษ์

บทที่ 3

ข้อมูลพื้นที่ศึกษาและลักษณะเฉพาะภูมิทัศน์ชุมชนริมคลองตำมะลัง

เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงกระบวนการดำเนินวิจัยในบทที่ 3 จึงเป็นการเก็บข้อมูลและการรวบรวมภาคสนามที่ผ่านการลงพื้นที่จริงซึ่งนำมาทำเป็นฐานข้อมูลสำหรับงานวิจัยเรื่องคุณค่าและการเปลี่ยนแปลงเรือนพื้นถิ่นมลายู กรณีศึกษาริมคลองตำมะลัง จังหวัดสตูล เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และสภาพแวดล้อมกับเศรษฐกิจสังคม อิทธิพลความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรมของกลุ่มเรือนพื้นถิ่นมลายูที่ทรงคุณค่าและถูกเปลี่ยนแปลงตามสภาพการเป็นอยู่อาศัยของผู้อยู่อาศัยในชุมชน

3.1 ข้อมูลทางประวัติศาสตร์และข้อมูลทั่วไป

“ตำมะลัง” เป็นชื่อเรียกของผืนแผ่นดินและท้องทะเลส่วนใต้สุดของประเทศไทย ด้านฝั่งทะเลอันดามันซึ่งเป็นชายฝั่งทะเลทางด้านตะวันตกของประเทศไทย ติดต่อกับรัฐบริษัทางตอนเหนือสุดของประเทศมาเลเซียคำว่า “ตำมะลัง” มาจากภาษามลายูซึ่งแปลเป็นภาษาไทยว่า “ผูกอินทรี” มีตำนานเล่าว่าในอดีต เดิมพื้นที่เป็นเกาะเล็ก ๆ มีผู้คนอาศัยอยู่ไม่กี่ครัวเรือน ต่อมาได้มีชาวอินโดนีเซียเดินทางมาค้าขายโดยเรือ ได้แวะพักแรมบนเกาะดังกล่าวและบังเอิญได้ไปพบเห็นนกอินทรีที่ถูกผูกติดไว้กับต้นไม้ที่บนเกาะ ดังนั้น ชาวอินโดนีเซียจึงเรียกเกาะดังกล่าวว่า “ตำมะลัง” ต่อมาภายหลังเมื่อมีผู้คนอพยพมาอยู่อาศัยเพิ่มขึ้นจึงได้มีการจัดตั้งเป็นหมู่บ้านและตำบลซึ่งใช้ชื่อว่า “ตำบลตำมะลัง” (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2553.)

“ตำมะลัง” นับได้ว่าเป็นสถานที่สำคัญและเป็นชุมชนเก่าแก่แห่งหนึ่งของจังหวัดสตูล โดยในอดีตความเป็นมาของชุมชนริมคลองตำมะลังไม่มีหลักฐานที่แน่ชัดแต่จากการสัมภาษณ์จากชาวบ้านในชุมชนได้รับข้อมูลจากคำบอกเล่า รวมทั้งจากการสำรวจในเบื้องต้นพบหลักฐาน อาทิ ลักษณะการวางผังหมู่บ้าน การใช้งานพื้นที่รวมถึงลักษณะทางด้านสถาปัตยกรรม นำมาสู่การสันนิษฐานที่ว่าชุมชนริมคลองตำมะลังมีการตั้งถิ่นฐานราว 100 ปี ในปัจจุบันมรดกทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย อันเนื่องมาจากปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งคือการได้รับความเจริญและการขยายตัวของชุมชน จากการสำรวจและสัมภาษณ์ผู้อาศัยในชุมชน พบว่าเรือนถูกปรับปรุงเป็นเรือนรูปแบบสมัยใหม่ ปรับเปลี่ยนวัสดุที่คงทนและทันสมัยมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ยังมีการเก็บพื้นที่ใช้สอยและยังใช้งานในรูปแบบดั้งเดิมอยู่

3.1.1 การอยู่อาศัยและการประกอบอาชีพของกลุ่มชาวมลายูในชุมชน

ชุมชนแห่งนี้ส่วนใหญ่มีเชื้อสายมลายูหรือไทย-มลายู มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม พื้นที่ในชุมชนริมคลองตำมะลังส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ติดทะเลประกอบด้วยอาชีพ

การทำประมง ทั้งประมงน้ำลึกและประมงพื้นบ้าน การเลี้ยงปลาในกระชัง การรับจ้างทั่วไปในอุตสาหกรรมและการขนส่งโดยเรือ

การทำการค้าขาย ตั้งแต่อดีตสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นและการประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว การจำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้าภายในชุมชน การทำอาหารทะเลแปรรูปตามโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชน จากการรวมกลุ่มกันในตำบลท่ามะลิ้ง เช่น กุ้งแห้ง กะปิ ปลาเค็มตากแห้ง ขนหมูกรัก และมีทุนสนับสนุนการจัดสรรงบประมาณของกลุ่มกิจการแม่บ้านตำบลท่ามะลิ้ง

การทำเกษตร เป็นลักษณะ ครอบครัวยุคเกษตร เป็นการเกษตรขนาดเล็กเพราะพื้นที่ส่วนใหญ่ในตำบลท่ามะลิ้งเป็นดินเค็ม ไม่เหมาะกับการทำเกษตร พื้นที่เกษตรในชุมชนริมคลองท่ามะลิ้ง จะเป็นการปลูกไม้ยืนต้นประเภทมะม่วง กล้วย และมะพร้าว อาชีพอื่น ได้แก่ รับราชการ รับจ้างแรงงานในประเทศและต่างประเทศ เช่น ประเทศมาเลเซีย เป็นต้น

3.1.2 สภาพแวดล้อมและสภาพเศรษฐกิจ - สังคมของพื้นที่

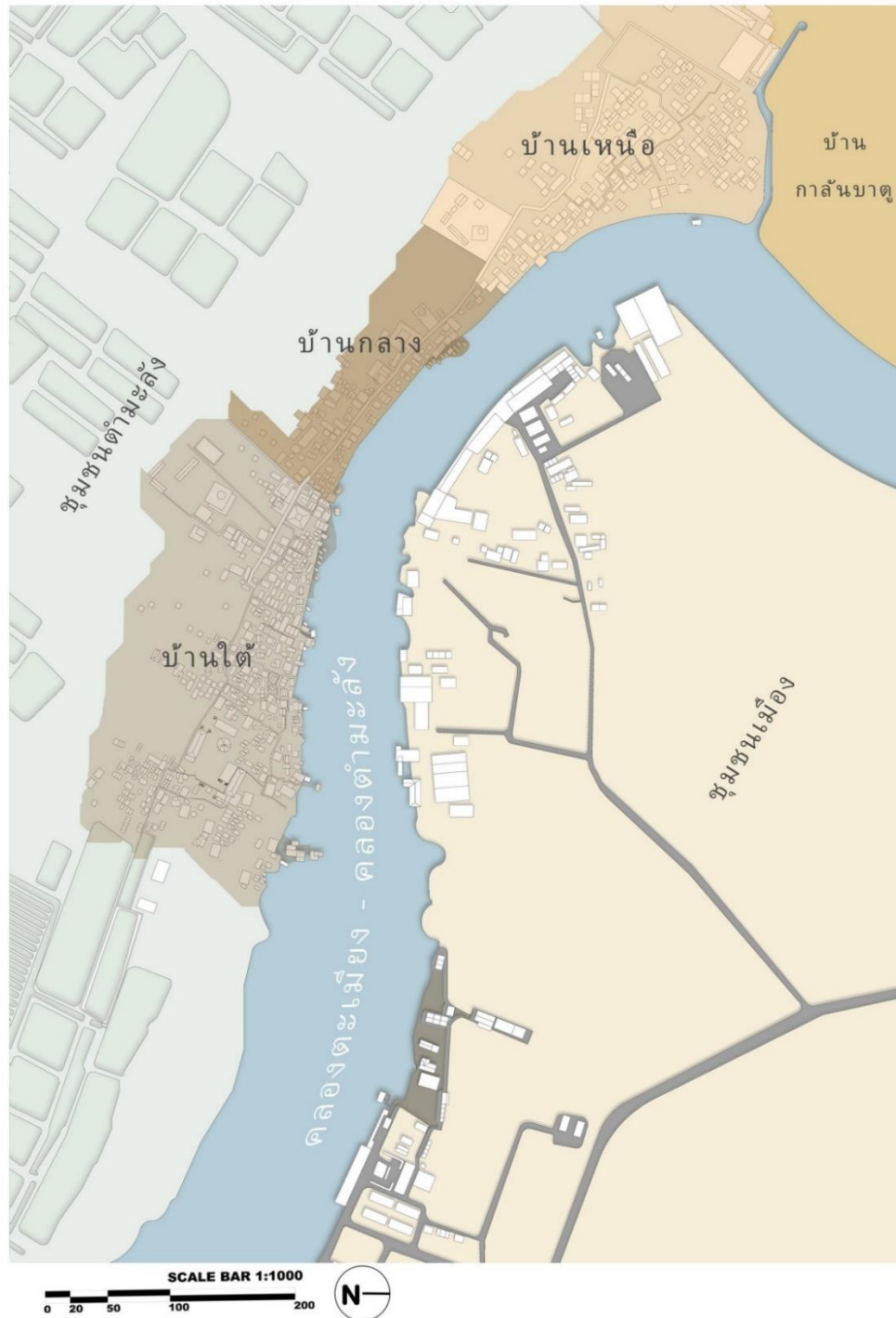
ก. ลักษณะทางภูมิศาสตร์

ตำบลท่ามะลิ้งมีทั้งหมด 3 ชุมชนดังนี้ หมู่ที่ 1 บ้านกาลันบาตู หมู่ที่ 2 บ้านท่ามะลิ้งเหนือ หมู่ที่ 3 บ้านท่ามะลิ้งใต้ ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัด ห่างจากอำเภอเมือง 13 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัด 9 กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทาง 15 นาที จากตัวจังหวัด มีเนื้อที่ประมาณ 39.5 ตารางกิโลเมตรหรือ 25,161.21 ไร่ มีอาณาเขตดังนี้ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ ตำบลคลองขุด ตำบลควนขัน
ทิศใต้	ติดต่อกับทะเลอันดามัน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับตำบลคลองขุด ตำบลปยู
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับตำบลตันหยงโป

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ สภาพโดยทั่วไปของพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเกาะที่มีทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ ทรัพยากรที่สำคัญในพื้นที่ได้แก่ ป่าชายเลนซึ่งมีพื้นที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ของดิน น้ำและยังเป็นแหล่งอาหารไม่ใช้สอย พืชสมุนไพรของคนในชุมชน มีน้ำทะเลล้อมรอบเหมาะแก่การทำประมงขนาดเล็ก สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าชายเลนและป่าโกงกาง เหมาะแก่การเลี้ยงกุ้งกุลาดำ สมัยอดีตมีการทำนาสภาพน้ำเป็นน้ำกร่อยและปัจจุบันกลายเป็นน้ำเค็ม มีท่าเรือประมงขนาดใหญ่ ชุมชนริมคลองท่ามะลิ้งเป็นชุมชนหนาแน่น เป็นแหล่ง

การคัดค้านอาหารทะเลของตำบล บางพื้นที่เหมาะแก่การเกษตรเพราะดินมีลักษณะเป็นดินเหนียว เป็นที่ราบดินตะกอนดูชุ่มชื้นน้ำได้ดี

ภาพที่ แผนผังแสดงตำแหน่งขอบเขตหมู่บ้านและบริเวณใกล้เคียงพื้นที่ศึกษา

ที่มา : ผู้วิจัยดัดแปลงมาจาก google map พ.ศ.2565

ภาพที่ 4 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงชุมชนริมคลองตำมะลัง พ.ศ.2562

ที่มา : ภาพจากเพจ facebook ตำมะลัง

ภาพที่ 5 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงชุมชนริมคลองตำมะลัง พ.ศ.2562

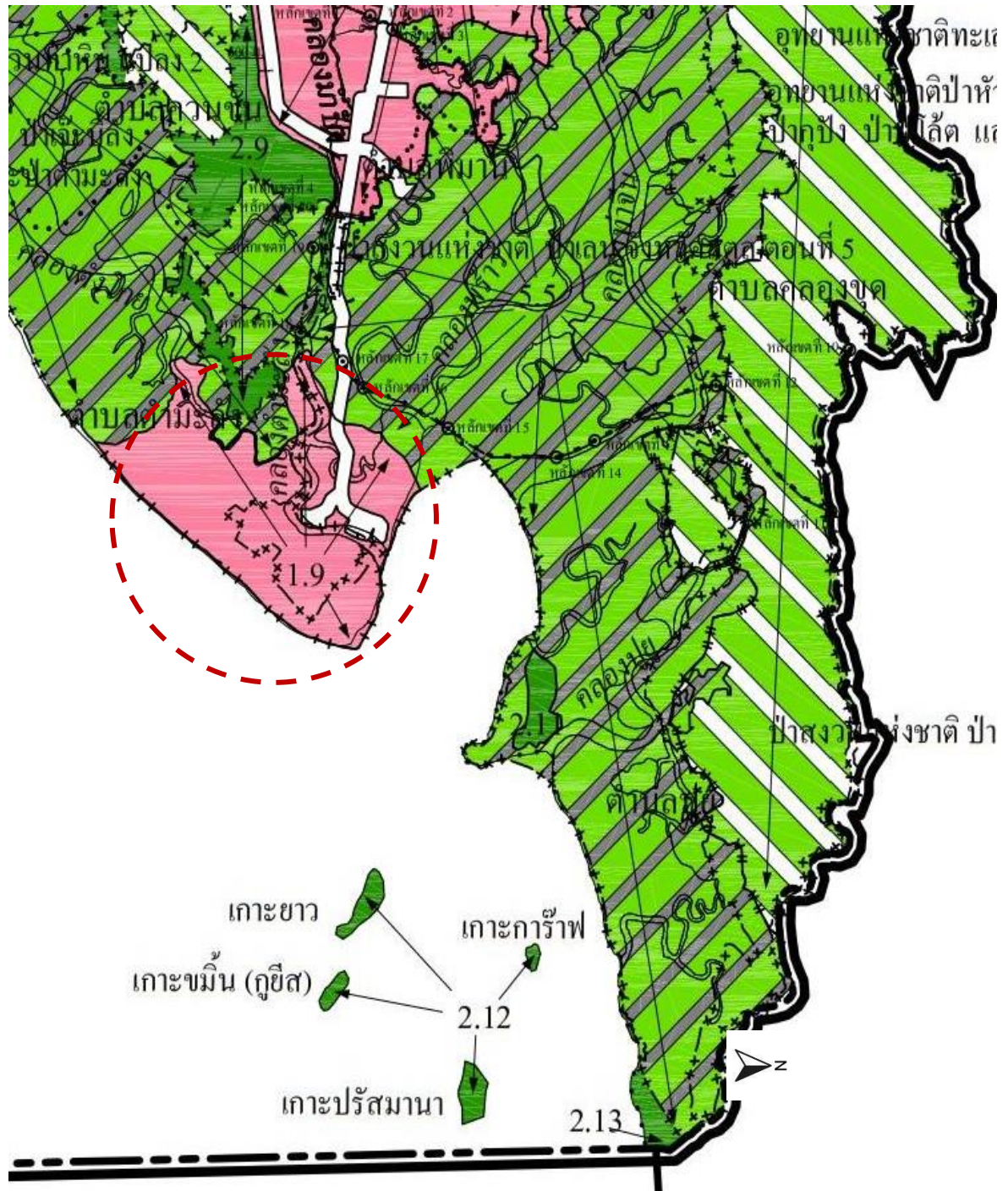
ที่มา : ภาพจากเพจ facebook ตำมะลัง

ข. ลักษณะทางกายภาพ

ชุมชนตำมะลังถือเป็นพื้นที่หนึ่งที่เต็มไปด้วยความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลนที่ประกอบด้วยพรรณไม้หลายชนิด ป่าชายเลนชุมชนริมคลองตำมะลังเป็นระบบนิเวศน์ที่สำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างพื้นดินกับน้ำทะเล และเปลี่ยนแปลงสภาพไปตามทิศทาง การผันแปรของกระแสน้ำและคลื่นลม ในสภาวะการณ์ปกติป่าชายเลนทำหน้าที่เป็นแนวปราการธรรมชาติที่คอยปกป้องชายฝั่งทะเลไม่ให้ถูกทำลายจากกระแสคลื่นป่าชายเลนหลากหลายไปด้วยสิ่งมีชีวิตทั้งพืชน้ำและสัตว์(กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2553)

ภายในชุมชนมีโรงเรียน มัสยิด ท่าเรือ อนามัยและองค์การบริหารส่วนตำบลตำมะลัง มัสยิดในชุมชนถือเป็นมัสยิดที่เก่าแก่ของชุมชนตำมะลัง โดยชาวบ้านนับถือเป็นแหล่งส่วนรวมในการทำกิจกรรมในวันสำคัญของทางศาสนาอิสลามและยังเป็นโรงเรียนสอนศาสนาให้กับเด็กผู้ชายในชุมชนและภายนอกมาเรียนเป็นประจำ

จากลักษณะทางภูมิศาสตร์และความอุดมสมบูรณ์ของบริเวณชุมชนริมคลองตำมะลัง ดังที่กล่าวไปข้างต้น ส่งผลให้มีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนในพื้นที่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมามีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและกิจกรรม รวมถึงการประกอบอาชีพของชาวบ้าน บางส่วนยังคงเป็น การทำมาหากินโดยอาศัยการประมง และการค้าขายแบบดั้งเดิม ในขณะที่บางส่วนก็มีการปรับเปลี่ยนอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนไป นอกจากนี้ยังมีการปรับเปลี่ยนโยชน์ใช้สอยลักษณะของเรือนพื้นถิ่นมลายูจำนวนหนึ่ง เพื่อปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสภาพสังคม เศรษฐกิจของพื้นที่ การศึกษานี้เลือกศึกษาพื้นที่ชุมชนริมคลองตำมะลังฝั่งหมู่ที่ 3 บ้านตำมะลังใต้และบ้านกลาง ซึ่งปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวยังคงหลงเหลือความเป็นเอกลักษณ์ของเรือนพื้นถิ่นมลายูอยู่เป็นจำนวนหนึ่งที่ยังคงสภาพเดิมอยู่

ภาพที่ 6 แผนที่แสดงการติดต่อกับเขตพื้นที่อื่นของตำบลตำมะลัง
ที่มา : ผู้วิจัย ดัดแปลงจากผังเมืองรวมจังหวัดสตูล, 2565

ค. การคมนาคม (อดีต ปัจจุบันและอนาคต)

การคมนาคมในชุมชนริมคลองตำมะลัง เส้นทางที่เข้าสู่ตำบลตำมะลังมีสองประเภทคือทางน้ำ และทางบก รายละเอียดดังนี้

การคมนาคมทางน้ำ

ชุมชนริมคลองตำมะลัง เป็นชุมชนที่อยู่บนเกาะ จึงต้องใช้เรือในการข้ามฝั่ง โดยใช้เวลาข้าม ฝั่ง ประมาณ 3-5 นาที ซึ่งบนเกาะ มีทั้งหมด 2 ชุมชน ได้แก่ หมู่บ้านตำมะลังใต้และหมู่บ้านตำมะลังเหนือ นอกจากนี้ การคมนาคมทางน้ำ ยังเป็นเส้นทาง การเดินเรือที่เชื่อมต่อกันระหว่างประเทศ มาเลเซีย

การคมนาคมทางบก

เนื่องจากชุมชนริมคลองตำมะลัง เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บนเกาะ จึงมีเส้นทาง การคมนาคมทางบก เป็นเส้นทาง การสัญจรภายในชุมชนเท่านั้น มีถนนกว้าง 2.5 เมตร รถยนต์ไม่สามารถวิ่งได้

3.2 ลักษณะเฉพาะและองค์ประกอบทางภูมิทัศน์

3.3.1 ภูมิทัศน์ แบบแผนการวางผังชุมชน องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นชุมชนริมคลองตำมะลัง

จากลักษณะทางภูมิศาสตร์และความอุดมสมบูรณ์ของบริเวณชุมชนริมคลองตำมะลัง ส่งผลให้มีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนในพื้นที่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2441 จนถึงปัจจุบันปี พ.ศ. 2566 ดังที่กล่าวมาในบทที่ 1 (ดูภาพที่ 1 เป็นประกอบ) ชุมชนริมคลองตำมะลังยังคงอัตลักษณ์เฉพาะที่สะท้อนผ่านวิถีดั้งเดิม ตั้งแต่อดีต โดยชุมชนที่ยังแสดงให้เห็นถึงรูปแบบของการตั้งถิ่นฐานตั้งแต่ยุคแรกเริ่ม การดำรงชีวิตประจำวันของชาวประมงอยู่ร่วมกับสภาพแวดล้อม ได้แก่ ผังชุมชนที่มีสยิดเป็นศูนย์กลางการขยายตัวของชุมชน มีกลุ่มเรือนล้อมรอบลานหน้ามัสยิดเก่าเป็นแบบใยแมงมุม

ลักษณะเด่นประการหนึ่งของผังชุมชนคือการเป็นผังที่มีรูปแบบและกฎเกณฑ์ที่ไม่ตายตัวนัก มีการวางทิศทางที่สัมพันธ์กับทิศตะวันตกตามหลักความเชื่อของศาสนาอิสลาม (ทิศกิบลัตหรือทิศเมกะห์) โดยพื้นฐานแล้วบ้านเรือนจะกระจายอยู่ล้อมรอบ อาคารทางศาสนาซึ่งถือเป็นศูนย์กลางชุมชน เรือนจะแสดงฐานะทางสังคม ในอดีต ชุมชนนี้มีการทำนา

ภาพที่ 7 ภาพจำลองการตั้งถิ่นฐานแสดงจุดศูนย์กลางของชุมชนคือมัสยิดในสมัยอดีต
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

เรือนพื้นดินมลายูชุมชนริมคลองตำมะลังจะไม่มีฝ้าเพดาน แต่นิยมทำช่องลมไว้ใต้จั่วจะใช้บันไดพาดขึ้นบ้านทันที จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านพบว่าเป็นข้อห้ามตั้งแต่โบราณว่าเรือนเจ้านายระดับสูงเท่านั้นที่มีระเบียงหรือเฉลียง เรือนชาวบ้านธรรมดาจะต้องไม่เลียนแบบเรือนเจ้านาย (เจ๊ะอาด ปูหยัง, สัมภาษณ์, 15 มีนาคม พ.ศ. 2565) แต่ปัจจุบันเรือนเหล่านี้มีการต่อเติมเพิ่มเฉลียงขึ้นคลุมบันได เพื่อป้องกันฝนสาดและสะดวกในการใช้สอย ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมามีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและกิจกรรม รวมถึงการประกอบอาชีพของผู้อยู่อาศัยบางส่วนยังคงเป็น การทำมาหากินโดยอาศัยการทำการค้าขายและประมงแบบดั้งเดิม ในขณะที่บางส่วนก็มีการปรับเปลี่ยนอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้วิถีชีวิตของผู้อยู่อาศัยเปลี่ยนไป นอกจากนี้ยังมีการปรับประโยชน์ใช้สอยลักษณะของเรือนพื้นดินมลายูจำนวนหนึ่ง เพื่อปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อม - สภาพสังคมเศรษฐกิจของพื้นที่ชุมชนริมคลองตำมะลัง

ภาพที่ 8 ภูมิทัศน์กลุ่มเรือนพื้นถิ่นมลายูแบบชาวประมง (การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนในชุมชนจะวางเรียงกันกระจายตามแนวริมคลอง วางบนผืนน้ำ)

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 9 ภูมิทัศน์ภายในชุมชน

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

3.3.2 ภูมิทัศน์ของชุมชน

การปลูกสร้างเรือนพื้นถิ่นมลายูวางตัวไปตามริมคลองตามะลิ่งและการใช้พื้นที่เพื่อให้เกิดประโยชน์ ชุมชนตามะลิ่งมีบริบทโดยรอบที่ล้อมรอบด้วยน้ำทะเล มีพื้นที่ของน้ำและพื้นดิน ตัดกับเส้นขอบฟ้าที่ทำให้ชุมชนริมคลองตามะลิ่งน่าสนใจ นอกจากนี้ในชุมชนริมคลองตามะลิ่งแต่ละเรือนมีลักษณะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับเจ้าของเรือนสร้าง กลุ่มบ้านเรือนกลุ่มกันตามกลุ่มเครือญาติและกระจายตัวตามการประกอบอาชีพและการสัญจร อย่างไรก็ตามอนาคตจะมีการสร้างสะพานข้ามคลอง ซึ่งจะทำให้ทัศนียภาพของบริบทชุมชนถูกปรับเปลี่ยนไป

ภาพที่ 10 ภูมิทัศน์ชุมชนแบบชาวประมง
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 11 ภูมิทัศน์ชุมชนที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม (นาข้าว)
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภูมิทัศน์ในชุมชนที่มีความน่าสนใจเมื่อมองจากถนน โดยจะมองเห็นพื้นที่นาข้าว ซึ่งในอดีตมีการทำนาแต่ในปัจจุบันกลายเป็นที่รกร้าง

3.3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างเรือนกับทิศทางการสัญจรภายในและภายนอก

ความสัมพันธ์ระหว่างเรือนกับทิศทางการสัญจรภายในและภายนอก เช่น การสัญจรทางบก การสัญจรทางน้ำ รายละเอียดดังนี้

ก. การสัญจรภายในชุมชน

บริเวณที่สัมพันธ์ระหว่างเรือนพื้นถิ่นมลายูกับทิศทางการสัญจรภายในประกอบด้วย เส้นถนน ภายในชุมชนเส้นหลักหนึ่งเส้น ถูกแบ่งเป็นซอยตามกลุ่มเรือนที่แยกระหว่างกลุ่มเรือนชาวประมงและกลุ่มเรือนชาวนา เส้นทางสัญจรที่เชื่อมไปยังที่ทำเกษตรและที่พักอาศัยเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเจริญของชุมชน โดยเป็นถนนหลักที่นำไปสถานที่สำคัญ ๆ ภายในชุมชน คือ มัสยิด โรงเรียน สถานที่ราชการและอนามัย

ภาพที่ 12 ทศนิยมภาพแสดงให้เห็นเส้นแบ่งเขตพื้นที่เกษตรกรรม ในอดีตมีการทำนา แต่ในปัจจุบันกลายเป็นที่รกร้างและมีการก่อสร้างบ้านเรือนเป็นกลุ่มกระจายตัวอยู่

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 13 เส้นทางสำรวจภายในชุมชน
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ข. การสัญจรที่เชื่อมต่อกับชุมชนกับภายนอก

การสัญจรหลักที่เชื่อมชุมชนกับภายนอกคือคลอง เนื่องจากเป็นชุมชนที่อยู่บนเกาะจึงต้องใช้เรือในการข้ามฝั่งและเดินเรือที่เชื่อมต่อกันระหว่างประเทศมาเลเซีย กลุ่มเรือนที่พบริมคลองส่วนใหญ่เป็นเรือนพื้นถิ่นมลายูแบบชาวประมงในปัจจุบัน บริเวณพื้นที่ริมคลองท่ามะลิ้งได้รับผลกระทบจากการกัดเซาะของน้ำถูกดบังทัศนียภาพโดยเรือประมง ซึ่งแรงกระแทกของเรือทำให้เรือนเกิดการผุพัง

ภาพที่ 14 ทัศนียภาพแสดงให้เห็นเส้นแบ่งเขตพื้นที่การสัญจรของเรือ และเส้นทางการทำประมงปัจจุบันกลายเป็นกลุ่มเรือนชาวประมงที่เรียงเกาะกันริมคลอง
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 15 เส้นทางสัญจรภายนอก
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

จากการสำรวจภาคสนาม พบว่าการสัญจรภายในชุมชนนั้นไม่เอื้ออำนวยต่อการใช้รถยนต์ ด้วยถนนมีความกว้างเพียง 2.5 เมตร เนื่องจากในอดีตนั้นใช้การเข้าถึงทางเรือเป็นหลัก ทั้งนี้ ในปัจจุบันเริ่มมีการใช้รถจักรยานยนต์มากขึ้น ซึ่งการเชื่อมต่อภายนอกนั้นจะใช้เรือบรรทุก รถจักรยานยนต์ข้ามฟากไปมา

3.3.3 ความสัมพันธ์ทางกายภาพระหว่างเรือน

ความสัมพันธ์ระหว่างเรือนกับเรือนข้างเคียง เนื่องจากบ้านเรือนตั้งอยู่ชิดกันมาก ทำให้เจ้าของและเพื่อนบ้านที่ติดกันเกิดความสนิทสนมกันฉันมิตรญาติ โดยพื้นที่ที่เรามักจะเห็นว่าผู้คนมาพบปะพูดคุยกันเป็นประจำ คือ บริเวณหน้าบ้าน หน้าต่างและบันไดบ้าน

ภาพที่ 16 ความสัมพันธ์ระหว่างเรือนกับเรือนข้างเคียง

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

3.3.4 สรุปภาพรวมการวิเคราะห์ห้องค้ประกอบทางกายภาพและความสัมพันธ์กับเรือน

ก. ความสัมพันธ์เรือนกับทิศทางการสัญจรภายใน

บริเวณที่สัมพันธ์ระหว่างเรือนกับทิศทางการสัญจรภายในประกอบด้วย เส้นถนนภายในชุมชน ซึ่งถูกแบ่งเป็นซอกซอยตามกลุ่มเรือนชาวประมงและกลุ่มเรือนชาวนา เส้นทางสัญจรเชื่อมระหว่างพื้นที่การเกษตรและที่พักอาศัย

ข. ความสัมพันธ์เรือนกับทิศทางการสัญจรภายนอก

เส้นทางคลองเป็นเส้นหลักในการเข้าถึงชุมชน กลุ่มเรือนที่พบริมคลองส่วนใหญ่เป็นเรือนพื้นถิ่นมลายูแบบชาวประมงซึ่งจะมีพื้นที่ชานหรือลานติดคลองวางบนพื้นน้ำ สำหรับการทำประมงและเป็นพื้นที่ท่าเรือตั้งแต่อดีต พื้นที่บางส่วนถูกปรับเปลี่ยนเป็นท่าจอดเรือและเก็บของก่อนไปทำประมง บางเรือนมีการต่อเติมเพื่อสร้างเป็นเรือนครัวและห้องน้าย่นลงในคลอง

บทที่ 4

เรือนพินถิ่นในชุมชนตำมะลัง

ในบทที่ 4 เน้นการเก็บข้อมูลซึ่งนำมาทำเป็นฐานข้อมูลสำหรับการเลือกเกณฑ์กลุ่มกรณีศึกษาในชุมชนริมคลองตำมะลัง และการแบ่งเกณฑ์กลุ่มเรือนในชุมชน

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการสำรวจภาคสนาม

การวิเคราะห์ข้อมูลการสำรวจภาคสนาม เป็นการรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากการสำรวจสัมภาษณ์และรังวัดชุมชนตำมะลัง เพื่อจัดแบ่งประเภทของเรือน ตามรูปแบบทางสถาปัตยกรรมและยุคสมัยการสร้างเรือนตั้งแต่ต้นแบบเดิมจนถึงการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน เพื่อเปรียบเทียบกรณีศึกษาองค์ประกอบลักษณะของภูมิทัศน์และลักษณะรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของชุมชน เช่น เพื่อหาองค์ประกอบที่เหมือนกันและต่างกัน หาเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนเพื่อระบุคุณค่าความเป็นของแท้เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบลักษณะของภูมิทัศน์ ภูมิปัญญาและลักษณะรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของชุมชน เช่น วิธีการอนุรักษ์ที่ผ่านมา การเปลี่ยนแปลง ตลอดจนการใช้พื้นที่ต่าง ๆ เป็นต้น

4.1.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของภูมิทัศน์

ลักษณะของภูมิทัศน์การตั้งถิ่นฐานและการวางผังชุมชนพื้นที่ชุมชนมลายูพินถิ่นภาคใต้และชุมชนประเทศมาเลเซีย มีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยมีการตั้งถิ่นฐานและการวางผังชุมชนสอดคล้องกับลักษณะภูมิประเทศเหมือนกัน ซึ่งสะท้อนถึงอาชีพและวิถีชีวิต หากชุมชนตั้งอยู่ในภูมิประเทศแบบชายฝั่ง ก็มักมีลักษณะผังชุมชนเป็นแบบแนวยาว (linear) และชาวบ้านมีการประกอบอาชีพการทำประมง หากหมู่บ้านตั้งอยู่ในภูมิประเทศเป็นที่ราบจะพบว่ามีลักษณะการผังชุมชนเป็นแบบกลุ่มหรือกระจุก (cluster) และชาวบ้านประกอบอาชีพทำนาหรือทำสวน (อารยา ศานติสรร และคณะ, 2548)

จากการสำรวจ สัมภาษณ์และรังวัดครั้งที่ 3 ระหว่างเดือนมีนาคม ปี พ.ศ. 2565 สามารถสรุปใจความสำคัญจากบทสัมภาษณ์ได้ว่าชุมชนริมคลองตำมะลังวางผังชุมชนเป็นแบบแนวยาวรายเรียงกันตามริมคลองและบริเวณที่เป็นพื้นที่ราบที่เป็นที่นาและสวน นอกจากนี้ชุมชนมีการขยายตัวเป็นแบบกลุ่มหรือกระจุก ไปตามกลุ่มแบบเครือญาติ (เจ๊ะอาด ปูหยัง, สัมภาษณ์, 15 มีนาคม พ.ศ. 2565)

ความคล้ายคลึงอีกประการหนึ่ง คือ ศาสนสถาน ถือได้ว่ามีความสำคัญต่อการตั้งถิ่นฐานทั้งในชุมชนพินถิ่นภาคใต้และชุมชนในประเทศมาเลเซีย เนื่องจากชาวมุสลิมมีการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับ

ศาสนาที่จะต้องไปมัสยิดเป็นประจำ ดังนั้นจึงถือได้ว่ามัสยิดเป็นศูนย์กลางของชุมชน (อารยา ศานติ สรร และคณะ, 2548)

จากการสำรวจ สัมภาษณ์และรังวัดครั้งที่ 2-3 ได้ทำการสรุปใจความสำคัญจากบทสัมภาษณ์ พูดไปในทิศทางเดียวกันว่าก่อนจะเริ่มมีการตั้งถิ่นฐานชุมชนอย่างถาวรมีการก่อสร้างมัสยิดขึ้นมาก่อน เนื่องจากเมื่อก่อนชุมชนนี้ยังไม่มีมีการตั้งถิ่นฐานเป็นที่พักอาศัยข้ามแรมชั่วคราว เลยสร้างมัสยิดเป็นศูนย์กลางเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจในการเดินทาง (นางมีละ เต๊ะปยูและนายเจ๊ะอาด ปูหยัง, สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม พ.ศ. 2564และวันที่15 มีนาคม พ.ศ. 2565)

4.1.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบทางสถาปัตยกรรม

จากการสืบค้นเอกสารเกี่ยวกับรูปแบบทางสถาปัตยกรรมโดยมีการแบ่งลักษณะและรูปแบบของเรือนในพื้นที่ประเทศไทยและต่างประเทศดังนี้

4.1.2.1 เรือนในประเทศไทยภาคใต้ตอนล่าง มีลักษณะที่แตกต่างกันเฉพาะถิ่นตามลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศของพื้นที่มีรูปแบบของการตั้งถิ่นฐานชุมชนครบทั้ง 3 รูปแบบ คือแบบเป็นกระจุก กระจัดกระจายและแบบขนานไปตามชายฝั่งทะเลหรือทางเส้นสัญจร ซึ่งมีอิทธิพลต่อรูปแบบของสถาปัตยกรรม ที่มีความหลากหลายและยังมีลักษณะรูปทรงหลังคาที่โดดเด่นเป็นพิเศษโดยทั่วไปหลังคาในจังหวัดปัตตานีจะมี 3 ลักษณะ ดังนี้ หลังคาปั้นหยารหรือหลังคา “ลิมะห์” หลังคาจั่วมนิลา และหลังคาจั่ว ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “แม่และห์” นอกจากหลังคามีลักษณะอื่น ๆ ที่โดดเด่นคือการประดิษฐ์ลวดลายไม้แกะสลักทั้งบริเวณช่องลมและประดับฝ้าเรือนและการประดิษฐ์ฝ้าเรือน แบบเข้าไม้ยึดกันให้ดูงดงามอีกด้วย บางเรือนมีการเข้าฝ้าแบบเรือนไทยคือมีฝ้าประกบด้วย เรือนที่มีหลังคาทั้ง 3 แบบดังกล่าว เมื่อเป็นเรือนแฝด อาจจะประกอบด้วยหลังคาแบบเดียวกันหรือต่างแบบกัน ซึ่งเป็นความสามารถของช่างสร้างเรือนจะเห็นสมควรและดูงามแปลกตา (เขต รัตนจรณะ, 2526)

4.1.2.2 เรือนในจังหวัดสตูล เรือนบริเวณฝั่งทะเลตะวันตกติดกับทะเลอันดามันได้แก่ ในพื้นที่จังหวัดสตูลโดยมีอาณาเขตติดต่อกับรัฐเปอร์ลิส (Perlis) ประเทศมาเลเซีย พบว่าเรือนในจังหวัดสตูลมีลักษณะเป็นแบบจั่วยกสูงแล้วลาดเอียงไปในแนวชายคาทั้งสองด้าน มีลักษณะเหมือนปีกนกเพื่อให้น้ำฝนไหลผ่านสะดวก หลังคาสังกะสีหรือผสมผสานกัน จะไม่มีฝ้าเพดาน แต่นิยมทำช่องลมไว้ใต้จั่ว ตัวเรือนหลักแม่เรือนจะไม่มีเฉลียงหรือระเบียง จะใช้บันไดพาดขึ้นบ้านทันที จากการสัมภาษณ์เจ้าของเรือนเก่าในตัวเมืองสตูล ทราบว่าเป็น

ข้อห้ามตั้งแต่โบราณว่าเรือนเจ้านายระดับสูงเท่านั้นที่มีระเปียงหรือเฉลียง เรือนชาวบ้านธรรมดาจะต้องไม่เลียนแบบเรือนเจ้านายแต่ปัจจุบันเรือนเหล่านี้มีการต่อเติมเพิ่มเฉลียงชั้นคลุมบันได เพื่อป้องกันฝนสาดและสะดวกในการใช้สอย (ไม่ทราบชื่อจริง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 มีนาคม พ.ศ.2564)

4.1.2.3 เรือนในประเทศมาเลเซีย

จากการสืบค้นเอกสารต่างประเทศพบว่ามีเรือนพื้นถิ่นแบบมาเลเซียดั้งเดิมและแบบผสมผสานหลากหลายรูปแบบในคาบสมุทรมมาเลเซีย โดยมีการจำแนกประเภทตามรูปร่างหลังคา ได้แก่ หลังคาทรงจั่วยาว (Bumbung Panjang) หลังคาปั้นหย่าหรือหลังคา “ลิมาหะ” (Bumbung Lima) หลังคาทรงแปริค (Bumbung Perak) และหลังคามุงจาก (Bumbung Limas) หลังคานี้ได้รับการพัฒนาผ่านอิทธิพลจากต่างประเทศ เชื่อกันว่าได้รับอิทธิพลมาจากรูปแบบเรือนของชาวดัตช์และชาวอังกฤษในยุคอาณานิคม (Lim Yee Juan, 1987) นอกจากนี้ยังมีข้อมูลของ Abdul Halim Nasir และ Wan Hashim Wan Tah (1997) พบว่าหลังคาทรงจั่วยาว (Bumbung Panjang) ตั้งอยู่เกือบทุกรัฐบนคาบสมุทรมมาเลเซีย

นอกจากรูปร่างหลังคาแล้วยังพบรูปแบบการสร้างเรือนพื้นถิ่นแบบมาเลเซียดั้งเดิมมักถูกสร้างขึ้นริมแม่น้ำ มีทางเข้าออกสองทางแยกชายหญิง มีการแบ่งพื้นที่ใช้สอยที่ชัดเจนซึ่งประกอบด้วยเฉลียง เรือนหลัก และเรือนครัว

บทสรุปจากข้อมูลการวิเคราะห์เบื้องต้นที่ได้กล่าวมา เพื่อนำไปสู่บทวิเคราะห์ในหัวข้อเกณฑ์การในการคัดเลือกในชุมชนผ่านการวิเคราะห์ข้อมูล จากการเปรียบเทียบกรณีศึกษาในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งมีกรอบความคิดในการศึกษาเพื่อให้การดำเนินการศึกษาบรรลุผลที่สมบูรณ์จำเป็นต้องใช้กรอบความคิดหลายกรอบเป็นเครื่องมือในการนำไปสู่การสังเคราะห์ผลและตีความกรอบความคิดการแบ่งเกณฑ์นั้นสามารถแบ่งได้หลายวิธี รายละเอียดที่มาของการเปรียบเทียบทั้งหมดอยู่ในภาคผนวก

4.2 เกณฑ์ในการคัดเลือก

งานวิจัยนี้จำแนกเกณฑ์ในการคัดเลือกต่าง ๆ ในชุมชน โดยใช้วิธีการแบ่งตามรูปแบบสถาปัตยกรรม แบ่งตามอายุการก่อสร้างเรือนและแบ่งตามสภาพแวดล้อมรายละเอียดดังนี้

4.2.1 เกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มเรือนพื้นถิ่นมลายูในชุมชน

เกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มเรียนพื้นถิ่นมลายูในชุมชน พิจารณาเลือกเรียนพื้นถิ่นมลายู ที่มีคุณค่าจากรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อม แบ่งอายุตามการก่อสร้างเรือนและความสัมพันธ์ของผู้อยู่อาศัยกับตัวเรือน ดังนี้

- เป็นเรือนที่เกิดจากการแบ่งตามรูปแบบทางสถาปัตยกรรม เช่น รูปทรงหลังคา เนื่องจากสามารถนำมาเปรียบเทียบการเกิดก่อนและหลังของเรือนในชุมชนได้
- เป็นเรือนที่มีการแบ่งอายุการก่อสร้างเรือนตามเจ้าของเรือน ที่ไม่ใช่การแบ่งตามยุคสมัยตามประวัติศาสตร์ เนื่องจากไม่มีประวัติศาสตร์ที่เป็นหลักฐานเด่นชัด
- มีองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ที่มีความเชื่อมต่อกับสภาพแวดล้อมและพื้นที่การสัญจรทางบกและทางน้ำ
- มีองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมครบถ้วนสมบูรณ์
- มีองค์ประกอบที่เปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน เช่น การเลือกใช้วัสดุ การใช้สอยพื้นที่ของผู้อยู่อาศัยกับตัวเรือน เป็นต้น

4.2.2 เกณฑ์การคัดเลือกเรือนกรณีศึกษา

เกณฑ์การคัดเลือกเรือนกรณีศึกษา คัดเลือกจากการแบ่งตามยุคสมัยของการสร้างเรือนเพื่อทำการศึกษาลงลึก โดยเลือกจากกลุ่มเรือนที่เป็นตัวแทนของเรือนจากการสำรวจภาคสนามระหว่างเดือนมีนาคมปี พ.ศ. 2564 - มีนาคม ปี พ.ศ. 2565 การสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัย ลักษณะการใช้สอยเรือนพื้นถิ่นมลายูและการสืบค้นข้อมูลจากหลักฐานต่าง ๆ สามารถสรุปรายละเอียดของเรือนโดยมีการแบ่งกลุ่มเรือนที่มีคุณค่าจากรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อม แบ่งตามอายุการก่อสร้างเรือนและความสัมพันธ์ของผู้อยู่อาศัยกับตัวเรือนโดยใช้เกณฑ์การแบ่งจากการเปรียบเทียบกรณีศึกษาในประเทศและต่างประเทศ เน้นการแบ่งตามรูปทรงหลังเนื่องจากเป็นข้อมูลที่มีการเปรียบเทียบและสามารถระบุได้ชัดเจนกว่า ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 5 รูปแบบ ทั้งนี้ในงานวิจัยได้คัดเลือกเรือนที่เป็นกรณีศึกษานำเสนอเพียง 4 รูปแบบที่สามารถแสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นในชุมชนเพื่อเป็นตัวอย่างการเก็บข้อมูลในครั้งนี้ ส่วนของรูปแบบ เป็นรูปแบบปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมค่อนข้างมากและสามารถพบเห็นได้ง่ายในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงตัดออกจากกรณีศึกษาในงานวิจัยเรื่องนี้ แต่จะอธิบายเบื้องต้นเพื่อนำมาพัฒนาเขียนบทวิจัยต่อไป

เรือนที่พบในชุมชนมีการประเมินเรือนที่มีคุณค่าและการเปลี่ยนแปลงจากการสำรวจพื้นที่วิจัยเป็นจำนวน 127 หลัง และทำการคัดเลือกเรือนที่ผ่านเกณฑ์ครบสมบูรณ์ที่ได้กล่าวมาข้างต้นเป็น

จำนวน 8 หลังพร้อมทำการรังวัดในพื้นที่จริงและนอกจากนี้มีการสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัยในชุมชนและผู้มีความรู้ ผู้นำทางศาสนาเป็นจำนวน 20 คน

4.3 รูปแบบการจำแนกกลุ่มเรือนพื้นถิ่นมลายู ที่พบจากการลงสำรวจภาคสนาม

ผู้วิจัยทำการสำรวจภาคสนาม 3 ครั้ง ได้แก่

ครั้งที่ 1 ระหว่างเดือนตุลาคมปี พ.ศ. 2563 - มีนาคม ปี พ.ศ. 2564

ครั้งที่ 2 ระหว่างเดือนตุลาคมปี พ.ศ. 2564 (ลงสำรวจได้เฉพาะบางหลังเนื่องจากสถานการณ์โควิด-19)

ครั้งที่ 3 ระหว่างเดือนมีนาคมปี พ.ศ. 2565 จากการสำรวจทั้ง 3 ครั้ง

จากข้อมูลที่ได้ลงสำรวจภาคสนามรวมถึงการรวบรวมข้อมูลบทสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัยในชุมชนทั้งที่เป็นผู้อยู่อาศัยเดิมและผู้อย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ใหม่ ต่างพูดถึงการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเริ่มมาจากการพักแรมและการตั้งที่พักอาศัยแบบชั่วคราวจนมีผู้คนเริ่มเข้ามาอาศัยมากขึ้นจึงตั้งเป็นชุมชนอาศัยแบบถาวร ชุมชนนี้มีการตั้งถิ่นฐานมากกว่า 100 ปี ซึ่งข้อมูลนี้ไปตรงกับคำสัมภาษณ์ (นางมีลี๊ะ เต๊ะปูยูและนางยารา ปูหยัง, สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม พ.ศ. 2564 และวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2565) ที่ได้ระบุยืนยันชัดเจนว่าเรือนของต้นเป็นเรือนยุคแรกเริ่มสร้างมาแล้ว 120 ปี

4.3.1 เกณฑ์การแบ่งกลุ่มรูปแบบเรือน

เกณฑ์การแบ่งกลุ่มรูปแบบเรือน สามารถแบ่งกลุ่มเรือนเป็น 5 รูปแบบดังนี้

- 1.) รูปแบบที่ 1 กลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่วสูงหรือปีกนก (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุมากกว่า 100 ปี) จำนวน 6 เป็นกลุ่มเรือนเริ่มจากการตั้งถิ่นฐานในช่วงปี พ.ศ. 2441 โดยประมาณ เป็นช่วงที่ผู้คนเริ่มมีการพักแรมและตั้งถิ่นฐานชั่วคราวและเริ่มมีการสร้างเรือนตั้งหลักปักฐานให้มั่นคงขึ้นในเวลาต่อมา ในปี พ.ศ. 2452 รัฐบาลไทยยกเมืองไทรบุรี กะลันตัน ตรังกานูและปะลิสให้กับประเทศอังกฤษ เพื่อแลกกับสิทธิสภาพนอกอาณาเขตจนทำให้เมืองสตูลได้แยกออกจากมณฑลไทรบุรีไปรวมกับมณฑลภูเก็ต (ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสตูล, 2533)
- 2.) รูปแบบที่ 2 กลุ่มเรือนหลังคาทรงแปริก (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุที่ 80 -100 ปี)
จำนวน 2 หลัง เป็นกลุ่มเรือนที่ผู้นคริเริ่มมีการตั้งถิ่นฐานที่มั่นคงขึ้นและเริ่มพักอาศัยแบบตั้งหลักปักฐาน หลังจากประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครอง

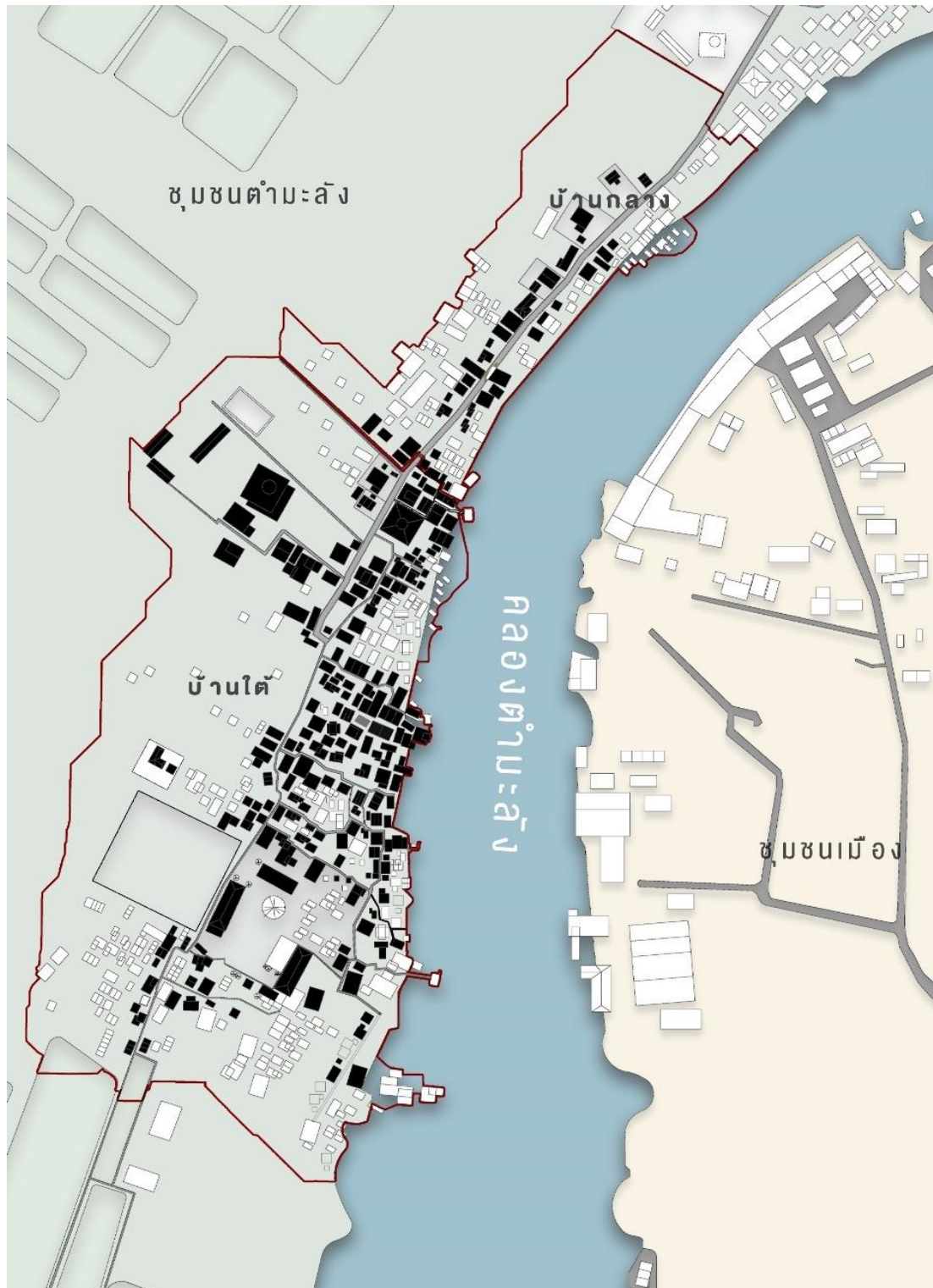
เป็นระบอบประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2475 โดยประมาณ (ศูนย์วัฒนธรรม
จังหวัดสตูล, 2533)

- 3.) **รูปแบบที่ 3 กลุ่มเรือนหลังคาทรงแปดเหลี่ยม (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 60 - 80 ปี)** จำนวน 16 หลัง เป็นกลุ่มเรือนที่ผู้คนเริ่มตั้งหลักปักฐานและมั่นคงทางสภาพสังคมและเศรษฐกิจเป็นยุครุ่งเรืองทางการค้า เรือน จากคำบอกเล่าของผู้อยู่อาศัยผ่านบทสัมภาษณ์ของ(นายนาแซร์ เต็นหมานและภรรยา, **สัมภาษณ์**, 20 มีนาคม พ.ศ. 2565) ได้ระบุชัดเจนว่าเรือนของตนเป็นเรือนรูปแบบแปดเหลี่ยมมาแล้วมากกว่า 60 ปีและวัสดุทั้งหมดล้วนมาจากแปดเหลี่ยม)
 - 4.) **รูปแบบที่ 4 กลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่ว (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 40 - 60 ปี)** จำนวน 67 หลัง เป็นกลุ่มเรือนที่มีความเจริญเข้ามาและอำนวยความสะดวกสบายให้กับชุมชน จากคำบอกเล่าของผู้อยู่อาศัยผ่านบทสัมภาษณ์ของ (นายเจ๊ะอาด ปูหยัง เจ้าของเรือน, **สัมภาษณ์**, 20 มีนาคม พ.ศ. 2565) ได้กล่าวถึงลักษณะเรือนของตนเป็นเรือนรูปแบบสมัยใหม่แต่ยังมีการแบ่งพื้นที่ใช้สอยเหมือนกับเรือนรูปแบบที่ 3 และยังมีการซื้อวัสดุจากทางประเทศมาเลเซียก่อสร้างมาแล้วประมาณ 50 ปี
 - 5.) **รูปแบบที่ 5 กลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่วผสมผสาน (กลุ่มเรือนสมัยใหม่ที่สามารพบเห็นในปัจจุบัน)** จำนวน 36 หลัง

จากการรวบรวมข้อมูลการสำรวจและบทสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัยในชุมชนทั้งที่เป็นผู้อยู่อาศัยเดิมและผู้ย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ใหม่ ดังที่มีการอ้างอิงไปบางส่วนในข้างต้น จึงทำให้มีการแบ่งเกณฑ์กลุ่มเรือนเป็น 5 รูปแบบ นำไปวิเคราะห์เปรียบเทียบ ในด้านสถาปัตยกรรม องค์ประกอบทางกายภาพของเรือนในชุมชน ทำการเปรียบเทียบที่ว่างและการใช้สอยพื้นที่ของเรือน เพื่อใช้ในการทำเป็นฐานข้อมูลสำหรับงานวิจัยเรื่องคุณค่าและการเปลี่ยนแปลงเรือนพื้นถิ่นมลายู กรณีศึกษาริมคลองตำมะลัง จังหวัดสตูล ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ก. ลักษณะทางสถาปัตยกรรมหรือลักษณะและองค์ประกอบทางกายภาพของเรือนในชุมชน เป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับรูปทรงหลังคา รูปทรงของเรือนกับการได้รับอิทธิพลจากในพื้นที่ต่าง ๆ ของทางประเทศมาเลเซีย การเลือกใช้วัสดุในการก่อสร้าง

ข. ที่ว่างและการใช้สอยพื้นที่ของเรือน เป็นการรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจพื้นที่วิจัย เกี่ยวกับการใช้สอยพื้นที่ในส่วนต่าง ๆ ของเรือ

ภาพที่ 17 ผังแสดงตำแหน่งการลงสำรวจเรือนพื้นถิ่นมลายูในชุมชนริมคลองท่ามะลิ่ง

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

4.3.1 รูปแบบที่ 1 กลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่วสูงหรือปีกนก (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุมากกว่า 100 ปี)

ก. ลักษณะทางสถาปัตยกรรมหรือลักษณะและองค์ประกอบทางกายภาพของเรือน

การสำรวจและสัมภาษณ์พบรูปแบบที่ 1 กลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่วสูงหรือปีกนก (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุมากกว่า 100 ปี) จำนวน 6 หลัง จากการสัมภาษณ์ได้กล่าวถึงลักษณะของเรือนในช่วงยุคสมัยที่มีการตั้งถิ่นฐานว่า ลักษณะของเรือนกลุ่มนี้ได้รับอิทธิพลจากการเดินทางค้าขายระหว่างประเทศ เป็นเรือนที่มี ลักษณะทางสถาปัตยกรรมแบบเรือนพื้นถิ่นที่พุกอ้ายที่เก่าแก่ที่สุดในชุมชน (นางยารา ปูหยัง, สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม พ.ศ. 2564)

มีโครงสร้างเป็นไม้จากธรรมชาติที่สามารถหาได้ง่ายในบริบทชุมชนและหาซื้อจากการออกไปค้าขายกับประเทศข้างเคียง ลักษณะของรูปทรงเรือนจึงมีความโดดเด่นเป็นลักษณะเฉพาะเรือนนั้น ๆ รวมถึงการสร้างเรือนและการเลือกใช้วัสดุที่สะท้อนถึงความเป็นเอกลักษณ์ในแต่ละช่วงอายุ

ภาพที่ 18 รูปแบบที่ 1 กลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่วสูงหรือปีกนก (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุมากกว่า 100 ปี)

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

รูปทรงหลังคามีลักษณะเป็นแบบจั่วปีกนกหรือ “แฉะและห์” หลังคาโบราณหรือที่เรียกว่าแบบหลังคาจั่วผสม ซึ่งพบว่าหลังคาทั้งสองส่วนนี้มีลักษณะคล้ายกับแบบหลังคาทางแถบมาเลเซีย ฝั่งรัฐเคดะห์ ปะลิส เปรักและปีนัง วัสดุมุ่งหลังคาเป็นสังกะสี เรือนบางหลังที่ได้รับการดูแล มีการปรับปรุงและซ่อมแซมเรือน ปรับเปลี่ยนการใช้สอยเป็นเรือนที่มีการขยายให้ใหญ่ขึ้นตามสมาชิกในครอบครัวและฐานะสังคมตามยุคสมัยเป็นเรือนที่มีลักษณะเป็นโครงสร้างที่ทำจากไม้ทั้งหลัง มีการยกพื้นสูง ใต้ถุนสามารถเดินผ่านลอดได้

ภาพที่ 19 รูปแบบที่ 1 กลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่วสูงหรือปีกนก (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุมากกว่า 100 ปี)
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ส่วนประดับตกแต่งช่องลมมีลักษณะตีเป็นซี่แนวนอน ช่องแสงมีการใช้กระจกสีพิมพ์ลาย
ช่องเปิดประตูหน้าต่างเป็นแบบดั้งเดิม เป็นบานเปิดคู่ยาวถึงท้องพื้นประดับด้วยลูกฟูก

ภาพที่ 20 ภาพลักษณะของช่องหน้าต่างพบในรูปแบบที่ 1 กลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่วสูงหรือปีกนก
(กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุมากกว่า 100 ปี)
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 21 ช่องลมที่พบในรูปแบบที่ 1 กลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่วสูงหรือปีกนก (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุมากกว่า 100 ปี)
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ลักษณะผนังภายในและภายนอกเรือน เป็นลักษณะการวางไม้แนวนอนซ้อนทับกันและลักษณะผนังภายในเป็นการกั้นผนังสามารถมองเห็นโครงไม้ นอกจากนี้ยังพบว่าเหนือผนังภายในมีช่องแสงหรือช่องลมตามพื้นที่การใช้สอยของเรือน

ภาพที่ 22 ผนังที่พบในรูปแบบที่ 1 กลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่วสูงหรือปีกนก
(กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุมากกว่า 100 ปี)
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ลักษณะรูปแบบบ้านไถมี 2 รูปแบบ บ้านไถลักษณะแบบปูน เป็นการก่ออิฐปูนเป็นชั้นบ้านไถ
รูปทรงคล้ายกับเรือนแถบฝั่งมะละกา บ้านไถเป็นลักษณะโปรง ทำมาจากไม้โก่งทางที่หาได้จาก
วัสดุธรรมชาติเป็นชั้นของบ้านไถ ไม่มีลูกตั้งพบเพียงลูกนอนเท่านั้น

ภาพที่ 23 บ้านใต้ที่พบในรูปแบบที่ 1 กลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่วสูงหรือปีกนก
(กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุมากกว่า 100 ปี)

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ข. ที่ว่างและการใช้สอยพื้นที่ของเรือน

ข้อมูลจากการสำรวจพื้นที่เบื้องต้น พบว่ากลุ่มเรือนรูปแบบที่ 1 หลังคาทรงจั่วสูงหรือปีกนกมีลักษณะการแบ่งพื้นที่ใช้สอยพื้นที่ในส่วนต่าง ๆ ดังนี้

ข.1 การแบ่งพื้นที่ใช้สอย

ทางเข้า - ออกหน้าเรือน ส่วนใหญ่อยู่ติดถนนประกอบด้วยชั้นบันไดหลักที่ทำด้วยปูน มีลักษณะคล้ายกับบันไดทางฝั่งมาละกาของประเทศมาเลเซีย ทางเข้า-ออกหน้าเรือนจะเชื่อมต่อกับชานหน้าเรือน

ชานหน้าเรือน ประดับด้วยไม้ผนังตีฝาแวนอน มีพื้นที่สำหรับนั่งเล่นเป็นเก้าอี้ยาวไว้รับแขกบ้านแขกเรือน ตกแต่งด้วยช่องลมตีระแนงสลับ เป็นที่สำหรับใช้พักผ่อนและพื้นที่เอนกประสงค์ เรือนบางหลังจะตกแต่งสันหลังคาด้วยเสากลึงขนาดเล็ก มีบันไดเชื่อมชั้นเป็นทางเข้าเรือนที่ยกพื้นเล่นระดับเรือนให้ดูมีลูกเล่นขึ้นให้กับตัวเรือนรับแขก ชานหน้าเรือนของกลุ่มเรือนรูปแบบนี้มีลักษณะคล้ายกับชานหน้าเรือนของฝั่งประเทศมาเลเซียมาก

เรือนรับแขก เป็นพื้นที่ส่วนรับแขกที่เชื่อมกับชานหน้าเรือน โดยมีชั้นบันไดไม้เป็นตัวเชื่อมชั้นเรือนพื้นที่ส่วนนี้เป็นพื้นที่ทำกิจกรรมภายในบ้านรวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น เมื่อก่อนพื้นที่ของตัวเรือนหลักจะเป็นพื้นที่ใช้สอยสำหรับแขกผู้ชายหรือเจ้าของบ้านที่เป็นผู้ชาย เป็นพื้นที่สำหรับพูดคุยหรือพบปะกัน เวลามีกิจกรรมสำคัญพื้นที่ตัวเรือนหลักจะเป็นพื้นที่

แรกที่เป็นศูนย์กลางของการทำกิจกรรมต่าง ๆ ปัจจุบันมีการแบ่งพื้นที่เป็นส่วนของห้องนอน จากเดิมเป็นพื้นที่ส่วนรับแขก ในส่วนของห้องนอนเดิมเรือนหลังนี้ไม่มีการกั้นหรือแบ่งเป็นห้อง แต่อย่างใด เป็นพื้นที่ของตัวเรือนหลักโล่ง ๆ เป็นพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมแบบเปิดโล่ง ครัวใช้งานพื้นที่ส่วนนี้มีการทับซ้อนกันขึ้นอยู่กับผู้ใช้งาน การแบ่งพื้นที่ส่วนนี้มีการแบ่งพื้นที่ตามแบบประเทศมาเลเซีย เนื่องจากการเกี่ยวข้องกับความเชื่อ ความศรัทธาตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม

ห้องนอน เป็นพื้นที่ส่วนตัวสำหรับพักผ่อน เริ่มมีการแบ่งกั้นห้องเป็นสัดส่วนที่แบ่งเขตชัดเจนขึ้นมา เรือนหลังนี้มีการกั้นห้องตามแนวขวางของสันหลังคาซึ่งเป็นลักษณะพิเศษของเรือนกลุ่มนี้

ตัวเรือนประกอบอาหาร ประกอบด้วยทางเข้ารองมีบันไดปูนเป็นทางเข้าเรือนสำรองหรือสำหรับแขกผู้หญิง

ส่วนรับประทานอาหาร มีลักษณะเป็นโถงโล่งไว้สำหรับบรรดาผู้หญิงทั้งหลายเตรียมทำกับข้าวกับปลาเวลาว่างสำคัญ ๆ ในสมัยนั้นยังไม่มีเฟอร์นิเจอร์ส่วนใหญ่นิยมนั่งทำอาหารบนพื้น

ส่วนครัว ในสมัยนั้นเป็นครัวแบบเตาถ่าน แต่จะมีหิ้งตั้งกับข้าวไว้สำหรับ เก็บของหรืออุปกรณ์ครัวต่าง ๆ พอทำกับข้าวเสร็จก็จะยกสำรับเข้ามาในส่วนของพื้นที่เตรียมอาหาร

ซีกล่าง ประกอบด้วย ครัวนอกไว้สำหรับทำอาหารที่มีกลิ่นคาวต่าง ๆ หรือพื้นที่สำหรับของเปียกต่าง ๆ เช่น ล้างจาน ซักผ้า เป็นต้น

องค์ประกอบอื่น ๆ เช่น บ่อเก็บน้ำเป็นบ่อสำหรับเก็บน้ำใช้เองและแบ่งขายคนในชุมชน

ข.2 การเปลี่ยนแปลงและต่อเติม

ปรับปรุงโดยการกั้นผนัง บริเวณนี้ให้ใช้เป็นพื้นที่ส่วนตัว มีการซ่อมแซมผนังและต่อเติมห้องน้ำแยกกับห้องอาบน้ำ โดยสร้างแยกออกจากเรือนเก่า ทำด้วยปูนทั้งหลัง

สรุปได้ว่ารูปแบบที่ 1 กลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่วสูงหรือปีกนก (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุมากกว่า 100 ปี) จากการศึกษาเปรียบเทียบข้อมูลในประเทศและต่างประเทศ พบว่าเรือนกลุ่มนี้มีลักษณะเฉพาะที่เป็นต้นแบบที่มาจากทางประเทศมาเลเซียอย่างชัดเจนที่สุด เช่น การแบ่งพื้นที่ใช้สอยที่แบ่งอาณาเขตชัดเจนของผู้ชายและผู้หญิง รูปทรงของหลังคาที่ถูกออกแบบโดยการค้ำนึ่งถึง

สภาพแวดล้อมและสภาพภูมิประเทศ มีการแบ่งพื้นที่คร่าวๆ และพื้นที่ส่วนตัวเป็นสองส่วนที่เชื่อมกัน นอกจากนี้เรื่อนกลุ่มนี้สะท้อนถึงวิถีชีวิตของชาวมลายูและสามารถทำให้เข้าใจถึงแก่นแท้ของรูปแบบเรื่อนพื้นถิ่นแบบดั้งเดิม หรือต้นฉบับความเหมือนกับเปรี๊ยกของประเทศมาเลเซีย

4.3.2 รูปแบบที่ 2 กลุ่มเรื่อนหลังคาทรงเปรี๊ยก (กลุ่มเรื่อนที่มีช่วงอายุที่ 80 -100 ปี)

ก. ลักษณะทางสถาปัตยกรรมหรือลักษณะและองค์ประกอบทางกายภาพของเรื่อนในชุมชน

การสำรวจและสัมภาษณ์พบรูปแบบที่ 2 กลุ่มเรื่อนหลังคาทรงเปรี๊ยก (กลุ่มเรื่อนที่มีช่วงอายุที่ 80 -100 ปี) จำนวน 2 หลัง ผลจากการสัมภาษณ์ ได้กล่าวถึงการขยายตัวของชุมชนและการเลือกใช้วัสดุของเรื่อนที่อยู่ในชุมชนว่าการขยายตัวของเรื่อนกลุ่มนี้เริ่มจากการตั้งถิ่นฐานในช่วงปี พ.ศ. 2545 โดยประมาณ (ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสตูล, 2533)

เป็นช่วงริเริ่มผู้คนเริ่มมีการตั้งถิ่นฐานเพิ่มขึ้น จึงมีการสร้างอาชีพอื่น ๆ เข้ามา เช่น การทำนา ในสมัยนั้น ชุมชนแห่งนี้มีการทำนาอยู่และต้องเลิกทำเนื่องจากน้ำเค็มเริ่มเยอะขึ้นทำให้ที่นากลายเป็นน้ำกร่อย เรื่อนในยุคสมัยนั้น เริ่มมีการเลือกใช้วัสดุที่หาได้ง่าย ๆ มากกว่าไปหาซื้อในต่างประเทศ เพราะเป็นช่วงยุคที่ผู้คนอยู่อย่างพอเพียง พอมีพอกินเป็นส่วนใหญ่ (นายศิริ เต็มหมานและนางข้า เต็มหมาน, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม พ.ศ. 2565)

จากการสำรวจเบื้องต้น พบว่าเรื่อนมีลักษณะที่โดดเด่นด้านโครงสร้างไม้ รูปทรงที่เป็นเอกลักษณ์ที่ค่อนข้างเฉพาะ รวมถึงการสร้างเรื่อนและเริ่มมีการเลือกใช้วัสดุเรื่อนที่มีพัฒนาการมากขึ้นในแต่ละช่วงอายุ อาทิเช่น มีการใช้หลังคากระเบื้องลอนคู่แต่ยังคงมีสังกะสีประดับตกแต่งอยู่ ลักษณะรูปทรงหลังคาของเรื่อนและโครงสร้างเรื่อนเป็นไม้เนื้อแข็ง รูปทรงหลังคามีลักษณะเป็น หลังคาบานหรือที่เรียกว่าแบบหลังคาจั่วผสม วัสดุมุงหลังคาเป็นสังกะสี

ภาพที่ 24 รูปแบบที่ 2 กลุ่มเรือนหลังคาทรงแปริ่ง (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุที่ 80 - 100 ปี)
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 25 รูปแบบที่ 2 กลุ่มเรือนหลังคาทรงแปริ่ง (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุที่ 80 - 100 ปี)
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 26 ลักษณะช่องเปิดของรูปแบบที่ 2 กลุ่มเรือนหลังคาทรงแปริ่ง (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุที่ 80 - 100 ปี)
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

การเจาะช่องเปิดของเรือนพบมีหลายรูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานะทางครอบครัว โดยเฉพาะด้านหน้าเรือนเป็นประตูเป็นแบบดั้งเดิมมีลักษณะเป็นบานเปิดคู่ยาวถึงท้องพื้น หน้าต่างมีลักษณะเดียวกันกับประตูยาวถึงท้องพื้นประดับด้วยลูกฟักทรงแจกัน ปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบหน้าต่างเป็นแบบสั้น เพื่อป้องกันอันตรายและความทันสมัย

นอกจากช่องเปิดประตูและหน้าต่างที่ใช้สำหรับระบายอากาศ เมื่อต้องปิดช่องเปิดที่เป็นประตูหรือหน้าต่าง ช่องแสงหรือช่องลมจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเรือนพื้นถิ่นมลายู ลักษณะเป็นช่องเปิดเหนือประตู หน้าต่างและผนังด้านหน้าและด้านหลังของเรือน มีส่วนประดับตกแต่งช่องแสงมีการใช้กระจกสีพิมพ์ลาย ช่องลมเป็นการตีเป็นซี่แนวนอน เพื่อระบายอากาศและถ่ายเทความร้อนภายในเรือน

ภาพที่ 27 ลักษณะช่องเปิดของกลุ่มเรือนหลังคาทรงแปริ่ง (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุที่ 80 -100 ปี)
 ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ลักษณะผนังภายในและภายนอกเรือน ผนังภายนอกเรือน เป็นลักษณะการวางไม้แนวนอน ซ้อนทับกัน และลักษณะผนังภายในเป็นการกั้นผนัง สามารถมองเห็นโครงไม้ นอกจากนี้ยังพบว่า เหนือผนังภายในมีช่องแสงหรือช่องลมตามพื้นที่การใช้สอยของเรือน

ภาพที่ 28 ผนังที่พบในกลุ่มเรือนหลังคาทรงแปริ่ง (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุที่ 80 -100 ปี)
 ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ลักษณะรูปแบบบันไดที่พบมี 2 รูปแบบ บันไดลักษณะคล้ายบันไดลิง เป็นลักษณะโปรง ทำมาจากไม้ โกงกางที่หาได้จากวัสดุธรรมชาติเป็นขั้นของบันได ไม่มีลูกตั้งพบเพียงลูกนอนเท่านั้น บันไดแบบมีลูกนอน มีลักษณะเปิดโล่ง เห็นโครงสร้างของบันได

ภาพที่ 29 บ้านไคที่พบใน กลุ่มเรือนหลังคาทรงแปริก (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุที่ 80 -100 ปี)

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ข. ที่ว่างและการใช้สอยพื้นที่ของเรือน

ข้อมูลจากการสำรวจพื้นที่เบื้องต้น พบว่ากลุ่มเรือนรูปแบบที่ 2 หลังคาทรงแปริกมีลักษณะการแบ่งพื้นที่ใช้สอยพื้นที่ในส่วนต่าง ๆ ดังนี้

ข.1 การแบ่งพื้นที่ใช้สอย

ทางเข้า - ออกเรือน ส่วนใหญ่ใช้ชานหน้าเรือนและหลังเรือนเป็นทางเข้า - ออก

ชานหน้าเรือน เดิมเป็นพื้นที่ที่ทำหน้าที่ต้อนรับแขกบ้านแขกเรือนเวลาเข้ามาเยี่ยมเยียน โดยจะเป็นทางเข้าบ้านสำหรับแขก ปัจจุบันยังใช้งานเช่นเดิม

เรือนรับแขก ประกอบด้วยพื้นที่รับแขก ไว้สำหรับรับแขกและทำพิธีกรรมต่างๆพื้นที่ส่วนรับแขกปัจจุบันมีการแบ่งพื้นที่เป็นส่วนของห้องนอน ใช้นอนตอนกลางคืนเท่านั้น เนื่องจากเรือนมีช่องระบายน้อยและมีความเสื่อมสภาพของวัสดุ รวมถึงสภาพอากาศในปัจจุบัน ทำให้เกิดการใช้งานที่เปลี่ยนไป และหันไปใช้ใต้ถุนเรือนแทน

เรือนประกอบอาหาร ไม่มีตัวเรือนรองรับครัวในและซีกล่างในส่วนของการรับประทานอาหารในอดีตอาศัยการรับประทานอาหารบริเวณตัวเรือนหลักส่วนรับแขกและใต้ถุนเรือน

เฉลียง เรือนหลังนี้ไม่มีเฉลียงที่เห็นได้ชัดนัก เนื่องจากเฉลียงและชานใช้เป็นส่วนเดียวกัน

ห้องน้ำ ไม่มีห้องน้ำ อาศัยใช้ห้องน้ำตามมัสยิดหรือถ่ายลงทะเล ปัจจุบันถูกสร้างให้อยู่ติดกับครัวในเรือนใหม่

พื้นที่ใต้ถุน เดิมเป็นที่เก็บของ รับประทานอาหาร ปัจจุบันเป็นที่เก็บของและใช้ทำกิจกรรมในช่วงเวลากลางวัน

ข.2 การเปลี่ยนแปลงและต่อเติม

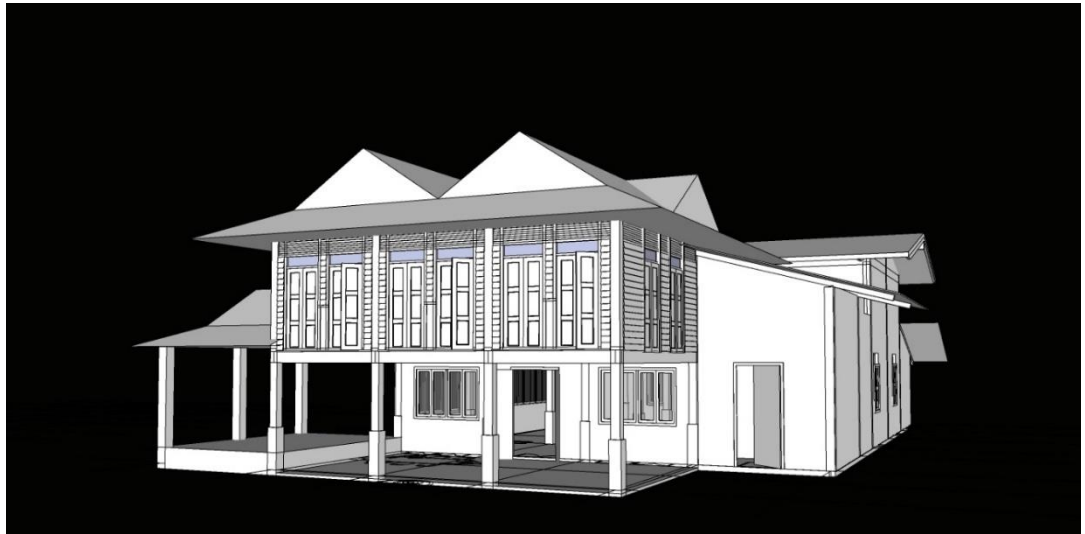
ปรับปรุงโดยการกันผนัง บริเวณนี้ให้ใช้เป็นพื้นที่ การสร้างเรือนใหม่เข้ามาเพิ่ม เนื่องจากมีสมาชิกในครอบครัวเพิ่มขึ้น โดยมีการต่อเติมโครงสร้างใหม่ด้วยเรือนครึ่งไม้ยกใต้ถุนสูงเท่ากับเรือเดิม และมีการต่อเติมส่วนโครงสร้างปูนขยับขยายเป็นโชนคร้ว ห้องน้ำและแบ่งพื้นที่ใต้ถุนเรือนส่วนหนึ่งเป็นส่วนนั่งเล่นในตอนกลางวันและเป็นส่วนสำหรับที่นอนในตอนกลางคืน

สรุปได้ว่ากลุ่มเรือนกลุ่มเรือนหลังคาทรงแปริ่ง (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุที่ 80 - 100 ปี) จากการศึกษาเปรียบเทียบข้อมูลในประเทศและต่างประเทศ พบว่าเรือนกลุ่มนี้มีลักษณะเฉพาะที่เป็นต้นแบบที่มาจากทางประเทศมาเลเซียอย่างชัดเจนที่สุด เช่น รูปทรงของหลังคาที่ถูกออกแบบโดยการคำนึงถึงสภาพแวดล้อมและสภาพภูมิประเทศ สร้างโดยการคำนึงการใช้สอยพื้นที่ผ่านวิถีชีวิตของชาวมลายู เรือนกลุ่มนี้เริ่มมีการพัฒนาตามสภาพแวดล้อมและฐานะทางสังคม ซึ่งเป็นกลุ่มเรือนที่เน้นความประหยัดและการเลือกใช้วัสดุที่เหมาะสม เรือนกลุ่มนี้มีความคล้ายกับเรือนในเปรักผสมผสานกับเคดะห์ อันเนื่องจากความชอบของเจ้าของเรือนในการเลือกซื้อและใช้วัสดุ

4.3.3 รูปแบบที่ 3 กลุ่มเรือนหลังคาทรงแปริ่งร่วมสมัย (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 60 - 80 ปี)

ก. ลักษณะทางสถาปัตยกรรมหรือลักษณะและองค์ประกอบทางกายภาพของเรือนในชุมชน การสำรวจและสัมภาษณ์พบกลุ่มเรือนหลังคาทรงแปริ่งร่วมสมัย (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 60 - 80 ปี) จำนวน 20 หลัง ผลจากการสัมภาษณ์ได้กล่าวถึงเป็นกลุ่มเรือนที่ผู้คนเริ่มตั้งหลักปักฐานและมั่นคงทางสภาพสังคมและเศรษฐกิจในชุมชน

เป็นช่วงแห่งความรุ่งเรืองผู้อยู่อาศัยเริ่มมีความทันสมัยในการเลือกใช้วัสดุและรูปทรงเรือนที่มีเสน่ห์และทันสมัยขึ้นเป็นเรือนที่มีลักษณะเป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่มีโครงสร้างเป็นไม้ (นายนาแซร์ เต็นหามาและภรรยา, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม พ.ศ. 2565)

ภาพที่ 30 กลุ่มเรือนหลังคาทรงแปริ์กร่วมสมัย (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 60 - 80 ปี)

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 31 กลุ่มเรือนหลังคาทรงแปริ์กร่วมสมัย (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 60 - 80 ปี)

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 32 กลุ่มเรือนหลังคาทรงแปดกร่วมสมัย (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 60 - 80 ปี)

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

รูปทรงหลังคาของเรือนและโครงสร้างเรือนเป็นไม้เนื้อแข็ง รูปทรงหลังคามีลักษณะเป็น หลังคาโบราณหรือที่เรียกว่าแบบหลังคาจั่วผสม ซ้อนเชื่อมกัน 3 อัน วัสดุผนังหลังคาเป็นสังกะสี หลังคาแบบนี้ในภาษามลายูเรียกว่า “บูมบงอานะห์ติกอร์” รวมถึงการสร้างเรือนและการเลือกใช้วัสดุที่สะท้อนถึงความเป็นเอกลักษณ์ที่สังเกตเห็นได้ชัดเจนมากขึ้นในการรับอิทธิพลจากประเทศมาเลเซีย

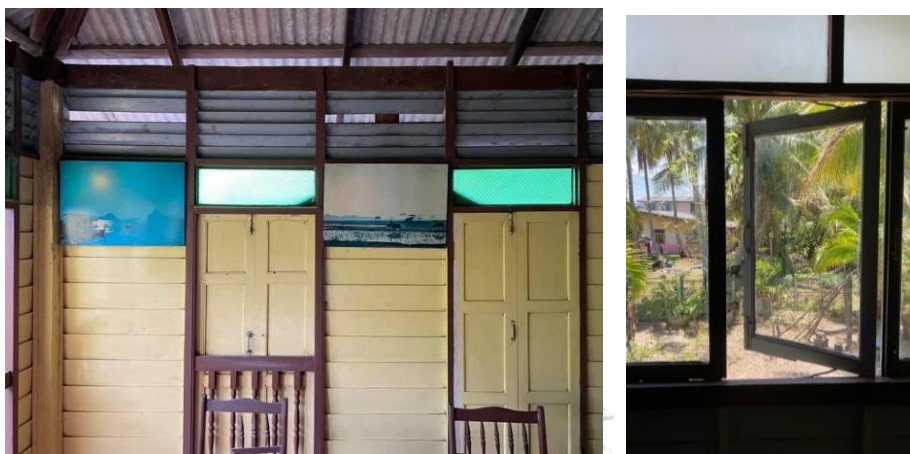
ภาพที่ 33 ลักษณะช่องเปิด ช่องแสงหรือช่องลมที่พบในกลุ่มเรือนหลังคาทรงแปดกร่วมสมัย

(กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 60 - 80 ปี)

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

การเจาะช่องเปิดของเรือน พบว่าโดยเฉพาะด้านหน้าเรือนประตูเป็นแบบดั้งเดิมมีลักษณะเป็นบานเปิดคู่ยาวถึงท้องพื้น หน้าต่างมีลักษณะเดียวกันกับประตูยาวถึงท้องพื้นประดับด้วยลูกฟักทรงแจกันและช่องลมตีซี่แนวนอน

นอกจากช่องเปิดประตูและหน้าต่าง เมื่อต้องปิดช่องเปิดที่เป็นประตูหรือหน้าต่าง ช่องแสงหรือช่องลมจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเรือนพื้นถิ่นมลายู ลักษณะเป็นช่องเปิดเหนือประตูหน้าต่างและผนังด้านหน้าและด้านหลังของเรือน ช่องลมเป็นการตีเป็นซี่แนวนอนเพื่อระบายอากาศและถ่ายเทความร้อนภายในเรือน

ภาพที่ 34 ลักษณะช่องเปิด ช่องแสงหรือช่องลม
ที่พบในกลุ่มเรือนหลังคาทรงแปดเหลี่ยม (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 60 - 80 ปี)
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 35 ผนังที่พบในกลุ่มเรือนหลังคาทรงแปดเหลี่ยม (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 60 - 80 ปี)
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ลักษณะผนังภายในและภายนอกเรือน เป็นการวางไม้แนวนอนซ้อนทับกัน และลักษณะผนังภายในเป็นการกันผนังสามารถมองเห็นโครงไม้ นอกจากนี้ยังพบว่าเหนือผนังภายในมีช่องแสงหรือช่องลมตามพื้นที่การใช้สอยของเรือน

ภาพที่ 36 บ้านใต้ที่พบในกลุ่มเรือนหลังคาทรงแปดเหลี่ยม (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 60 - 80 ปี)

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ลักษณะรูปแบบบ้านใต้ที่พบมี 3 รูปแบบ บ้านใต้ลักษณะคล้ายบ้านใต้ลิงเป็นลักษณะโปร่ง ทำมาจากไม้โก่งกวางที่หาได้จากวัสดุธรรมชาติเป็นชั้นของบ้านใต้ ไม่มีลูกตั้งพบเพียงลูกนอนเท่านั้น บ้านใต้แบบมีลูกนอนมีลักษณะเปิดโล่งเห็นโครงสร้างของบ้านใต้ มีราวจับบ้านใต้ รูปแบบบ้านใต้ลักษณะแบบปูน เป็นการก่ออิฐปูนเป็นชั้นบ้านใต้รูปทรงคล้ายกับเรือนแถบฝั่งทะเลภาค

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ข. ที่ว่างและการใช้สอยพื้นที่ของเรือน

ข้อมูลจากการสำรวจพื้นที่เบื้องต้น พบว่ากลุ่มเรือนรูปแบบที่ 3 หลังคาทรงแปดเหลี่ยม (ร่วมสมัย) มีลักษณะการแบ่งพื้นที่ใช้สอยพื้นที่ในส่วนต่าง ๆ ดังนี้

ข.1 การแบ่งพื้นที่ใช้สอย

ทางเข้า - ออกหน้าเรือน อยู่ติดถนนภายในชุมชน ประกอบด้วยบ้านใต้หลักที่เชื่อมต่อกับชานหน้าเรือนเป็นบ้านใต้ทางขึ้นลักษณะเป็นก่ออิฐปูนเป็นชั้นบ้านใต้

ชานหน้าเรือน ประดับด้วยไม้ผนังตีฝาแนวนอน มีพื้นที่สำหรับนั่งเล่นเป็นเก้าอี้ยาวไว้รับแขกบ้านแขกเรือน ตกแต่งด้วยช่องลมตีระแนงสลับ เป็นที่สำหรับใช้พักผ่อนและพื้นที่เอนกประสงค์ เรือนบางหลังจะตกแต่งสันหลังคาด้วยเสาขนาดเล็ก มีบันไดเชื่อมขึ้นเป็น

ทางเข้าเรือนที่ยกพื้นเล่นระดับเรือนให้ดูมีลูกเล่นขึ้นให้กับตัวเรือนรับแขกหรือ main zone เดิมเป็นพื้นที่ที่ทำหน้าที่ต้อนรับแขกบ้านแขกเรือนเวลาเข้ามาเยี่ยมเยียน ปัจจุบันถูกรื้อออกบางส่วนและถูกต่อเติมเป็นส่วนครัวแทน

เรือนรับแขก เป็นพื้นที่ส่วนรับแขกที่เชื่อมกับชานหน้าเรือน โดยมีชั้นบันไดไม้เป็นตัวเชื่อมชั้นเรือน พื้นที่ส่วนนี้เป็นพื้นที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในบ้าน รวมถึงพิธีกรรมต่างๆ เช่น เมื่อก่อนพื้นที่ของตัวเรือนหลักจะเป็นพื้นที่ใช้สอยสำหรับแขกผู้ชายหรือเจ้าของบ้านที่เป็นผู้ชาย เป็นพื้นที่สำหรับพูดคุยหรือพบปะกัน เวลามีนงานสำคัญพื้นที่ตัวเรือนหลักจะเป็นพื้นที่แรกที่เป็นศูนย์กลางของการทำกิจกรรมต่าง ๆ ปัจจุบันมีการแบ่งพื้นที่เป็นส่วนของห้องนอนจากเดิมเป็นพื้นที่ส่วนรับแขก ในส่วนของห้องนอนเดิมเรือนหลังนี้ไม่มีการกั้นหรือแบ่งเป็นห้องแต่อย่างใด เป็นพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมแบบเปิดโล่ง

ห้องนอน เป็นพื้นที่ส่วนตัวสำหรับพักผ่อน เป็นที่นอนของลูกสาว รวมถึงเป็นพื้นที่เก็บของส่วนตัวต่างๆ เช่น ของใช้ส่วนตัวหรือของมีค่าต่างๆ เริ่มมีการแบ่งกั้นห้องเป็นสัดส่วนที่แบ่งเขตชัดเจนขึ้นมา เดิมเป็นชานใน ไม้สำหรับรับแขกละรับประทานอาหาร

ตัวเรือนประกอบอาหาร ประกอบด้วย ไม้มีส่วนรับประทานอาหารมีลักษณะเป็นโถงโล่งเป็นชานใน ไม้สำหรับบรรดาผู้หญิงทั้งหลายเตรียมทำกับข้าวกับปลาและรับประทานอาหารกลางวัน เชื่อมติดกับครัว

ซีกล่าง ประกอบด้วย ครัวนอกไม้สำหรับทำอาหารที่มีกลิ่นคาวต่างๆ หรือพื้นที่สำหรับของเปียกต่างๆ เช่น ล้างจาน ซักผ้า เป็นต้น ปัจจุบันมีการกั้นผนังสูงตีฝ้าแนวนอนทำเป็นห้องน้ำและอาบน้ำ

ห้องน้ำ สร้างใหม่ให้อยู่ติดครัวหลังเรือน และสร้างเพิ่มแยกออกจากตัวเรือน

พื้นที่ใต้ถุน เดิมเป็นที่เก็บของทำนา ปัจจุบันเป็นที่ประชุมของชุมชน

องค์ประกอบอื่น ๆ เช่น ศาลาหน้าเรือน เป็นพื้นที่ให้ประชาชนมาเล่นหรือทำกิจกรรมยามเย็น

ข.2 การเปลี่ยนแปลงและต่อเติม

ปรับปรุงโดยการกั้นผนัง บริเวณนี้ให้ใช้เป็นพื้นที่ส่วนตัวเป็นห้องนอนและห้องเก็บของ ต่อเติม ทำพื้นที่ใต้ถุนเป็นพื้นที่ใช้สอยภายใน สร้างด้วยปูน และมีการต่อเติมขยายห้องครัว ห้องน้ำ และห้องนอน เป็นพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุอีกด้วย

สรุปได้ว่ากลุ่มเรือนหลังคาทรงแปร์กร่วมสมัย (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 60 - 80 ปี) จากการศึกษาเปรียบเทียบข้อมูลในประเทศและต่างประเทศ พบว่าเรือนกลุ่มนี้มีลักษณะเฉพาะที่เป็นคล้ายกับทางประเทศเช่น รูปทรงของหลังคาที่ถูกออกแบบโดยการคำนึงถึงสภาพแวดล้อมและสภาพภูมิประเทศ การสร้างพื้นที่โดยการคำนึงการใช้สอยพื้นที่ผ่านวิถีชีวิตของชาวมลายู เรือนกลุ่มนี้เริ่มมีการพัฒนาตามสภาพแวดล้อมและฐานะทางสังคมเป็นเรือนแห่งยุคความรุ่งเรืองของเลือกใช้ชีวิตที่เหมาะสมและทันสมัยมากขึ้น เรือนกลุ่มนี้มีความคล้ายกับเรือนในเปรัก อันเนื่องจากความชอบของเจ้าของเรือนในการเลือกใช้ชีวิต เป็นเรือนที่ถูกสร้างริมแม่น้ำ จึงเกิดเป็นค่านิยมของกลุ่มพ่อค้าแม่ขายในยุคสมัยนั้น

4.3.4 รูปแบบที่ 4 กลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่ว (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 40 - 60 ปี)

การสำรวจและสัมภาษณ์พบกลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่ว จำนวน 64 หลัง ผลจากการสัมภาษณ์ได้พูดถึงความเจริญที่เข้ามาอย่างรวดเร็วทำให้วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปบ้าง สมัยที่ยังเป็นเด็กผู้อยู่อาศัยในชุมชนจะใช้ชีวิตโดยการไปพบปะแลกเปลี่ยนพูดคุยกันหน้าชานเรือน ปัจจุบันยังคงเห็นวิถีชีวิตแบบเดิมอยู่แต่น้อยลงมาก เนื่องจากมีความเจริญผู้คนมักออกไปเจอกันข้างนอกหรือในตัวเมืองแทน ทำให้พื้นที่ชานหน้าบ้านในปัจจุบันจะถูกใช้งานจริง ๆ เมื่อมีเทศกาลหรือวันสำคัญ ๆ ทางศาสนาแทน (นางฮาลิม๊ะ เต๊ะปูยู, ผู้ให้สัมภาษณ์, มีนาคม พ.ศ. 2565)

จากการสำรวจพบว่าเรือนมีลักษณะเป็นไม้ทั้งหลังบาง ครึ่งไม้ครึ่งปูนบ้าง และยังมีรูปทรงที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่โดดเด่น รวมถึงการสร้างเรือนและการเลือกใช้ชีวิตที่สะท้อนถึงความ เป็นเอกลักษณ์และทันสมัยตามช่วงอายุ

ภาพที่ 37 กลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่ว (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 40 - 60 ปี)

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 38 กลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่ว (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 40 - 60 ปี)

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ลักษณะรูปทรงหลังคาของเรือนและโครงสร้างเรือนเป็นไม้เนื้อแข็งมีลักษณะเป็นเรือนแบบหลากหลาย พบแบบเป็นเรือนไม้ทั้งหลังและเรือนครึ่งปูนครึ่งไม้ หลังที่พบส่วนใหญ่เป็นหลังคาทรงจั่วและปั้นหยา

ภาพที่ 39 ลักษณะช่องเปิด ช่องแสงหรือช่องลมที่พบในกลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่ว (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 40 - 60 ปี)
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

การเจาะช่องเปิดของเรือน ด้านหน้าเรือนเป็นประตูเป็นแบบดั้งเดิมมีลักษณะเป็นบานเปิดคู่ยาวถึงท้องพื้น หน้าต่างมีลักษณะเดียวกันกับประตูยาวถึงท้องพื้นประดับด้วยลูกฟักทรงแจกัน บางเรือนมีการผสมผสานกันกับหน้าต่างบานเปิดคู่แบบสั้น ตกแต่งด้วยกระจกโปร่งแสง บางหลังมีลักษณะเหมือนประตูหรือหน้าต่างแบบยาวแต่มีการลดทอนให้สั้นดูเรียบง่ายและดูทันสมัยมากขึ้น

นอกจากช่องเปิดประตูและหน้าต่างที่ใช้สำหรับระบายอากาศ เมื่อต้องปิดช่องเปิดที่เป็นประตูหรือหน้าต่าง ช่องแสงหรือช่องลมจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเรือนพื้นถิ่นมลายู ลักษณะเป็นช่องเปิดเหนือประตู หน้าต่างและผนังด้านหน้าและด้านหลังของเรือน ช่องลมเป็นการตีเป็นซี่แนวนอน เพื่อระบายอากาศและถ่ายเทความร้อนภายในเรือน

ภาพที่ 40 ผนังที่พบในกลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่ว (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 40 - 60 ปี)
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ลักษณะผนังภายในและภายนอกเรือน ผนังภายนอกเรือน เป็นลักษณะการวางไม้แนวนอน ซ้อนทับกันและการวางไม้แนวตั้ง และลักษณะผนังภายในเป็นการกั้นผนัง สามารถมองเห็นโครงไม้ นอกจากนี้ยังพบว่าเหนือผนังภายในมีช่องแสงหรือช่องลมตามพื้นที่การใช้สอยของเรือน

ภาพที่ 41 บ้านไต่ที่พบในกลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่ว (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 40 - 60 ปี)

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ลักษณะรูปแบบบ้านไต่ลักษณะคล้ายบ้านไต่ลิงเป็นลักษณะโปรง ทำมาจากไม้โกงกางที่หาได้จากวัสดุธรรมชาติเป็นชั้นของบ้านไต่ ไม่มีลูกตั้งพบเพียงลูกนอนเท่านั้น บ้านไต่แบบมีลูกนอนมีลักษณะเปิดโล่งเห็นโครงสร้างของบ้านไต่ มีราวจับบ้านไต่

ข. ที่ว่างและการใช้สอยพื้นที่ของเรือน

ข้อมูลจากการสำรวจพื้นที่เบื้องต้น พบว่ากลุ่มเรือนรูปแบบที่ 4 หลังคาทรงจั่ว มีลักษณะการแบ่งพื้นที่ใช้สอยพื้นที่ในส่วนต่าง ๆ ดังนี้

ข.1 การแบ่งพื้นที่ใช้สอย

ทางเข้า - ออกหน้าเรือน อยู่ติดถนนภายในชุมชน ประกอบด้วยบ้านไต่หลักที่เชื่อมต่อกับชานหน้าเรือน เป็นบ้านไต่ทางขึ้นลักษณะเป็นก่ออิฐปูนเป็นชั้นบ้านไต่

ชานหน้าเรือน มีพื้นที่สำหรับนั่งเล่นเป็นเก้าอี้ยาว ไว้รับแขกบ้านแขกเรือน มีบ้านไต่เชื่อมขึ้นเป็นทางเข้าเรือนที่ยกพื้นเล่นระดับเรือนให้ดูมีลูกเล่นขึ้น

เรือนรับแขก เป็นพื้นที่ส่วนรับแขกที่เชื่อมกับชานหน้าเรือน โดยมีชั้นบ้านไต่ไม้เป็นตัวเชื่อมชั้นเรือน

ห้องนอน เป็นพื้นที่ส่วนตัวสำหรับพักผ่อน เริ่มมีการแบ่งกั้นห้องเป็นสัดส่วนชัดเจน

ตัวเรือนประกอบอาหาร ประกอบด้วย ส่วนประกอบและรับประทานอาหาร มีลักษณะเป็น โถงโถง ไว้สำหรับบรรดาผู้หญิงทั้งหลายเตรียมทำกับข้าวกับปลาและรับประทานอาหารกลางวัน เชื่อมติดกับครัว

ครัวใน ทำอาหารแบบสมัยใหม่

ซีกล่าง ประกอบด้วย ครัวนอกไว้สำหรับทำอาหารที่มีกลิ่นคาวต่างๆ หรือพื้นที่สำหรับของเปียกต่างๆ เช่น ล้างจาน ซักผ้า เป็นต้น ย้ายมาอยู่ฝั่งเดียวกับห้องน้ำ แยกส่วนซีกผ้ากับส่วนล้างจาน

ห้องน้ำ เดิมติดกับครัวใน ปัจจุบันสร้างใหม่เพิ่มแยกออกจากตัวเรือน

พื้นที่ใต้ถุน เดิมเป็นที่เก็บของทำนา ปัจจุบันเป็นที่เก็บของ ทำกิจกรรม พักผ่อนกลางวัน

ข.2 การเปลี่ยนแปลงและต่อเติม

มีการต่อเติมห้องน้ำขึ้นมาใหม่และซีกล่างฝั่งห้องน้ำ เนื่องจากเป็นเรือนที่เริ่มมีการพัฒนาทางระบบสังคม และวิถีชีวิตของชุมชน ทำให้การก่อสร้างเรือนในยุคสมัยนี้ มีความเจริญกว่ายุคที่ผ่านๆมา ลักษณะการวางผังจึงค่อนข้างสมบูรณ์กว่าบางหลังพบว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงและต่อเติมส่วนใดเลย เนื่องจากเป็นเรือนขนาดเล็กเล็กมีสมาชิกน้อยคน การถูกใช้งานในส่วนต่างๆค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่ใช้งานตอนกลางวัน

สรุปได้ว่ากลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่ว (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 40 - 60 ปี) จากการศึกษาเปรียบเทียบข้อมูลในประเทศและต่างประเทศ พบว่าเรือนกลุ่มนี้มีลักษณะเฉพาะที่เป็นคล้ายกับทางประเทศมาเลเซีย เช่น การใช้สอยพื้นที่โดยการค้ำอิงถึงการใช้สอยที่ผ่านวิถีชีวิต เรือนกลุ่มนี้เริ่มมีการพัฒนาตามสภาพแวดล้อมและฐานะทางสังคมเป็นเรือนที่มีความทันสมัยของวัสดุมากยิ่งขึ้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุปลักษณะเฉพาะทางสถาปัตยกรรมของกลุ่มเรือนในชุมชนตามะลั้ง

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชน เมื่อครั้งที่ลงไปสำรวจพื้นที่ ครั้งที่ 1 - 3 ตั้งแต่ปี พ.ศ.2563 ถึง ปี พ.ศ. 2565 ได้รับข้อมูลจากคำบอกเล่ารวมทั้งจากการสำรวจในเบื้องต้น ปัจจุบันพบว่าเรือนพื้นถิ่นมลายูในชุมชนริมคลองตำมะลั้งนั้น พบหลักฐาน อาทิ ลักษณะการวางแผนผังหมู่บ้าน การใช้งานพื้นที่ รวมถึงลักษณะทางด้านสถาปัตยกรรม นำมาสู่การสันนิษฐานที่ว่า ชุมชนริมคลองตำมะลั้งมีการตั้งถิ่นฐานราว 100 ปี ในปัจจุบันมรดกทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนริมคลองตำมะลั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงและลดคุณค่าลงไป เนื่องด้วยเหตุปัจจัยหลายประการ ปัจจัยสำคัญ ประการหนึ่ง การได้รับความเจริญและการขยายตัวของชุมชน จากการสำรวจและสัมภาษณ์ผู้อาศัยในชุมชน พบว่าบ้านเรือนพื้นถิ่นดั้งเดิมจำนวนหนึ่งได้เสื่อมสภาพ ถูกทิ้งร้าง ถูกรื้อถอน หรือถูกปรับปรุงเป็นบ้าน

รูปแบบสมัยใหม่นอกจากลักษณะของสถาปัตยกรรมที่เกิดการเปลี่ยนแปลงไปแล้ว วิธีการดำรงชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่นก็เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตอย่างเห็นได้ชัดและจากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น

ตารางที่ 1 ข้อมูลแสดงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมจากการแบ่งตามยุคสมัยของการสร้างเรือน

รูปแบบที่ 1 กลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่ว ทรงหรือปีกนก (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ มากกว่า 100 ปี)	รูปแบบที่ 2 กลุ่มเรือนหลังคา ทรงแปริ่ง (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุที่ 80 -100 ปี)	รูปแบบที่ 3 กลุ่มเรือนหลังคา ทรงแปริ่งร่วมสมัย (กลุ่มเรือนที่มี ช่วงอายุ 60 - 80 ปี)	รูปแบบที่ 4 กลุ่มเรือนหลัง (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 40
			
<ul style="list-style-type: none"> • ได้รับอิทธิพลจากประเทศมาเลเซีย • มีลักษณะเด่นเรื่องโครงสร้างหลังคาคล้ายกับทางแปริ่งประเทศมาเลเซีย • มีลักษณะเด่นเรื่องการใช้วัสดุนำเข้า • • มีบันไดปูนหน้าเรือนที่ได้รับอิทธิพลจากทางมะละกาของประเทศมาเลเซีย • การแบ่งพื้นที่กันห้องที่ขวางหลังคาของเรือน • มีการแบ่งพื้นที่ใช้สอยเรือนหลักและเรือนครัว • ครัวมีลักษณะการเล่นระดับของพื้นยังใช้เป็นครัวไม้ • มีทางเข้า - ออกแยกผู้ชายและผู้หญิง • เรือนหันหน้าทางทิศตะวันตก เป็นทิศที่ศักดิ์สิทธิ์ของชาวอิสลาม • ยกพื้นสูง เพื่อป้องกันน้ำขึ้น น้ำลง • มีการเล่นระดับของพื้นเรือน 	<ul style="list-style-type: none"> • ได้รับอิทธิพลจากแปริ่งประเทศมาเลเซีย • มีลักษณะเด่นเรื่องโครงสร้างหลังคาคล้ายกับทางแปริ่งประเทศมาเลเซีย • มีลักษณะเด่นเรื่องการใช้วัสดุในท้องถิ่น • การแบ่งพื้นที่กันห้องที่ขวางหลังคาของเรือน • มีการแบ่งพื้นที่ใช้สอยเรือนหลักและเรือนครัว • ครัวมีลักษณะการเล่นยกครัวลงมาชั้นปูน • มีทางเข้า - ออกแยกผู้ชายและผู้หญิง • เรือนหันหน้าทางทิศตะวันตก เป็นทิศที่ศักดิ์สิทธิ์ของชาวอิสลาม • ยกพื้นสูง เพื่อป้องกันน้ำขึ้น น้ำลง • มีการเล่นระดับของพื้นเรือน • มีการปรับเปลี่ยนพื้นที่การใช้ 	<ul style="list-style-type: none"> • ได้รับอิทธิพลจากประเทศมาเลเซีย • มีลักษณะเด่นเรื่องโครงสร้างหลังคาคล้ายกับทางแปริ่งประเทศมาเลเซีย • มีลักษณะเด่นเรื่องการใช้วัสดุนำเข้า (ความรุ่งเรืองของยุคสมัย) • การแบ่งพื้นที่กันห้องที่ขวางหลังคาของเรือน • มีการแบ่งพื้นที่ใช้สอยเรือนหลักและเรือนครัว • ครัวมีลักษณะการเล่นยกครัวลงมาชั้นปูน • มรการใช้งานพื้นที่ใต้ถุนเรือนเป็นพื้นที่สาธารณะและการใช้งาน อื่น ๆ • มีทางเข้า - ออกแยกผู้ชายและผู้หญิง • เรือนหันหน้าทางถนนในชุมชน เนื่องจากเป็นเรือนที่อยู่ในเขตพื้นที่การเกษตร 	<ul style="list-style-type: none"> • ได้รับอิทธิพลจากประเทศมาเลเซีย • มีลักษณะเด่นเรื่องการใช้วัสดุและวัสดุในท้องถิ่นผสมผสาน • การแบ่งพื้นที่กันห้องที่ขวางของเรือน • มีการแบ่งพื้นที่ใช้สอยและเรือนครัว • มีทางเข้า - ออกแยกผู้ชายและผู้หญิง • มีบันไดปูนหน้าเรือนที่มาจากทางมะละกาของประเทศมาเลเซีย • ครัวมีลักษณะการเล่นระดับพื้นยังใช้เป็นครัวไม้ • เรือนหันหน้าทางถนนในเขตพื้นที่การเกษตร เนื่องจากเป็นเรือนที่อยู่อาศัย • ยกพื้นสูง เพื่อป้องกันน้ำขึ้น น้ำลง (เติมน้ำขึ้นท่วมถึง) • มีการเล่นระดับของพื้นเรือน

งานเรือน เช่น ทางเข้าหลัก
ครัวเดิม เป็นต้น

- ยกพื้นสูง เพื่อป้องกันน้ำขึ้น
น้ำลง (เดิมน้ำขึ้นท่วมถึง)
- มีการเล่นระดับของพื้นเรือน

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตารางที่ 2 ข้อมูลของกรณีศึกษาทั้ง 8 หลัง

กรณีศึกษา	ช่วงเวลา	ที่ตั้ง	เอกลักษณ์ขององค์ประกอบ	สรุปความเปลี่ยนแปลง
1	รูปแบบที่ 1 กลุ่มเรียนหลังคาทรงจั้วสูงหรือปีกนก (กลุ่มเรียนที่มีช่วงอายุมากกว่า 100 ปี)	บริเวณจุดศูนย์กลางการขยายตัวของชุมชนบริเวณมัสยิดและอยู่ใกล้ริมคลองประมาณ 15 – 20 เมตร	ประตูและหน้าต่างยาวถึงพื้น ประตูด้วยลูกฟัก มีการเล่นระดับของพื้น ผนังลาดเอียงตามองศาของหลังคามีการกันผนังตามแนวขวางของโครงหลังคา	ต่อเติมบริเวณพื้นที่ซีกข้าง กันเป็นห้องทำเป็นห้องน้ำส่วนตัว
2		ด้านหลังห่างจากเรือนกรณีศึกษาที่ 1 อยู่ใกล้ริมคลองประมาณ 10 – 15 เมตร	ประตูและหน้าต่างยาวถึงพื้น ประตูด้วยลูกฟัก มีการเล่นระดับของพื้น ผนังลาดเอียงตามองศาของหลังคา มีการกันผนังตามแนวขวางของโครงหลังคา	ต่อเติมห้องน้ำแยกออกจากตัวเรือน
3	รูปแบบที่ 2 กลุ่มเรียนหลังคาทรงปลั๊ก (กลุ่มเรียนที่มีช่วงอายุที่ 80 - 100 ปี)	บริเวณเส้นถนนชุมชนที่มีการขยายตัวจากจุดศูนย์กลางมัสยิด ห่างจากคลองประมาณ 100 – 200 เมตร	เรือนชาวประมงแบบธรรมดา ทำด้วยวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น ประตูหน้าต่างทั่วไป ไม่มีการประดับตกแต่งใดๆ มีการกันผนังตามแนวขวางของโครงหลังคา	ต่อเติมเรือนใหม่ ไปทางด้านข้างและด้านล่าง เป็นเรือนไม้ผสมปูน โดยชั้นบนเป็นเรือนไม้ ชั้นล่างเป็นเรือนปูน
4		ริมคลอง เป็นเรือนที่มีการยื่นลงคลอง	ประตูและหน้าต่างยาวถึงพื้น ประตูด้วยลูกฟัก มีการเล่นระดับของพื้นมีการกันผนังตามแนวขวางของโครงหลังคา	ย้ายครัวลงไปชั้นล่าง ทางด้านหลังของเรือน มีการปรับเปลี่ยนทางเข้าใหม่
5	รูปแบบที่ 3 กลุ่มเรียนหลังคาทรงปลั๊กร่วมสมัย (กลุ่มเรียนที่มีช่วงอายุ 60 - 80 ปี)	บริเวณเส้นถนนชุมชน พื้นที่ทำการเกษตรกรรม มีบริเวณเป็นลานกว้างหน้าเรือน	ประตูและหน้าต่างยาวถึงพื้น ประตูด้วยลูกฟัก มีการเล่นระดับของพื้นมีการกันผนังตามแนวขวางของโครงหลังคา	ย้ายครัวลงไปชั้นล่าง ทางด้านหลังของเรือน มีการปรับพื้นที่ใต้ถุนเรือนเพื่อทำลานเอนกประสงค์
6		บริเวณเส้นถนนชุมชน พื้นที่ทำการเกษตรกรรม มีการวางผังเรือน การปลูกต้นไม้ที่มีบริเวณลานกว้างหน้าเรือน	ประตูและหน้าต่างยาวถึงพื้น ประตูด้วยลูกฟัก มีการเล่นระดับของพื้นมีการกันผนังตามแนวขวางของโครงหลังคา	ย้ายครัวลงไปชั้นล่าง ทางด้านหลังของเรือน ต่อเติมพื้นที่ใต้ถุนเรือนเป็นพื้นที่ภายใน ใช้สำหรับรับแขกและพักอาศัย
7	รูปแบบที่ 4 กลุ่มเรียนหลังคาทรงจั้ว (กลุ่มเรียนที่มีช่วงอายุ 40 - 60 ปี)	บริเวณเส้นถนนชุมชน พื้นที่ทำการเกษตรกรรม มีการวางผังบริเวณเรือนเป็นลานกว้างหน้าเรือนและมีการปลูกต้นไม้รายล้อมเป็นอาณาเขต	ประตูและหน้าต่างแบบสั้น ประตูด้วยกระจกใสมีกรอบหน้าต่างกันฝนสอดเข้ามาในตัวเรือน มีการเล่นระดับของพื้นมีการกันผนังตามแนวขวางของโครงหลังคา	ขยายส่วนครัวไปทางด้านหลังเรือน โดยแบ่งเป็นครัวนอก ครัวใน ต่อเติมห้องน้ำแยกออกจากตัวเรือน
8		บริเวณริมคลอง	ประตูและหน้าต่างยาวถึงพื้น ประตูด้วยลูกฟัก มีการเล่นระดับของพื้นมีการกันผนังตามแนวขวางของโครงหลังคา	ย้ายครัวลงมาชั้นล่างด้านหน้าเรือน ปัจจุบันกลายเป็นด้านหลังเรือน เนื่องจากมีปรับเปลี่ยนเส้นทางเข้าให้เชื่อมกับเส้นถนน

ที่มา : ผู้วิจัย, 256

บทที่ 5

เรือนกรณีศึกษา 8 หลัง

จากศึกษาข้อมูลพื้นที่ศึกษา ลักษณะเฉพาะภูมิทัศน์ชุมชนริมคลองท่ามะลิ่ง องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมและการใช้พื้นที่ใช้สอย การเลือกใช้วัสดุรวมถึงการเชื่อมต่อพื้นที่ที่สอดคล้องกับบริบท และการเปลี่ยนแปลงการใช้สอยในบทที่ 4 ในส่วนของบทที่ 5 นี้จะทำการศึกษาลงลึกไปในเฉพาะกลุ่มเรือนตัวอย่างที่ได้รับการคัดเลือกมาเป็นกรณีศึกษาจำนวน 8 หลัง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรือนพื้นที่ถิ่นมลายูในชุมชนท่ามะลิ่งมากยิ่งขึ้น โดยมีองค์ประกอบเชิงพื้นที่และองค์ประกอบทางกายภาพรายละเอียดดังนี้

5.1 องค์ประกอบเชิงพื้นที่และองค์ประกอบทางกายภาพกลุ่มเรือนกรณีศึกษา 8 หลัง

การวิเคราะห์กรณีศึกษาเรือนพื้นที่ถิ่นมลายูประกอบด้วยประเด็นสำคัญ ๆ ดังนี้

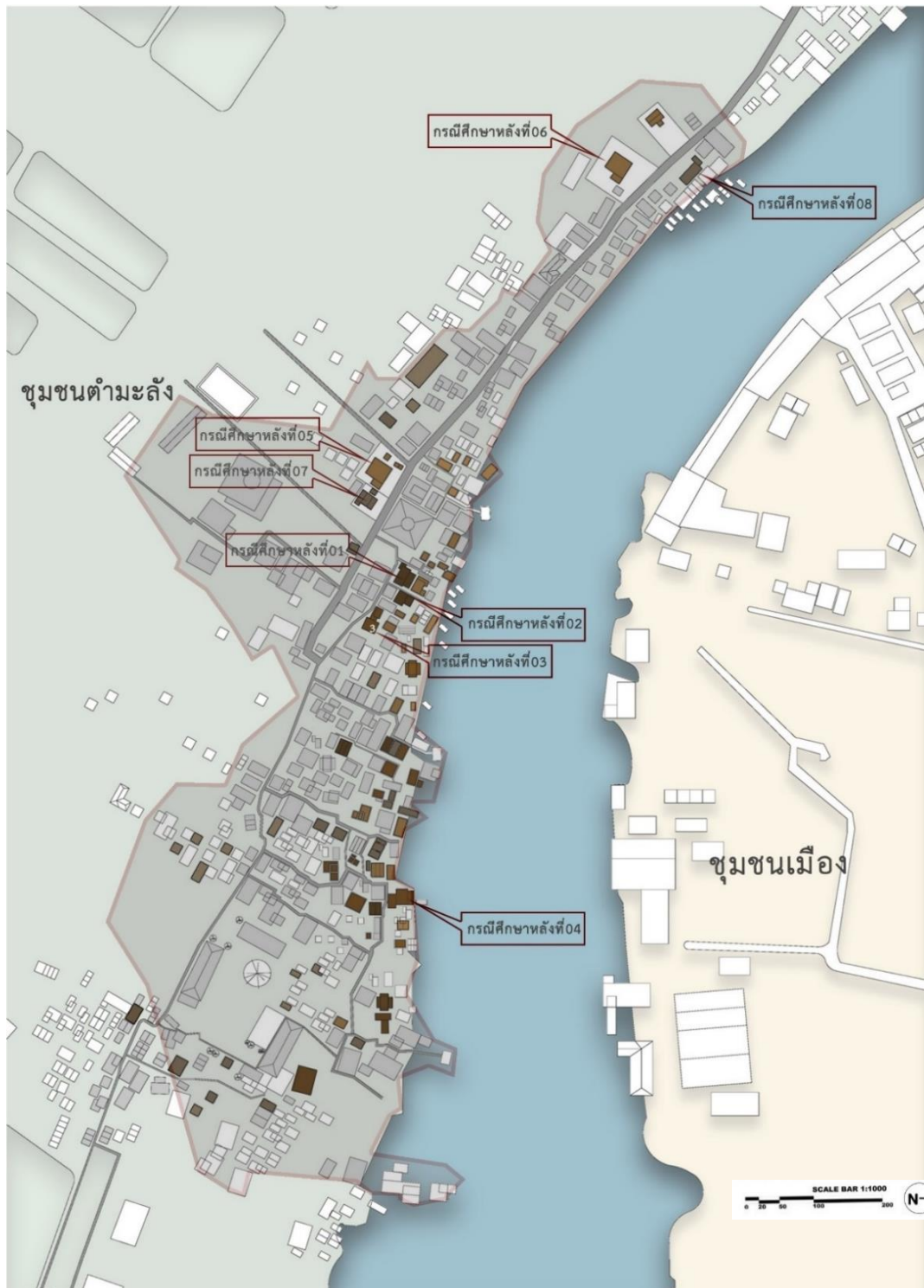
ก. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ได้แก่ ประวัติทั่วไปของเจ้าของเรือน อายุการก่อสร้าง สมาชิกในครอบครัว เป็นต้น

ข. ภูมิทัศน์ แบบแผนการวางผัง และองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม ได้แก่ มุมมองทัศนียภาพ พื้นที่ด้านหน้าเรือนและด้านหลังเรือน พื้นที่ใต้ถุนเรือน เป็นต้น

ค. ที่ว่างและการใช้สอยพื้นที่ของเรือน เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจพื้นที่ศึกษาเกี่ยวกับการใช้สอยพื้นที่ในส่วนต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกของเรือนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงไป

ง. ลักษณะทางสถาปัตยกรรมหรือองค์ประกอบทางกายภาพของเรือน เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับรูปทรงหลังคา รูปทรงของเรือนกับการได้รับอิทธิพลจากในพื้นที่ต่าง ๆ ของทางประเทศมาเลเซีย การเลือกใช้วัสดุการก่อสร้างในอดีต ตลอดจนจนถึงการต่อเติมและการเปลี่ยนแปลงของวัสดุใหม่

การวิเคราะห์ประเด็นและการแบ่งเกณฑ์การเลือกกลุ่มเรือนในชุมชนที่กล่าวมาในบทที่ 4 สู่อการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจพบกลุ่มตัวอย่างของเรือนพื้นที่ถิ่นมลายูในชุมชนริมคลองท่ามะลิ่ง ที่สามารถนำมาทำเป็นกรณีศึกษาจำนวน 8 หลัง ซึ่งผ่านกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจพื้นที่ ในส่วนของบทที่ 5 เป็นการขยายความและสรุปรายละเอียดของกลุ่มเรือนกรณีศึกษาทั้ง 8 หลัง ดังนี้

ภาพที่ 52 แผนที่แสดงเรือนพื้นถิ่นในชุมชนริมคลองตำมะลังและเรือนที่ได้รับการเลือกมาเป็นกรณีศึกษา
 ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

5.2.1 รูปแบบที่ 1 กลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่วสูงหรือปีกนก (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุมากกว่า 100 ปี)

กรณีศึกษาที่ 1

ก. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

เจ้าของเรือน : นายแมร์ ปูหยัง ปัจจุบันผู้พักอาศัยคือภรรยานางยารา ปูหยัง ประกอบอาชีพค้าขาย ปัจจุบันมีสมาชิกในครอบครัวอยู่ร่วมกัน 5 คน อายุเรือน 120 ปี (สร้างเมื่อปี พ.ศ.2445)

สถานที่ตั้ง : บ้านเลขที่ 188 หมู่ที่3 บ้านตำมะลังใต้ ตำบลตำมะลัง อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

ภาพที่ 42 แสดงตำแหน่งเรือนกรณีศึกษาที่ 1

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 43 เรือนกรณีศึกษาที่ 1

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ข. ภูมิทัศน์ แบบแผนการวางผัง และองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม

ลักษณะของเรือนไม่มีการกั้นรั้วระหว่างเรือนข้างเคียงสามารถลอดผ่านได้ จะมีเพียงไม้กั้นเฉพาะพื้นที่บางส่วน เช่น กั้นเพื่อทำเป็นคอกเปิด คอกไก่ เป็นต้น และพื้นที่บริเวณโดยรอบจะมีการจัดและแบ่งอาณาเขตด้วยต้นไม้หรือกระถางดอกไม้ขนาดเล็กสลับกันไป ลักษณะการวางผังของเรือนกรณีศึกษาที่ 1 เป็นเรือนที่อยู่ในบริบทที่ใกล้จุดศูนย์กลาง คือ มัสยิดซึ่งเป็นจุดกำเนิดของการขยายตัวของชุมชน

ภาพที่ 44 แสดงเส้นทางการสัญจร เส้นถนนที่สัมพันธ์กับตำแหน่งเรือน

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ข.1 มุมมองทัศนียภาพ

มุมมองบริเวณหน้าเรือนและบริเวณบันได พบว่าเมื่อมองเข้าไปสามารถทำให้เห็นวิถีชีวิตที่เป็นความดั้งเดิม มีความต่อเนื่องกันของโถงโถ่งตรงส่วนรับแขกที่สามารถมองเห็นทะลุออกไปผ่านช่องหน้าต่างที่ยาวถึงพื้นทำให้เรือนดูโล่ง ซึ่งข้อดีของช่องประตูหน้าต่างนั้นสามารถทำให้คนในเรือนมองเห็นเวลามีคนไปมาบนถนน

ภาพที่ 45 ภาพบรรยากาศมุมมองทัศนียภาพภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 1

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า เรือนกรณีศึกษาที่ 1 มีการแบ่งพื้นที่ใช้สอยที่เหมือนกับประเทศมาเลเซียต่างกันที่รูปทรงของตัวเรือนบางจุด เนื่องจากมีความผสมผสานของตัวเจ้าของเรือนที่สร้างเรือนโดยยึดความชอบและสภาพภูมิอากาศที่ต่างกันจึงเกิดการสร้างเรือนที่แตกต่างกัน

ข.2 พื้นที่ด้านหน้าเรือนและด้านหลังเรือน

บริเวณพื้นที่ด้านหน้าเรือน มีการใช้งานที่เปลี่ยนแปลงไปแต่ยังคงรักษาพื้นที่ประกอบกิจกรรมชานหน้าเรือนเป็นที่นั่งพักและพูดคุยกันของกลุ่มผู้ชาย เป็นพื้นที่โล่งสามารถมองเห็นแขกไปแขกมา หลังจากสร้างถนนพื้นที่หน้าเรือนยังคงมีลานที่สามารถทำกิจกรรมได้เหมือนเดิม เพียงแต่ได้มีการสัญจรที่แตกต่างจากเดิม ผู้คนเริ่มใช้ยานพาหนะในการเดินทางภายในชุมชนแทนกันเดิน บริเวณหลังเรือนยังคงเป็นพื้นที่สำหรับบรรดากลุ่มผู้หญิงเพื่อพบปะพูดคุยกันในส่วนที่เป็นบันไดและครัวหลังเรือน

ภาพที่ 46 ภาพบรรยากาศบริบทโดยรอบเรือนกรณีศึกษาที่ 1

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ข.3 พื้นที่ใต้ถุนเรือน

เดิมเป็นที่จอดเรือสำหรับซ่อมเท่านั้น ปัจจุบันเป็นพื้นที่เก็บของ จอตรถจักรยานยนต์ ตากปลาทำอาหารแปรรูปส่งขายตามตลาดสดและอื่น ๆ เป็นต้น การเดินผ่านใต้ถุนไปอีกหลังหนึ่งสามารถเดินลัดเลาะลอดผ่านได้

ค. ที่ว่างและการใช้สอยพื้นที่ของเรือน

เรือนมีขนาดหน้ากว้างประมาณ 15 เมตร ลึก 10 เมตร เป็นลักษณะ 2 เรือนเชื่อมติดกันโดยแบ่งเป็นเรือนหลักและเรือนรอง มีลักษณะเป็นเรือนไม้คล้ายแบบทางประเทศมาเลเซีย ยกพื้นสูง 2 เมตร ลักษณะพื้นที่ใช้สอยจากผังพื้นที่ของเรือนประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงและต่อเติม ของเรือนเป็นการแบ่งตามการใช้งานของผู้อยู่อาศัยการใช้พื้นที่ใช้สอยทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพื่อให้สามารถเข้าถึงใช้งานวิจัยมากขึ้นและสามารถเห็นภาพของกรอบการศึกษางานวิจัยนี้ โดยมีรายละเอียดการแบ่งเป็นเขตพื้นที่ในแต่ละส่วนของเรือนดังนี้

ค.1 การแบ่งพื้นที่ใช้สอยในอดีต - ปัจจุบัน

1.พื้นที่บริเวณด้านหน้าเรือน (Front Zone) เป็นส่วนของพื้นที่ที่มีสี่เทา (ดูภาพที่47 - 48)

พื้นที่บริเวณด้านหน้าเรือนประกอบด้วย

1.1 ทางเข้า - ออกหน้าเรือน อยู่ติดถนนภายในชุมชน ประกอบด้วยบันไดหลักที่เชื่อมต่อกับชานหน้าเรือน

1.2 ชานหน้าเรือน เป็นที่สำหรับใช้พักผ่อนและพื้นที่เอนกประสงค์ มีบันไดเชื่อมขึ้นเป็นทางเข้าเรือนที่ยกพื้นเล่นระดับเรือนให้ดูมีลูกเล่นขึ้นให้กับตัวเรือนรับแขก มีพื้นที่สำหรับนั่งเล่นเป็นเก้าอี้ยาวไว้รับแขกบ้านแขกเรือน ประดับด้วยไม้ผนังตีฝาแนวอนตกแต่งด้วยช่องลมตีทแยงสลักเป็นรูปกากบาท เดิมชานหน้าเรือนเป็นพื้นที่ต้อนรับ

แขกมาเยี่ยมเยียนโดยจะเป็นทางเข้าสำหรับแขกที่เป็นผู้ชายเท่านั้น ปัจจุบันไม่มีการแบ่งแยกชายหญิง มีการใช้วัสดุไม้ใหม่และไม่เก่าที่ยังไม่พัง ไม้ในสมัยอดีตค่อนข้างหายาก เรือนหลังนี้มีการใช้ไม้ที่ได้ซื้อมาจากทางประเทศมาเลเซียระหว่างทางที่ไปค้าขายในราคาต่ออนละ 10 บาท โดยเจ้าของเล่าว่าไม้ที่เลือกใช้จะหยิบซื้อตามใจชอบและนำกลับมาสร้างเองให้เข้ากับลักษณะภูมิอากาศของประเทศไทย เรือนหลังนี้มีความสมบูรณ์ของเรือนพื้นถิ่นเดิม (นางยารา ปูหยัง, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2565)

2. พื้นที่บริเวณเรือนหลัก (Main Zone) เป็นส่วนของพื้นที่ที่มีสีม่วง (ดูภาพที่ 47 - 48) พื้นที่บริเวณเรือนหลักประกอบด้วย

2.1 เรือนรับแขก เป็นพื้นที่ส่วนรับแขกที่เชื่อมกับชานหน้าเรือน โดยมีชั้นบันไดไม้เป็นตัวเชื่อมชั้นเรือนพื้นที่ส่วนนี้เป็นพื้นที่ทำกิจกรรมภายในเรือนรวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น เมื่อก่อนพื้นที่ของตัวเรือนหลักจะเป็นพื้นที่ใช้สอยสำหรับแขกที่เป็นผู้ชายสำหรับพูดคุยหรือพบปะกัน เวลามีงานสำคัญพื้นที่ตัวเรือนหลักจะเป็นพื้นที่แรกที่เป็นศูนย์กลางของการทำกิจกรรมต่าง ๆ ปัจจุบันมีการแบ่งพื้นที่เป็นส่วนของห้องนอนจากเดิมเรือนหลังนี้ไม่มีการกั้นหรือแบ่งเป็นห้องแต่อย่างใด เป็นพื้นที่โล่ง ๆ สำหรับทำกิจกรรมแบบเปิดโล่ง การใช้งานพื้นที่ส่วนนี้มีการทับซ้อนกันของผู้ใช้งาน

2.2 ห้องนอน เป็นพื้นที่ส่วนตัวสำหรับพักผ่อน เป็นที่นอนของลูกสาวรวมถึงเป็นพื้นที่เก็บของส่วนตัวต่าง ๆ เช่น ของใช้ส่วนตัวหรือของมีค่า เรือนหลังนี้มีการกั้นห้องตามแนวขวางของสันหลังคา ซึ่งเป็นลักษณะที่แตกต่างจากเรือนที่พบในประเทศไทย และประเทศมาเลเซีย การกั้นห้องรูปแบบนี้เกิดจากความเชื่อเรื่องของการวางทิศทางนอนตามหลักความเชื่อของศาสนาอิสลาม

3. พื้นที่บริเวณเรือนครัว (Kitchen Zone) เป็นส่วนของพื้นที่ที่มีสีชมพู (ดูภาพที่ 47 - 48) พื้นที่บริเวณเรือนครัวประกอบด้วย

3.1 ตัวเรือนประกอบอาหาร ประกอบด้วย ทางเข้ารองมีบันไดปูนเป็นทางเข้าเรือนสำหรับแขกผู้หญิง

3.2 ส่วนรับประทานอาหาร มีลักษณะเป็นโถงโล่งไว้สำหรับผู้หญิงทั้งหลายเตรียมทำกับข้าวกับปลาเวลาถึงงานสำคัญ ๆ ในสมัยนั้นยังไม่มีเฟอร์นิเจอร์ ส่วนใหญ่นิยม

นั่งทำอาหารบนพื้น ส่วนครัวเป็นครัวแบบเตาถ่านแต่จะมีห้องตู้กับข้าวไว้สำหรับเก็บของหรืออุปกรณ์ครัวต่าง ๆ พอทำกับข้าวเสร็จก็จะยกสำรับเข้ามาในส่วนของพื้นที่เตรียมอาหาร ปัจจุบันยังคงใช้งานเหมือนในอดีตแตกต่างกันที่ปัจจุบันมีการนำเฟอร์นิเจอร์เข้ามา

1.3 ส่วนครัว เริ่มมีการนำเตาไฟฟ้าบ้างแต่ด้วยความชอบของเจ้าของจะเลือกใช้แบบเตาถ่านเหมือนเดิม เนื่องจากเจ้าของทำขนมขายและมีความละเอียดอ่อนในการทำขนมเป็นขนมแบบสูตรโบราณ เจ้าของเล่าว่าการใช้เตาถ่านทำให้ขนมดูละมุนและน่ากินกว่า หอมกว่าและอีกอย่างประหยัดค่าใช้จ่ายได้ด้วย (นางยารา ปุหยัง, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2565)

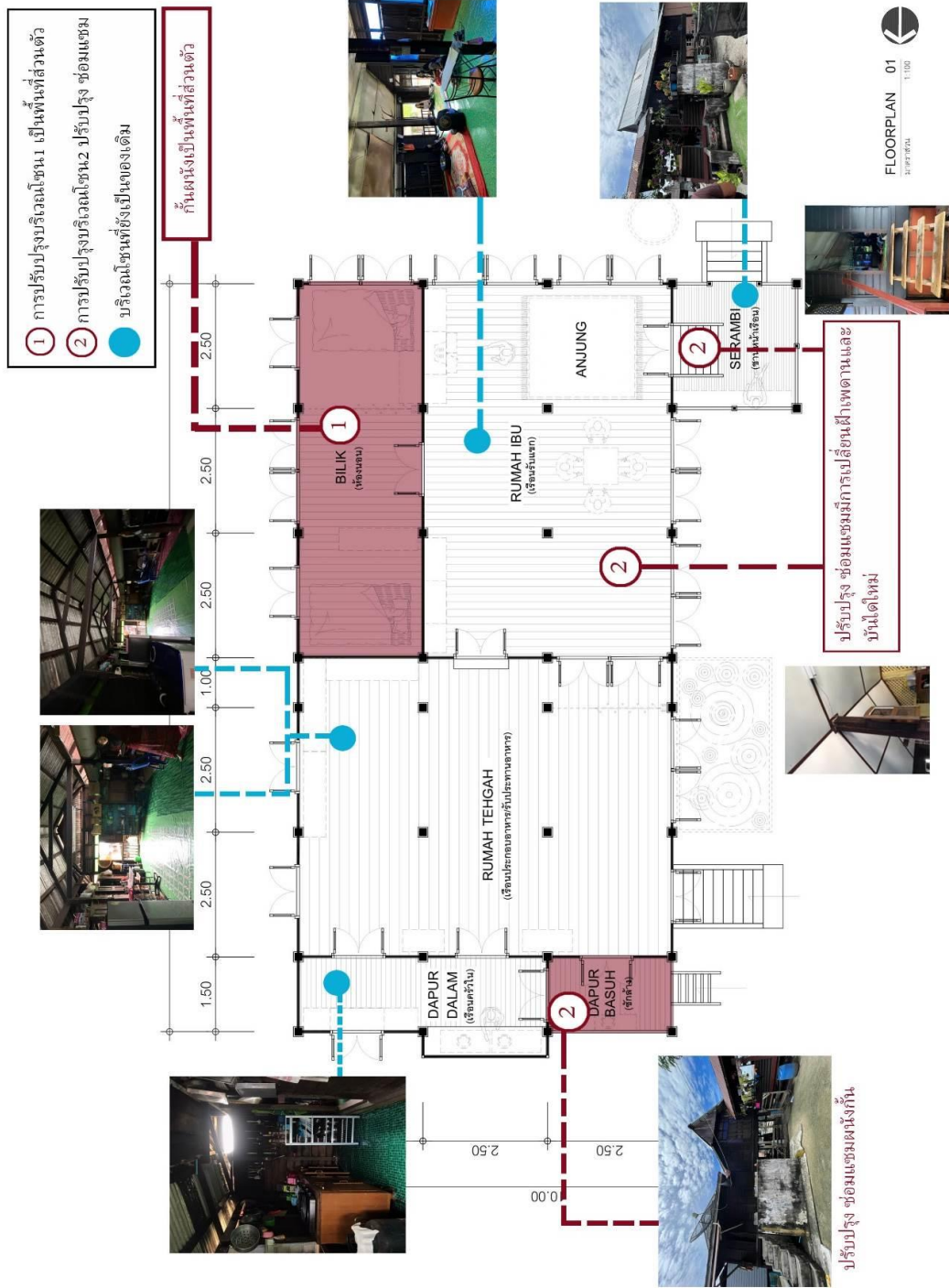
4.พื้นที่บริเวณหลังเรือน (Back Zone) เป็นส่วนของพื้นที่ที่มีสี่สั้ม (ดูภาพที่ 47 - 48) พื้นที่บริเวณหลังเรือนประกอบด้วย

4.1 ซักล้าง ประกอบด้วย ครัวนอกไว้สำหรับทำอาหารที่มีกลิ่นคาวต่าง ๆ หรือพื้นที่สำหรับของเปียกต่าง ๆ เช่น ล้างจาน ซักผ้า เป็นต้น ปัจจุบันมีการกั้นผนังสูงตีฝาแนวนอนทำเป็นห้องน้ำและอาบน้ำ

4.2 องค์กรประกอบอื่น ๆ เช่น บ่อเก็บน้ำเป็นบ่อสำหรับเก็บน้ำใช้เองและแบ่งขายคนในชุมชน เนื่องจากสมัยก่อนน้ำประปายังไม่ถึง เรือนหลังนี้เป็นเรือนแรกที่ริเริ่มกักเก็บน้ำและไปรับน้ำจากที่อื่นมาขายให้กับคนในชุมชน เรือนหลังนี้จะไม่มีห้องน้ำเดิมใช้ห้องน้ำและอาบน้ำโดยใช้บ่อน้ำของศูนย์กลาง เช่น บ่อน้ำมัสยิด และบ่อน้ำที่เป็นบ่อขุดเจาะบาดาลที่อยู่ในพื้นที่ของเรือนใกล้เคียง

ภาพที่ 47 การใช้สอยพื้นที่เรือนในอดีต เรือนกรณีศึกษาที่ 1
 ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 49 ผังพื้นแสดงพื้นที่ใช้สอยในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ค.2 การเปลี่ยนแปลงและต่อเติม

เรือนกรณีศึกษาที่ 1 จากอดีตถึงปัจจุบันพบว่า มีการปรับปรุงบริเวณโซน 1 ปรับปรุงโดยการกั้นผนังเป็นพื้นที่ส่วนตัว เมื่อปี พ.ศ. 2545 เนื่องจากมีบุตรกำลังโตเป็นสาวอยากมีห้องส่วนตัวเป็นของตัวเอง การปรับปรุงบริเวณโซน 2 ครั้งที่ 1 มีการซ่อมแซมผนังจากไม้โก่งก้างที่กั้นเป็นราวจับเป็นผนังสังกะสี ครั้งที่ 2 เปลี่ยนผนังสังกะสีเป็นผนังไม้เทียมเพื่อกันเป็นอาบน้ำและเปลี่ยนฝ้าเพดานใหม่จากฝ้ากระดานอัดทาสีขาวครีมเป็นฝ้าเพดานไม้อัดทาสีขาวล้วนตัดขอบสีน้ำตาล เปลี่ยนบันไดตรงทางเข้าโดยให้มีรูปแบบเดิม เนื่องจากบันไดเก่าเกิดความชำรุดและเสื่อมสภาพของวัสดุ

ภาพที่ 50 ภาพการเปลี่ยนแปลงและต่อเติมผนังซีกล่าง

ภาพซ้ายเป็นภาพซีกล่างเดิม - ภาพขวาเป็นภาพซีกล่างใหม่ที่ปรับเปลี่ยนเป็นห้องน้ำ

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 51 ภาพการเปลี่ยนแปลงและต่อเติมฝ้าเพดานภาพซ้ายเป็นภาพฝ้าเพดานเดิม - ภาพขวาเป็นภาพฝ้าเพดานใหม่

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 52 ภาพการเปลี่ยนแปลงบันได ภาพซ้ายเป็นภาพบันไดเดิม - ภาพขวาเป็นภาพบันไดใหม่
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ง. ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและองค์ประกอบทางกายภาพของเรือนพื้นถิ่นมลายู

ง.1 โครงสร้างเรือน ลักษณะโครงสร้างเรือนเป็นไม้เนื้อแข็ง ฐานเสาเรือนใช้คอนกรีตสำเร็จรูปรองรับเสาเรือนวางบนพื้นดินไม่ฝังดิน โครงสร้างเสาใช้ไม้เนื้อแข็งเป็นเสาสี่เหลี่ยมวางบนฐานสำเร็จรูป โดยไม่ได้บากเสาแต่จะอาศัยโครงสร้างที่ยึดกันและน้ำหนักเรือนทำให้เรือนอยู่บนฐานได้

ภาพที่ 53 เรือนพื้นถิ่นมลายูกรณีศึกษาที่ 1
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ง.2 รูปทรงหลังคา หลังคาส่วนที่หนึ่ง ได้แก่ หลังคาแบบจั่วปีกนก หรือ “แมะและห์” การใช้พื้นที่ภายในจากรูปมวลของหลังคาแบบจั่วปีกนกเป็นตัวช่วยในการแบ่งพื้นที่ นอกเหนือจากการ

กันห้อง เนื่องจากความสูงของหลังคาที่เอียงเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการใช้สอยให้เหมาะกับพื้นที่ต่าง ๆ ภายในตัวเรือน เช่น พื้นที่บริเวณห้องนอนจะมีระดับของพื้นถึงฝ้าประมาณ 1.60 เมตรซึ่งจะอยู่ช่วงปลายของหลังคา รูปทรงหลังคาส่วนที่สอง ได้แก่ หลังคาบรานอหรือที่เรียกว่าแบบหลังคาจั่วผสม หลังคาทั้งสองส่วนนี้มีลักษณะคล้ายกับแบบหลังคาทางประเทศมาเลเซีย ฝั่งรัฐเคดะห์ ปะลิส ปีนัง และปรัก วัสดุผนังหลังคาเป็นสังกะสี

ง.3 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและองค์ประกอบทางกายภาพ

อดีตเป็นเรือนพักอาศัยแบบกลุ่มชาวประมงทั่วไป เรือนจึงมีลักษณะยกพื้นใต้ถุนสูง 1.80 – 2.00 เมตร เล่นระดับพื้นภายใน ปัจจุบันถูกถ่ายทอดเป็นมรดกให้ลูกหลาน เป็นเรือนขนาดกลางมีพื้นที่ 160 ตารางเมตร มีการแบ่งสัดส่วนเรือนที่เท่ากัน หันหน้าเรือนและสันจั่วทางทิศตะวันตกตามแนวความคิดของหลักศาสนาอิสลาม เป็นเรือนที่มีการใช้วัสดุดั้งเดิม

พื้นเรือนและคาน ใช้ไม้เนื้อแข็งและไม้ป่าโกงกางเป็นแผ่นกระดานปูตามยาวของเรือน

ฝ้าเพดาน พบเฉพาะส่วนตัวเรือนที่เป็นไม้อัด ส่วนอื่นไม่มีฝ้าเพดานจึงสามารถมองเห็นโครงหลังคาของเรือนได้

ภาพที่ 54 ด้านหน้าเรือนกรณีศึกษาที่ 1 อายุประมาณ 120 ปี

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 55 ด้านข้างติดกับเรือนข้างเคียงกรณีศึกษาที่ 1 อายุประมาณ 120 ปี
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 56 ด้านข้างติดกับถนนเรือนกรณีศึกษาที่ 1 อายุประมาณ 120 ปี
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 57 ด้านหลังเรือนกรณีศึกษาที่ 1 อายุประมาณ 120 ปี

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ผนัง เป็นไม้ตีซ้อนเกล็ดแนวนอน ใช้ไม้สยาแดงหรือสยาขาว ไม้ตะเคียน ไม้จำปา ไม้มะม่วงป่าและไม้ทลายชะโอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจของเจ้าของเรือน

ช่องเปิดประตู มีลักษณะเป็นบานเปิดคู่ทั้งสองบานยาวถึงท้องพื้นคาน ตกแต่งด้วยไม้ระแนงมีลักษณะเป็นแบบซี่บานเกล็ดแนวนอน เปิดเป็นช่องรับแสงเพื่อระบายความชื้นของไม้และกลิ่นอับในตัวเรือน นอกจากรับแดดแล้วเปิดรับลมเข้าออกสู่ตัวเรือนเพื่อถ่ายเทอากาศในเรือน

ช่องเปิดหน้าต่าง มีลักษณะเป็นเช่นเดียวกับประตู บานเปิดทั้งสองบาน มีลักษณะยาวถึงพื้นคานและหน้าต่างแบบสลับกันไปแตกต่างกันที่ช่องเปิดหน้าต่างยาวจะมีราวระเบียงกันตกเพื่อป้องกันอันตรายหรือกันตกจากที่สูงได้ด้วย

ช่องแสงหรือช่องลม ช่องแสงมีลักษณะเป็นกระจกสีมีลายประดับตกแต่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะเรือนและมีช่องลมเป็นแบบซี่บานเกล็ดแนวนอนเพื่อระบายอากาศคล้ายตรงช่องเปิดประตูแต่จะมีขนาดช่องที่ใหญ่กว่าช่องเปิดประตูนิดหน่อย

ภาพที่ 58 องค์ประกอบเรือนกรณีศึกษาที่ 1

ภาพแรกเป็นภาพประตู-ภาพกลางเป็นภาพกระจกตกแต่งช่องแสง - ภาพสุดท้ายเป็นภาพหน้าต่าง

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

5.2.2 รูปแบบที่ 1 กลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่วสูงหรือปีกนก (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุมากกว่า 100 ปี)

กรณีศึกษาที่ 2

ก. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

เจ้าของเรือน : นายมะเส้น เต็นหมาน (อายุเรือน 120 ปี)

สถานที่ตั้ง : บ้านเลขที่ 198 หมู่ที่ 3 บ้านตำมะลังใต้ ตำบลตำมะลัง อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

ภาพที่ 59 แสดงตำแหน่งเรือนกรณีศึกษาที่ 2

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 60 เรือนกรณีศึกษาที่ 2

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ข. ภูมิทัศน์ แบบแผนการวางผัง และองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม

ลักษณะภูมิทัศน์กรณีศึกษาที่ 2 ในอดีตเรือนตั้งอยู่ริมคลอง สามารถมองเห็นการสัญจรของเรือ แล่นไปแล่นมา มีลานด้านหน้าสำหรับเป็นพื้นที่ในการทำกิจกรรมหรือพบปะก่อนเข้าเรือน ปัจจุบันมีการปลูกสร้างกระจายตัวเพิ่มขึ้น โดยเรือนหลังที่เพิ่งเข้ามาใหม่เริ่มมีบทบาทและบังคับคุณภาพของตัวเรือนทำให้เกิดการชนกันของหลังคา มีการใช้พื้นที่ใต้หลังคาเพื่อเป็นทางเดินหลบแดดและฝน ภูมิทัศน์ดูไม่น่ามองนักแต่ทำให้เรือนหลังนี้มีพื้นที่ใช้สอยในการทำกิจกรรมในรูปแบบที่แปลกไปจากเดิม เช่น ในอดีตเวลาพบปะจะต้องลงไปตรงลานหน้า ปัจจุบันพบปะพูดคุยกันผ่านช่องทางต่างและประตูระหว่างเรือนกับเรือนข้างเคียง แสดงให้เห็นถึงความใกล้ชิดของเรือน

ภาพที่ 61 แสดงเส้นทางการสัญจร เส้นถนนที่สัมพันธ์กับตำแหน่งเรือน

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ข.1 มุมมองทัศนียภาพ

เรือนหลังนี้ไม่มีชานหน้าเรือนมีการพูดคุยกันบริเวณบันไดของกลุ่มผู้หญิงเหมือนกันกับหลังที่ 1 เรือนจะมีความโดดเด่นตรงที่ใช้วัสดุไม้อย่างชาญฉลาด คือ หาได้จากแหล่งที่อยู่อาศัยเป็นลักษณะของกลุ่มเรือนชาวประมงที่มีความคิดในการสร้างจากการผสมผสาน ไม่ว่าจะ เป็นวัสดุที่หาได้หรือการนำเรือนของกลุ่มคนมีฐานะมาปรับใหม่ให้เข้ากับตัวของเจ้าของ และครอบครัว

ภาพที่ 62 ภาพซ้ายเป็นภาพมุมมองจากเรือข้างเคียง ภาพขวาเป็นภาพการมองออกสู่ถนนในซอย

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

มีความต่อเนื่องกันของโถงหน้าเรือนที่มีบันไดคล้ายบันไดลิง มีช่องประตูหน้าต่างสามารถทำให้คนในเรือนมองเห็นเวลามีแขกไปแขกมา เรือนหลังนี้จะมีหน้าต่างยาวที่แปลกจากเรือนอื่น ๆ คือ ขนาดช่องหน้าต่างเล็กกว่าและสั้นกว่าจากการลาดเอียงของรูปทรงหลังคาทำให้เรือนมีความเตี้ยบริเวณด้านข้างที่เป็นปีกนก

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า เรือนกรณีศึกษาที่ 2 มีการแบ่งพื้นที่ใช้สอยที่เหมือนกับประเทศมาเลเซียต่างกันที่รูปทรงของตัวเรือน เลือกสร้างโดยใช้วัสดุที่หาได้จากแหล่งที่อยู่อาศัย อันเนื่องมาจากเป็นคนมีฐานะปานกลาง ในสมัยนั้นไม้จากธรรมชาติหาง่ายกว่าการเดินทางไปซื้อที่ต่างประเทศ ฐานะขึ้นอยู่กับว่าเจ้าของทำอาชีพอะไร เรือนนี้เจ้าของเดิม

ทำอาชีพประมงตั้งนั้นการหาไม้ตามแหล่งธรรมชาติแหล่งที่อยู่อาศัยจึงเป็นตัวเลือกแรกให้กับเจ้าของเรือน ส่วนการทำเรือนนั้น เจ้าของก็ได้ถอดแบบจากเรือนกรณีศึกษาที่ 1 อันเนื่องจากความชอบและมาทำให้เข้ากับบริบทของตน

ข.2 พื้นที่ด้านหน้าเรือนและด้านหลังเรือน

เรือนหลังนี้มีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกับเรือนกรณีศึกษาที่ 1 เป็นเรือนที่มาพร้อมกันแต่การสร้างแตกต่างกันตามฐานะทางสังคมและความชอบ เดิมเป็นหลังคามุงจากและมีการเปลี่ยนมาใช้สังกะสี หน้าเรือนไม่มีชานพัก ในอดีตเคยมีแต่ด้วยความที่มีสมาชิกเพิ่มขึ้นจึงมีการขยับขยายตัวเรือนจากชานหน้าเรือน กั้นผนังเพิ่มความกว้างของขนาดเรือนขึ้นและเหลือพื้นที่ชานเพียงเล็กน้อยเพื่อทำเป็นที่ตากผ้า เก็บอวนประมง เป็นต้น ด้านหลังเรือนเดิมเป็นเพียงส่วนครัวนอกและซักล้างแต่ในปัจจุบันมีการสร้างห้องน้ำปูนแยกกับห้องอาบน้ำ

ข.3 พื้นที่ใต้ถุนเรือน

พื้นที่ใต้ถุนสูงประมาณ 1.80 เมตร เดิมเป็นพื้นที่จอดเรือและเก็บอวนประมง ปัจจุบันกลายเป็นที่จอดรถจักรยานยนต์ เป็นที่แขวนแปดพักผ่อนสำหรับทำกิจกรรมยามว่างรวมถึงทำกิจกรรมอื่น ๆ

ค. ที่ว่างและการใช้สอยพื้นที่ของเรือน (space)

เรือนมีขนาดหน้ากว้างประมาณ 12.5 เมตร ลึก 10 เมตร เป็นลักษณะเรือนเชื่อมติดกันโดยอาจจะมาจากการต่อเติมตามกำลังเจ้าของ มีลักษณะเป็นเรือนไม้แบบประเพณีมาเลเซียยกพื้นสูง 1.80 เมตร ลักษณะพื้นที่ใช้สอยจากผังพื้นของเรือนประกอบด้วยการแบ่งพื้นที่ใช้สอย การเปลี่ยนแปลงและต่อเติม ของเรือน เป็นการแบ่งตามการใช้งานของผู้อยู่อาศัยการใช้พื้นที่ใช้สอยทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพื่อให้สามารถเข้าถึงใจงานวิจัยมากขึ้นและสามารถเห็นภาพของกรอบการศึกษางานวิจัยนี้ โดยมีรายละเอียดการแบ่งเป็นเขตพื้นที่ในแต่ละส่วนของเรือนดังนี้

ค.1 การแบ่งพื้นที่ใช้สอยในอดีต - ปัจจุบัน

1.พื้นที่บริเวณด้านหน้าเรือน (Front Zone) เป็นส่วนของพื้นที่ที่มีสี่เทา (ดูภาพที่63 - 64) ประกอบด้วย

1.1 ทางเข้า - ออกเรือน ชานหน้าเรือนและหลังเรือนเป็นทางเข้าออก ปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนการใช้สอยพื้นที่จึงทำให้ทางเข้าออกเรือนถูกย้ายตำแหน่งจากชานหน้าบ้าน

เป็นทางช่องทางประตูเดิมที่เคยมีบานเหลือเพียงแค่ทางเข้าที่มีบันไดและประตูเข้าบ้าน หลังจากถูกต่อเติมทางเข้าออกจึงถูกแบ่งเป็น 2 ประตู แต่ใช้จริงแค่ประตูเดิม ประตูที่สร้างใหม่กลายเป็นประตูฉุกเฉินหรือใช้ขนของเข้าออกเท่านั้น มีบันไดหน้าเรือนเป็นลักษณะโปร่งทำมาจากไม้โคงกางที่หาได้จากวัสดุธรรมชาติเป็นขั้นของบันได ไม่มีลูกตั้งพบเพียงลูกนอนเท่านั้น

1.2 ขานหน้าเรือน เดิมเป็นพื้นที่ที่ทำหน้าที่ต้อนรับแขกบ้านแขกเรือนเวลาเข้ามาเยี่ยมเยียน โดยจะเป็นทางเข้าบ้านสำหรับแขก ปัจจุบันถูกต่อเติมเป็นผนังขยายห้องโถงและมีการทำประตูทางเข้าใหม่จึงทำให้ขานหน้าบ้านเปลี่ยนตำแหน่ง

2. พื้นที่บริเวณเรือนหลัก (Main Zone) เป็นส่วนของพื้นที่ที่มีสีม่วง (ดูภาพที่ 63 - 64) ประกอบด้วย

2.1 เรือนรับแขก ประกอบด้วยพื้นที่ส่วนรับแขก ปัจจุบันมีการแบ่งพื้นที่เป็นส่วนของห้องนอนตามแนวขวางของสันหลังคา เดิมพื้นที่ส่วนรับแขก ทำหน้าที่รับแขกและเป็นพื้นที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในบ้าน

3. พื้นที่บริเวณเรือนครัว (Kitchen Zone) เป็นส่วนของพื้นที่ที่มีสีเขียว (ดูภาพที่ 63 - 64) ประกอบด้วย

3.1 เรือนประกอบอาหาร ประกอบด้วย ทางเข้ารองหลังเรือนติดซีกล่าง เป็นพื้นที่สำหรับใช้งานหลังเรือนเป็นทางเชื่อมไปห้องน้ำและอาบน้ำในปัจจุบัน

3.2 ส่วนรับประทานอาหาร มีลักษณะเป็นโถงโล่งเชื่อมกันกับส่วนครัวใน ที่แยกออกจากกันกับครัวนอกและซีกล่าง ในสมัยนั้นเป็นครัวแบบเตาถ่านแต่จะมีหิ้งตู้กับข้าวไว้สำหรับ เก็บของหรืออุปกรณ์ครัว

4. พื้นที่บริเวณหลังเรือน (Back Zone) เป็นส่วนของพื้นที่ที่มีสีส้ม (ดูภาพที่ 63 - 64) ประกอบด้วย

4.1 ห้องน้ำ เดิมไม่มีห้องน้ำ ใช้ห้องน้ำตามมัสยิดหรือถ่ายลงทะเลอยู่หลังเรือนติดกับซีกล่าง เป็นส่วนที่ถูกต่อเติมขึ้นมาใหม่ เพื่ออำนวยความสะดวกให้คนในครอบครัว

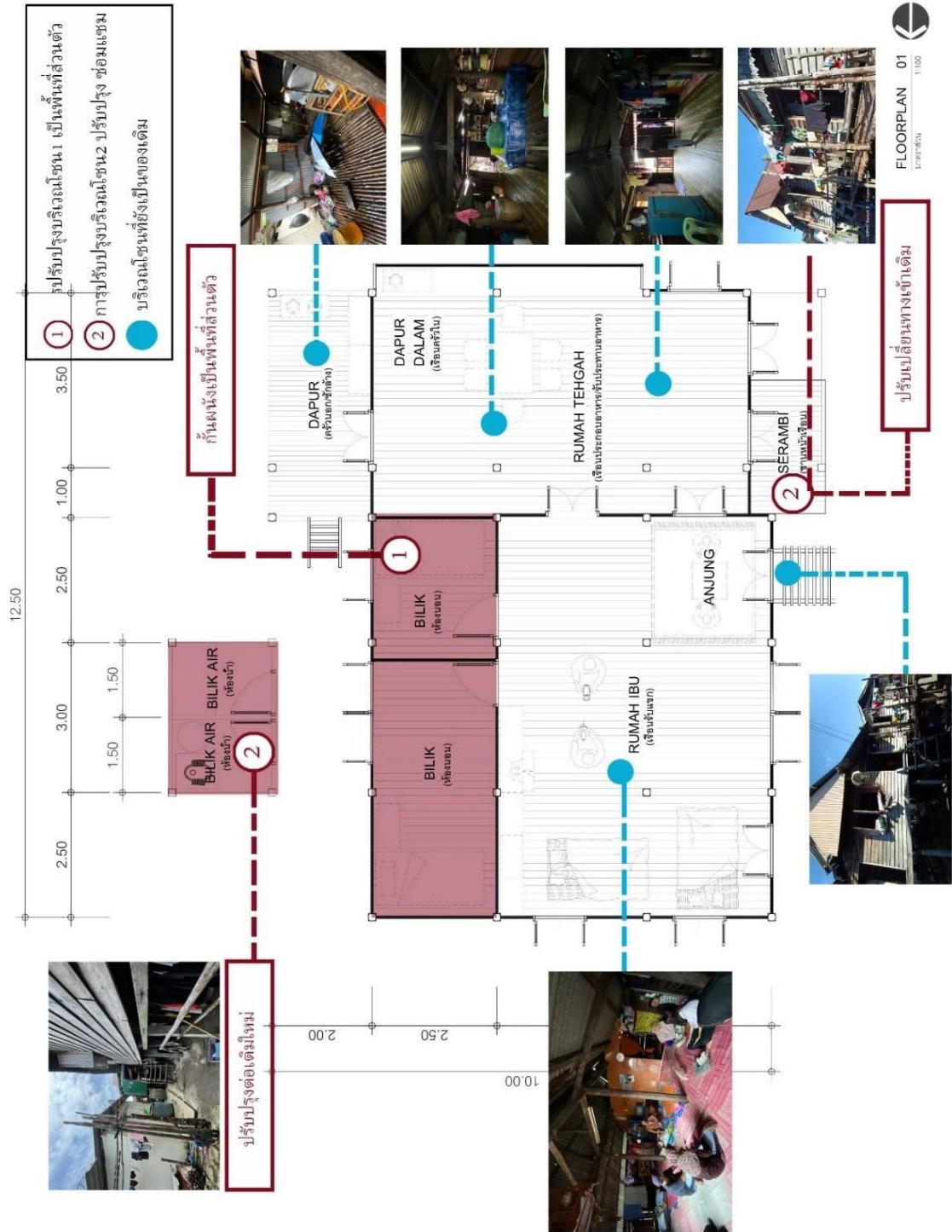
4.2 พื้นที่ใต้ถุน เดิมเป็นที่จอดเรือเล็ก ปัจจุบันเป็นที่เก็บของและใช้ทำกิจกรรมในช่วงเวลากลางวัน

ภาพที่ 63 การใช้สอยพื้นที่ในอดีต เรือนพื้นถิ่นมลายูกรณีศึกษาที่ 2
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 64 การใช้สอยพื้นที่ในปัจจุบัน เรือนพื้นถื่นมลายูกรณีศึกษาที่ 2
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 65 ผังพื้นแสดงพื้นที่ใช้สอยในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ค.2 การเปลี่ยนแปลงและต่อเติม

เรือนกรณีศึกษาที่ 2 จากอดีตถึงปัจจุบันพบว่า มีการปรับปรุงบริเวณโซน 1 ปรับปรุงโดยการกั้นผนัง ใช้เป็นพื้นที่ส่วนตัวทำเป็นห้องสำหรับเก็บของและห้องนอน การปรับปรุงบริเวณโซน 2 มีการซ่อมแซมผนังและต่อเติมห้องน้ำแยกกับห้องอาบน้ำ โดยสร้างแยกออกจากเรือนเก่าทำด้วยปูนทั้งหลัง

ภาพที่ 66 ผนังแสดงพื้นที่ใช้สอยในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ง. ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและองค์ประกอบทางกายภาพของเรือนพื้นถิ่นมลายู

ง.1 รูปทรงหลังคาและโครงสร้างเรือน ลักษณะรูปทรงหลังคาแบบจั่วปีกนก หรือ “แม่และห” การใช้พื้นที่ภายในจากรูปมวลของหลังคาแบบจั่วปีกนกนี้เป็นตัวช่วยในการแบ่งพื้นที่

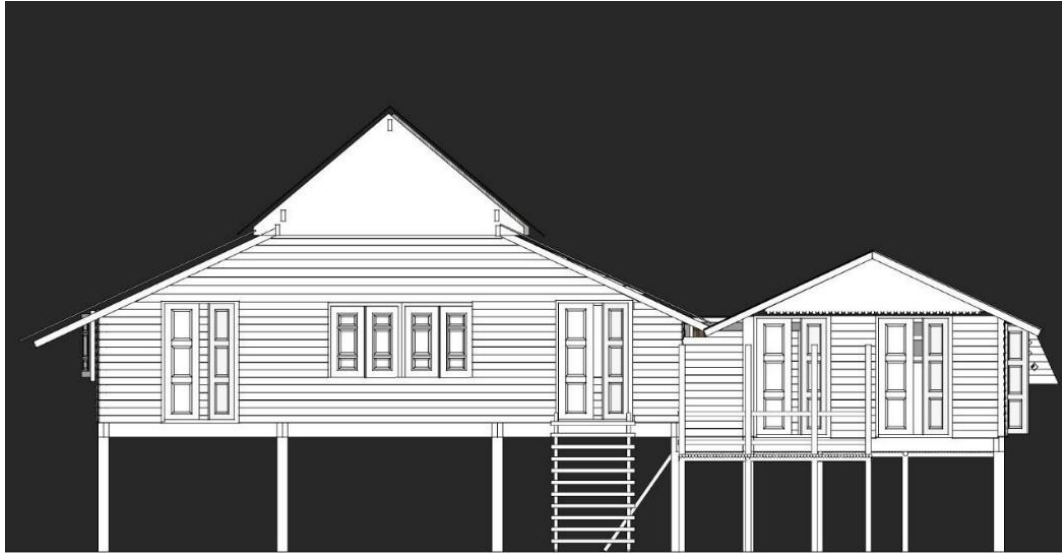

ภาพที่ 67 รูปทรงหลังคากรณีศึกษาที่ 2

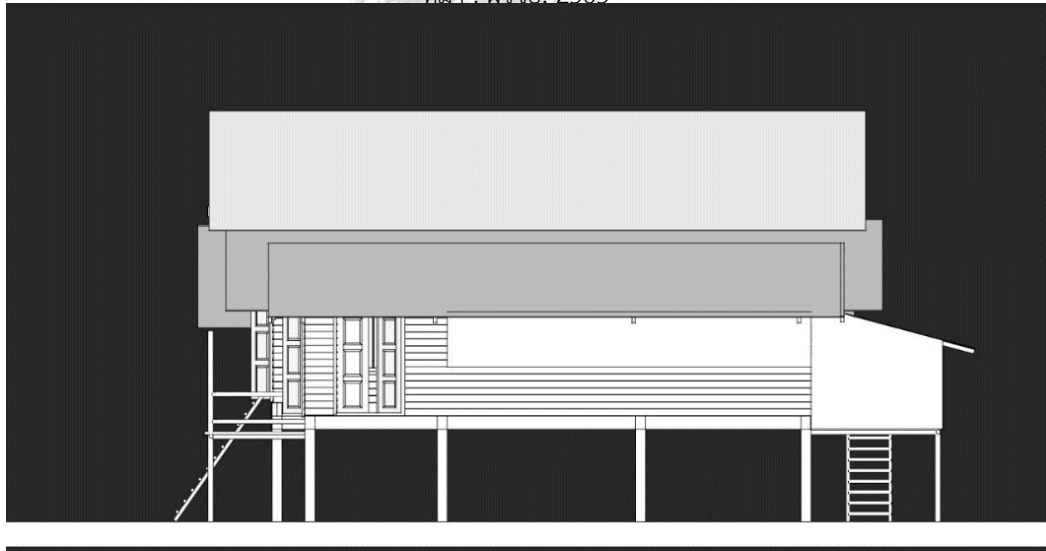
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ง.2 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและองค์ประกอบทางกายภาพ เป็นเรือนพักอาศัยของกลุ่มชาวประมงเดิม เสาเรือนใช้เสาไม้เนื้อแข็งเป็นเสาสี่เหลี่ยมวางปักลงบนดิน ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นเสา

คอนกรีตเนื่องจากไม้เสื่อมสภาพ เป็นเรือนพักอาศัยมีพื้นที่ 125 ตารางเมตร และมีการต่อเติมเพื่อ
 ตอบโจทย์การใช้งานของสมาชิกในครอบครัว รูปแบบของเรือนยังเหมือนในอดีต ใช้วัสดุเป็นไม้ทั้งหลัง

ภาพที่ 68 ภาพด้านหน้าเรือนพื้นถิ่นมลายูเรือนกรณีศึกษาที่ 2
 ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 69 ภาพด้านข้างตัดคลองเรือนพื้นถิ่นมลายูเรือนกรณีศึกษาที่ 2
 ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 70 ภาพด้านข้างติดเรือนข้างเคียงเรือนพื้นถิ่นมลายูเรือนกรณีศึกษาที่ 2
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 71 ภาพด้านหลังเรือนพื้นถิ่นมลายูเรือนกรณีศึกษาที่ 2
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

พื้นเรือนและคาน ใช้ไม้เนื้อแข็งและไม้ป่าโกงกางเป็นแผ่นกระดานปูตามยาวของเรือนและไม้กลมขนาดเล็กของส่วนซีกล่าง ไม้พื้นใช้ขนาด 1 x 6 นิ้ว หรือ 1 x 8 นิ้ว
ผนังภายในและภายนอก ผนังเป็นไม้ตีซ้อนทับกันแนวนอน ไม้มะม่วงป่าและไม้ป่าโกงกาง

ช่องเปิดประตู มีลักษณะเป็นบานเปิดคู่ทั้งสองบานยาวถึงท้องพื้นคาน
 ช่องเปิดหน้าต่าง มีลักษณะเป็นบานเปิดทั้งสองบาน มีลักษณะยาวถึงพื้นคาน ตกแต่งด้วย
 ลูกกรงและแบบสั้นเป็นบานเปิดทั้งสองบาน

ภาพที่ 72 องค์ประกอบเรือนพื้นถิ่นมลายูเรือนกรณีศึกษาที่ 2

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

5.1.3 รูปแบบที่ 2 กลุ่มเรือนหลังคาทรงแปด (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุที่ 80 -100 ปี)

กรณีศึกษาที่ 3

ก. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

เจ้าของเรือน : นายศิริ เต็นหมาน เจ้าของปัจจุบัน (อายุเรือน 80 ปี)

สถานที่ตั้ง : บ้านเลขที่ 199 หมู่ที่ 3 บ้านตำมะลังใต้ ตำบลตำมะลัง อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

ภาพที่ 73 ผังแสดงตำแหน่งเรือนพื้นถิ่นมลายู

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 74 เรือนพื้นถิ่นมลายูกรณีศึกษาที่ 3

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ข. ภูมิทัศน์ แบบแผนการวางผัง และองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม

ลักษณะภูมิทัศน์กรณีศึกษาที่ 3 เรือนหลังนี้ตั้งอยู่ริมถนนภายในชุมชน มีลานด้านหน้าทางเข้าเป็นพื้นที่ในการทำกิจกรรมหรือพบปะก่อนเข้าบ้าน มีต้นไม้รอบเรือนเป็นอาณาเขตของเรือน ปัจจุบันต้นไม้ใหญ่ถูกรื้อถอนออก เนื่องจากต้นไม้มีขนาดใหญ่มากทำให้เรือนได้รับผลกระทบ ร่วมด้วยมีถนนภายในชุมชนเข้ามาทำให้เจ้าของเรือนคนเก่าตัดสินใจตัดทิ้งเหลือเพียงซากต้นไม้ที่ยังคงตั้งไว้ตรงลานด้านหน้า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 75 แสดงเส้นทางการสัญจร เส้นถนนที่สัมพันธ์กับตำแหน่งเรือน

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ข.1 มุมมองทัศนียภาพ

เรือนหลังนี้พบว่า บริเวณชานหน้าเรือนและใต้ถุนจะเป็นพื้นที่สำหรับพบปะและทำกิจกรรมช่วงกลางวันสามารถมองเห็นแขกไปแขกมา เรือนจะมีความโดดเด่นตรงที่ใช้วัสดุไม้อย่างชาญฉลาด คือหาได้จากแหล่งที่อยู่อาศัยเป็นลักษณะของกลุ่มเรือนชาวประมง

ข.2 พื้นที่ด้านหน้าเรือนและด้านหลังเรือน

พื้นที่ด้านหน้าเรือนเดิมมีต้นไม้ต้นใหญ่และมีการปลูกต้นไม้รอบ ๆ ตัวเรือน เป็นการแบ่งอาณาเขตของตัวเรือน หน้าเรือนเป็นลักษณะเรือนเดี่ยวมาก่อนและมีการต่อเติมขยายตัวเรือนออกทางด้านข้างและด้านล่างใต้ถุนเรือน เนื่องจากมีการขยายตัวของสมาชิกในครอบครัว พื้นที่หลังเรือนเป็นต้นไม้และมีที่เก็บน้ำชั่วคราวเหมือนในอดีต โดยมีการเดินทางที่น้ำเสียจากทางอบต.ชุมชนเพื่อจัดการน้ำเสียในชุมชน

ข.3 พื้นที่ใต้ถุนเรือน

พื้นที่ใต้ถุนสูงประมาณ 1.80 เมตร เดิมเป็นพื้นที่จอดเรือและเก็บของ ปัจจุบันกลายเป็นที่จอดรถจักรยานยนต์และแขวนแปดพักผ่อนสำหรับทำกิจกรรมยามว่าง และเจ้าของได้ทำที่นั่งเพื่อรับแขกบ้านแขกเรือน โดยส่วนใหญ่ใช้ทำกิจกรรมช่วงกลางวันใต้ถุนเรือน ส่วนตัวเรือนใช้ในช่วงกลางคืนเพื่อดูแลครกก่อนเข้านอนและใช้นอนเท่านั้น

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า เรือนกรณีศึกษาที่ 3 มีการแบ่งพื้นที่ใช้สอยเป็น 2 เรือนเชื่อมติดกันโดยเรือนเก่าเป็นเรือนที่เหมือนกับเรือนหลายแบบทั่วไปของประเทศมาเลเซีย ต่างกันที่รูปทรงของตัวเรือน สร้างโดยใช้วัสดุที่หาได้จากแหล่งที่ตั้ง เรือนใหม่เป็นเรือนที่เริ่มเข้ายุคสมัย ปัจจุบันสามารถหาวัสดุง่ายขึ้น การแบ่งพื้นที่ใช้สอยยึดแบบเรือนเก่าและยกครัวไปอยู่ชั้นล่างแทน

ค. ที่ว่างและการใช้สอยพื้นที่ของเรือน (space)

เรือนกรณีศึกษาที่ 3 แบ่งเป็น 2 เรือน เรือนแรกคือเรือนเก่าหรือเรือนดั้งเดิม เรือนที่สองคือเรือนที่มีการต่อเติมปลูกสร้างขึ้นมาใหม่ภายหลังที่มีการขยายของสมาชิกในครอบครัว เรือนเก่าแต่เดิมมีขนาดหน้ากว้างประมาณ 10 เมตร ลึก 12 เมตร เป็นลักษณะเรือนเชื่อมติดกันกับเรือนใหม่เป็นเรือนไม้ยกพื้นสูง 1.80 เมตร ชานหน้าบ้านและหลังบ้านมีการเล่นระดับโดยชานหน้าบ้านยกพื้นสูง 1.60 เมตร มีขนาดเท่ากับเรือนที่ปลูกสร้างขึ้นมาใหม่ ลักษณะพื้นที่ใช้สอยจากผังพื้นที่ของเรือนประกอบด้วย

การเปลี่ยนแปลงและต่อเติมของเรือน เป็นการแบ่งตามการใช้งานของผู้อยู่อาศัยการใช้พื้นที่ใช้สอยทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพื่อให้สามารถเข้าถึงใจงานวิจัยมากขึ้นและสามารถเห็นภาพของกรอบการศึกษา งานวิจัยนี้ โดยมีรายละเอียดการแบ่งเป็นเขตพื้นที่ในแต่ละส่วนของเรือนดังนี้

ค.1 การใช้สอยในอดีต-ปัจจุบัน

1.พื้นที่บริเวณด้านหน้าเรือน (Front Zone) เป็นส่วนของพื้นที่ที่มีสีเทา (ดูภาพที่75 - 76)ประกอบด้วย

1.1 ทางเข้า - ออกเรือน ปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนทางเข้าออก มีการเพิ่มประตูทางเข้าในส่วนของเรือนที่เป็นปูนอีกหนึ่งทาง

1.2 ขานหน้าเรือน เดิมทำหน้าที่ต้อนรับแขกบ้านแขกเรือนเวลาเข้ามาเยี่ยมเยียน โดยจะเป็นทางเข้าสำหรับแขก ปัจจุบันยังใช้งานเช่นเดิม

2.พื้นที่บริเวณเรือนหลัก (Main Zone) เป็นส่วนของพื้นที่ที่มีสีม่วง (ดูภาพที่75 - 76) ประกอบด้วย

2.1 เรือนรับแขก ประกอบด้วยพื้นที่รับแขกไว้สำหรับรับแขกและทำพิธีกรรมต่าง ๆ ปัจจุบันมีการแบ่งพื้นที่เป็นส่วนของห้องนอนใช้นอนตอนกลางคืนเท่านั้น เนื่องจากเรือนมีช่องระบายน้อยและมีความเสื่อมสภาพของวัสดุ รวมถึงสภาพอากาศในปัจจุบันทำให้เกิดการใช้งานที่เปลี่ยนไปและหันไปใช้ใต้ถุนเรือนแทน

3.พื้นที่บริเวณเรือนครัว (Kitchen Zone) เป็นส่วนของพื้นที่ที่มีสีชมพู (ดูภาพที่75 - 76) ประกอบด้วย

3.1 เรือนประกอบอาหาร ไม่มีตัวเรือนรอง มีส่วนครัวในและซักล้าง ในส่วนของการรับประทานอาหาร ในอดีตการรับประทานอาหารบริเวณตัวเรือนหลักส่วนรับแขกและใต้ถุนเรือน เรือนหลังนี้จึงมีความแตกต่างออกไปจากเรือนอื่น ๆ

4.พื้นที่บริเวณหลังเรือน (Back Zone) เป็นส่วนของพื้นที่ที่มีสีส้ม (ดูภาพที่75 - 76) ประกอบด้วย

4.1 เฉลียง เรือนหลังนี้ไม่มีเฉลียงที่เห็นได้ชัดเจน เนื่องจากเฉลียงและชานใช้เป็นส่วนเดียวกัน ปัจจุบันเรือนหลังนี้มีการสร้างเพิ่มอีกหลังกลายเป็นเรือนแฝดที่มีหน้าตาเรือนที่แตกต่างกันตามยุคสมัย โดยเรือนที่สร้างใหม่จะมีลักษณะเหมือน

เรื่อในรูปแบบที่ 4 การแบ่งพื้นที่ของเรื่อที่สร้างใหม่ ประกอบด้วย ทางเข้า-ออก เรื่อ เรื่อรับแขก เรื่อประกอบอาหาร ส่วนครัวในและซั๊กล้าง เรื่อเก่าและ เรื่อใหม่ใช้งานเข้าด้วยกัน

4.2 **ห้องน้ำ** เดิมไม่มีห้องน้ำใช้ห้องน้ำตามมัสยิดหรือถ่ายลงทะเล ปัจจุบันถูกสร้างให้อยู่ติดกับครัวในเรื่อใหม่

4.3 **พื้นที่ใต้ถุน** เดิมเป็นที่เก็บของและรับประทานอาหาร ปัจจุบันเป็นที่เก็บของและใช้ทำกิจกรรมในช่วงเวลากลางวัน

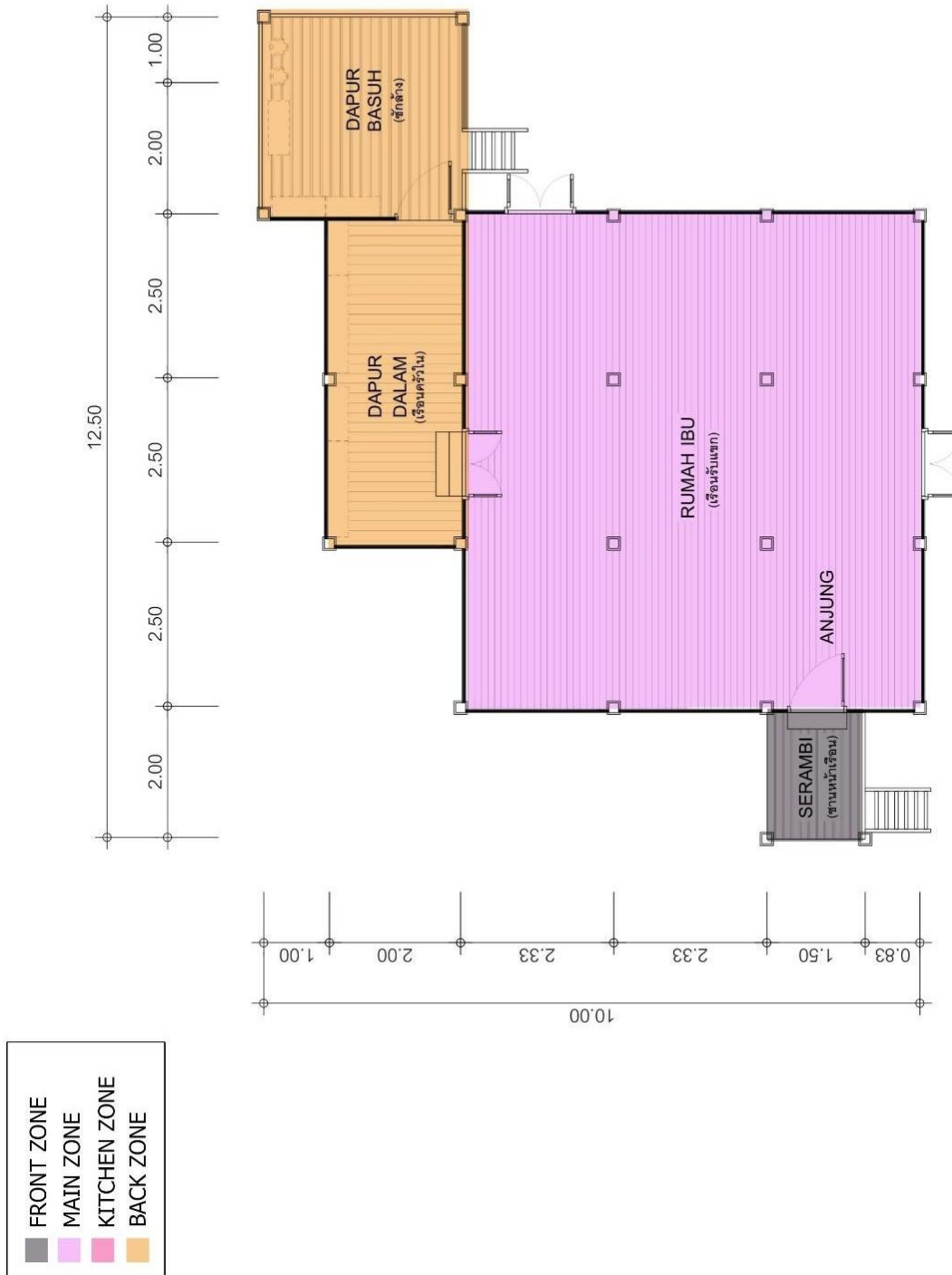

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

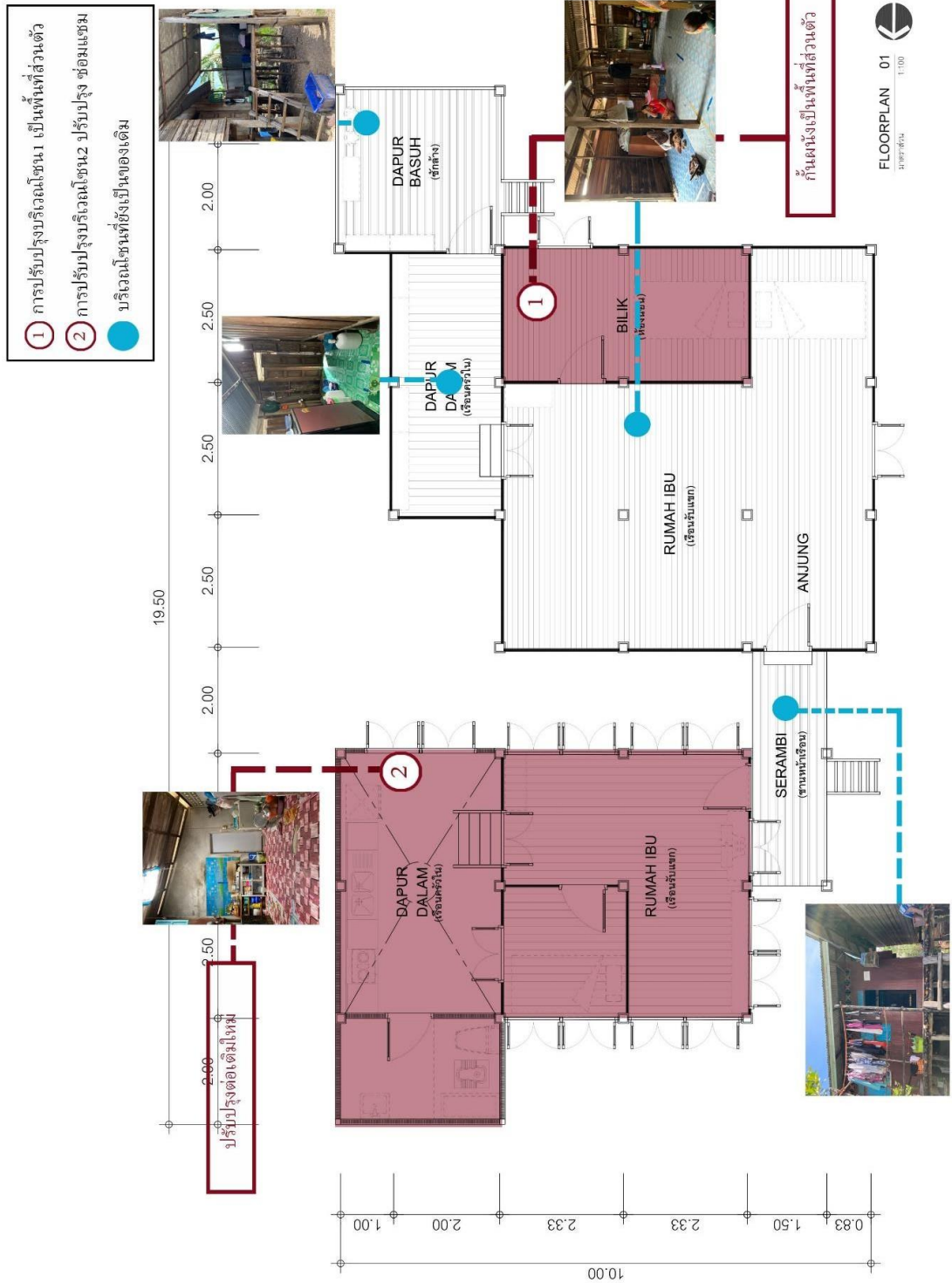
FLOORPLAN

มาตราส่วน 1:100

ภาพที่ 75 การใช้สอยพื้นที่ในอดีต เรือนพื้นถิ่นมลายูกรณีศึกษาที่ 3

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

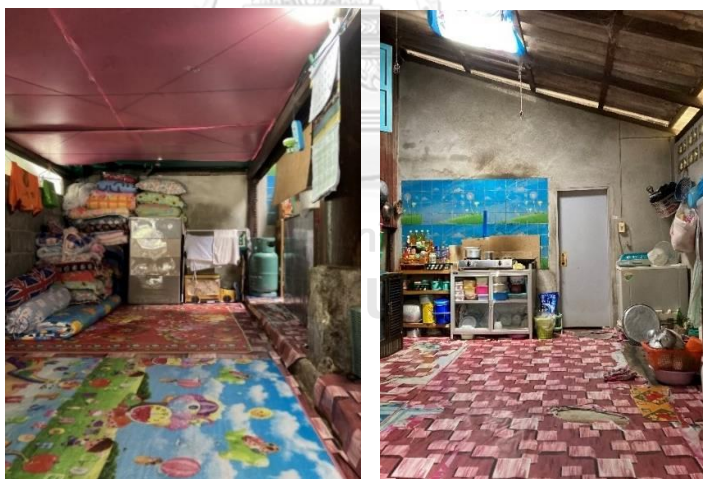
ภาพที่ 77 ผังพื้นแสดงพื้นที่ใช้สอยในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง
 ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ค.2 การเปลี่ยนแปลงและต่อเติม

เรือนกรณีศึกษาที่ 3 จากอดีตถึงปัจจุบันพบว่า มีการปรับปรุงบริเวณโซน 1 ปรับปรุงโดยการ กั้นผนังเป็นพื้นที่ส่วนตัว การปรับปรุงบริเวณโซน 2 การสร้างเรือนใหม่เข้ามาเพิ่มเนื่องจากมีสมาชิกใน ครอบครัวเพิ่มขึ้น โดยมีการต่อเติมโครงสร้างใหม่ด้วยเรือนครึ่งไม้ยกใต้ถุนสูงเท่ากับเรือนเดิมและมีการต่อเติมส่วนโครงสร้างปูนขยับขยายเป็นส่วนครัว ห้องน้ำและแบ่งพื้นที่ใต้ถุนเรือนส่วนหนึ่งเป็นส่วน นั่งเล่นในตอนกลางวันและเป็นส่วนสำหรับที่นอนในตอนกลางคืน

ภาพที่ 78 ภาพซ้ายเป็นภาพปัจจุบันที่มีการปรับปรุงบริเวณโซน 1 ภาพขวาเป็นภาพปัจจุบันที่มีการปรับปรุงบริเวณ โซน 2 ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 79 ภาพซ้ายเป็นภาพส่วนนั่งเล่นที่ทำการต่อเติมใหม่ ภาพขวาเป็นภาพปัจจุบันที่มีการต่อเติมส่วนครัว ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

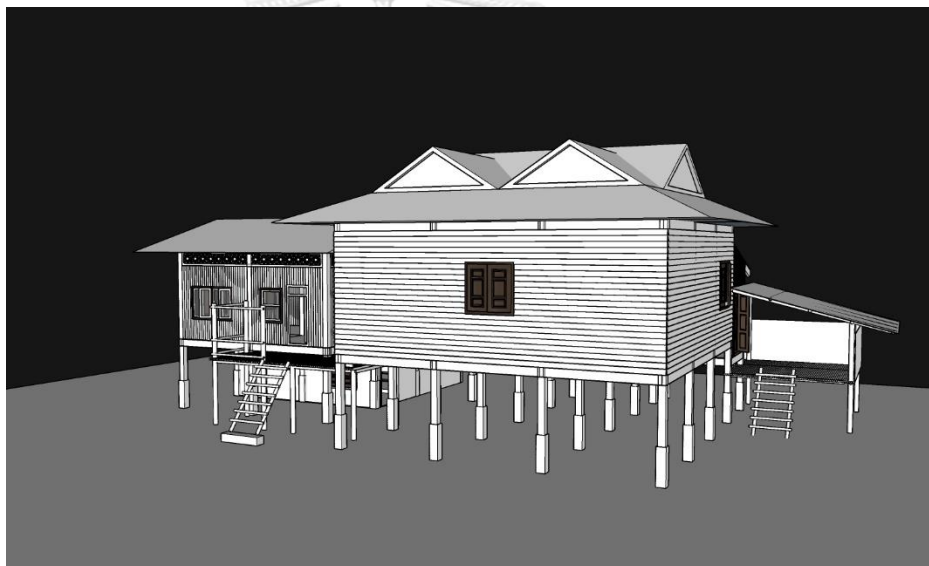
ง. ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและองค์ประกอบทางกายภาพของเรือนพื้นถิ่นมลายู

ง.1 รูปทรงหลังคาและโครงสร้างเรือน ลักษณะรูปทรงหลังคาและโครงสร้างเรือน หลังคา แบบโบราณ 3 ส่วนต่อกันหรือเรียกว่าทรงอาเนาะตีกอห์ (แฝดสาม) หลังคารูปแบบนี้ได้รับอิทธิพล

จากทางประเทศมาเลเซีย และมีการปรับองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมให้เข้ากับสภาพอากาศของประเทศไทย หลังคาทรงนี้มีช่องระบายอากาศใต้หลังคาเพื่อไม่ให้เกิดความชื้นของไม้

ง.2 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและองค์ประกอบทางกายภาพ

เป็นเรือนพักอาศัยของกลุ่มชาวประมงฐานะปานกลางเดิม เรือนหลังนี้มีลักษณะเป็นเรือนพักอาศัยเรือนเดิมมีพื้นที่ 125 ตารางเมตรโดยประมาณ และเริ่มมีการต่อเติมและขยายชั้น ปัจจุบันมีพื้นที่ 200 ตารางเมตรโดยประมาณ เพื่อตอบสนองต่อวิถีการใช้งานของสมาชิกในครอบครัว รูปแบบของเรือนเดิมไม่มีการทาสีหรือทาสีทึบแต่อย่างใด ยังคงไว้เช่นเดิมและใช้งานได้เช่นเดิม ลักษณะของตัวเรือนเก่ามีชานหน้าบ้านที่ติดกับเรือนใหม่ที่เพิ่งสร้างมาได้ไม่นาน ตัวเรือนประกอบด้วย ชานหน้าบ้าน ตัวเรือนหลัง เรือนครัวที่แบ่งระดับและส่วนซักล้างหรือหลังบ้าน

ภาพที่ 80 เรือนกรณีศึกษาที่ 3

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

เรือนหลังนี้สังเกตได้ว่าการผสมผสานระหว่างเรือนกรณีศึกษาที่ 1 และ 2 เข้าด้วยกัน ฐานเสาเรือนใช้คอนกรีตสำเร็จรูปรองรับเสาเรือนวางบนพื้นดินซึ่งปรับไว้เรียบ ไม่ฝังดิน เสาเรือนใช้ไม้เนื้อแข็ง เป็นเสาสี่เหลี่ยมและเสาวงกลมจากไม้ป่าโกงกาง วางบนฐานสำเร็จรูปโดยไม่ได้บากเสา แต่จะอาศัยโครงสร้างที่ยึดกัน

พื้นเรือนและคาน ตัวเรือนเก่าใช้ไม้เนื้อแข็งเป็นแผ่นกระดานปูตามยาวของเรือน ส่วนชานหน้าบ้านและซีกข้างเดิมใช้ไม้กลมขนาดเล็กของส่วนซีกข้าง ไม้พื้นใช้ขนาด 1 x 6 นิ้ว หรือ 1 x 8 นิ้ว ส่วนเรือนที่ปลูกสร้างใหม่ใช้ไม้เนื้อแข็งและปูพื้นคอนกรีตในส่วนของครัวและห้องน้ำ

ผนังภายในและภายนอก ผนังเป็นไม้ตีซ้อนทับกันแนวนอน

ช่องเปิดประตู มีลักษณะเป็นบานเปิดคู่ทั้งสองบานยาวถึงท้องพื้นคาน

ช่องเปิดหน้าต่าง มีลักษณะแบบสลับเป็นบานเปิดทั้งสองบาน

บันได บันไดหน้าบ้านมีลักษณะโปร่งทำมาจากไม้โก่งงาที่หาได้จากวัสดุธรรมชาติเป็นชั้นบันได ไม่มีลูกตั้งพบเพียงลูกนอนเท่านั้น ส่วนบันไดภายในเรือนเป็นบันไดที่ทำด้วยไม้แบนชนิดเดียวกับพื้นไม้ของตัวเรือน มีลูกตั้งและลูกนอน

ภาพที่ 81 ภาพด้านหน้าเรือนกรณีศึกษาที่ 3

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

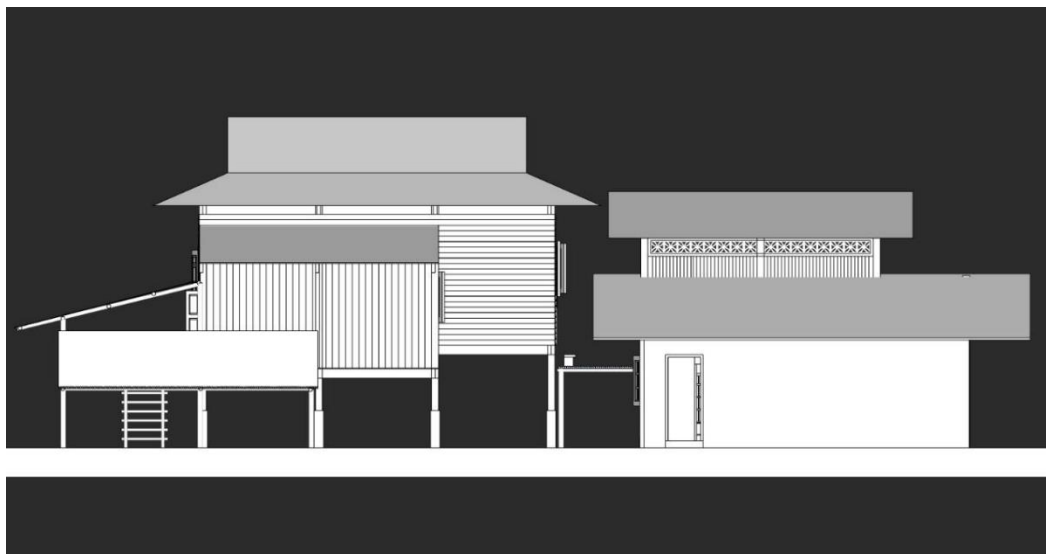
ภาพที่ 82 ภาพด้านข้างเรือนกรณีศึกษาที่ 3

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 83 ภาพด้านข้างเรือนกรณีศึกษาที่ 3

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 84 ภาพด้านหลังเรือนกรณีศึกษาที่ 3
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

5.1.4 รูปแบบที่ 2 กลุ่มเรือนหลังคาทรงแปด (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุที่ 80 -100 ปี)

กรณีศึกษาที่ 4

ก. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

เจ้าของเรือน : เจ้าของเดิมชื่อนางโฉม ปุหยัง ปัจจุบันยกให้นายกำธร ปุหยัง (อายุเรือน 100 ปี)

สถานที่ตั้ง : บ้านเลขที่ 22 หมู่ที่ 3 บ้านตำมะลังใต้ ตำบลตำมะลัง อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

ภาพที่ 85 ผังแสดงตำแหน่งเรือนกรณีศึกษาที่ 4
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 86 เรือนกรณีศึกษาที่ 4

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ข. ภูมิทัศน์ แบบแผนการวางผัง และองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม

ลักษณะภูมิทัศน์กรณีศึกษาที่ 4 เรือนหลังนี้ตั้งอยู่ริมคลองสามารถมองเห็นการสัญจรของเรือแล่นไปแล่นมา มีลานด้านหน้าทางเข้าบ้านติดคลองเพื่อเป็นทางขึ้น-ลงเรือในสมัยอดีตและทำกิจกรรมหรือพบปะก่อนเข้าบ้าน ในปัจจุบันเมื่อมีถนนภายในชุมชนเรือนหลังนี้เริ่มมีการถมดินให้สูงขึ้นและมีการปรับเปลี่ยนทางเข้าออกโดยให้ทางเข้าสามารถเข้าได้ทางถนน

ภาพที่ 87 แสดงเส้นทางการสัญจร เส้นถนนที่สัมพันธ์กับตำแหน่งเรือน

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ข.1 มุมมองทัศนียภาพ

เรือนหลังนี้พบว่า เป็นเรือนที่ติดริมคลองมากที่สุดมีการปรับเปลี่ยนนเส้นทางเข้าเรือน เนื่องจากมีการปรับเปลี่ยนพื้นที่ใช้สอยแยกเป็นเรือนปูนกับเรือนไม้ โดยที่เรือนไม้ยังคงรูปด้านเดิมมีเพียงรูปด้านด้านหน้าที่ถูกเปลี่ยนมาใช้ไม้เทียม เนื่องจากความเสื่อมสภาพของวัสดุและปรับเปลี่ยนหน้าต่างเป็นแบบทันสมัยขึ้น เอกลักษณะของเรือนหลังนี้ คือ ผู้อยู่อาศัยมักชอบอยู่เรือนปูนเป็นส่วนใหญ่ ส่งผลทำให้มุมมองและความสัมพันธ์มีความเด่นชัดกว่าเรือนอื่น ๆ คือ โชนหน้าบ้านที่เป็นร้านขายน้ำกลายเป็นที่พบปะผู้คนแทน

ข.2 พื้นที่ด้านหน้าเรือนและด้านหลังเรือน

พื้นที่ด้านหน้าเรือนเดิมหันหน้าออกไปทางคลองเพื่อให้สามารถขนส่งและสัญจรแทน ปัจจุบันหันหน้าไปทางทิศตะวันตก (ทิศกิบลัดเป็นทิศตามหลักความเชื่อของชาวอิสลาม) เนื่องด้วยความสะดวกสบายกว่าและสามารถเข้าถึงชุมชนง่ายกว่าและมีความเชื่อเรื่องภูิน (ภูตผีปีศาจในหลักความเชื่อของอิสลาม) แต่รูปด้านของเรือนยังคงเป็นรูปทรงเดิม

ข.3 พื้นที่ใต้ถุนเรือน

พื้นที่ใต้ถุนสูงประมาณ 1.80 เมตร เดิมเป็นพื้นที่จอดเรือและเก็บของ ปัจจุบันยังคงเป็นเช่นเดิม และมีการขยายต่อเติมเรือน โดยการยกค้ำรวลมมาอยู่ระดับพื้นดินและมีการใช้สอยเป็นพื้นที่รับแขก ทำกิจกรรมและการใช้ชีวิตประจำวันในช่วงกลางวัน

ค. ที่ว่างและการใช้สอยพื้นที่ของเรือน

เรือนกรณีศึกษาที่ 4 ยกพื้นสูง 1.80 เมตร เรือนมีความละเอียดของโครงสร้างหลังคา จะเห็นได้ว่าการแบ่งพื้นที่เป็นสัดส่วนการใช้สอยพื้นที่ ประกอบด้วยการเปลี่ยนแปลงและต่อเติมของเรือนเป็นการแบ่งตามการใช้งานของผู้อยู่อาศัยการใช้พื้นที่ใช้สอยทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพื่อให้สามารถเข้าถึงใช้งานวิจัยมากขึ้นและสามารถเห็นภาพของกรอบการศึกษางานวิจัยนี้ โดยมีรายละเอียดการแบ่งเป็นเขตพื้นที่ในแต่ละส่วนของเรือนดังนี้

ค.1 การแบ่งพื้นที่ใช้สอยในอดีต - ปัจจุบัน

- 1.พื้นที่บริเวณด้านหน้าเรือน (Front Zone) เป็นส่วนของพื้นที่ที่มีสี่เทา (ดูภาพที่ 88 - 89) ประกอบด้วย

- 1.1 ทางเข้า – ออกเรือน** อดีตเรือนหลังนี้มีทางเข้าออกอยู่ฝั่งริมคลองมีบันไดไม้เชื่อมกับชานหน้าเรือน ปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนทางเข้าดังเหตุผลที่ระบุไว้ข้างต้นแล้ว การต่อเติมเรือนครัวทำให้มีประตูทางเข้าเพิ่มขึ้นด้วย
- 1.2 ชานหน้าเรือน** ประดับด้วยไม้ผนังตีฝาแนวนอน มีพื้นที่สำหรับนั่งเล่นเป็นเก้าอี้ยาว ใ้รับแขกบ้านแขกเรือน ตกแต่งด้วยช่องลมตีระแนงสลับเป็นที่สำหรับใช้พักผ่อนและพื้นที่เอนกประสงค์ มีบันไดเชื่อมขึ้นเป็นทางเข้าเรือนที่ยกพื้นเล่นระดับเรือนให้ดูมีลูกเล่นขึ้นให้กับตัวเรือนรับแขก

2. พื้นที่บริเวณเรือนหลัก (Main Zone) เป็นส่วนของพื้นที่ที่มีสีม่วง (ดูภาพที่ 88 - 89) ประกอบด้วย

- 2.1 เรือนรับแขก** เป็นพื้นที่ส่วนรับแขกที่เชื่อมกับชานหน้าเรือนโดยมีชั้นบันไดไม้เป็นตัวเชื่อมขึ้นเรือน เป็นพื้นที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในเรือน รวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น เมื่อก่อนพื้นที่ของตัวเรือนหลักจะเป็นพื้นที่ใช้สอยสำหรับแขกผู้ชาย เป็นพื้นที่สำหรับพูดคุยหรือพบปะกันเวลาว่างสำคัญ พื้นที่ตัวเรือนหลักจะเป็นพื้นที่แรกที่เป็นศูนย์กลางของการทำกิจกรรมต่าง ๆ ปัจจุบันมีการแบ่งพื้นที่เป็นส่วนของห้องนอน ในส่วนของห้องนอนเติมเรือนหลังนี้ไม่มีการกั้นหรือแบ่งเป็นห้องแต่อย่างใด
- 2.2 ห้องนอน** เป็นพื้นที่ส่วนตัวสำหรับพักผ่อนเป็นที่นอนของลูกสาว รวมถึงเป็นพื้นที่เก็บของส่วนตัวต่าง ๆ เช่น ของใช้ส่วนตัวหรือของมีค่า มีการแบ่งกั้นห้องเป็นสัดส่วน เรือนหลังนี้มีการกั้นห้องตามแนวขวางของสันหลังคา ห้องนอนถูกแบ่งเป็น 3 ห้อง ปัจจุบันถูกปิดตาย 1 ห้อง อันเนื่องจากความเชื่อของเจ้าของเรือน

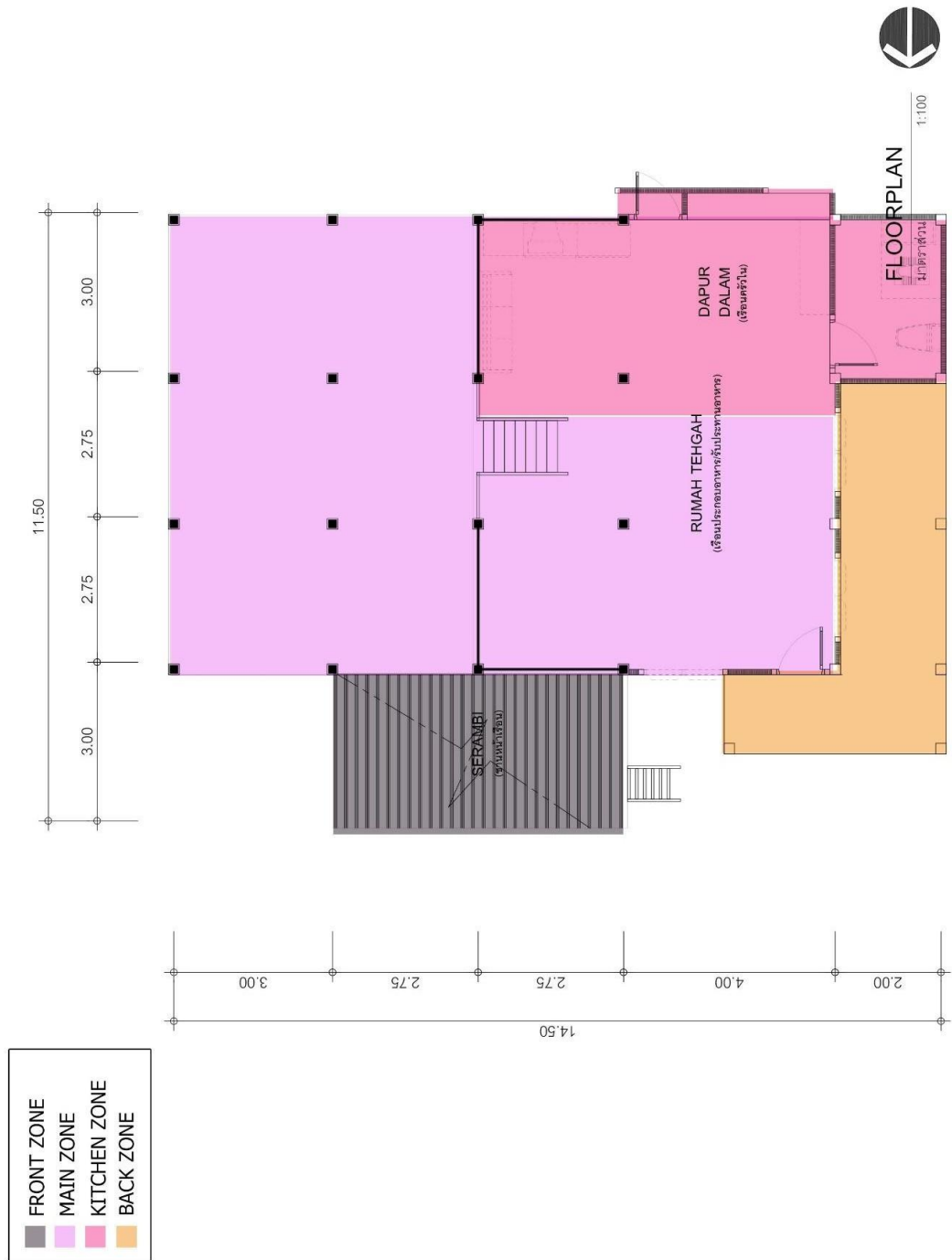
3. พื้นที่บริเวณเรือนครัว (Kitchen Zone) เป็นส่วนของพื้นที่ที่มีสีชมพู (ดูภาพที่ 88 - 89) ประกอบด้วย

- 3.1 เรือนประกอบอาหาร** ในอดีตอยู่ทางข้างของเรือน ปัจจุบันถูกรื้อออกและทางเข้าหลักแทน ส่วนครัวปัจจุบันถูกสร้างขึ้นมาขยายไปทางหลังเรือนโดยยังเก็บรูปด้านด้านหลังเรือนไว้เช่นเดิม ในส่วนของเรือนประกอบอาหารจะมีส่วนพักผ่อน ดูทีวีไว้นั่งเดี่ยวกันไว้สำหรับการทำกิจกรรมกลางวันและกลางคืน

เหตุผลเนื่องจากความเชื่อไม่มีใครกล้าไปใช้งานเรือนเก่าข้างบนและมีผู้สูงอายุอยู่ด้วยเลยใช้งานในส่วนนี้เป็นหลัก

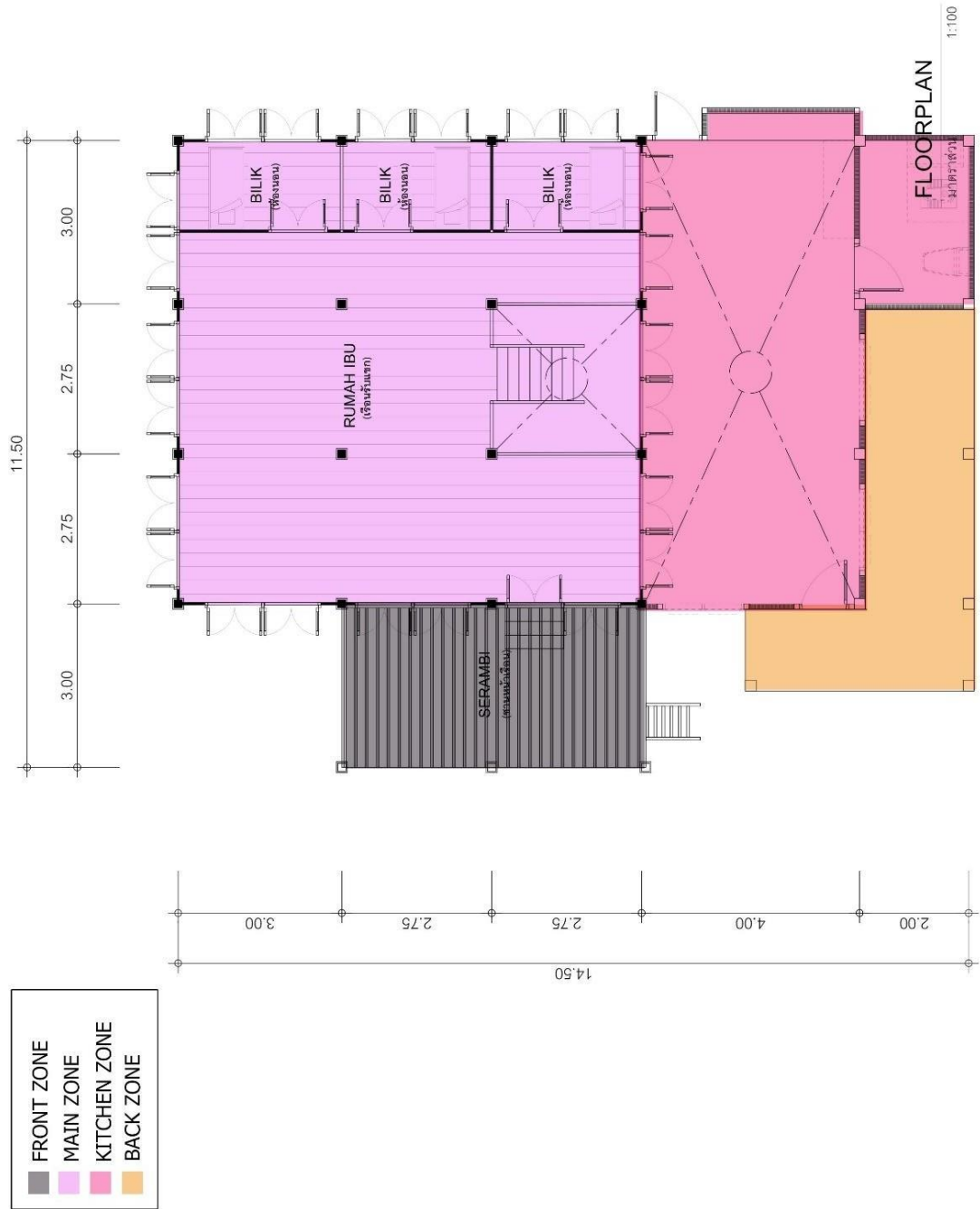
4. พื้นที่บริเวณหลังเรือน (Back Zone) เป็นส่วนของพื้นที่ที่มีสีส้ม(ดูภาพที่88 - 89) ประกอบด้วย

- 4.1 ซักล้าง ประกอบด้วย ครัวไว้สำหรับทำอาหารที่มีกลิ่นคาวต่าง ๆ หรือพื้นที่สำหรับของเปียกต่าง ๆ ปัจจุบันมียกมาไว้ชั้นล่าง
- 4.2 ห้องน้ำ เดิมไม่มีห้องน้ำใช้ห้องน้ำตามมัสยิดหรือถ่ายลงทะเล ปัจจุบันถูกสร้างใหม่ให้อยู่ติดครัวหลังเรือน
- 4.3 พื้นที่ไต้ถุน เดิมเป็นที่จอดเรือเล็ก ปัจจุบันเป็นที่เก็บของ
- 4.4 องค์ประกอบอื่น ๆ เช่น มีร้านน้ำเล็ก ๆ ทางประตูทางเข้าที่เชื่อมกับครัวชั้นล่าง หันหาไปทางทิศตะวันตก

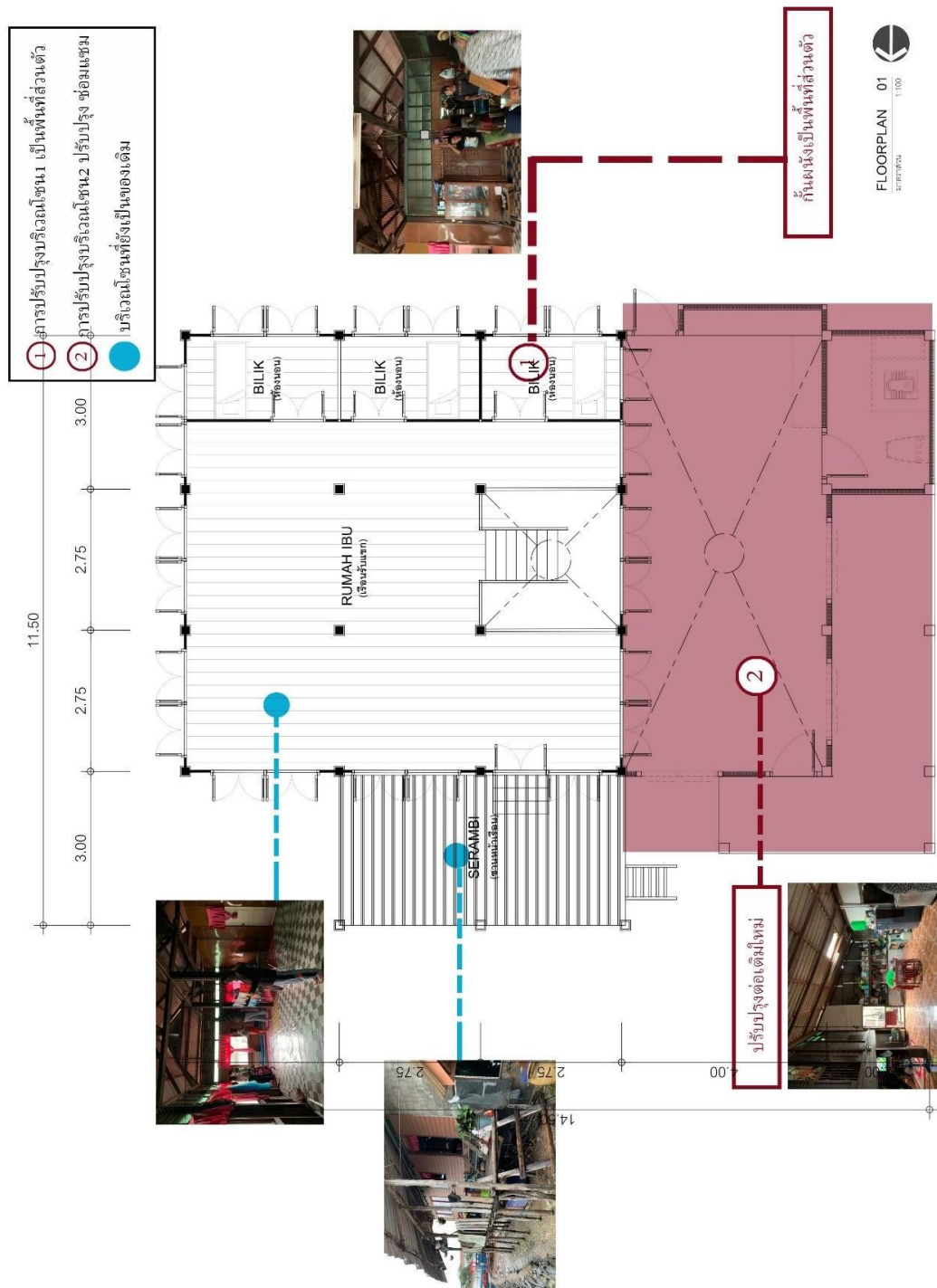
ภาพที่ 88 การใช้สอยพื้นที่ในอดีต เรือนพื้นถื่นมลายูกรณีศึกษาที่ 4

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 89 การใช้สอยพื้นที่ปัจจุบัน เรือนพินถิ่นมลายูกรณีศึกษาที่ 4

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 90 ผังพื้นแสดงพื้นที่ใช้สอยในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ค.2 การเปลี่ยนแปลงและต่อเติม

เรือนกรณีศึกษาที่ 4 จากอดีตถึงปัจจุบันพบว่า มีการปรับปรุงบริเวณโหนด 1 ปรับปรุงโดยการกั้นผนังใช้เป็นพื้นที่ส่วนตัว ซึ่งปัจจุบันยังถูกใช้งานเพียงแคมีห้องถูกปิดตาย 1 ห้อง อันเนื่องจาก

ความเชื่อของเจ้าของเรือนและผู้อยู่อาศัย การปรับปรุงบริเวณโซน 2 ต่อเติมใหม่ทั้งหมดเป็นเรือนปูน
ทั้งหลัง

ภาพที่ 91 ภาพซ้ายเป็นภาพปัจจุบันที่มีการปรับปรุงบริเวณโซน 1
ภาพขวาเป็นภาพปัจจุบันที่มีการปรับปรุงบริเวณโซน 2
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ง. ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและองค์ประกอบทางกายภาพของเรือนพื้นถิ่นมลายู

ง.1 รูปทรงหลังคาและโครงสร้างเรือน ลักษณะรูปทรงหลังคาแบบบรานอ 3 ส่วนติดกัน หรือเรียกว่าทรงอาเนาะตีกอห์ (แฝดสาม) หลังคารูปแบบนี้ได้รับอิทธิพลจากทางประเทศมาเลเซียและมีการปรับปรุงทำให้เข้ากับสภาพอากาศของประเทศไทย มีช่องระบายอากาศใต้หลังคาเพื่อไม่ให้เกิดความชื้นของไม้

ง.2 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและองค์ประกอบทางกายภาพ เป็นเรือนพักอาศัยของกลุ่มชาวประมงที่มีฐานะดี มีพื้นที่ 120 ตารางเมตรโดยประมาณ มีการต่อเติมและขยายโดยมีพื้นที่เพิ่มเป็น 160 ตารางเมตรโดยประมาณ เพื่อตอบโจทย์การใช้งานของสมาชิกในครอบครัวและความเชื่อ รูปแบบของเรือนเดิมไม่มีการทុบหรือทำลายทิ้งแต่อย่างใดยังคงไว้เช่นเดิม ใช้งานสำหรับเก็บของใช้ส่วนตัวและนอนในตอนกลางคืน จะเปิดให้แขกบ้านแขกเรือนใช้งานได้เฉพาะวันสำคัญ ๆ ทางศาสนา ฐานเสาเรือเป็นเรือนปักลงดิน เดิมเป็นวัสดุไม้ทั้งหลัง ปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนวัสดุโดยใช้เสากลมแทนเนื่องจากไม้เดิมมีการผุพังตามกาลเวลาของไม้ เสาเรือนใช้ไม้เนื้อแข็งเป็นเสาสี่เหลี่ยมวางบนฐานสำเร็จรูปโดยไม่ได้บากเสาแต่จะอาศัยโครงสร้างที่ยึดกัน

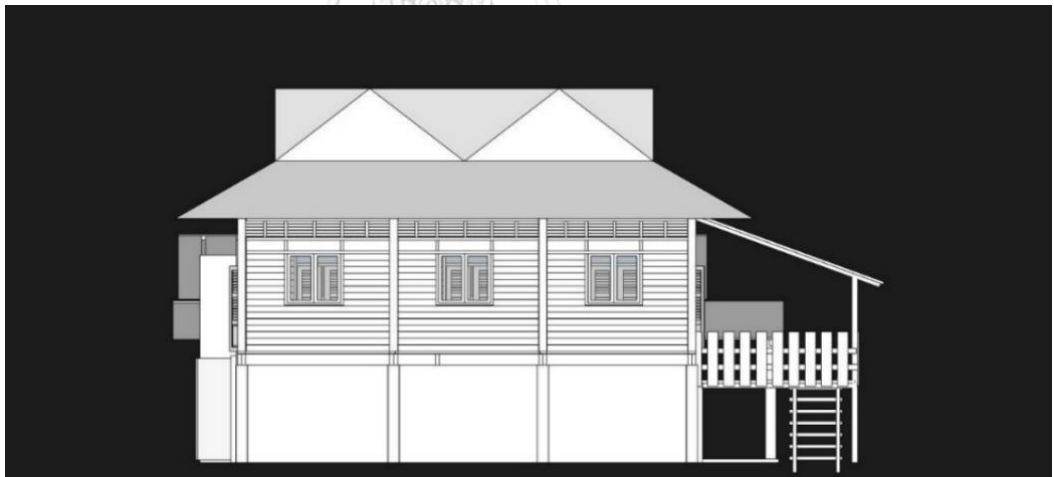
พื้นเรือนและคาน ไม้เนื้อแข็งเป็นแผ่นกระดานปูตามยาวของเรือน เรือนหลังนี้เจ้าของเดิมเป็นคนม้งมี จึงมีการใช้ไม้จากทางประเทศมาเลเซีย เจ้าของใช้วิธีการเลือกซื้อไม้

ผ่านความชอบและซื้อมาปลูกสร้างที่ชุมชน เรือนหลังนี้มีความเชื่อที่แรงกล้ามาก สมาชิกในครอบครัวเชื่อเรื่องภูต ผี ไสยศาสตร์ ภายในเรือนมีห้องนอนที่ถูกปิดตายไว้อันเนื่องจากการกักขังวิญญาณไว้

ภาพที่ 92 ลักษณะรูปทรงหลังคาเรือนกรณีศึกษาที่ 4

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 93 ภาพด้านหน้าเรือนกรณีศึกษาที่ 4

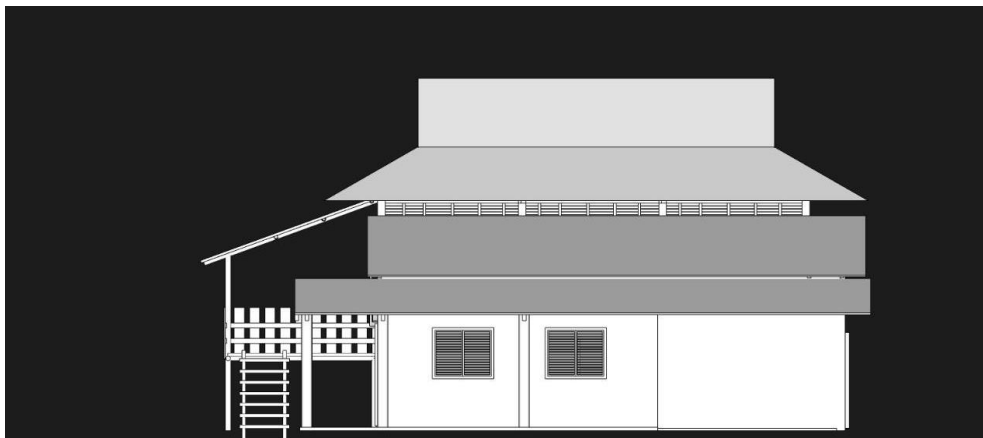
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 94 ภาพด้านข้างติดคลองเรือนกรณีศึกษาที่ 4
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 95 ภาพด้านข้างติดคลองเรือนกรณีศึกษาที่ 4
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 96 ภาพด้านหลังเรือนกรณีศึกษาที่ 4

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

5.1.5 รูปแบบที่ 3 กลุ่มเรือนหลังคาทรงแปดเหลี่ยมสมัย (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 60 - 80 ปี)

กรณีศึกษาที่ 5

ก. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

เจ้าของเรือน : เจ้าของเดิมชื่อนายลาเอ็น นาวา ปัจจุบันยกให้นายนาแซร์ เต็นหมาน (อดีตกำนัน)

สถานที่ตั้ง : บ้านเลขที่ 232 หมู่ที่ 3 บ้านตำมะลังใต้ ตำบลตำมะลัง อำเภอเมือง จังหวัดสตูล อายุเรือน : 76 ปี

ภาพที่ 97 ผังแสดงตำแหน่งเรือนพื้นถิ่นมลายูกรณีศึกษาที่ 5

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 98 เรือนกรณีศึกษาที่ 5

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ข. ภูมิทัศน์ แบบแผนการวางผัง และองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม

ลักษณะภูมิทัศน์กรณีศึกษาที่ 5 เรือนหลังนี้ตั้งติดถนนสัญจรในชุมชน ซึ่งเป็นเส้นแบ่งเขตที่เห็นได้ชัดถึงความแตกต่างระหว่างเรือนพื้นถิ่นมลายูฝั่งชุมชนที่เคยทำการเกษตรกับเรือนพื้นถิ่นมลายูฝั่งชุมชนที่ทำการประมง ตัวเรือนยังคงหันหาไปทางคลองโดยมีเส้นถนนตัดผ่านเนื่องจากความสะดวกสบาย จึงทำให้ความเชื่อเรื่องภูต ผี ไสยศาสตร์น้อยลง บริบทรอบเรือนมีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติที่แสดงถึงพื้นที่เกษตรกรรม

ภาพที่ 99 แสดงเส้นทางการสัญจร เส้นถนนที่สัมพันธ์กับตำแหน่งเรือนกรณีศึกษาที่ 5
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ข.1 มุมมองทัศนียภาพ

เรือนหลังนี้มีความสมบูรณ์ของรูปด้านและองค์ประกอบที่มีอาณาบริเวณกว้าง มีความต่อเนื่องกันของโถงหน้าเรือนที่สามารถมองทะลุออกไปผ่านช่องหน้าต่างที่ยาวถึงพื้นทำให้เรือนดูโล่ง ซึ่งข้อดีของช่องประตูหน้าต่างนั้นสามารถทำให้คนในเรือนมองเห็นเวลามีคนไปมาบนถนน มีได้ถุนเรือนไว้ใช้งานรับแขกบ้านแขกเรือน

ภาพที่ 100 มุมมองทัศนียภาพเรือนกรณีศึกษาที่ 5 ภาพซ้ายเป็นภาพมองจากประตูรั้วมองไปยังเส้นถนน-ภาพขวาเป็นภาพมุมมองจากถนนไปยังตัวเรือน

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ข.2 พื้นที่ด้านหน้าเรือนและด้านหลังเรือน

พื้นที่ด้านหน้าเรือนหันหน้าออกไปทางคลองโดยมีเส้นถนนตัดผ่าน เนื่องด้วยความสะดวกสบายกว่าและสามารถเข้าถึงชุมชนง่ายกว่า บริบทหลังเรือนก่อนมีการปลูกสร้างในยุค

ถัดมาเดิมเป็นนา ผู้คนแถบนี้อาศัยการทำนามาก่อน ปัจจุบันเลิกทำเนื่องจากน้ำทะเลมีความเค็มจนทำให้น้ำจืดที่ใช้ในการทำนากลายเป็นน้ำกร่อยและทำการเกษตรต่อไม่ได้

ข.3 พื้นที่ไต้ถุนเรือน

พื้นที่ไต้ถุนสูงประมาณ 1.80 เมตร เดิมเป็นพื้นที่เก็บของทำนาและการเกษตร ปัจจุบันยังคงใช้งานอยู่กลายเป็นพื้นที่ส่งนประชุมองค์กรของชุมชน และเป็นพื้นที่ทำกิจกรรม

ค. ที่ว่างและการใช้สอยพื้นที่ของเรือน

เรือนกรณีศึกษาที่ 5 ยกพื้นสูง 1.80 เมตร ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของเรือนพื้นถิ่นมลายู และมีความละเอียดของโครงสร้างหลังคาจะเห็นได้ว่าการแบ่งพื้นที่เป็นสัดส่วนการใช้สอยพื้นที่ประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงและต่อเติม ของเรือน เป็นการแบ่งตามการใช้งานของผู้อยู่อาศัยการใช้พื้นที่ใช้สอยทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพื่อให้สามารถเข้าถึงใช้งานวิจัยมากขึ้นและสามารถเห็นภาพของกรอบการศึกษางานวิจัยนี้ โดยมีรายละเอียดการแบ่งเป็นเขตพื้นที่ในแต่ละส่วนของเรือนดังนี้

ค.1 การแบ่งพื้นที่ใช้สอยในอดีต - ปัจจุบัน

1. พื้นที่บริเวณด้านหน้าเรือน (Front Zone) เป็นส่วนของพื้นที่ที่มีสี่เทา (ดูภาพที่ 101 - 102) ประกอบด้วย

1.1 ทางเข้า - ออกหน้าเรือน อยู่ติดถนนภายในชุมชน ประกอบด้วยบันไดหลักที่เชื่อมต่อกับชานหน้าเรือนเป็นบันไดทางขึ้นลักษณะเป็นก่ออิฐปูนเป็นขั้นบันได

1.2 ชานหน้าเรือน ประดับด้วยไม้ผนังตีฝาแนวนอน มีพื้นที่สำหรับนั่งเล่นเป็นเก้าอี้ยาวไว้รับแขกตกแต่งด้วยช่องลมตีระแนงสลับ มีบันไดเชื่อมขึ้นเป็นทางเข้าเรือนที่ยกพื้นเล่นระดับเรือน เดิมเป็นพื้นที่ที่ทำหน้าที่ต้อนรับแขกบ้านแขกเรือนเวลาเข้ามาเยี่ยมเยียน ปัจจุบันถูกรื้อออกบางส่วนและถูกต่อเติมเป็นส่วนครัวแทน

2. พื้นที่บริเวณเรือนหลัก (Main Zone) เป็นส่วนของพื้นที่ที่มีสี่มวง (ดูภาพที่ 101 - 102) ประกอบด้วย

2.1 เรือนรับแขก เป็นพื้นที่ส่วนรับแขกที่เชื่อมกับชานหน้าเรือนโดยมีขั้นบันไดไม้เป็นตัวเชื่อมขึ้นเรือน พื้นที่ส่วนนี้เป็นพื้นที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในบ้าน รวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น เมื่อก่อนพื้นที่ของตัวเรือนหลักจะเป็นพื้นที่ใช้สอยสำหรับแขกผู้ชายหรือ

เจ้าของบ้านที่เป็นผู้ชาย ปัจจุบันมีการแบ่งพื้นที่เป็นส่วนของห้องนอนจากเดิมเป็นพื้นที่ส่วนรับแขก ในส่วนของห้องนอนเดิมเรือนหลังนี้ไม่มีการกั้นหรือแบ่งเป็นห้องแต่อย่างใด เป็นพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมแบบเปิดโล่ง

2.2 ห้องนอน เป็นพื้นที่ส่วนตัวสำหรับพักผ่อน รวมถึงเป็นพื้นที่เก็บของส่วนตัวต่าง ๆ เช่น ของใช้ส่วนตัวหรือของมีค่าต่าง ๆ เริ่มมีการแบ่งกั้นห้องเป็นสัดส่วนที่แบ่งเขตชัดเจนขึ้นมาเดิมเป็นชานในไว้สำหรับรับแขกและรับประทานอาหาร

3. พื้นที่บริเวณเรือนครัว (Kitchen Zone) เป็นส่วนของพื้นที่ที่มีสีชมพู (ดูภาพที่ 101 - 102) ประกอบด้วย

3.1 ตัวเรือนประกอบอาหาร ประกอบด้วย ไม่มีส่วนรับประทานอาหารมีลักษณะเป็นโถงโล่งเป็นชานในไว้สำหรับบรรดาผู้หญิงทั้งหลายเตรียมทำกับข้าวกับปลาและรับประทานอาหารกลางวันเชื่อมติดกับครัว

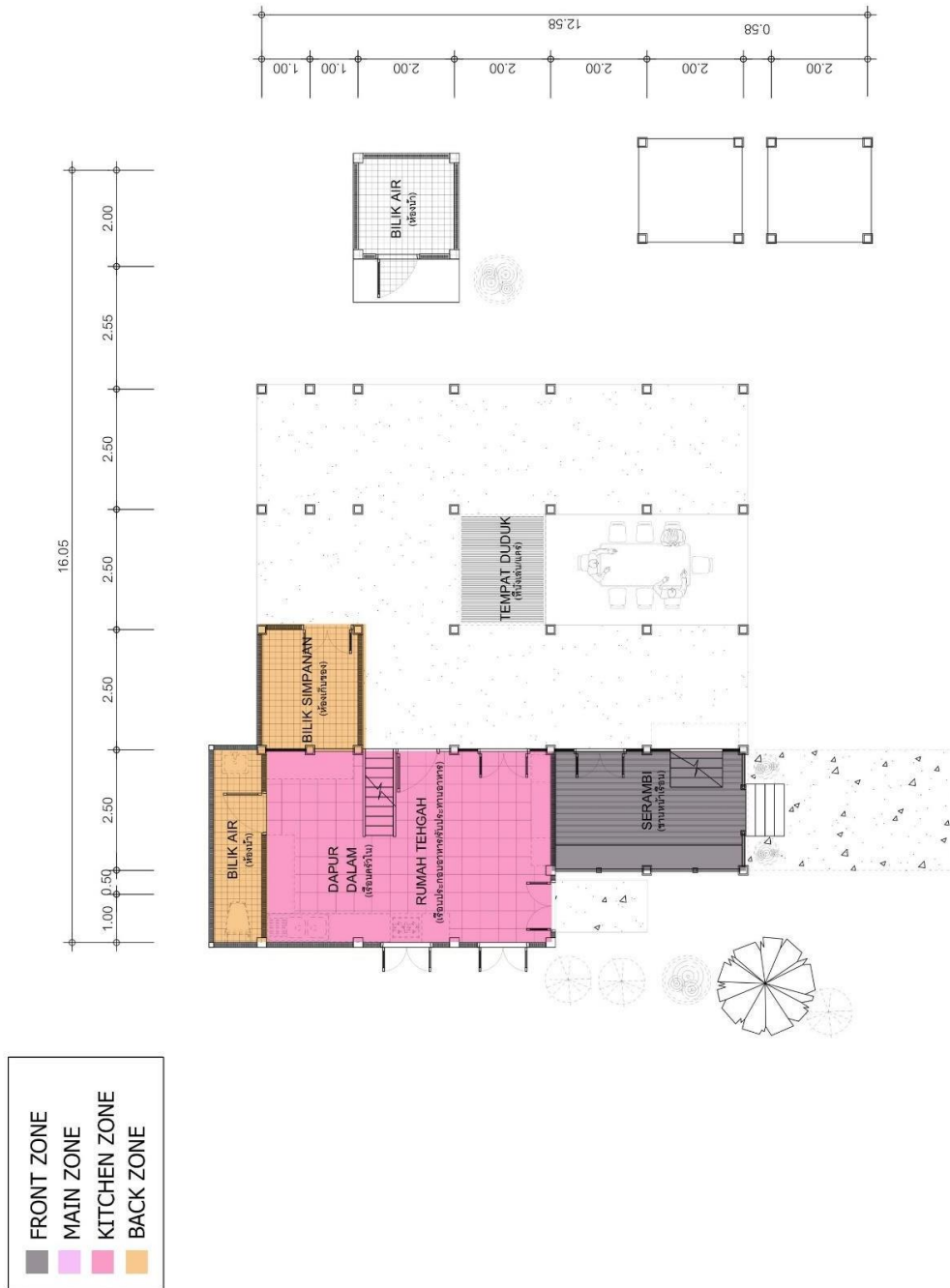
4. พื้นที่บริเวณหลังเรือน (Back Zone) เป็นส่วนของพื้นที่ที่มีสีส้ม (ดูภาพที่ 101 - 102) ประกอบด้วย

4.1 ซักล้าง ประกอบด้วย ครัวนอกไว้สำหรับทำอาหารที่มีกลิ่นคาวต่าง ๆ หรือพื้นที่สำหรับของเปียกต่าง ๆ เช่น ล้างจาน ซักผ้า เป็นต้น ปัจจุบันมีการกั้นผนังสูงตีฝาแนวนอนทำเป็นห้องน้ำและอาบน้ำ

4.2 ห้องน้ำ สร้างใหม่ให้อยู่ติดครัวหลังเรือน และสร้างเพิ่มแยกออกจากตัวเรือน

4.3 พื้นที่ใต้ถุน เดิมเป็นที่เก็บของทำนา ปัจจุบันเป็นที่ประชุมของชุมชน

4.4 องค์กรประกอบอื่น ๆ เช่น ศาลาหน้าเรือน เป็นพื้นที่ให้ประชาชนมาเล่นหรือทำกิจกรรมยามเย็น

FLOORPLAN
 ภาควิชาสถาปัตย์

1:100

ภาพที่ 101 การใช้สอยพื้นที่ในอดีต เรือนกรณีศึกษาที่ 5

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

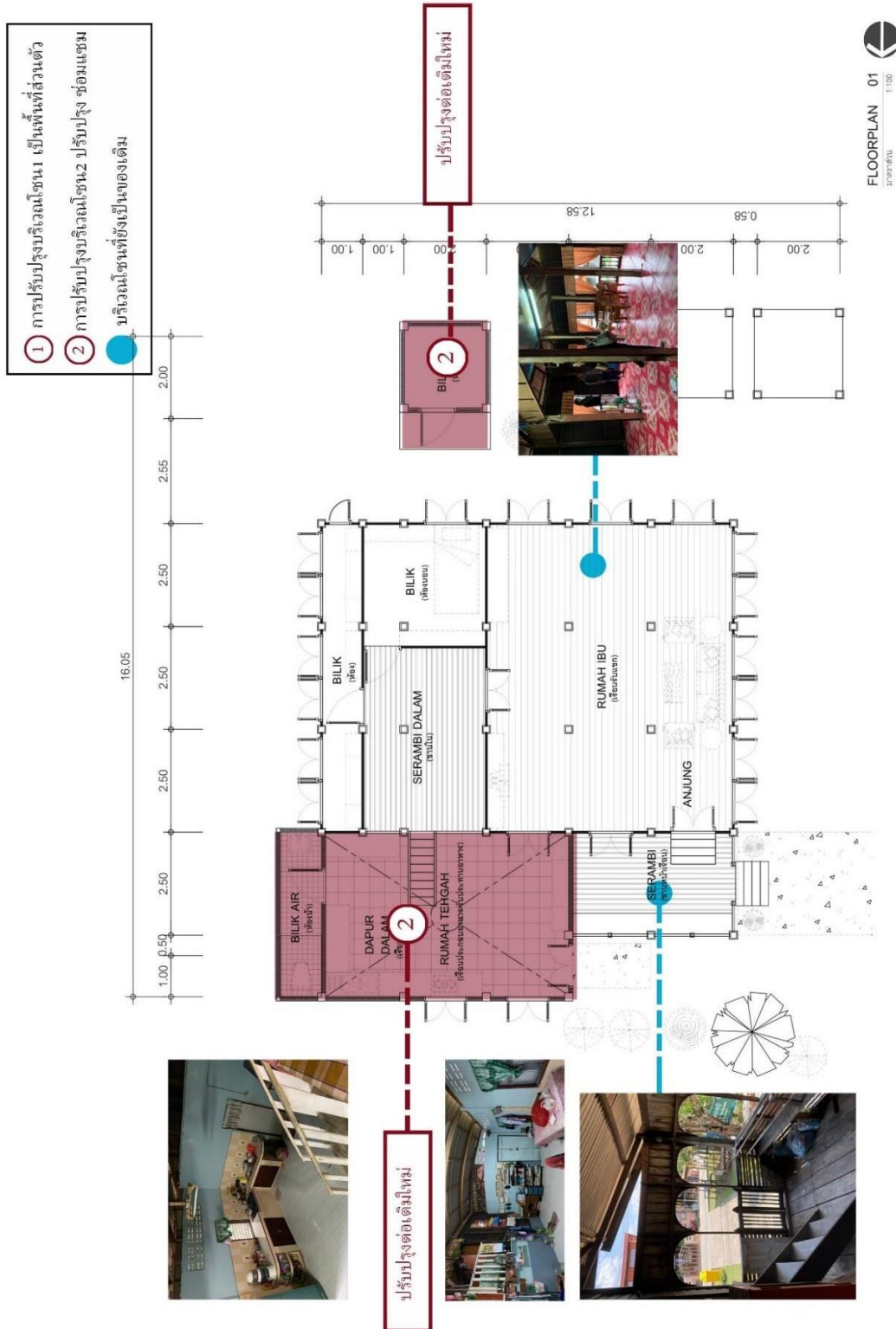

FLOORPLAN

ขนาดกระดาษ 1:100

ภาพที่ 102 การใช้สอยพื้นที่ปัจจุบัน เรือนกรณีศึกษาที่ 5
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 103 ผังพื้นแสดงพื้นที่ใช้สอยในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

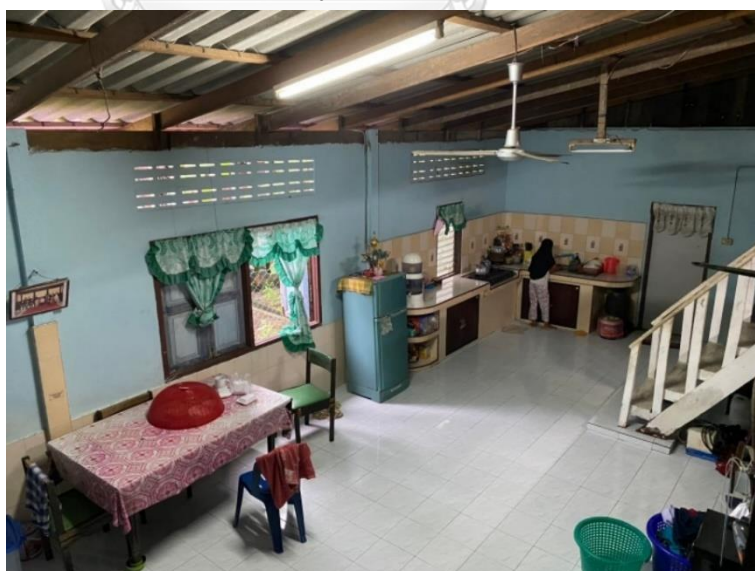
ค.2 การเปลี่ยนแปลงและต่อเติม

เรือนกรณีศึกษาที่ 5 จากอดีตถึงปัจจุบันพบว่าการปรับปรุงบริเวณโซน 1 ปรับปรุงโดยการกันผนังให้ใช้เป็นพื้นที่ส่วนตัวเป็นห้องนอนและห้องเก็บของ การปรับปรุงบริเวณโซน 2 ต่อเติมครัวเป็นชั้นปูน

ภาพที่ 104 การต่อเติมบริเวณโซน 1 เรือนกรณีศึกษาที่ 5

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 105 การต่อเติมบริเวณโซน 2 ยกครัวเป็นชั้นปูน เรือนกรณีศึกษาที่ 5

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ง. ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและองค์ประกอบทางกายภาพของเรือนพื้นถิ่นมลายู

ง.1 รูปทรงหลังคาและโครงสร้างเรือน

ลักษณะรูปทรงหลังคาและโครงสร้างเรือน หลังคาแบบรานอ 3 ส่วนชนกัน หรือเรียกว่า ทรงอาเนาะติกอห์ (แฝดสาม) หลังคารูปแบบนี้ได้รับอิทธิพลจากประเทศมาเลเซียและมีการปรับปรุงทำให้เข้ากับสภาพอากาศของประเทศไทย หลังคาทรงนี้มีช่องระบายอากาศใต้หลังคา เพื่อไม่ให้เกิดความชื้นของไม้และตัวเรือน

ภาพที่ 106 ลักษณะรูปทรงหลังคาเรือนกรณีศึกษาที่ 5

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ง.2 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและองค์ประกอบทางกายภาพ

เป็นเรือนพักอาศัยที่มีพื้นที่ 200 ตารางเมตรโดยประมาณ มีการต่อเติมและขยาย ยกส่วนครัวลงมาอยู่ชั้นล่างเพื่อความสะดวกในการใช้ชีวิตมากขึ้น เนื่องจากมีผู้สูงอายุและคนใช้ติดเตียงในเรือน เรือนหลังนี้มีความสมบูรณ์และความเป็นเอกลักษณ์ที่หลงเหลือความเป็นดั้งเดิม โดยใช้ไม้ทั้งหลังยกเว้นพื้นที่ที่มีการต่อเติมใหม่ในปัจจุบัน ไม้ในเรือนนี้ได้จากการซื้อจากทางประเทศมาเลเซียทั้งหลัง ฝาเพดานบุพลาสติกสีฟ้าเป็นฝาเพดานเพื่อกันฝุ่นละออง ปัจจุบันมีชำรุดจึงเหลือโครงสร้างและแผ่นกระเบื้องหลังคา ฐานเสาเรือนใช้คอนกรีตสำเร็จรูปรองรับเสาเรือน ฐานที่รองรับเสาเรือนจะวางบนพื้นดินซึ่งปรับไว้เรียบ ไม้ฝังดิน เสาเรือนใช้ไม้เนื้อแข็ง

พื้นเรือนและคาน ใช้ไม้เนื้อแข็งที่ได้ซื้อมาจากทางประเทศมาเลเซีย มีลักษณะเป็นแผ่นกระดานปูตามยาวของเรือน

ผนังภายในและภายนอก ผนังเป็นไม้ตีซ้อนทับผสมผสานกับที่ตีซ้อนเกล็ดที่ดูทันสมัยตามยุคมากขึ้น

ช่องเปิดประตู มีลักษณะเป็นบานเปิดคู่ทั้งสองบานยาวถึงท้องพื้นคาน

ช่องเปิดหน้าต่าง มีลักษณะเป็นบานเปิดทั้งสองบาน มีแบบยาวและแบบสั้นผสมผสานกัน ช่องเปิดหน้าต่างยาวจะประกอบด้วยลูกกรงกันตก เรือนหลังนี้มีช่องลมตีเกล็ดแนวนอน มีช่องระบายลมเพื่อถ่ายเทอากาศ ช่องแสงเรือนหลังนี้ใช้กระจกสีเขียวประดับตกแต่ง

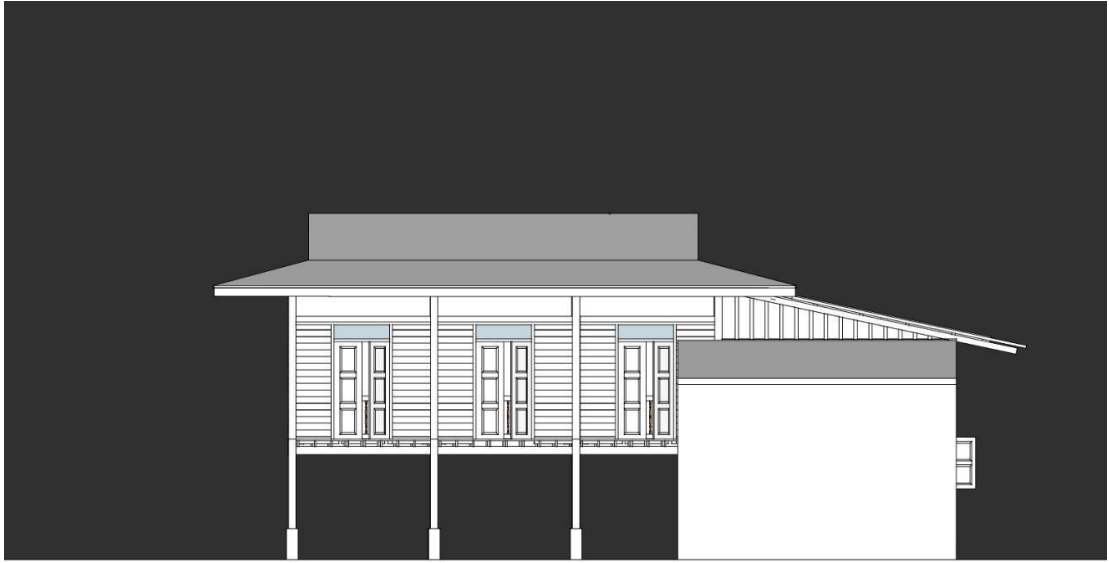
ภาพที่ 107 ภาพด้านหน้าเรือนกรณีศึกษาที่ 5

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 108 ภาพด้านข้างติดถนน เรือนกรณีศึกษาที่ 5

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 109 ภาพด้านหลัง เรือนกรณีศึกษาที่ 5
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 110 ภาพด้านข้างติดเรือนข้างเคียง เรือนกรณีศึกษาที่ 5
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

5.1.6 รูปแบบที่ 3 กลุ่มเรือนหลังคาทรงแปรร่วมสมัย (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 60 - 80 ปี)

กรณีศึกษาที่ 6

ก. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

เจ้าของเรือน : นางสาวอริสรา อยู่ดี

สถานที่ตั้ง : บ้านเลขที่ 82 หมู่ที่2 บ้านตำมะลิ้งเหนือ ตำบลตำมะลิ้ง อำเภอมือง จังหวัด

สตูลอายุเรือน : 75 ปี

ภาพที่ 111 ผังแสดงตำแหน่งเรือนกรณีศึกษาที่ 6

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 112 เรือนกรณีศึกษาที่ 6

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ข. ภูมิทัศน์ แบบแผนการวางผัง และองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม

ลักษณะภูมิทัศน์กรณีศึกษาที่ 6 เรือนหลังนี้ตั้งติดถนนสัญจรในชุมชน ซึ่งเป็นเส้นแบ่งเขตที่เห็นได้ชัดถึงความแตกต่างระหว่างเรือนพื้นถิ่นมลายูฝั่งชุมชนที่เคยทำการเกษตรกับเรือนพื้นถิ่นมลายูฝั่งชุมชนที่ทำการประมง มีเส้นถนนตัดผ่านเนื่องจากความสะดวกสบาย

ภาพที่ 113 แสดงเส้นทางการสัญจร เส้นถนนที่สัมพันธ์กับตำแหน่งเรือนพื้นถิ่นมลายูกรณีศึกษาที่ 6
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ข.1 มุมมองทัศนียภาพ

เรือนหลังนี้มีความโดดเด่นเรื่องการวางผัง การจัดบริเวณของเรือนโดยมีการจัดแนวต้นไม้ที่ดูสวยงาม ลักษณะของเรื่องมีองค์ประกอบที่สมบูรณ์มากมีความต่อเนื่องกันของโครงหน้าเรือนที่สามารถมองทะลุออกไปผ่านช่องทางต่างๆที่ยาวถึงพื้นทำให้เรือนดูโล่ง

ภาพที่ 114 มุมมองทัศนียภาพจากในเรือนออกสู่เส้นถนนและบริบทโดยรอบ

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ข.2 พื้นที่ด้านหน้าเรือนและด้านหลังเรือน

พื้นที่ด้านหน้าเรือนหันหน้าออกไปทางคลอง บริบทหลังเรือนเดิมเป็นนา ในอดีตผู้คนแถบนี้อาศัยการทำนา ปัจจุบันเลิกทำเนื่องจากน้ำทะเลมีความเค็มจนทำให้น้ำจืดที่ใช้ในการทำนากลายเป็นน้ำกร่อยและทำการเกษตรต่อไม่ได้

ข.3 พื้นที่ใต้ถุนเรือน

พื้นที่ใต้ถุนสูงประมาณ 2.00 เมตร เดิมเป็นพื้นที่เก็บของทำนาและการเกษตร ปัจจุบันยังคงใช้งานอยู่เป็นส่วนรับแขกบ้านแขกเรือนและเป็นที่พักผ่อนของกลุ่มสูงอายุ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 115 พื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาที่ 6 บริเวณทางเข้าเรือนหลัก

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ค. ที่ว่างและการใช้สอยพื้นที่ของเรือน

เรือนกรณีศึกษาที่ 6 ยกพื้นสูง 2.00 เมตร ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของเรือนพื้นถิ่นมลายู และมีความละเอียดของโครงสร้างหลังคา จะเห็นได้ว่าการแบ่งพื้นที่เป็นสัดส่วนการใช้สอยพื้นที่ประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงและต่อเติม ของเรือน เป็นการแบ่งตามการใช้งานของผู้อยู่อาศัยการใช้พื้นที่ใช้สอยทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพื่อให้สามารถเข้าถึงใช้งานวิจัยมากขึ้นและสามารถเห็นภาพของกรอบการศึกษางานวิจัยนี้ โดยมีรายละเอียดการแบ่งเป็นเขตพื้นที่ในแต่ละส่วนของเรือนดังนี้

ค.1 การแบ่งพื้นที่ใช้สอยในอดีต – ปัจจุบัน

1. พื้นที่บริเวณด้านหน้าเรือน (Front Zone) เป็นส่วนของพื้นที่ที่มีสีเทา (ดูภาพที่ 116 - 117) ประกอบด้วย

1.1 ทางเข้า – ออกหน้าเรือน อยู่ติดถนนภายในชุมชน มีลานจัดสวนหน้าเรือน อดีตเรือนหลังนี้มีทางเข้าออกหน้าเรือนและหลังเรือนเป็นทางออกรอง ปัจจุบันทางเข้าออกถูกย้ายตำแหน่งให้เข้าออกทางหน้าบ้านที่เป็นใต้ถุนเดิมและทางออกติดห้องน้ำหลังเรือน เรือนหลังนี้ออกแบบโดยคำนึงถึงการใช้งานในชีวิตประจำวันที่อำนวยความสะดวกกับผู้อยู่อาศัย

1.2 ขานหน้าเรือน ประดับด้วยไม้ฉลุนั่งตีผาแวนอน มีราวระแนงกันตกตกแต่งด้วยช่องลมตีระแนงสลับ เป็นที่สำหรับใช้พักผ่อนและพื้นที่เอนกประสงค์ มีบันไดเชื่อมขึ้นเป็นทางเข้าเรือนที่ยกพื้นเล่นระดับ ปัจจุบันถูกรื้อออกและยกลงมาอยู่ชั้นล่างเพื่อทำเป็นที่นั่งทำกิจกรรมหน้าบ้าน

2. พื้นที่บริเวณเรือนหลัก (Main Zone) เป็นส่วนของพื้นที่ที่มีสีม่วง (ดูภาพที่ 116 - 117) ประกอบด้วย

2.1 เรือนรับแขก เป็นพื้นที่ส่วนรับแขกที่เชื่อมกับขานหน้าเรือน โดยมีชั้นบันไดไม้เป็นตัวเชื่อมขึ้นเรือนเป็นพื้นที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในเรือน

2.2 ห้องนอน เป็นพื้นที่ส่วนตัวสำหรับพักผ่อน เป็นพื้นที่เก็บของส่วนตัวต่าง ๆ มีการแบ่งกันห้องเป็นสัดส่วนที่แบ่งเขตชัดเจนขึ้นมา เดิมเป็นขานในไว้สำหรับรับแขกและรับประทานอาหาร

3. พื้นที่บริเวณเรือนครัว (Kitchen Zone) เป็นส่วนของพื้นที่ที่มีสีชมพู (ดูภาพที่ 116 - 117) ประกอบด้วย

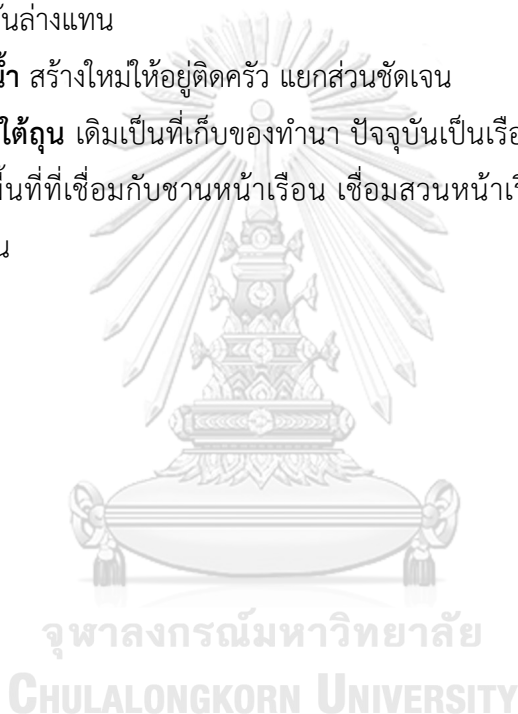
3.1 ตัวเรือนประกอบอาหาร ประกอบด้วย ส่วนประกอบและรับประทานอาหารมีลักษณะเป็นโถงโค้งติดกับครีวและชักล้างเดิม ปัจจุบันกลายเป็นเรือนรับแขก มักใช้ในวันสำคัญเท่านั้น

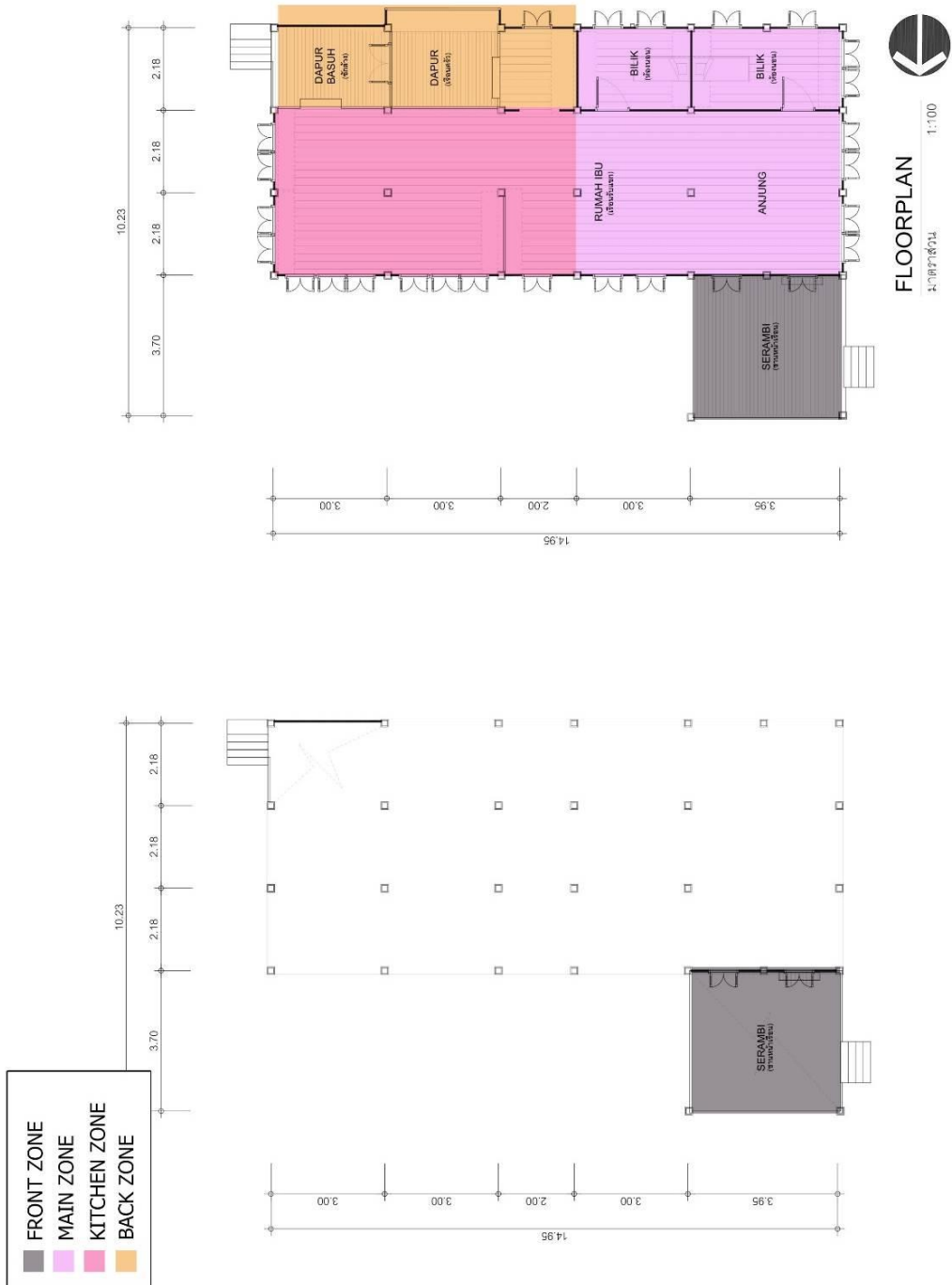
4. พื้นที่บริเวณหลังเรือน (Back Zone) เป็นส่วนของพื้นที่ที่มีสีส้ม (ดูภาพที่ 116 - 117) ประกอบด้วย

4.1 ชักล้าง ประกอบด้วย ครีวไว้สำหรับทำอาหารที่มีกลิ่นคาวต่าง ๆ หรือพื้นที่สำหรับของเปียกต่าง ๆ เช่น ล้างจาน ชักผ้า เป็นต้น ปัจจุบันถูกรื้อออกและต่อเติมเป็นครีวปูนชั้นล่างแทน

4.2 ห้องน้ำ สร้างใหม่ให้อยู่ติดครีว แยกส่วนชัดเจน

4.3 พื้นที่ใต้ถุน เดิมเป็นที่เก็บของทำนา ปัจจุบันเป็นเรือนรับแขกเป็นพื้นที่ส่วนรับแขก เป็นพื้นที่ที่เชื่อมกับชานหน้าเรือน เชื่อมสวนหน้าเรือนเป็นบริเวณเล็ก ๆ สำหรับนั่งเล่น

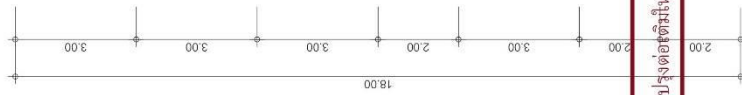
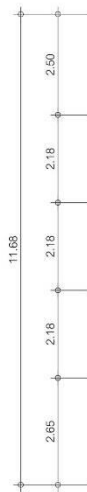

ภาพที่ 116 การใช้สอยพื้นที่ในอดีต เรือนปั้นถื่นมลายูกรณีศึกษาที่ 6
 ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 117 การใช้สอยพื้นที่ในปัจจุบันเรือนกรณีศึกษาที่ 6
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

- 1 การปรับปรุงบริเวณโถง เป็นพื้นที่ส่วนตัว
- 2 การปรับปรุงบริเวณโถง 2 ปรับปรุง ซ่อมแซม บริเวณโถงที่ซึ่งเป็นของเดิม

ปรับปรุงต่อเติมใหม่

ปรับปรุงต่อเติมใหม่

ภาพที่ 118 ผังพื้นที่แสดงพื้นที่ใช้สอยในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ค.2 การเปลี่ยนแปลงและต่อเติม

เรือนกรณีศึกษาที่ 6 จากอดีตถึงปัจจุบันพบว่ามี การปรับปรุงบริเวณโซน 1 ปรับปรุงโดยการกันผนัง บริเวณนี้ให้ใช้เป็นพื้นที่พักผ่อนโดยกันเป็นลักษณะโครงไม้เป็นช่อง เพื่อให้เรือนดูไม่ทึบ การปรับปรุงบริเวณโซน 2 การทำพื้นที่ใต้ถุนเป็นพื้นที่ใช้สอยภายในสร้างด้วยปูนและมีการต่อเติมขยายห้องครัว ห้องน้ำและห้องนอนเป็นพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุอีกด้วย

ภาพที่ 119 การเปลี่ยนแปลงและต่อเติมชานหน้าเรือน ภาพซ้ายเป็นภาพชานในอดีต

ภาพขวาเป็นภาพชานที่ถูกยกเป็นลงมาไว้ชั้นล่าง ยกพื้นสูงเพียงเล็กน้อย

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 120 การเปลี่ยนแปลงและต่อเติมชานหลังเรือนในอดีต

ปัจจุบันปรับเป็นห้องโถงโล่ง แต่ยังคงเก็บบันไดที่ตำแหน่งเดิม

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 121 การต่อเติมชั้นใต้ถุนเป็นชั้นปูน

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ง. ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและองค์ประกอบทางกายภาพของเรือนพื้นถิ่นมลายู

ง.1 รูปทรงหลังคาและโครงสร้างเรือน

ลักษณะรูปทรงหลังคาและโครงสร้างเรือน หลังคาแบบรานอ 3 ส่วนเชื่อมต่อกันหรือเรียกว่าทรงอานาเต็กอห์ (แฝดสาม) หลังคารูปแบบเดียวกันกับกรณีศึกษาที่ 5 รูปแบบนี้ได้รับอิทธิพลจากทางฝั่งมาเลเซีย และมีการปรับองค์ประกอบให้เข้ากับสภาพอากาศของประเทศไทย หลังคาทรงนี้มีช่องระบายอากาศใต้หลังคาเพื่อไม่ให้เกิดความชื้นของไม้

ภาพที่ 122 ลักษณะรูปทรงหลังคาเรือนกรณีศึกษาที่ 6

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ง.2 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและองค์ประกอบทางกายภาพ

เป็นเรือนพักอาศัยที่มีพื้นที่ 160 ตารางเมตรโดยประมาณ และเริ่มมีการต่อเติมและขยายออกไปทางด้านหลังของเรือนยกส่วนครัวลงมาเพื่อความง่ายในการใช้ชีวิตมากขึ้น ส่วนใหญ่ใช้งานชั้นล่าง ส่วนชั้นบนใช้ไว้สำหรับเป็นที่นอนรับรองแขก

เรือนหลังนี้มีความสมบูรณ์และความเป็นเอกลักษณ์มากที่สุดที่แตกต่างจากเรือนกรณีศึกษาที่ 5 เนื่องจากเรือนหลังนี้มีการเก็บโครงสร้างอาคารเดิมไว้อยู่ปรับเปลี่ยนการใช้งานให้เหมาะสมกับคนสูงวัย เนื่องจากเรือนหลังนี้มีผู้หญิงกับคนสูงวัยอยู่กันสองคน วัสดุใช้ไม้ที่ได้จากการซื้อจากทางประเทศมาเลเซียทั้งหลัง ฐานเสาเรือน คอนกรีตสำเร็จรูปรองรับเสาเรือน เสาเรือนใช้ไม้เนื้อแข็ง

พื้นเรือนและคาน ไม้เนื้อแข็งที่ได้ซื้อมาจากทางประเทศมาเลเซีย มีลักษณะเป็นแผ่นกระดานปูตามยาวของเรือน

ผนังภายในและภายนอก ผนังภายในเป็นไม้ตีซ้อนเกล็ดแนวนอน ทาสีเหลืองครีมเพื่อให้ดูทันสมัยตาม ยุคมากขึ้น ผนังภายนอกตีแบบเดียวกับกับภายในแต่ทาสีน้ำมัน

ช่องเปิดประตู มีลักษณะเป็นบานเปิดคู่ทั้งสองบานยาวถึงท้องพื้นคาน

ช่องเปิดหน้าต่าง มีลักษณะเป็นบานเปิดทั้งสองบาน มีแบบยาวและแบบสั้นผสมผสานกัน

ช่องเปิดหน้าต่างยาวจะประกอบด้วยลูกกรงกันตก มีช่องลมตีเกล็ดแนวนอน มีช่องระบายลมเพื่อถ่ายเทอากาศ ช่องแสงเรือนหลังนี้ใช้กระจกสีเขียวประดับตกแต่ง

ภาพที่ 123 ภาพทางด้านหน้า เรือนกรณีศึกษาที่ 6
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 124 ภาพด้านข้าง เรือนกรณีศึกษาที่ 6
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 125 ภาพด้านหลัง เรือนพินถิ่นมลายูกรณีศึกษาที่ 6

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 126 ภาพด้านข้าง เรือนพินถิ่นมลายูกรณีศึกษาที่ 6

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

5.1.7 รูปแบบที่ 4 กลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่ว (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 40 - 60 ปี)

กรณีศึกษาที่ 7

ก. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

เจ้าของเรือน : เจ๊ะอาด ปูหยัง (บ้านเหลียง)

บ้านเลขที่ 79 หมู่ที่ 2 บ้านตำมะลังเหนือ ตำบลตำมะลัง อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

ภาพที่ 127 ผังแสดงตำแหน่งเรือนกรณีศึกษาที่ 7

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 128 เรือนกรณีศึกษาที่ 7

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ข. ภูมิทัศน์ แบบแผนการวางผัง และองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม

ลักษณะภูมิทัศน์กรณีศึกษาที่ 7 เรือนหลังนี้มีภูมิทัศน์ตั้งติดถนนสัญจรในมีบริเวณและอาณาเขตของตัวเองชัดกว่าเรือนอื่น ๆ เนื่องจากมีการจัดและปลูกต้นไม้รวมถึงรั้วบ้านด้วย มีพื้นที่ดูสะอาดและ

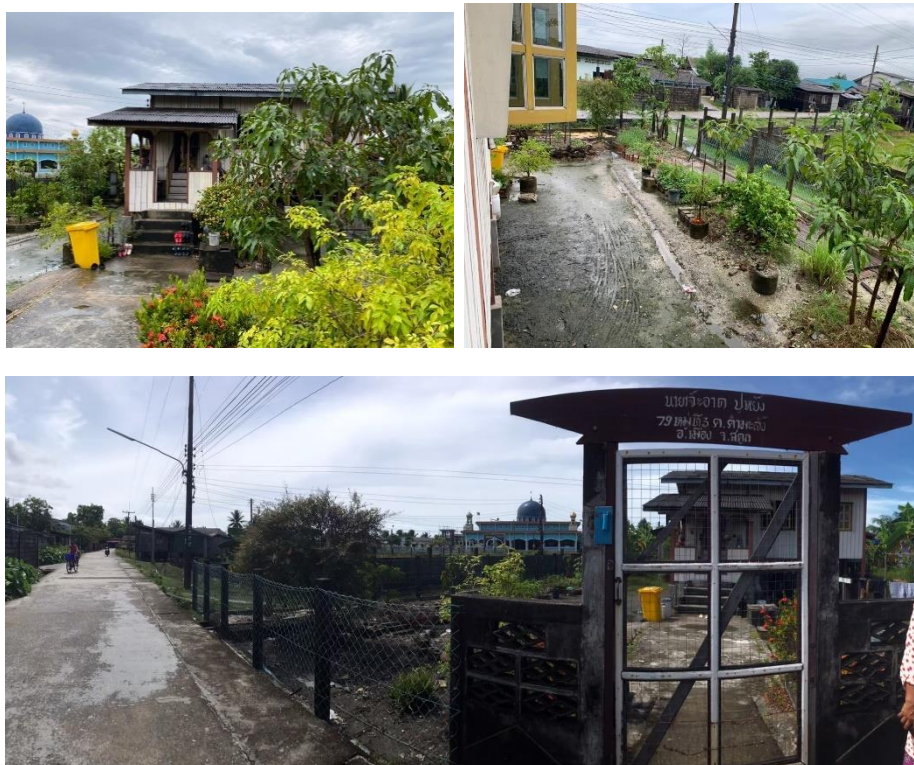
มีพื้นที่ทำกิจกรรม หลังเรือนก่อนมีสิ่งปลูกสร้างเคยเป็นทุ่งนารวมถึงที่ตั้งเรือนและมีการถมให้แข็งแรง ก่อนทำการปลูกสร้างเรือน ได้รับอิทธิพลจากประเทศมาเลเซียเช่นเดียวกัน เนื่องจากเป็นญาติตระกูลเดียวกันกับเรือนกรณีศึกษาที่ 1 การเลือกใช้วัสดุจึงคล้ายคลึงกัน ต่างกันที่ตอนสร้างโดยเรือนหลังนี้จ้างช่างชาวจีนทำร่วมด้วยเจ้าของ เรือนหลังนี้จึงเป็นเรือนที่โดดเด่นที่แสดงให้เห็นถึงยุคสมัยความเจริญขึ้นในยุคสมัยนั้น มีการเล่นระดับความสูงของพื้นเรือน

ภาพที่ 129 ภูมิทัศน์เรือนแบบแผนการวางผังชุมชน
และองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมเรือนพื้นถิ่นมลายูกรณีศึกษาที่ 7
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ข.1 มุมมองทัศนียภาพ

มีการทำกิจกรรมบริเวณชานบันไดหน้าเรือนและบริเวณใต้ถุน ใช้ทำกิจกรรมในช่วงกลางวันมีขอบเขตรั้วรอบเรือนทำให้เรือนดูเป็นส่วนตัวมากกว่าเรือนอื่น นอกจากนี้ยังมีการจัดพื้นที่ลานกว้างด้านหน้าทางเข้า ช่องหน้าต่างสั่นผสมผสานกับหน้าต่างยาวทำให้มุมมองที่แตกต่างกัน ทำให้ระดับการมองเห็นที่น้อยกว่าหน้าต่างยาว ผู้อยู่อาศัยชอบนั่งชานหน้าบ้านและใต้ถุนเป็นส่วนใหญ่ เพื่อได้สามารถมองเห็นแขกไปแขกมา

ภาพที่ 130 มุมมองทัศนียภาพเรือนพื้นถิ่นมลายูกรณีศึกษาที่ 7

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ข.2 พื้นที่ด้านหน้าเรือนและด้านหลังเรือน

พื้นที่ด้านหน้าเรือนหันหน้าออกไปทางคลองโดยมีเส้นถนนตัดผ่าน เนื่องด้วยความสะดวกสบายกว่าและสามารถเข้าถึงชุมชนง่ายกว่า บริเวณหลังเรือนเดิมเป็นนา

ข.3 พื้นที่ใต้ถุนเรือน

พื้นที่ใต้ถุนสูงประมาณ 2.00 เมตร เดิมเป็นพื้นที่เก็บของทำนาและการเกษตร ปัจจุบันยังคงใช้งานอยู่เป็นที่เก็บของและที่พักผ่อน แวชนแปลนอนแทนที่จะนอนบนบ้าน เนื่องจากใต้ถุนมีความเย็นกว่าบนเรือน

ค. ที่ว่างและการใช้สอยพื้นที่ของเรือน

เรือนกรณีศึกษาที่ 7 ยกพื้นสูง 2.00 เมตร ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของเรือนพื้นถิ่นมลายู และมีความละเอียดของโครงสร้างหลังคา จะเห็นได้ว่าการแบ่งพื้นที่เป็นสัดส่วนการใช้สอยพื้นที่

ประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงและต่อเติม ของเรือน เป็นการแบ่งตามการใช้งานของผู้อยู่อาศัยการใช้พื้นที่ใช้สอยทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพื่อให้สามารถเข้าถึงใช้งานวิจัยมากขึ้นและสามารถเห็นภาพของกรอบการศึกษางานวิจัยนี้ โดยมีรายละเอียดการแบ่งเป็นเขตพื้นที่ในแต่ละส่วนของเรือนดังนี้

ค.1 การแบ่งพื้นที่ใช้สอยในอดีต - ปัจจุบัน

1. **พื้นที่บริเวณด้านหน้าเรือน (Front Zone)** เป็นส่วนของพื้นที่ที่มีสีเทา (ดูภาพที่ 131 - 132) ประกอบด้วย

- 1.1 **ทางเข้า - ออกหน้าเรือน** อยู่ติดถนนภายในชุมชน ประกอบด้วยบันไดหลักที่เชื่อมต่อกับชานหน้าเรือนเป็นบันไดทางขึ้นลักษณะเป็นก่ออิฐปูนเป็นขั้นบันได
- 1.2 **ชานหน้าเรือน** มีพื้นที่สำหรับนั่งเล่นเป็นเก้าอี้ยาว ไว้รับแขกบ้านแขกเรือน มีบันไดเชื่อมขึ้นเป็นทางเข้าเรือนที่ยกพื้นเล่นระดับเรือนให้ดูมีลูกเล่น

2. **พื้นที่บริเวณเรือนหลัก (Main Zone)** เป็นส่วนของพื้นที่ที่มีสีม่วง (ดูภาพที่ 131 - 132) ประกอบด้วย

- 2.1 **เรือนรับแขก** เป็นพื้นที่ที่เชื่อมกับชานหน้าเรือน โดยมีขั้นบันไดไม้เป็นตัวเชื่อมชั้นเรือน พื้นที่ส่วนนี้เป็นพื้นที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในบ้าน รวมถึงพิธีกรรมต่างๆ
- 2.2 **ห้องนอน** เป็นพื้นที่ส่วนตัวสำหรับพักผ่อนมีการแบ่งกันห้องเป็นสัดส่วนชัดเจน

3. **พื้นที่บริเวณเรือนครัว (Kitchen Zone)** เป็นส่วนของพื้นที่ที่มีสีชมพู (ดูภาพที่ 131 - 132) ประกอบด้วย

- 3.1 **ตัวเรือนประกอบอาหาร** ประกอบด้วย ส่วนประกอบและรับประทานอาหารมีลักษณะเป็นโถงโล่งไว้สำหรับบรรดาผู้หญิงทั้งหลายเตรียมทำกับข้าวกับปลาและรับประทานอาหารกลางวันเชื่อมติดกับครัว
- 3.2 **ครัวใน** ทำอาหารแบบสมัยใหม่

4. **พื้นที่บริเวณหลังเรือน (Back Zone)** เป็นส่วนของพื้นที่ที่มีสีส้ม (ดูภาพที่ 131 - 132) ประกอบด้วย

- 4.1 **ซีกล่าง** ประกอบด้วย ครัวนอกไว้สำหรับทำอาหารที่มีกลิ่นคาวต่าง ๆ หรือพื้นที่สำหรับของเปียกต่าง ๆ เช่น ล้างจาน ซักผ้า เป็นต้น ย้ายมาอยู่ฝั่งเดียวกับห้องน้ำ แยกส่วนซีกผ้ากับส่วนล้างจาน
- 4.2 **ห้องน้ำ** เดิมติดกับครัวใน ปัจจุบันสร้างใหม่เพิ่มแยกออกจากตัวเรือน
- 4.3 **พื้นที่ใต้ถุน** เดิมเป็นที่เก็บของทำนา ปัจจุบันเป็นที่เก็บของ ทำกิจกรรมพักผ่อนกลางวัน

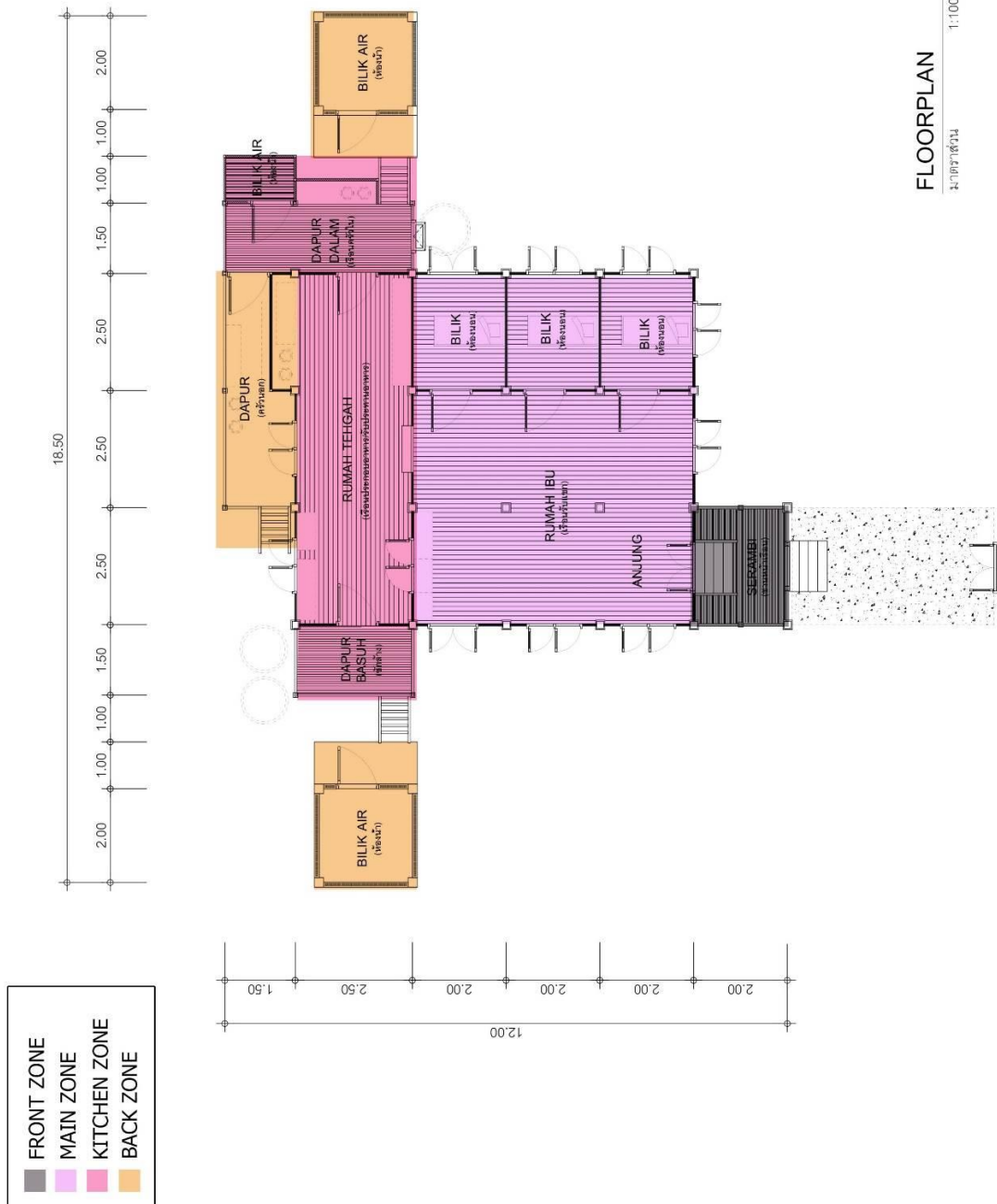

FLOORPLAN

มาตราส่วน 1:100

ภาพที่ 131 การใช้สอยพื้นที่ในอดีต เรือนกรณีศึกษาที่ 7

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

FLOORPLAN
 4:10/17/18/19
 1:100

ภาพที่ 132 การใช้สอยพื้นที่ปัจจุบันเรือนกรณีศึกษาที่ 7
 ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ค.1 การเปลี่ยนแปลงและต่อเติม

เรือนกรณีศึกษาที่ 7 จากอดีตถึงปัจจุบันพบว่ามี การปรับปรุงบริเวณโซน 2 ที่มีการต่อเติมห้องน้ำขึ้นมาใหม่และชักล้างฝั งห้องน้ำ เนื่องจากเป็นเรือนที่เริ่มมีการพัฒนาทางระบบสังคม และวิถีชีวิตของชุมชน ทำให้การก่อสร้างเรือนในยุคสมัยนี้มีความเจริญกว่ายุคที่ผ่านมา ลักษณะการวางผังจึงค่อนข้างสมบูรณ์กว่า

ภาพที่134 การเปลี่ยนแปลงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาที่ 7

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ง. ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและองค์ประกอบทางกายภาพของเรือนพื้นถิ่นมลายู

ง.1 รูปทรงหลังคาและโครงสร้างเรือน

ลักษณะรูปทรงหลังคาและโครงสร้างเรือน หลังคาแบบทรงจั่วได้รับอิทธิพลจากทางมาเลเซีย และมีการปรับองศาให้เข้ากับสภาพอากาศของประเทศไทย

ง.2 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและองค์ประกอบทางกายภาพ

เป็นเรือนพักอาศัยที่มีพื้นที่ 180 ตารางเมตรโดยประมาณ และเริ่มมีการต่อเติมและขยายออกไปทางด้านหลังของเรือน เรือนหลังนี้มีความผสมผสานของวัสดุของแต่ละยุคมารวมกัน เช่น

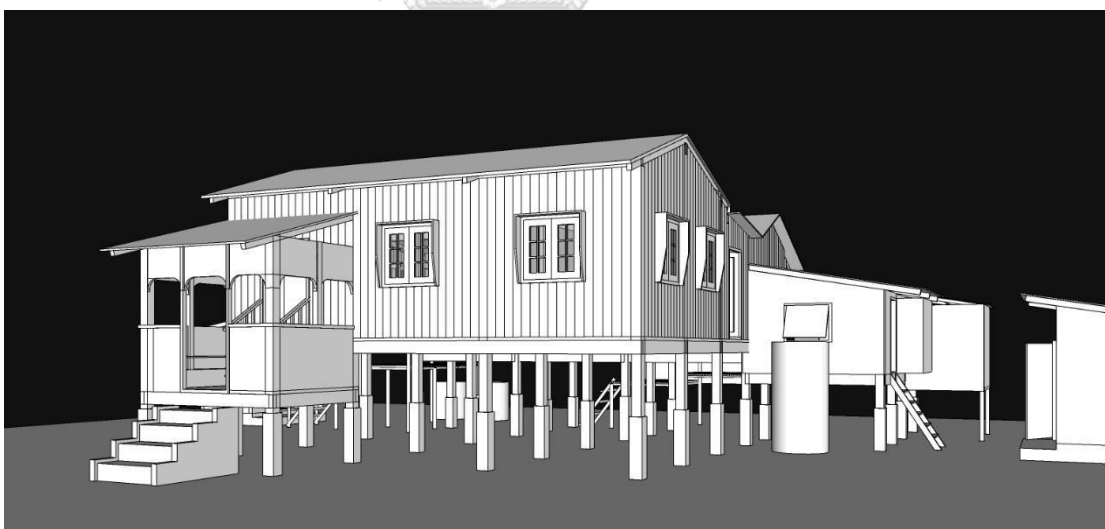
การนำไม้ปาโกงมาทำเป็นพื้นซีกล่าง ห้องน้ำ และครัวใน เรือนนี้มีการแบ่งครัวนอก ครัวใน และส่วนทานอาหารที่ชัดเจนกว่าหลังอื่น รวมถึงการจัดวางห้องนอนแบ่งตามขวางกับแนวสัน หลังคาเหมือนเรือนในยุคก่อน ฐานเสาใช้คอนกรีตสำเร็จรูปรองรับเสาเรือน ฐานที่รองรับเสาเรือน จะวางบนพื้นดิน เสาเรือนใช้ไม้เนื้อแข็งเป็นเสาที่เหลื่อมวางบนฐานสำเร็จรูปโดยไม่ได้บาก

พื้นเรือนและคาน ใช้ไม้เนื้อแข็งที่ได้ซื้อมาจากทางประเทศมาเลเซีย มีลักษณะเป็นแผ่น กระดานปูตามยาวของเรือน

ผนังภายในและภายนอก ผนังเป็นไม้แนวตั้งทาสีเหลืองครีมภายนอกและตัดสีน้ำตาลเป็น กรอบตามเสา ภายในเรือเป็นไม้ชนิดเดียวกันตีแนวเดียวกันกับภายนอกทาสีผสมผสานกัน ระหว่างสีเหลืองครีมและน้ำตาลซึ่งเป็นจุดเด่นของเรือนหลังนี้

ช่องเปิดประตู มีลักษณะเป็นบานเปิดคู่ทั้งสองบานยาวถึงท้องพื้นคาน

ช่องเปิดหน้าต่าง มีลักษณะเป็นบานเปิดทั้งสองบาน มีแบบยาวและแบบสั้นผสมผสานกัน ช่อง เปิดหน้าต่างยาวจะประกอบด้วยลูกกรงกันตก ช่องเปิดแบบสั้นตกแต่งด้วยกระจกเป็นช่องตาราง ลูกพัก

ภาพที่ 135 ลักษณะรูปทรงหลังคาเรือนกรณีศึกษาที่ 7

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

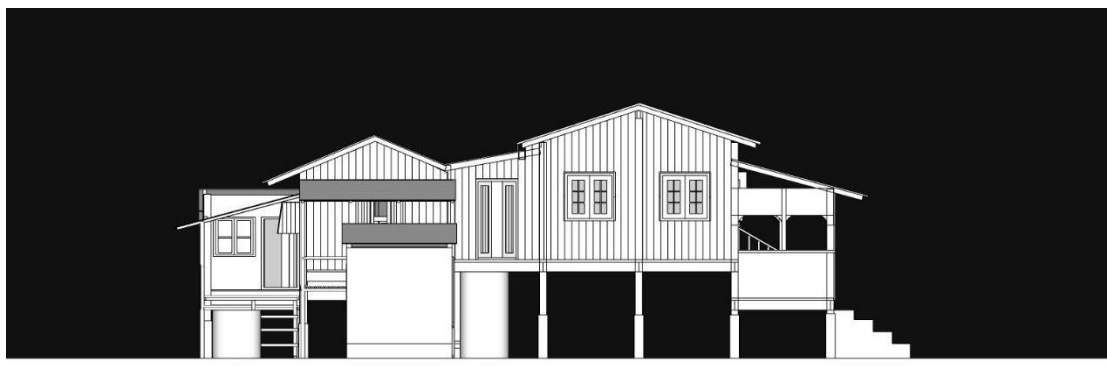
ภาพที่ 136 ภาพด้านหน้า เรือนกรณีศึกษาที่ 7
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 137 ภาพด้านหน้า เรือนกรณีศึกษาที่ 7
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 138 ภาพด้านหน้า เรือนกรณีศึกษาที่ 7
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 139 ภาพด้านข้าง เรือนกรณีศึกษาที่ 7

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

5.1.8 รูปแบบที่ 4 กลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่ว (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 40 - 60 ปี)

กรณีศึกษาที่ 8

ก.ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

เจ้าของเรือน : นายบาราหม ปูนยัง

สถานที่ตั้ง : บ้านเลขที่ 187 หมู่ที่ 2 บ้านตำมะลังเหนือ ตำบลตำมะลัง อำเภอเมือง

จังหวัดสตูล อายุเรือน : 50 ปี

ภาพที่ 140 เรือนกรณีศึกษาที่ 8

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 142 เรือนกรณีศึกษาที่ 8

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ข. ภูมิทัศน์ แบบแผนการวางผัง และองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม

มีการทำกิจกรรมบริเวณเรือนครัวเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากเรือนครัวติดคลองสามารถมองเห็นวิวที่ดีกว่าฝั่งที่ติดถนน ช่องหน้าต่างยาวทำให้มีมุมมองที่กว้างและสามารถระบายอากาศได้ดี

ภาพที่ 143 แสดงเส้นทางการสัญจร เส้นถนนที่สัมพันธ์กับตำแหน่งเรือนกรณีศึกษาที่ 8

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ข.1 มุมมองทัศนียภาพ

เรือนหลังนี้พบว่า เป็นเรือนที่ติดริมคลองมากที่สุดมีการปรับเปลี่ยนนเส้นทางเข้าเรือน เรือนหลังนี้ได้มุมมองทางสองฝั่ง เป็นเรือนที่มีความสบายและบรรยากาศดี

ข.2 พื้นที่ด้านหน้าเรือนและด้านหลังเรือน

พื้นที่ด้านหน้าเรือนหันหน้าออกไปทางคลองและสามารถเข้าเรือนทางริมคลองได้เลย เนื่องจากหน้าบ้านเป็นที่จอดเรือ เมื่อมีถนนทำให้การสัญจรมีการปรับเปลี่ยนทางเข้าออก โดยให้ทางเข้าออกทางซีกล่างแทนเพื่อให้สามารถเดินออกสู่ถนนได้

ข.3 พื้นที่ใต้ถุนเรือน

พื้นที่ใต้ถุนสูงประมาณ 2.00 เมตร เดิมเป็นพื้นที่เก็บของ ปัจจุบันยังคงใช้งานเป็นที่เก็บของ และมีการยกส่วนครัวและส่วนชานโล่งให้ลงมาอยู่ระดับเดียวกันกับซีกล่าง

ค.ที่ว่างและการใช้สอยพื้นที่ของเรือน

เรือนกรณีศึกษาที่ 8 ยกพื้นสูง 1.60 เมตร ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของเรือนพื้นถิ่นมลายู และมีความละเอียดของโครงสร้างหลังคา จะเห็นได้ว่าการแบ่งพื้นที่เป็นสัดส่วนการใช้สอยพื้นที่ ประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงและต่อเติม ของเรือน เป็นการแบ่งตามการใช้งานของผู้อยู่อาศัยการใช้พื้นที่ใช้สอยทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพื่อให้สามารถเข้าถึงใช้งานวิจัยมากขึ้นและสามารถเห็นภาพของกรอบการศึกษางานวิจัยนี้ โดยมีรายละเอียดการแบ่งเป็นเขตพื้นที่ในแต่ละส่วนของเรือนดังนี้

ค.1 การแบ่งพื้นที่ใช้สอยในอดีต - ปัจจุบัน

1. พื้นที่บริเวณด้านหน้าเรือน (Front Zone) เป็นส่วนของพื้นที่ที่มีสี่เทา (ดูภาพที่ 144 - 145) ประกอบด้วย

1.1 ทางเข้า - ออกหน้าเรือน อดีตเรือนหลังนี้มีทางเข้าออกหน้าเรือนหันหน้าไปทางคลอง ยังใช้งานจนถึงปัจจุบัน เข้าทางด้านข้างเรือน ซึ่งเป็นเรือนที่ต่างจากเรือนอื่นที่ไม่มีการหันตามแนวถนน

1.2 ชานหน้าเรือน ไม่มีชานหน้าเรือนเป็นเรือนที่มีทางเข้าทางเดียวกันกับซีกล่าง เดิมทางเข้าอยู่ฝั่งคลองเพื่อไปขึ้นเรือ เนื่องจากเรือนหลังนี้มีที่จอดเรือหน้าบ้าน

2. พื้นที่บริเวณเรือนหลัก (Main Zone) เป็นส่วนของพื้นที่ที่มีสี่ม่วง (ดูภาพที่ 144 - 145) ประกอบด้วย

2.1 เรือนรับแขก เป็นพื้นที่ที่เชื่อมกับเรือนประกอบอาหารโดยมีขั้นบันไดไม่เป็นตัวเชื่อมชั้นเรือน พื้นที่ส่วนนี้เป็นพื้นที่ทำกิจกรรมและเป็นพื้นที่ส่วนตัว เนื่องจากเป็นเรือนยุคสมัยใหม่ การใช้งานจะแตกต่างกันจากเรือนอื่น ๆ

2.2 ห้องนอน เป็นพื้นที่ส่วนตัวสำหรับพักผ่อนรวมถึงเป็นพื้นที่เก็บของส่วนตัวต่าง ๆ เช่น ของใช้ส่วนตัวหรือของมีค่ามีการแบ่งกันห้องโดยใช้ตู้เสื้อผ้าเป็นที่กันจนเป็นพื้นที่

3. พื้นที่บริเวณเรือนครัว (Kitchen Zone) เป็นส่วนของพื้นที่ที่มีสีชมพู (ดูภาพที่ 144 - 145) ประกอบด้วย

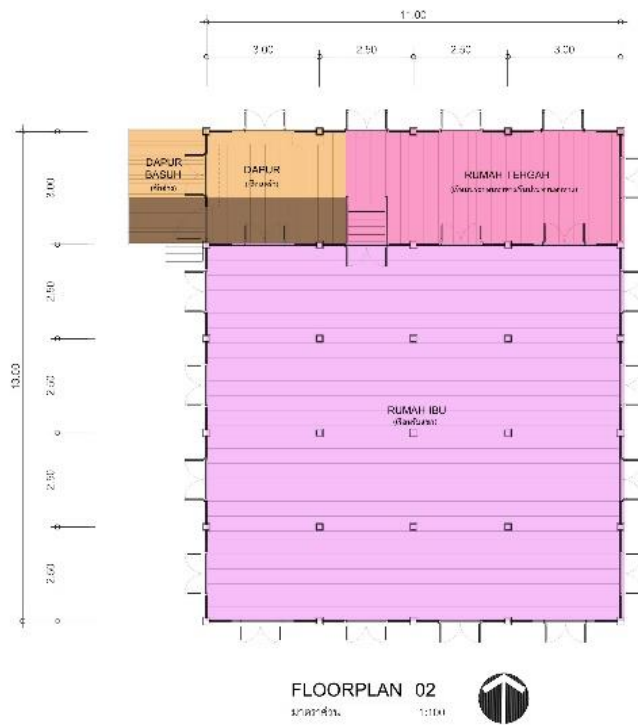
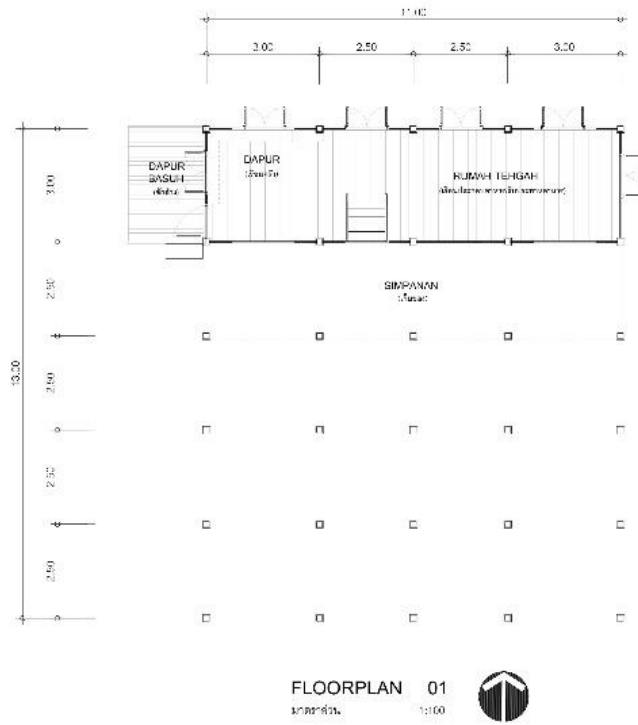
3.1 เรือนประกอบอาหาร ประกอบด้วย เป็นส่วนรับประทานอาหาร มีลักษณะเป็นโถงโล่ง ติดกับครัว

4. พื้นที่บริเวณหลังเรือน (Back Zone) เป็นส่วนของพื้นที่ที่มีสีส้ม (ดูภาพที่ 144 - 145) ประกอบด้วย

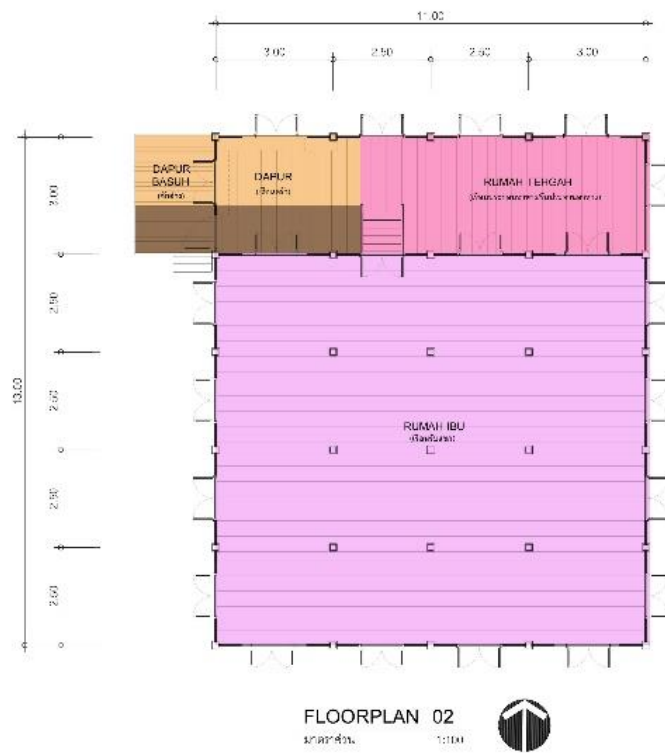
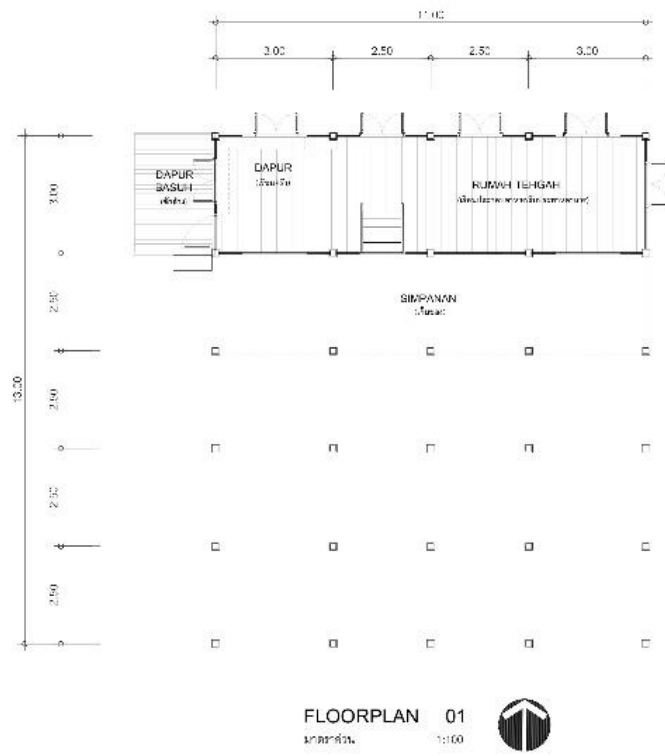
4.1 ซักล้าง เป็นส่วนทำความสะอาด ซักผ้า ล้างจาน เป็นต้น ติดกับทางเข้าเรือนทางด้านข้าง

4.2 ห้องน้ำ กั้นเป็นห้องน้ำในส่วนของพื้นที่ส่วนประกอบอาหาร

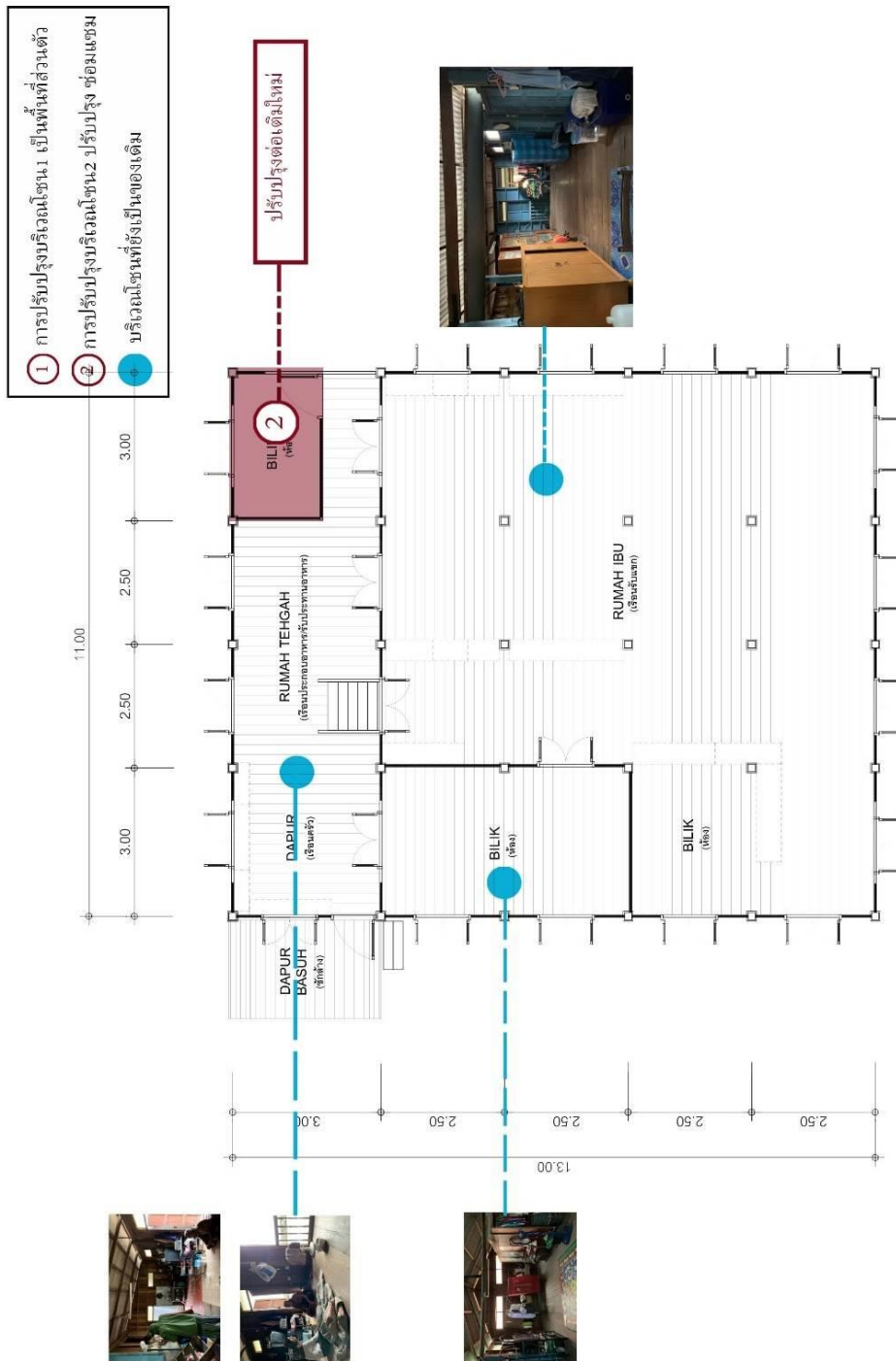

ภาพที่ 144 การใช้สอยพื้นที่ในอดีตเรือนกรรมศึกษาที่ 8
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 145 การใช้สอยพื้นที่ปัจจุบันเรือนกรณีศึกษาที่ 8
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 146 ผังพื้นแสดงพื้นที่ใช้สอยในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ค.2 การเปลี่ยนแปลงและต่อเติม

เรือนกรณีศึกษาที่ 8 จากอดีตถึงปัจจุบันพบว่ามีการเปลี่ยนแปลงและต่อเติมส่วนใดเลย เนื่องจากเป็นเรือนขนาดเล็กเล็กมีสมาชิกน้อยคน การถูกใช้งานในส่วนต่าง ๆ ค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่ใช้งานตอนกลางคืน มีเพียงคุณตาเจ้าของบ้านที่ใช้งานโซนครัวเพียงอย่างเดียว เนื่องจากคุณตาเป็นอัลไซเมอร์และมีลูกสาวเวียนแหวะเป็นครั้งคราวและยังพบว่าเรือนหลังนี้แบ่งเขตโซนห้องต่าง ๆ โดยการใช้เฟอร์นิเจอร์และตู้เสื้อผ้าเป็นฉากกั้นเท่านั้น

ง.ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและองค์ประกอบทางกายภาพของเรือนพื้นถิ่นมลายู

ง.1 รูปทรงหลังคาและโครงสร้างเรือน

ลักษณะรูปทรงหลังคาและโครงสร้างเรือน หลังคาแบบทรงจั่ว แบบเดียวกับกับเรือนกรณีศึกษาที่ 7 รูปแบบนี้เป็นแบบหลังคาจั่วทั่วไป

ง.2 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและองค์ประกอบทางกายภาพ

เป็นเรือนพักอาศัยที่มีพื้นที่ 120 ตารางเมตรโดยประมาณ เรือนหลังนี้มีการขยายออกไปทางหน้าโดยใช้พื้นที่ว่างหน้าเรือนเป็นพื้นที่ต่อเติมแทนที่จะขยายออกไปทางหลังเรือน เรือนนี้จึงมีความโดดเด่นที่ต่างจากเรือนอื่น ๆ ฐานเสาเรือนใช้คอนกรีตสำเร็จรูปรองรับเสาเรือน เสาเรือนใช้ไม้เนื้อแข็ง ไม้กะล่ำพอ เป็นเสาสี่เหลี่ยมวางบนฐานสำเร็จรูปโดยไม่ได้บากเสา

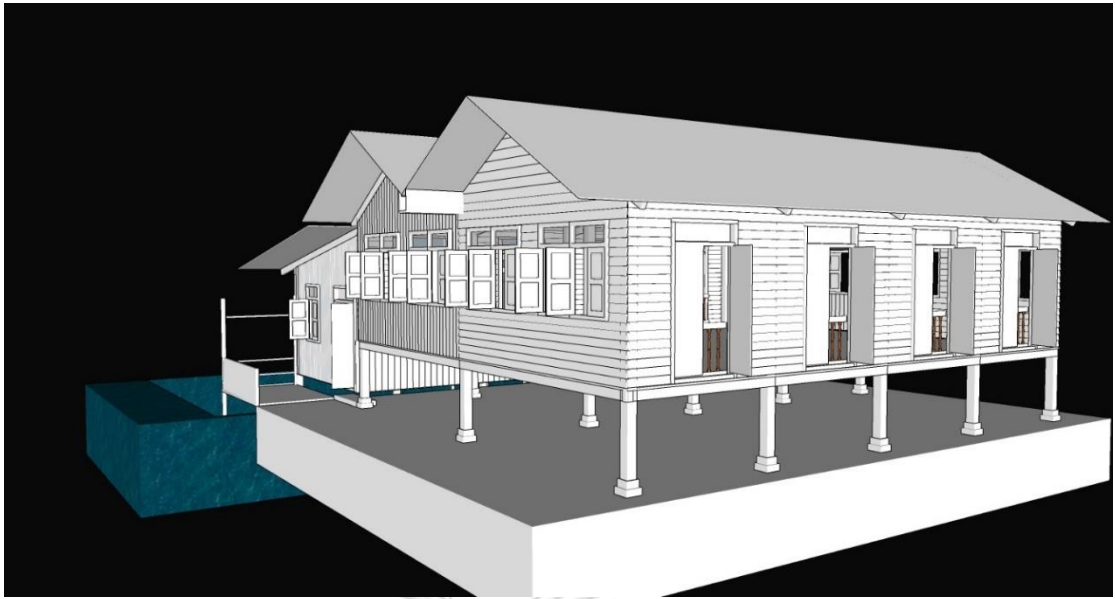
พื้นเรือนและคาน ใช้ไม้เนื้อแข็งที่ได้ซื้อมาจากทางประเทศมาเลเซีย มีลักษณะเป็นแผ่นกระดานปูตามยาวของเรือน

ผนังภายในและภายนอก ผนังเป็นไม้ตีซ้อนทับแนวนอนเรือนหลังนี้ไม่มีช่องลม มีเพียงแค่ช่องแสงที่ประดับตกแต่งด้วยกระจกสีน้ำเงินมีลายดอกไม้

ช่องเปิดประตู มีลักษณะเป็นบานเปิดคู่ทั้งสองบานยาวถึงท้องพื้นคาน

ช่องเปิดหน้าต่าง มีลักษณะเป็นบานเปิดคู่ทั้งสองบาน มีแบบยาวตกแต่งด้วยลูกฟักและ

ลูกกรง

ภาพที่ 147 ลักษณะรูปทรงเรือนกรณีศึกษาที่ 8
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 148 ภาพด้านหน้าติดถนน เรือนพื้นถิ่นมลายูกรณีศึกษาที่ 8
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 149 ภาพด้านข้างทางเข้า เรือนกรณีศึกษาที่ 8
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 150 ภาพด้านหลังติดคลอง เรือนกรณีศึกษาที่ 8
ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 151 ภาพด้านข้างติดเรือนข้างเคียง เรือนกรณีศึกษาที่ 8

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

5.2 เกร็ดลักษณะขององค์ประกอบที่พบในชุมชนริมคลองท่ามะลิ่ง

เอกลักษณ์ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม ยังคงอยู่แม้ว่าจะผ่านกาลเวลามากในช่วงยุคสมัย จากการศึกษาผ่านการลงพื้นที่ศึกษา สามารถสรุปเพื่อนำร่องให้กับการพัฒนาต่อไปในงานวิจัยพบว่าลักษณะเฉพาะทางสถาปัตยกรรมที่ยังคงอยู่ตลอดเวลาไม่ว่าผ่านมากี่ช่วงยุคสมัยก็ตาม อันได้แก่ องค์ประกอบเชิงพื้นที่และองค์ประกอบทางกายภาพ ประกอบด้วยลักษณะเฉพาะภูมิทัศน์ชุมชนริมคลองท่ามะลิ่ง องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมและการใช้พื้นที่ใช้สอย การเลือกใช้วัสดุ รวมถึงการเชื่อมต่อพื้นที่ที่สอดคล้องกับบริบทและการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่ใช้สอย

5.2.1 เกร็ดลักษณะของภูมิทัศน์ชุมชน ได้แก่ ได้แก่ รูปแบบของการการวางผังชุมชนแบบเป็นกระกระจากระจายโดยมีมัสยิดเป็นศูนย์กลางและแบบขนานไปตามชายฝั่งทะเลหรือเส้นทางสัญจรซึ่งมีอิทธิพลต่อรูปแบบของสถาปัตยกรรม

5.2.2 เกร็ดลักษณะขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมในชุมชน ได้แก่ ช่องเปิดประตูและหน้าต่าง รูปทรงหลังคา รูปทรงของเรือน เป็นต้น

ช่องเปิดประตูและหน้าต่าง ไม่ว่าจะผ่านไปกี่ยุคสมัย ผู้อยู่อาศัยเลือกที่จะใช้ช่องเปิดที่เป็นช่องบานเปิดยาวถึงท้องพื้น ส่วนลวดลายการออกแบบไม่มีความเป็นเอกลักษณ์ที่ตายตัว ขึ้นอยู่กับเจ้าของเรือน

รูปทรงหลังคา ลักษณะของรูปทรงหลังคาจะเน้นการออกแบบให้เข้ากับสภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศ ลักษณะคล้ายกับทางประเทศมาเลเซีย เพียงตาองศาของหลังคาที่แตกต่างกัน รวมถึงวัสดุการมุงที่มีการปรับเปลี่ยนตามยุคสมัยและความสามารถของเจ้าของเรือน

รูปทรงของเรือน ลักษณะของรูปทรงเรือนในชุมชน ไม่ว่าจะมีการปรับเปลี่ยนพื้นที่ หรือย้ายการใช้สอย สภาพด้านหน้าของเรือนยังคงเก็บไว้ในสภาพเหมือนเดิม อาจจะมีการเปลี่ยนการใช้วัสดุที่นำมาซ่อมแซมเป็นต้น

จากการศึกษาพบว่า ถึงแม้ว่ายุคสมัยจะมีการพัฒนาในเรื่องของความทันสมัยของวัสดุ อุปกรณ์การซ่อมแซมแล้วก็ตาม ลักษณะการใช้งานในชุมชนยังคงให้อยู่ในลักษณะที่เหมือนรูปแบบเดิม หน้าตาอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามรูปแบบการใช้วัสดุและฝีมือการซ่อมแซม แต่ยังคงนิยมให้ก่อสร้างหรือซ่อมแซมให้เหมือนรูปแบบเดิมมากที่สุด อันเนื่องจากความสะดวกสบาย การถ่ายเทอากาศภายในบ้าน ไม่ให้บ้านมีความชื้นหรือร้อนจนอยู่ไม่ได้ และในสร้างบ้านเรือนในปัจจุบัน ก็ยังคงนิยมสร้างในรูปแบบดั้งเดิมอยู่เช่นเดิม

5.2.3 เอกลักษณะของที่ว่างและการใช้สอยพื้นที่ของเรือน ได้แก่ บันไดหน้าและหลังเรือนที่ผู้คนมักมานั่งพบปะ พูดคุยกันนอยามเย็น พื้นที่ว่างใต้ถุนที่อยู่อาศัยมักมานั่งทำกิจกรรม เช่น ทานข้าวบนแคร่ ผูกปลานอน เป็นต้น แล้วแต่กิจกรรมของสมาชิกในเรือนและยังคงใช้งานที่ว่างดังกล่าวจนถึงยุคสมัยปัจจุบัน

เอกลักษณ์ที่โดดเด่นของที่ว่างและการใช้สอยพื้นที่ของเรือน ยังพบว่ามีทำที่ว่างและการใช้สอยพื้นที่ของเรือนอย่างชาญฉลาด นั่นคือ การยกครัวลงไปอยู่ชั้นล่าง ไม่ว่าจะป็นเรือนรูปแบบใหม่หรือรูปแบบเก่า การทำครัวที่ยกลงมาชั้นล่างเป็นที่นิยมและยอมรับได้ของผู้อยู่อาศัย นอกจากครัวยังมีการกั้นห้องและการต่อเติม เช่น การกั้นผนังห้องนอนที่ไม่ว่าจะกี่ยุคสมัยก็มีการแบ่งห้องนอนให้อยู่ตามแนวขวางของสันหลังคา อันเนื่องจากหลักความเชื่อและความศรัทธาของคนในชุมชนที่นับถือศาสนาอิสลาม และการต่อเติมห้องน้ำแบบที่แสดงออกถึงการพัฒนาตามยุคสมัยที่เกิดขึ้น ซึ่งแสดงรายละเอียดการพัฒนาการของช่วงยุคสมัยจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับกรณีศึกษาเรือนพื้นถิ่นมลายูในชุมชนริมคลองตำมะลัง ตั้งแต่รูปแบบที่ 1จนถึงรูปแบบที่ 4 พบว่ามีการแบ่งพื้นที่ใช้สอย ที่แสดงให้เห็นถึงการใช้งานของพื้นที่โดยสรุปดังนี้

รูปแบบที่ 1 กลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่วสูงหรือปีกนก (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุมากกว่า 100 ปี) ประมาณพ.ศ.2445 พบว่าเรือนมีการแบ่งพื้นที่ใช้สอย ในปัจจุบัน ยังมีการใช้งานที่แบบเดียวกับในอดีต หากทว่ามีการเปลี่ยนแปลงของการเข้าถึงเรือน เมื่อมีการสร้างทางสัญจรภายในชุมชนทำให้ทางเข้า-ออกเรือนปรับเปลี่ยนไปตามรูปแบบของถนน **กลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่วสูงหรือปีกนก** เป็นเรือนของกลุ่มชาวประมง

รูปแบบที่ 2 กลุ่มเรือนหลังคาทรงเพร็ก (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุที่ 80 - 100 ปี) ประมาณ พ.ศ.2475 มีการเปลี่ยนแปลงของการเข้าถึงเรือนเหมือนกับกลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่วสูงหรือปีกนก เมื่อมีการสร้างทางสัญจรภายในชุมชน ทำให้ทางเข้าออกเรือนปรับเปลี่ยนไป ยังมีการเปลี่ยนแปลงในส่วนของการใช้งานของผู้อยู่อาศัยที่เริ่มมีสมาชิกเพิ่มขึ้น มีการต่อมเติม ขยับขยายและซ่อมแซมให้เหมาะสม และไม่ทำลายรูปทรงหรือรูปด้านของเรือนเดิม กลุ่มเรือนหลังคาทรงเพร็กเป็นเรือนของกลุ่มชาวประมงและค้าขาย ลักษณะเรือนชาวประมงจะเน้นการสร้างแบบเรียบง่ายใช้วัสดุในพื้นที่ ส่วนเรือนที่ทำการค้าขาย เป็นเรือนของกลุ่มคนมีฐานะดี รูปทรงเรือน การใช้งานเรือนจะแตกต่างกันกับเรือนกลุ่มชาวประมง มีรูปแบบการสร้างเรือนคล้ายกับทางเพร็ก ประเทศมาเลเซีย ซึ่งได้นำเทรนด์จากสร้างผ่านการเลือกรูปแบบตามใจชอบเวลาเดินทางไปค้าขาย

รูปแบบที่ 3 กลุ่มเรือนหลังคาทรงเพร็กร่วมสมัย (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 60 - 80 ปี) ประมาณ พ.ศ.2485 เป็นยุคที่มีความเจริญเข้ามา ทำให้มีการเลือกใช้วัสดุที่ทันสมัยขึ้น กลุ่มเรือนหลังคาทรงเพร็กร่วมสมัย เป็นเรือนของกลุ่มผู้อพยพถิ่นฐานและตั้งใจมาปักหลักปักฐานอยู่ในชุมชน และกลุ่มที่อาศัยอยู่เดิม มีฐานะดี กลุ่มผู้อยู่อาศัยเหล่านี้ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาและค้าขาย

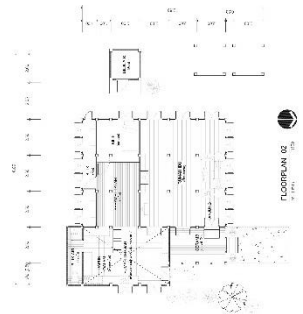
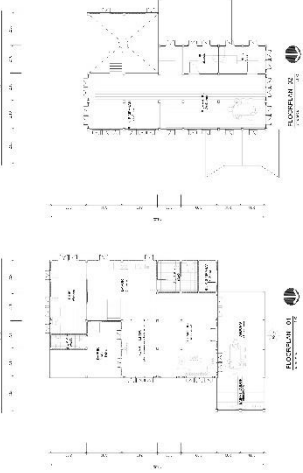
รูปแบบที่ 4 กลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่ว (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 40 - 60 ปี) ประมาณ พ.ศ.2525 เป็นยุคที่ความเจริญและอำนวยความสะดวกสบาย การเข้าถึงที่เข้าถึงง่ายและมีการพัฒนาแล้ว ทำให้กลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่วมีการพัฒนาในเรื่องของการเลือกซื้อวัสดุ เป็นรูปแบบเรือนที่มีความเชื่อมต่อและพัฒนาจากรูปแบบที่ 3 คือเป็นเรือนของกลุ่มผู้อพยพถิ่นฐานและตั้งใจมาปักหลักปักฐานอยู่ในชุมชน และกลุ่มที่อาศัยอยู่เดิม มีฐานะดี กลุ่มผู้อยู่อาศัยเหล่านี้ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ค้าขาย และเริ่มทำงานสายราชการมากขึ้น

โดยสรุป จากการศึกษาวิเคราะห์เรือนพื้นถิ่นทั้ง 8 หลัง เป็นเพียงการเก็บรวบรวมข้อมูลและคัดเลือกกลุ่มเรือนที่เข้าเกณฑ์ดังที่ได้กล่าวมา จัดทำการศึกษาหาเอกลักษณ์ของชุมชน เพื่อนำไปวางแนวทางการอนุรักษ์อย่างถูกวิธีและเหมาะสม ลักษณะเฉพาะต่าง ๆ ที่พบในชุมชนพิจารณาจากเกณฑ์และการสำรวจพื้นที่ศึกษาจากเรือน 167 หลัง และทำการเปรียบเทียบจากกรณีศึกษาตัวอย่างทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ฝาผนัง	ไม่ได้เคลือบสีฉาบทางนอน	ไม่ได้เคลือบสีฉาบทางนอน	ไม่ได้เคลือบสีฉาบทางนอน	ไม่ได้เคลือบสีฉาบทางนอน
บันได	บันไดทางขึ้นหน้าเรือนและบันไดครัวหลังเรือน	บันไดทางขึ้นหน้าเรือนและบันไดครัวหลังเรือน	บันไดทางขึ้นหน้าเรือนและบันไดครัวหลังเรือน	บันไดทางขึ้นหน้าเรือนและบันไดครัวหลังเรือน
5. วัสดุ	เรือนไม้จริง (ไม้จากประเทศมาเลเซีย)	เรือนไม้จริง (ไม้จากประเทศมาเลเซีย)	เรือนไม้จริง (ไม้จากแหล่งที่อยู่อาศัย)	เรือนไม้จริง (ไม้จากแหล่งที่อยู่อาศัย)
6. การต่อเติม	หลังคาสังกะสี	หลังคาสังกะสี	หลังคาสังกะสี	หลังคาคลุมจาก (เปลี่ยนเป็นกระเบื้องลอนคู่ในปัจจุบัน)
เปลี่ยนแปลง	ปรับปรุงซังก้างเป็นห้องน้ำ	ปรับปรุงซังก้างเป็นห้องน้ำ	ต่อเติมห้องน้ำแยกออกจากเรือน	ต่อเติมเรือนใหม่
	แบ่งกันพื้นที่รับแขกเป็นห้องนอน	แบ่งกันพื้นที่รับแขกเป็นห้องนอน	แบ่งกันพื้นที่รับแขกเป็นห้องนอน	-
	ครัวอยู่ชั้นพื้นเดิม (ที่มีการเล่นระดับ)	ครัวอยู่ชั้นพื้นเดิม (ที่มีการเล่นระดับ)	ครัวอยู่ชั้นพื้นเดิม (ที่มีการเล่นระดับ)	ครัวอยู่ชั้นพื้นเดิม (ที่มีการเล่นระดับ)
7. ผังบริเวณ	บ่อเก็บน้ำหน้าเรือน ทางเข้าหลักและหลังเรือนตรงครัว	บ่อเก็บน้ำหน้าเรือน ทางเข้าหลักและหลังเรือนตรงครัว		-

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ตารางที่ 4 ตารางข้อมูลรูปแบบเรือนกรณีศึกษาทั้ง 8 หลัง (ต่อ)

เกณฑ์การวิเคราะห์	รูปแบบที่ 3 กลุ่มเรือนหลังคาทรงแปดเหลี่ยม (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 60 - 80 ปี)	รูปแบบที่ 4 กลุ่มเรือนหลังคาทรงจั่ว (กลุ่มเรือนที่มีช่วงอายุ 60 - 80 ปี)
	กรณีศึกษาที่ 5	กรณีศึกษาที่ 7
		
1. การวางผังเรือน	หันหน้าทางทิศเหนือ (หันหน้าหันทางนอน) เรือนหลักและเรือนครัว มีฐานเป็นตัวเชื่อม	หันหน้าทางทิศเหนือ (หันหน้าหันทางนอน) 2 เรือนเชื่อมติดกัน เรือนหลักและเรือนครัว
		หันหน้าทางทิศเหนือ (เข้าหาถนน)

	ครัวหลังบ้าน	ครัวหลังบ้าน	ครัวหลังบ้าน	ครัวหลังบ้าน
2. ผังพื้นที่เรือน	แบ่งห้องนอนแยกจากส่วนรับแขก	แบ่งห้องนอนแยกจากส่วนหลังคา	ครัวหลังบ้าน	ครัวหลังบ้าน
	เล่นระดับพื้น	เล่นระดับพื้น	เล่นระดับพื้น	-
	มีได้ทุนเรือน	ต่อเติมทำเป็นชั้นปูน	มีได้ทุนเรือน	เล่นระดับพื้น
3. หลังคา	หลังคาทรงปรักร่วมสมัย	หลังคาทรงปรักร่วมสมัย	หลังคาทรงจั้ว	มีได้ทุนเรือน
4. องค์ประกอบสถาปัตยกรรม				หลังคาทรงจั้ว
หน้าต่าง	บานเปิดยาวถึงท้องพื้นระดับตัวรกรากันตก	บานเปิดยาวถึงท้องพื้นระดับตัวรกรากันตก	บานเปิดยาวถึงท้องพื้นระดับตัวรกรากันตก	บานเปิดยาวถึงท้องพื้นระดับตัวรกรากันตก บานเปิดเล่น
ประตู	บานเปิดยาวถึงท้องพื้น	บานเปิดยาวถึงท้องพื้น	บานเปิดยาวถึงท้องพื้น	ตกแต่งด้วยกระจก
ช่องแสงและช่องลม	มีช่องลมเหนือหน้าต่างตั้งได้สูงมีช่องระบายทางนอน	มีช่องลมเหนือหน้าต่างตั้งได้สูงมีช่องระบายทางนอน	มีช่องลมเหนือหน้าต่างตั้งได้สูงมีช่องระบายทางนอน	บานเปิดยาวถึงท้องพื้น
ฝ้าผนัง	ไม่ได้เกิดติดชั้นทางนอน	ไม่ได้เกิดติดชั้นทางนอน	ไม่ได้เกิดติดชั้นทางตั้ง	-
บันได	บันไดทางขึ้นหน้าเรือนและบันไดครัวหลังเรือน	บันไดทางขึ้นหน้าเรือนและบันไดครัวหลังเรือน	บันไดทางขึ้นหน้าเรือนและบันไดครัวหลังเรือน	ไม่ได้เกิดติดทางตั้ง
5. วัสดุ	เรือนไม้จริง (ไม้จากประเทศมาเลเซีย)	เรือนไม้จริง (ไม้จากประเทศมาเลเซีย)	เรือนไม้จริง (ไม้จากประเทศมาเลเซีย)	บันไดทางขึ้นหน้าเรือนและบันไดครัวหลังเรือน
	หลังคากระเบื้อง	หลังคากระเบื้อง	หลังคากระเบื้อง	เรือนไม้จริง (ไม้จากประเทศมาเลเซีย)
6. การต่อเติม ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง	ต่อเติมชั้นล่างเป็นชั้นปูน	ต่อเติมห้องน้ำแยกออกจากเรือน	ต่อเติมห้องน้ำแยกออกจากเรือน	หลังคากระเบื้อง
	-	แบ่งกันพื้นที่รับแขกเป็นห้องนอน	แบ่งกันพื้นที่รับแขกเป็นห้องนอน	ต่อเติมห้องน้ำแยกจากตัวเรือน
	ยกครัวขึ้นล่าง	ยกครัวลงมาชั้นล่าง	ยกครัวลงมาชั้นล่าง	-
7. ผังบริเวณ	มีลานพื้นที่ว่างหน้าเรือน ประตูต้นไม้รอบเรือน	มีลานพื้นที่ว่างหน้าเรือน มีสวนตกแต่งรอบเรือน	มีลานพื้นที่ว่างหน้าเรือน มีสวนตกแต่งรอบเรือน	ครัวอยู่ชั้นพื้นเดิม (ที่มีการเล่นระดับ)

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาและความเปลี่ยนแปลงของชุมชน ผ่านการลงสำรวจพื้นที่จริงและการสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัยในบทที่ 4 การวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจกลุ่มเรือนพื้นถิ่นมลายูในบทที่ 5 บทสรุปนี้จะสรุปผลการศึกษาอันประกอบด้วย การระบุคุณค่าความเป็นเอกลักษณ์ของเรือนพื้นถิ่นมลายู ปัจจัยความเปลี่ยนแปลง และการปรับตัวของพื้นที่ชุมชนริมคลองท่ามะลิ่งและท้ายที่สุดจะเป็นการนำเสนอการกำหนดแนวทางการอนุรักษ์กลุ่มเรือนพื้นถิ่นมลายู ซึ่งสามารถใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงสำหรับการปรับปรุงต่อเติม ซ่อมแซมและการก่อสร้างเรือนใหม่ที่สอดคล้องกับองค์ประกอบของภูมิทัศน์และกลุ่มเรือนพื้นถิ่นมลายู เพื่อระบุคุณค่าและความเปลี่ยนแปลงให้คงอยู่

6.1 คุณค่าที่นำไปสู่การกำหนดแนวทางการอนุรักษ์กลุ่มเรือนพื้นถิ่นมลายูริมคลองท่ามะลิ่ง
สามารถนำไปวางแนวทางการอนุรักษ์ มีรายละเอียดดังนี้

6.1.2 คุณค่าของลักษณะเฉพาะและองค์ประกอบทางภูมิทัศน์

6.1.2.1 ภูมิทัศน์เรือนพื้นถิ่นของชาวประมง แบบแผนการวางผังชุมชน และองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมชุมชนริมคลองท่ามะลิ่ง

คุณค่าประการสำคัญของชุมชนริมคลองท่ามะลิ่ง คือ คุณค่าทางภูมิทัศน์เรือนพื้นถิ่นของชาวประมงที่มีการตั้งถิ่นฐานที่เป็นจุดเชื่อมต่อของน้ำจืดและน้ำเค็ม แสดงถึงทำเลที่เหมาะสมต่อการเป็นเมืองท่าในการค้าขายและประกอบกิจการประมง การปลูกสร้างเรือนพื้นถิ่นมลายูวางเรียงรายไปตามริมคลองท่ามะลิ่งและการใช้พื้นที่เพื่อให้เกิดประโยชน์ เช่น การเปิดพื้นที่ทั้งสองด้านของเรือนที่มีการยื่นชานออกสู่คลอง นอกจากการวางเรียงรายไปตามริมคลองกลุ่มเรือนในชุมชนมีลักษณะการเกาะกลุ่มกันของเครือญาติกระจายตัวตามสมาชิกในครอบครัวที่มีการสร้างครอบครัวใหม่ การประกอบอาชีพและการสัญจร

อย่างไรก็ดีตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมามีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและกิจกรรม รวมถึงการประกอบอาชีพของผู้อยู่อาศัยจากการทำประมงและการค้าขายแบบดั้งเดิมไปเป็นกิจกรรมอื่น ๆ ส่งผลให้วิถีชีวิตของผู้อยู่อาศัยเปลี่ยนไป ภูมิทัศน์ชุมชนชาวประมงก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย นอกจากนี้ชุมชนริมคลองท่ามะลิ่งมีลักษณะการทำกิจกรรมผ่านวิถี

ชีวิต ทำให้มีความเป็นเอกลักษณ์ที่ต่างกันของแต่ละกลุ่มเรือน อนาคตจะมีการสร้างสะพานข้ามคลอง ทำให้ทัศนียภาพของบริบทชุมชนถูกปรับเปลี่ยนผ่านวิถีชีวิตที่กำลังจะเกิดขึ้น เมื่อมีความเจริญเข้ามาแทนที่

6.1.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างเรือนกับทิศทางการสัญจรและความสัมพันธ์ระหว่างเรือนที่ติดกัน

- การเชื่อมต่อของกิจกรรมบริเวณภายในและภายนอก อันแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการอยู่อาศัย การทำการค้าและการประกอบกิจกรรมริมคลอง
- การเชื่อมต่อความสัมพันธ์แบบใช้พื้นที่รูปแบบเดิม มีการเชื่อมต่อกันระหว่างพื้นที่ริมคลองกับพื้นที่หน้าเรือนเป็นที่จอดเรือ ทางเข้าหลักของเรือนและยังคงประกอบกิจกรรมที่สัมพันธ์กับพื้นที่ริมคลองแบบดั้งเดิม เช่น การทำประมง การเลี้ยงสัตว์น้ำ เป็นต้น
- การเชื่อมต่อความสัมพันธ์แบบใช้พื้นที่รูปแบบใหม่หรือปรับการใช้สอย มีการเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ริมคลองและแกนถนนภายในชุมชน เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการใช้พื้นที่มากขึ้น เนื่องด้วยความเจริญที่เข้ามาแทรกแซง จึงต้องมีการเปิดพื้นที่ให้โล่งสามารถระบายอากาศได้ดีและการเข้าถึงของผู้อยู่อาศัย เช่น การปรับทางเข้าหลัก การใช้พื้นที่หน้าและหลังเรือนที่มีบันได เป็นต้น
- การเข้าถึงพื้นที่เรือนที่เชื่อมพื้นที่ถนนโดยไม่มีแนวกันระหว่างเรือนสามารถลอดผ่านกันได้นั้น ทำให้เกิดกิจกรรมร่วมกัน
- การเกิดกิจกรรมในบริเวณพื้นที่ใต้ถุนเรือน บันไดหน้าและหลังเรือนที่ใช้ประกอบกิจกรรมในยามกลางวัน ตลอดจนเป็นพื้นที่ที่ใช้ในการสร้างปฏิสัมพันธ์กันระหว่างคน

6.1.2.3 ความสัมพันธ์ที่เชื่อมต่อของพื้นที่ถนนในการเข้าถึงพื้นที่ทำการเกษตรบริเวณต่าง ๆ และพื้นที่สาธารณะริมคลอง

การเชื่อมพื้นที่ถนนในการเข้าถึงพื้นที่ทำการเกษตร มีเส้นถนนตัดผ่านทำให้เห็นกลุ่มเรือนที่มีการอยู่อาศัยที่มีเอกลักษณ์ต่างจากกลุ่มเรือนริม

คลองอย่างเห็นได้ชัดและมีพื้นที่ทำนาที่ปัจจุบันกลายเป็นที่รกร้างและเป็นที่ปลูกสร้างเรือนจากการขยับขยายไปตามความเจริญในแต่ละยุคสมัย

การเชื่อมพื้นที่สาธารณะริมคลอง อันได้แก่ ศาลาท่าเรือ ที่กลายเป็นที่นั่งกินลมชมวิวยามเย็นและเป็นสำหรับเด็กๆทำกิจกรรมเล่นน้ำ คลอง พื้นที่สาธารณะริมคลองเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างภายนอกเข้าถึงชุมชน

6.1.2.4 มุมมองทัศนียภาพชุมชน

- มุมมองทัศนียภาพชุมชนเมื่อมองจากริมคลองและมองจากถนนสายหลักสามารถมองเห็นการปิดล้อมของกลุ่มเรือน
- การมองออกนอกถนนแสดงออกให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของลักษณะของการจัดวางองค์ประกอบทางกายภาพของเส้นถนน
- การมองจากถนนเข้ามาที่ตัวเรือน แสดงถึงลักษณะที่สะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของชุมชน ซึ่งรูปทรงเรือนมีลักษณะที่แตกต่างกัน มีเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละเรือน ลักษณะการวางตัวเรือนติดกันจนทำให้เกิดเป็นพื้นที่ว่าง
- การมองออกสู่คลองเป็นเส้นทางสายตา ดึงดูดการมองเห็นเรือนตรงข้ามและวิถีชีวิตและการทำกิจกรรมผ่านเส้นทางเรือและยังแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของลักษณะของเรือนอีกฝั่งเพื่อแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาที่เจริญรุ่งเรืองขึ้น
- การมองออกจากเส้นริมคลองสู่ตัวเรือน จากเส้นทางสัญจรสามารถมองเห็นทัศนียภาพของชุมชนริมคลองแบบวิถีชีวิตของชาวประมงอย่างชัดเจน

6.1.3 คุณค่าและความแท้ของที่ว่าง การใช้สอยพื้นที่ของกลุ่มเรือนพื้นถิ่นมลายูชุมชนริมคลองท่ามะลิ่ง

คุณค่าประการสำคัญของชุมชนริมคลองท่ามะลิ่ง คือ ที่ว่างและการใช้สอยพื้นที่เรือนที่ส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ประกอบด้วยการใช้สอยพื้นที่อย่างผสมผสานของกิจกรรมและวิถีชีวิต เอกลักษณ์ที่โดดเด่นของที่ว่างและการใช้

สอยพื้นที่ของเรือนยังพบว่ามีการออกแบบได้อย่างชาญฉลาดนั่นคือ การยกคร่าวลงไปอยู่ชั้นล่างไม่ว่าจะเป็นเรือนใหม่หรือเก่า การออกแบบคร่าวที่ยกลงมาชั้นล่างเป็นที่นิยมและยอมรับได้ของผู้อยู่อาศัย การกั้นผนังห้องนอนที่ไม่ว่าจะกั้นด้วยค้ำยก็มีการแบ่งห้องนอนให้อยู่ตามแนวขวางของสันหลังคา อันเนื่องจากความเชื่อในการปฏิบัติของศาสนาและความศรัทธาของคนในชุมชน การต่อเติมห้องน้ำแบบที่แสดงออกถึงการพัฒนาตามยุคสมัยที่เกิดขึ้น ซึ่งแสดงรายละเอียดการพัฒนาการของช่วงยุคสมัยจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

6.1.4 คุณค่าและความแท้ของสถาปัตยกรรมกลุ่มเรือนพื้นถิ่นมลายูชุมชนริมคลองตำมะลัง

เรือนพื้นถิ่นมลายูชุมชนริมคลองตำมะลังเป็นเรือนที่มีเอกลักษณ์แตกต่างกับเรือนพื้นถิ่นมลายูทางประเทศมาเลเซียในเรื่องรูปแบบและวัสดุที่ใช้ เป็นต้น ว่าอดีตจะใช้หลังคาเป็นสังกะสี ปัจจุบันพบว่ามีการใช้สังกะสีหรือกระเบื้องลอนคู่เป็นส่วนใหญ่ จะไม่นิยมใช้หลังคากระเบื้องดินเผา ตีนเสาทำด้วยปูน ฝาเรือนทำด้วยไม้เนื้อแข็งและวัสดุทดแทนไม้จริง

เรือนพื้นถิ่นมลายูชุมชนริมคลองตำมะลังแสดงให้เห็นรูปทรงและโครงสร้าง 5 ยุคสมัย โดยเรือนในแต่ละยุคยังคงแสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบที่มีลักษณะเฉพาะและแสดงฝีมือการตกแต่งของผู้อยู่อาศัยในแต่ละยุค ประกอบด้วยช่องเปิดประตูและหน้าต่างที่มีความยาวถึงพื้น ช่องแสงหรือช่องลม ลวดลายลูกกรงระเบียง ผนังภายนอกและภายในและลักษณะรูปทรงหลังคา

6.1.5 ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงของเรือนพื้นถิ่นมลายูชุมชนริมคลองตำมะลัง

จากข้อมูลที่ได้ทำการวิเคราะห์เบื้องต้นที่ไม่ได้นำมาเป็นกรณีศึกษา มีเรือนหลายหลังที่พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงวัสดุที่ใช้ทดแทนของเดิม แม้ว่าจะรักษารูปด้านไว้เป็นอย่างดีแต่

ไม่มีกำลังทรัพย์ที่จะหาวัสดุเดิมได้ เช่น ส่วนที่เป็นไม้จริงหรือหลังคากระเบื้องที่หักไปหาไม่เจอ จะใช้สังกะสีมาแทน ซึ่งทำให้ถูกลดคุณค่าไป

6.1.5 การยอมรับความเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ

จากการวิเคราะห์เบื้องต้นพบว่าปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่น่ามาสู่การเปลี่ยนแปลงของเรือน คือ การเปลี่ยนแปลงวัสดุเพื่อทดแทนของเดิมแม้ว่าจะรักษารูปทรงไว้ได้ก็ตาม ประชาชนนิยมใช้วัสดุที่สามารถหาได้จากแหล่งธรรมชาติ โดยอาจจะใช้ไม้จริงและไม่เทียมผสม แสดงให้เห็นว่าการซ่อมแซมหรือประโยชน์เรือนพื้นถิ่นมลายูชุมชนริมคลองตำมะลัง ทำโดยยึดถือเรื่องความประหยัดและสอดคล้องกับวิถีชีวิต วัสดุ โดยคำนึงถึงหลักความจริงผ่านรูปแบบของวัฒนธรรมและความเชื่อหรือจากการเลือกซื้อไม้ทางฝั่งประเทศมาเลเซียผ่านทางเดินทางจากการค้าขาย วิธีการใช้วัสดุในชุมชนถูกเปลี่ยนแปลงไปด้วยความเจริญและความทันสมัยที่เข้ามาในแต่ละยุคสมัย

อีกประเด็นหนึ่งคือ ถึงแม้ว่าเรือนจะต้องปรับเปลี่ยนพื้นที่ใช้สอยตามความต้องการใหม่ แต่พื้นที่ใช้สอยโดยเฉพาะโรงรับแขกยังคงได้รับการรักษาไว้เป็นโรงโถงที่สามารถมองเห็นทะเลผ่านไปยังทางเข้าหลัก เปลี่ยนแปลงบางส่วน เช่น การกั้นเป็นห้องส่วนตัวและห้องน้ำเพื่ออำนวยความสะดวกของสมาชิกภายในเรือน นอกจากนี้ยังพบว่า การต่อเติมครัวใหม่และเก่าในโครงสร้างเดิมแม้จะมีการกั้นห้องหรือการต่อเติมดังกล่าว การใช้สอยพื้นที่ภายในเรือนไม่ได้กระทบกับโครงสร้างที่สำคัญของเรือน ซึ่งเป็นการปรับประโยชน์ใช้สอยหรือการต่อเติมอย่างชาญฉลาด

6.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า เรือนที่พบในชุมชนริมคลองตำมะลังเป็นกลุ่มเรือนพื้นถิ่นแบบชาวประมงที่มีวิถีชีวิตเรียบง่าย แต่มีองค์ประกอบทางภูมิทัศน์และองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของเรือน ที่เป็นตัวแทนการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเรือนพื้นถิ่นมลายูที่ยังคงคุณค่าและความสมบูรณ์

การศึกษานี้สามารถใช้ประโยชน์ในการเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่ออ้างอิงรูปแบบสถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่นมลายูและการตั้งถิ่นฐานในเขตพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทยเพื่อต่อยอดในอนาคต ทั้งในเรื่องการวางแผนพัฒนาพื้นที่หรือการพัฒนาที่อยู่อาศัยให้เหมาะสม กับวิถีชีวิต สังคม และวัฒนธรรม เป็นต้น

การศึกษาวิจัยต่อไปอาจจะต้องศึกษาลงลึกไปในประเด็นอื่น ๆ เช่น เรื่องการซ่อมแซม การต่อเติมและวิธีการบำรุงรักษาเชิงอนุรักษ์ และการเลือกใช้วัสดุที่เหมาะสม นอกจากนี้ยังสามารถศึกษาเรื่องเรื่องการบริหารจัดการชุมชนให้มีประสิทธิภาพ รวมถึงการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ผ่านวัฒนธรรม วิธีชีวิตในพื้นที่เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนให้เกิดความยั่งยืน เป็นต้น

บรรณานุกรม

เขต รัตนจรณะ และคณะ. เรือนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนใต้. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัดมหาชน, 2537.

จันทร์รัตน์ เหมเวช. เรือนไทยมุสลิมแบบประเพณีใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล). วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาศิลปสถาปัตยกรรม, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2544.

รสนากร อมรพงศ์. เรือนพื้นถิ่นไทยพุทธในจังหวัดชายแดนภาคใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาศิลปสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2545.

ศนิ ลิ้มทองสกุล และคณะ. รายงานฉบับสมบูรณ์ เรือนไทยมุสลิม 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้: ภูมิปัญญา พัฒนาการ และความสัมพันธ์ระหว่างกันของเรือนพื้นถิ่นไทย-ไท:คุณลักษณะของสถาปัตยกรรม สิ่งแวดล้อมในเรือนพื้นถิ่น. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สกว, 2548.

อรศิริ ปาณินท์ และคณะ. เรือนพื้นถิ่นไทยพุทธภาคใต้. กรุงเทพฯ: เจ พรินท์, 2548.

อรศิริ ปาณินท์ และคณะ. ภูมิปัญญา พัฒนาการและความสัมพันธ์ระหว่างกันของเรือนพื้นถิ่นไทย-ไท: คุณลักษณะของสถาปัตยกรรมสิ่งแวดล้อมในเรือนพื้นถิ่นไทยพุทธภาคใต้. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สกว, 2548.

ปิ่นรัชฎ์ กาญจนรัชชิตติ. การอนุรักษ์มรดกสถาปัตยกรรมและชุมชน. กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.

เอกสารการจัดความรู้ด้านป่าชายเลน ชุดส่งเสริมและพัฒนาร่วมกัน ร้อยเรียงราว “อ่าวตำมะลัง” วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2553.

เกรียงไกร เกิดศิริ. องค์รวมภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนและสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. หน้าจั่ว:วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557(11): 177-213.

โครงการศึกษาสำรวจ จัดทำทะเบียนและแผนที่ย่านชุมชนเก่าในพื้นที่ภาคเหนือและภาคใต้. กรุงเทพฯ: บริษัท พรอพเพอร์ตี้พริ้นท์ จำกัด. สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2557.

ระวีวรรณ โอฬารรัตน์มณี. รูปแบบบ้านเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์ในอุษาคเนย์. สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ศูนย์บริหารงานวิจัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2558.

เอกสารแผนพัฒนาท้องถิ่น (2561-2565) ฉบับที่ 3. องค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะลิ่ง,
2561.

เจ๊ะอาด ปูหยัง. สัมภาษณ์, 15 มีนาคม พ.ศ. 2565

นางมีลี๊ะ เต๊ะปูยู. สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม พ.ศ. 2564

ไม่ทราบชื่อจริง. สัมภาษณ์, 20 มีนาคม พ.ศ. 2564

นางยารา ปูหยัง. สัมภาษณ์, 15 มีนาคม พ.ศ. 2565

นายนาแซร์ เต็นหมานและภรรยา. สัมภาษณ์, 20 มีนาคม พ.ศ. 2565

นายศิริ เต็นหมานและนางซำ เต็นหมาน. สัมภาษณ์, 20 มีนาคม พ.ศ. 2565

Gibbs, P. 1987. Building a Malay House. Singapore.. Oxford University Press.

Yuan, L. J. 1991. The Malay House: Rediscovering Malaysia's Indigenous Shelter System. Institut Masyarakat.

Yusnani Bt Husli. 2011. THE ASSESMENT OF MEASUREMENT APPLICATION FOR TIMBER TRADITIONAL MALAY HOUSE .At hesis submitted in fulfillment of the requirements for the award of the degree of Bachelor of Civil Engineering. Faculty of Civil Engineering and Earth Resources, University Malaysia Pahang.

Wilson, P. 1987. A Malay Village and Malaysia. New Haven. Harb Press.

Oliver, P. 1997. Encyclopedia of Vernacular Architecture of the World : Cultures and Habitats. Cambridge University Press.

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของเรือนพื้นถิ่นมลายู

เกรียงไกร เกิดศิริ.(2559). ได้ให้นิยามความหมายของคำ “เรือน” หรือที่เรียกในภาษามลายูว่า “รูมอห์” ถือเป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยที่ก่อตัวขึ้นจากวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้เป็นเจ้าของ เพราะฉะนั้นเรือนจึงถูกใช้เป็นเครื่องมือสำคัญต่อการศึกษาวถีชีวิตของผู้อยู่อาศัย ซึ่งอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่แวดล้อมไปด้วยความสลับซับซ้อนของปัจจัย สังคมและวัฒนธรรม และบริบทแวดล้อมของสภาพแวดล้อมธรรมชาติของพื้นที่คาบสมุทรมลายูที่มีภูมิอากาศที่แปรปรวน

พื้นที่คาบสมุทรภาคใต้ของไทย ซึ่งเป็นพื้นที่พรมแดนชายขอบจากการปกครองของรัฐไทย ส่วนกลาง พร้อมไปกับการดำรงอยู่ท่ามกลางเงื่อนไขทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศมาเลเซีย ได้ทำให้ลักษณะและการแสดงออกที่เกิดขึ้นเรือนพื้นถิ่นมลายูในพื้นที่ดังกล่าวเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงอันเกิดขึ้นจากการปะทะสังสรรค์จากอิทธิพลแวดล้อมในหลายมิติ ดังนั้น เรือนพื้นถิ่นมลายู จึงเป็นสถาปัตยกรรมตัวแทนที่สะท้อนมรดกของการสร้างสรรค์ระหว่างอารยธรรมในศาสนาอิสลาม และสิ่งคงค้างที่หลงเหลืออยู่ของอารยธรรมอื่นๆ และถูกแสดงออกผ่านระเบียบและวิธีการก่อสร้าง ซึ่งยังส่งผ่านทักษะเชิงช่าง ตลอดจนประเพณีการปลูกสร้างเรือน ซึ่งส่งเสริมการพิจารณาเรือนที่อยู่อาศัยในฐานะของผลผลิตทางวัฒนธรรมบนเงื่อนไขของความแตกต่างหลากหลายตามบริบทแวดล้อมของพื้นที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชน ลักษณะของการประกอบอาชีพหลัก คดี ความเชื่อ อิทธิพลจากศาสนา ฯลฯ ดังนั้น จึงนำมาสู่การศึกษาในรูปแบบทางสถาปัตยกรรมและการจัดระบบความสัมพันธ์ทางสังคมภายในเรือนพื้นถิ่นมลายู โดยทำการเปรียบเทียบการศึกษาที่เคยมีการศึกษาระหว่างเรือนพื้นถิ่นมลายูในประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย ทั้งนี้ สามารถแยกเป็นรายประเด็นที่สำคัญ ได้ดังนี้

องค์ประกอบที่มีอิทธิพลทางศาสนา

ประเพณีการสร้างเรือนพื้นถิ่นมลายู

ประเพณีและความเชื่อในการสร้างบ้านเรือนของชาวไทยมุสลิมในอดีตจะมีพิธีกรรม หลายอย่าง เข้าใจว่าได้รับอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์เพราะตามบันทึกประวัติศาสตร์ก่อนหน้า ที่ศาสนาอิสลามจะเข้ามามีอิทธิพลประชาชนในดินแดนแถบนี้ นับถือศาสนาพุทธมาก่อน ดังนั้น เมื่อศาสนาอิสลามเข้ามา แม้ประชาชนในแถบนี้จะนับถือศาสนาอิสลามแล้วก็ตาม แต่ประเพณีต่างๆ ของศาสนาพุทธและพราหมณ์บางอย่างก็ยังเป็นที่ยึดถือ และปฏิบัติอยู่ ประเพณีการสร้างเรือนไทยมุสลิมมีขั้นตอนและพิธีกรรมที่น่าสนใจดังต่อไปนี้ คือ

1. สถานที่สร้างเรือน

การเตรียมสถานที่สร้างเรือนจะต้องเป็นพื้นดินราบเสมอกันในบริเวณที่จะสร้างเรือน ส่วนนอกบริเวณดังกล่าวทางทิศเหนือต้องเป็นที่ดอนหรือเนิน และทางทิศใต้ต้องเป็นพื้นที่ต่ำกว่า อาจจะ เป็นพื้นที่นาข้าว ส่วนทิศตะวันออกกับทิศตะวันตกต้องเป็นพื้นที่เสมอกันกับพื้นที่สร้างเรือนถ้าเลือก พื้นที่ในลักษณะเช่นนี้เป็นที่สร้างเรือนแล้ว เชื่อกันว่าเมื่อสร้างเรือนอยู่ ชีวิตครอบครัวจะรุ่งเรืองอยู่เย็น เป็นสุข การทำมาหากินจะมีโชคลาภ ได้ทรัพย์สมบัติเพิ่มพูนและฐานะจะดีขึ้นตามลำดับ แต่ถ้าหา พื้นที่ในลักษณะดังกล่าวไม่ได้ เมื่อตัดสินใจสร้างเรือนในพื้นที่ใดให้หาไม้ไผ่อ่อนที่จ้งไม่แตกกิ่งใบ ตัด เอาแต่ต้นโคนมีความยาว 1 วา โดยวัดความยาวด้วยมือของผู้ที่จะสร้างเรือนจากปลายนิ้วมือขวาถึง ปลายนิ้วมือ ซ้าย จากนั้นนำไปปักตรงใจกลางพื้นที่ที่จะสร้างเรือนในเวลาพลบค่ำให้ลึกลงในดิน ประมาณครึ่งศอก โดยก่อนจะปักไม้ไผ่ดังกล่าวจะต้องอ่านคัมภีร์อัลกุรอานในบท “อัลฟาตีฮะห์” 1 จบ แล้วอ่านคำสรรเสริญพระเกียรติพระบรมศาสดามุฮัมมัด ที่เรียกว่า “เศาะลาวาต” อีก 3 จบ เสร็จแล้วให้อธิษฐานขอให้พระอัลเลาะห์ได้โปรดประทานให้รู้อย่างหนึ่งอย่างใด ว่า พื้นที่ที่ตั้งใจสร้าง เรือนจะเป็นสิริมงคลหรืออัปมงคล

เมื่ออธิษฐานจบถึงปักไม้ไผ่ทั้งไว้จนรุ่งเช้า แล้วจึงนำไม้ไผ่มาวัดความยาวใหม่ หากปรากฏว่าไม้ ไผ่ยาวกว่าเดิมถือว่าพื้นที่นี้ดีหากสั้นกว่าเดิมถือว่าไม่ดี ถ้าสร้างเรือนอยู่ครอบครัวจะแตกแยกการทำ มาหากินไม่เจริญก้าวหน้าและมี อาถรรพ์ นอกจากนี้ควรเลี่ยงการปลูกเรือนคร่อมจอมปลวกต่อไม้ ใหญ่หรือคลอง รวมทั้งหลีกเลี่ยงการปลูกเรือนใต้ต้นไม้ใหญ่ที่ดิน สุสาน และพื้นที่รูปสี่เหลี่ยม มีนาขนาบทั้ง สองข้าง

2. ทิศทางของเรือน

สำหรับทิศทางของเรือนชาวมุสลิมเชื่อกันว่าไม่ควรสร้างขวางดวงตะวัน เพราะจะทำให้ ผู้ อาศัยหลับนอนมีอนามัยไม่ดี ไม่มีความจริงยั่งยืนทางที่ดีที่สุดคือหันหน้าบ้านไปทางทิศตะวันออก หลัง บ้านอยู่ทางทิศตะวันตก

อย่างไรก็ตาม ชาวมุสลิมสมัยก่อนนิยมสร้างเรือนหันหน้าบ้านไปทางทิศเหนือหรือทางถนน เพื่อ การสัญจร ส่วนห้องนอนต้องอยู่ทางทิศตะวันตก บางบ้านนิยมสร้างเรือนข้าว โดยเชื่อว่าเรือน ข้าวมีความสำคัญต่อครอบครัว เพราะเปณนเครื่องวัดฐานะความมั่นคงของเจ้าบ้านทำให้เกิดความ เชื่อถือใน เรื่องทิศทางและทำเลที่ปลูกสร้างเรือนข้าวต่อมา โดยเชื่อกันว่าการปลูกเรือนข้าวไว้ทางทิศ ตะวันออกหรือทิศใต้ของเรือนอาศัย จะทำให้มีข้าวอุดมสมบูรณ์

3. ฤกษ์ยามในการปลูกเรือน

การเลือกฤกษ์ยามในวันลงเสาเรือน เจ้าของบ้านยังต้องไปหาฤกษ์จากผู้รู้เช่น โตะะอิหม่าน ซึ่งโดยมากวันที่ที่เป็นมงคลในการเริ่มลงเสาเรือนจะถือปฏิบัติกันหลายวิธี และวิธีหนึ่งที่ยิยมปฏิบัติกันทั่วไปคือ การนับธาตุทั้งสี่อัน ได้แก่ ดิน น้ำ ไฟ ลม ซึ่งมีความหมายดังนี้คือ

“ดิน” หมายถึง การทำงานเป็นไปอย่างช้า ๆ อาจจะมีปัญหาและอุปสรรค

“น้ำ” หมายถึง การทำงานอยู่ในสภาพเยือกเย็นได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่น

“ไฟ” หมายถึงการทำงานอยู่ในสภาพอารมณ์ร้อนการทำงานมีปัญหาและการทะเลาะเบาะแว้งในเครือญาติหรือเพื่อนร่วมงาน

“ลม” หมายถึงการทำงานเป็นไปอย่างรวดเร็ว ราบรื่น ไม่ค่อยมีปัญหา มีโชคลาภ และ อารมณ์เย็น

การนับวันว่า วันไหนจะตรงกับธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม จะต้องนับตามวันทางจันทรคติ ดังต่อไปนี้

ดิน	น้ำ	ไฟ	ลม
ขึ้น 1 ค่ำ	ขึ้น 2 ค่ำ	ขึ้น 3 ค่ำ	ขึ้น 4 ค่ำ
5	6	7	8
9	10	11	12
13	14	15	แรม 1 ค่ำ
แรม 2 ค่ำ	แรม 3 ค่ำ	แรม 4 ค่ำ	แรม 5 ค่ำ
6	7	8	9
10	11	12	13
14	15		

ตารางที่ 1 เป็นตัวอย่างแสดงถึงการนับวันที่ตามจันทรคติที่ตรงกับธาตุแต่ละธาตุของธาตุ ทั้งสี่ครบ 30 วัน แต่บางเดือนมีเพียง 29 วัน ต้องอาศัยการคำนวณ (เสกสรร ศรีระเด่น, 2529 : 102)

(เสกสรร ศรีระเด่น, 2529) ได้กล่าวถึงวันที่นิยมสร้างเรือน ได้แก่ วันอาทิตย์ วันอังคาร วันพฤหัสบดี ส่วนวันที่ต้องห้าม คือ วันพุธ วันเสาร์ และไม่นิยมสร้างในวันศุกร์และวันพุธปลายเดือน การนับวันของชาวไทยมุสลิมจะนับเวลาขึ้นวันใหม่ ตั้งแต่เวลา 18.01 น. ไปจนถึงเวลา 18.00 น. ของวันต่อไป

นอกจากนี้การสร้างเรือนของชาวมุสลิมจะไม่นิยมสร้างในข้างแรมของแต่ละเดือน แต่จะนิยมสร้างข้างขึ้นสำหรับเดือนที่ถือว่ามีสิริมงคลในการเริ่มก่อสร้างเรือนมีเพียง 6 เดือนเท่านั้น ได้แก่

- 1) เดือนซอฟาร์ เชื่อกันว่าถ้าสร้างเรือนในเดือนนี้จะมีโชคลาภได้ทรัพย์สินสมบัติ
- 2) เดือนยามาดิล เชื่อกันว่าถ้าสร้างเรือนในเดือนนี้จะมีโชคลาภ มีบริวารมากเป็นที่รู้จักในวงสังคม
- 3) เดือนชะบัน เชื่อกันว่าถ้าสร้างเรือนในเดือนนี้จะได้รับยศศักดิ์และเกียรติ เป็นที่เคารพ นับถือจากสังคมทั่วไป
- 4) เดือนรอมฎอน เชื่อกันว่าถ้าสร้างเรือนในเดือนนี้จะมีโชคลาภและความรู้ความสามารถเพิ่มมากขึ้น
- 5) เดือนซุลกีฮียะห์ เชื่อกันว่าถ้าสร้างเรือนในเดือนนี้จะมีโชคลาภอย่างมหาศาล ทรัพย์สินสมบัติที่ได้มาจะได้สืบทอดถึงลูกหลานด้วยพร้อมกันนี้ญาติพี่น้องและมิตรสหายจะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดยิ่งขึ้นอาหารการกินสมบูรณ์ตลอด
- 6) เดือนซุลฮียะห์ เชื่อกันว่าถ้าสร้างเรือนในเดือนนี้ จะได้มีความสุข ความเจริญพร้อมด้วยโชคลาภ ได้เงินทองและอาหารการกินที่อุดมสมบูรณ์ตลอดเวลา

ส่วนเดือนอื่นๆอีก 6 เดือน ถือว่าเป็นเดือนไม่ตีควรหลีกเลี่ยงการลงเสาเรือน เพราะจะพบกับอุปสรรคต่างๆ ไม่จบสิ้น (อนันต์ วัฒนานิก, 2529) ได้กล่าวถึงเดือนที่เป็นมงคลเหมาะแก่การปลูกสร้างบ้านเรือนว่ามี 6 เดือนเช่นเดียวกัน เนื่องด้วยเหตุและผลที่คล้ายคลึงกัน ดังนี้

- 1) เดือนซอฟาร์ ปลูกเรือนเดือนนี้จะมีโชคลาภได้ทรัพย์สินสมบัติ
- 2) เดือนยามาดิลอวาล ปลูกเรือนเดือนนี้จะมีโชคลาภ มีข้าทาสบริวารเป็นหม่มาก
- 3) เดือนชะบัน ปลูกเรือนเดือนนี้จะมีเกียรติปรากฏทั้งทางโลกและทางธรรม
- 4) เดือนรอมฎอน ปลูกเรือนเดือนนี้จะมีโชคลาภจะมีโชคลาภได้ทรัพย์สินสมบัติ

- 5) เดือนซุลกียีเตาะห์ ปลุกเรือนเดือนนี้จะมีความสุข มีข้าทาสบริวาร
 6)เดือนซุลฮียะาะห์ ปลุกเรือนเดือนนี้จะได้สัตว์สองเท้า สี่เท้า และเครื่อง
 อุบโภาคบริโภาค

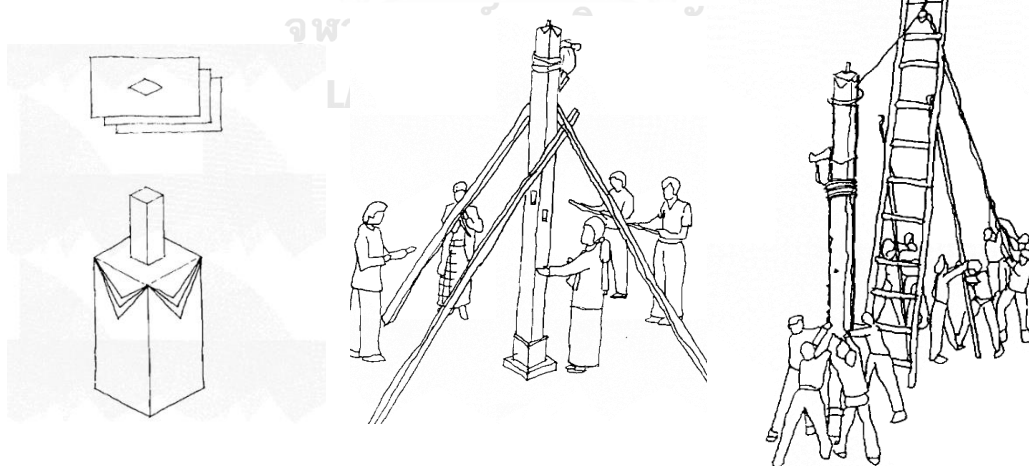
ส่วนเดือนอื่นๆอีก 6 เดือน ถือว่าเป็นเดือนไม่ดีควรหลีกเลี่ยงการปลุกสร้างบ้านเรือน เพราะมีความเชื่อว่าจะพบกับอุปสรรคต่างๆ ทำให้คนในครอบครัวอยู่อย่างไม่เป็นสุข ไม่จบสิ้น

ทั้งนี้ความเห็นของอนันต์ วัฒนานิกและเสกสรร ศรีระเด่น มีข้อคิดเห็นที่ต่างจากของอาทร เบญจสมัย ที่ว่าการปลุกสร้างเรือนจะต้องเป็นข้างขึ้น หลีกเลี่ยงไม่ปลุกในเดือนมุฮัรรม ซึ่งเป็นเดือนแรกของปีตามปฏิทินอาหรับ เดือนนี้จะมีการทำบูโบ ซูรอและในเดือนรอมฎอน เดือนที่9 ของปีตามปฏิทินเป็นเดือนถือศีลอดของชาวมุสลิม (อาทร เบญจสมัย,2529)

4. การยกเสาเอก

โดยปกติบ้านหลังหนึ่งจะมี 6 เสา เวลาลงเสาจะลงหมดทั้ง 6 เสาพร้อมกัน แต่ถือว่าเสากลางด้านทิศเหนือเป็นเสาเอก ซึ่งเรียกตามภาษาพื้นเมืองว่า “เตียงซ็อริ” แปลว่า “เสาศรีหรือเสาเอก” ก่อนลงเสาทั้ง 6 ต้องใช้เหรียญบาทติดไว้ที่โคนทุกเสา แต่ถ้าเจ้าของบ้านเป็นคนฐานะดี อาจติดทองคำด้วย ทั้งนี้ด้วยความเชื่อว่าเมื่อติดเหรียญหรือทองคำที่โคนเสาแล้ว จะได้นั่งบนกองเงินกองทอง ทำมาหากินดี มีเงินเหลือเก็บและฐานะดีขึ้นเรื่อย ๆ

สำหรับเสาเอก เวลาลงเสาจะต้องเอาผ้าแดง 1 ผืน ก้านมะพร้าวที่มีใบ 3-4 ใบ จำนวนหนึ่ง ต้น รวงข้าวประมาณ 1 กำมือ ทองคำจำนวนหนึ่งโดยปกติใช้สร้อยคอทองคำหนัก 2 สลึง 1 เส้น ผูกไว้ที่เสาเอกเป็นเวลา 3 วันจึงเอาออก (ส่วนทองคำหลังจากลงเสาแล้วจะเอาออกทันทีเพราะกลัวขโมย) ทั้งนี้เพื่อความศิริมงคล

การยกเสาเอก

ที่มา : เรือนไทยมุสลิมแบบประเพณีใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี ยะลา นราธิวาสและสตูล), 2544

สำหรับตรงที่ปากหัวเสาทั้ง 6 เสาหรือมากกว่านั้น และได้ไม้คานจะติดฝ้ายันต์ไว้ 3 ฝืน ขนาดประมาณ 3 x 10 นิ้ว ฝ้ายันต์ดังกล่าวนิยมเขียนเป็นภาษาอาหรับ ฝ้ายันต์แรกเขียนพระนามขององค์อัลลอฮ์ และนามของบรมศาสดามุฮัมมัด ฝ้ายันต์ที่สองเขียนนามของสาวกที่ใกล้ชิดที่สุด 4 ท่าน ของบรมศาสดา คือ ท่านอับบอ์บ์ ท่านอุมาร์ ท่านอุสมาน และท่านอาลี และฝ้ายันต์ที่สามเขียนนามเทวทูต (มาลาอีกัต) เป็นต้นว่า ยีบรออิล มีคาอิล อีสรอเฟิล อาซรออิล ทั้งนี้ยันต์ดังกล่าวนี้มีไว้ด้วยความเชื่อว่าจะสามารถป้องกันอันตรายต่าง ๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็นโรคภัยไข้เจ็บ ภัยธรรมชาติต่าง ๆ เช่น वादภัย เป็นต้น

ในวันลงเสาจะมีการทำข้าวเหนียวขาว-เหลือง ที่เรียกในภาษาพื้นเมืองว่า "บูโลต กุนยิต"ไว้รับรองผู้ที่มาร่วมงานด้วย (เสกสรร ศรีระเด่น,2529)

สำหรับอนันต์ วัฒนานิกร,2529 ได้กล่าวถึงการยกเสาเอก หรือเสาสรี(เซือรี) ซึ่งมีรายละเอียดบางประการเหมือนของเสกสรร ศรีระเด่น บางอย่างแตกต่างกันว่า เสาที่ใช้เป็นเสาสรี หรือเสาเอกนั้น จะต้องคัดเลือกเป็นพิเศษ คือ ไม่มีตำหนิ ไม่มีตา ไม่ตกร้าน้ำมัน นำมาตกแต่งด้วยผ้าหรือด้ายดิบสามสี (แดง เหลือง ขาว) คัดติดไว้กึ่งกลางเสา พร้อมด้วยกล่ำมะพร้าว และต้นอ้อย (บางท้องถิ่นใช้รวงข้าว ขวดน้ำ กล่ำมะพร้าว หน่อกล้วยผูกติดกับเสา) ในระหว่างทำพิธีเจ้าของบ้านจัดสำหรับอาหารคาวหวาน ข้าวขวัญ (นาชีสมัจ) ไข่ไก่ 3 ฟอง กล้วยทอง ขนุน อินทผลัม ไม้หวาน เทียนไข 3 เล่ม นำมาวางไว้ข้างเสาสรี ให้หมอบผู้ประกอบพิธีกรรมทำพิธีอัญเชิญขวัญด้วยคาถาตามหลักศาสนาอิสลาม พอจบพิธีเสร็จเจ้าของบ้าน นายช่างผู้สร้างบ้านช่วยกันยกเสาสรีลงในหลุม เมื่อเสาสรีลงหลุมเรียบร้อยแล้ว มีการเลี้ยงอาหารแก่ผู้มาช่วยการก่อสร้างและเพื่อนบ้านใกล้เคียง

5.การขึ้นบ้านใหม่

เมื่อสร้างเรือนเสร็จแล้ว จะมีการขึ้นบ้านใหม่โดยเลือกวันที่เป็นวันสำคัญทางศาสนา เช่นวันศุกร์ ฤกษ์ก็จะเป็นเวลาเช้า มีการเชิญผู้นำศาสนาและเพื่อนบ้านมาละหมาดขอคูอา (ขอพร) เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุข และมีการเลี้ยงอาหารด้วย (อาทร เบญจสมัย,2529)

(เสกสรร ศรีระเด่น,2529) ได้กล่าวถึงพิธีขึ้นบ้านใหม่ว่า เมื่อก่อสร้างบ้านเสร็จแล้ว จะต้องหาฤกษ์กำหนดวันขึ้นบ้านใหม่ และการขึ้นบ้านใหม่นิยมกระทำในเดือนรอปูลฮาวัล ซึ่งเป็นเดือนที่พระบรมศาสดามุฮัมมัด ศอลา ได้ประสูติในเดือนนี้ ซึ่งรู้จักทั่วไปว่า "เดือนเมาลิด" ทั้งนี้เนื่องจากการขึ้นบ้านใหม่ในเดือนนี้ นอกจากกระทำพิธีขึ้นบ้านใหม่แล้วได้ร่วมกันประกอบพิธีเมาลิดด้วย ได้เฉลิมฉลอง

รวมกันกล่าวคำสรรเสริญเทิดพระเกียรติของบรมศาสดามุฮัมมัด สำหรับพิธีขึ้นบ้านใหม่นั้น ถ้าเจ้าของบ้านเป็นผู้มีฐานะดีมักจะทำใหญ่โตมีการล้มวัวหลายตัว เพื่อจัดเลี้ยงแขกและญาติพี่น้อง ส่วนผู้ที่มีฐานะไม่ค่อยจะดี อาจจะเชิญผู้รู้ทางศาสนาอิสลามจำนวนหนึ่งประมาณ 22 คน หรือ 41 คน มาประกอบพิธีละหมาด "ฮายาต" คือละหมาดขอให้มีชัยมงคลเจริญรุ่งเรืองและหลังจากประกอบพิธีละหมาดเสร็จแล้ว จะมีการอ่านคัมภีร์อัลกุรอานในบท "ยาซีน" เมื่ออ่านจบแล้ว ผู้นำทางศาสนาอิสลามอาจจะเป็นโต๊ะครูจะอ่านดุอาร์ขอพร เพื่อให้ความสวัสดิ พ้นจากภัยอันตรายต่าง ๆ จนถึงลูกถึงหลาน หลังจากนั้นมีการเลี้ยงอาหารเป็นอันเสร็จพิธี

ความเชื่อการสร้างเรือน

ความเชื่อมีผลต่อลักษณะของเรือนมากทีเดียว ไม่ว่าจะในด้านการก่อสร้าง ลวดลายต่าง ๆ ซึ่งหนึ่งในความเชื่อที่สำคัญที่สุด คือ ความเชื่อทางศาสนา ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนาที่มีอิทธิพลต่อเรือน คือ บ้านของชาวไทยมุสลิมจะหันหน้าบ้านไปทางทิศตะวันออก หลังบ้านสู่ทิศตะวันตก เนื่องจากชาวมุสลิมต้องละหมาด ซึ่งต้องหันหน้าไปสู่นครเมกกะทางวางผังปลูกเรือนในลักษณะนี้จะสะดวกในการหาทิศสำหรับแขกที่มาพักหรือมาเยี่ยมเยียน และมีการกำหนดพื้นที่ที่ใช้ทำพิธีละหมาดไว้ในตัวเรือนด้วย

1. การสร้างเรือน

เมื่อเจ้าของเรือนตกลงเลือกสถานที่สร้างได้แล้ว ก็ถึงขั้นตอนการสร้างเรือน โดยเจ้าของบ้านจะต้องตกลงกับช่างไม้ในเรื่องขนาดแบบเรือน ค่าใช้จ่าย และอื่น ๆ เพราะเรือนที่สร้างจะไม่มีการเขียนแบบแปลน แต่อาศัยความชำนาญของช่างแต่ละคนโดยทั่วไปจะมีแบบและขั้นตอนการสร้างดังนี้

1.1 ขนาดของตัวเรือน

ขึ้นอยู่กับจำนวนเสา โดยมากนิยมสร้างเสา 6, 7 และ 12 เสา สำหรับตัวเรือนแต่เดิมนิยมสร้างเป็นเรือนแฝดมีชานกลางเชื่อมตัวเรือนหลัก เข้ากับคร่าวแต่ต่อมานิยมสร้างเป็นตัวเรือนเดี่ยว ความกว้างของเรือนนิยมสร้าง 7 หรือ 9 หรือ 10 ศอก แต่ไม่นิยมสร้างเรือน 8 ศอก โดยวัดจากช่วงข้อศอกถึงปลายนิ้วกลาง ยกเว้นข้อศอกสุดท้ายจากกำมือ ส่วนบันไดนิยมความกว้างเป็นเลขคี่ เช่น 3, 5, 7 จะไม่นิยมลงเลขคู่ เพราะถือว่าเป็นบันไดผี นำความอัปมงคลมาสู่ผู้อยู่อาศัย

1.2 ความสูงของตัวเรือน

นิยมสร้างโดยยกพื้นใต้ถุนสูงพอคนลอดได้หรือไม่เกิน 2 เมตร เพื่อใช้ใต้ถุนเป็นที่เก็บของทำเป็นคอกเลี้ยงสัตว์ที่นั่งเล่น และใช้เป็นที่ประกอบอาชีพเสริม เช่น สานเสื่อ ทำทรงนกเขาชวา ฯลฯ

1.3. พื้นเรือน

มักตีพื้นลวดหลั่นกันตามประเภทการใช้สอยโดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับได้แก่ จากบันไดสู่ชาน จากชานสู่ระเบียงใช้เป็นที่รับแขก จากระเบียงยกระดับสูงขึ้นเป็นพื้นห้องโถงใหญ่และห้องนอน ระดับลงมาเป็นพื้นครัว ถ้าครอบครัวฐานะดีจะใช้ไม้กระดานตีให้ห่าง เพื่อระบายลมและน้ำทิ้ง ถ้าครอบครัวฐานะยากจนจะใช้ไม้ไผ่ตีเป็นฟากจากครัวลดระดับลงมาเป็นชานซึก ล้างอยู่ติดกับบันไดหลังบ้าน

1.4 การกั้นห้องและพื้นที่สำหรับละหมาด

เรือนไทยมุสลิมจะกั้นห้องเฉพาะใช้นอนเท่า นั้นนอกนั้นปล่อยเป็นพื้นที่โล่ง ใช้เป็นที่รับแขก และพิธีต่าง ๆ เช่น แต่งงาน งานเมาลิด ฯลฯ แต่เนื่องจากบัญญัติของศาสนาอิสลาม ชาวไทยมุสลิม จะต้องทำละหมาดทุกวัน ๆ ละ 5 ครั้ง ทุกบ้านจึงต้องกั้นพื้นที่ส่วนหนึ่งไว้ทำละหมาดโดยใช้เกณฑ์ ดังนี้คือ

ต้องมีฟากหรือผ้าม่านกั้นไม่ให้คนเดินผ่าน

- ต้องอยู่บนเรือ
- ต้องหันหน้าไปทางทิศตะวันตก

1.5 การสร้างตัวเรือนหลัก

เมื่อทำพิธียกเสาเอกแล้ว จะยกเสาที่เหลือขึ้น จากนั้นจึงติดตั้งโครงสร้างเรือน โดยประกอบโครงหลังคาบนดินก่อน แยกประกอบขึ้นเป็นตัวเรือน ตีนแปแล้วขึ้นมุงหลังคาก่อนวางตงแล้วตีพื้น จากนั้นจึงตีราวฝา ติดตั้งวงกบประตู หน้าต่างตีฝา แล้วต่อระเบียงหน้าบ้าน ต่อครัวไปทางด้านหลัง เมื่อเสร็จตัวเรือนแล้วจึงติดตั้งบันไดหน้าบ้านและหลังบ้าน

เมื่อสร้างเรือนเสร็จแล้วนิยมขุดบ่อน้ำไว้ใช้อุปโภคบริโภค โดยนิยมขุดบ่อไว้ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของบ้าน และสร้างที่อาบน้ำไว้บริเวณใกล้บ่อน้ำ เพราะแต่เดิมไม่นิยมสร้างส้วมหรือห้องน้ำไว้ในตัวเรือน

1.6 การประดับตกแต่งตัวเรือน

เรือนไทยมุสลิมดั้งเดิมจะไม่ทาสีแต่จะใช้น้ำมันไม้ทาไม้ทาเพื่อป้องกันปลวก ส่วนการประดับตกแต่งตัวเรือนขึ้นอยู่กับฐานะของเจ้าของบ้าน หากมีฐานะดีจะประดับตัวเรือนด้วยไม้ฉลุเป็นลวดลายประดับยอดคิ้ว ช่องลมและเชิงชาย

2. วัสดุที่ใช้ในการสร้างเรือน

โดยทั่วไปเรือนไทยมุสลิมเป็นเรือนที่สร้างด้วยไม้ที่ได้มาจากพื้นที่ ซึ่งแต่เดิมเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยไม้เนื้อแข็ง ไม้พื้นถิ่นของภาคใต้ส่วนใหญ่เป็นไม้กะลำพอ หรือตะลุมพอ ซึ่งภาษาถิ่นใต้เรียกว่าไม้หลุมพอ ไม้ตะเคียน ไม้ลยา ช่างไม้ที่สร้างเรือนจะต้องเข้าป่าเพื่อหาไม้มาแปรรูป การไปแต่ละครั้งจะพากันเป็นกลุ่ม ละประมาณ 5-10 คน ใช้เวลาแรมเดือน

3. ชนิดของไม้และวัสดุอื่นที่นิยมใช้

1. ไม้กะลำพอ ตะลุมพอ หรือหลุมพอ ไม้ตะเคียนหรือจือยาในภาษาพื้นเมืองไม้ตำเสานิยมใช้ทำเสา หรืออาจจะใช้ต้นหลาวชะโอนหรือปาล์มนิบง ไม้หมาก ก็ได้
2. ไม้สยา หรือสายอ ในภาษาพื้นเมือง ซึ่งเป็นไม้พื้นเมืองเนื้อแข็ง ส่วนมากจะใช้ไม้ลยาแดงหรือสยาขาว ไม้ตะเคียน ใช้ทำพื้นเรือนและคาน ไม้จำปา ไม้มะม่วง ป่า ไม้หลาวชะโอน ไม้ไผ่ และไม้หมาก สำหรับทำพื้นเรือน
3. ไม้สำหรับทำฝาเรือนจะใช้ไม้เนื้อแข็ง เช่นเดียวกับไม้ที่ทำพื้นหรืออาจจะใช้ไม้ไผ่ขัดแตะ และสังกะสี สำหรับฝาเรือนก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจของเจ้าของเรือน
4. ไม้สำหรับทำโครงหลังคา ใช้ไม้เนื้อแข็ง เช่นเดียวกับไม้ที่ใช้ทำพื้นและทำฝาเรือน
5. ไม้สำหรับทำบานประตูและหน้าต่าง ใช้ไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้ตะเคียน หรือไม้หลุมพอ
6. ไม้สำหรับสลักลวดลาย สำหรับทำช่องลมเหนือประตูหน้าต่างใช้ไม้เนื้อแข็ง แกะสลักลวดลายโค้งงอไม่แตกง่าย ส่วนมากใช้ไม้ตะเคียน
7. ตีนเสา หรือตอม่อทำด้วยซีเมนต์หล่อตามจำนวนเสาขึ้นอยู่กับขนาดของแม่เรือน
8. ไม้สำหรับทำบันได ใช้ไม้เนื้อแข็ง

4..ขนาดของไม้

ไม้ที่ใช้มีขนาดดังนี้

1. ไม้เสาขนาด 6 x 6 นิ้ว
2. ไม้พื้นใช้ขนาด 1 x 6 นิ้ว หรือ 1 x 8 นิ้ว
3. ฝา ใช้ไม้ขนาด 1/2 x 6 นิ้ว

4. รอด ใช้ไม้ขนาด 1/2 x 6 นิ้ว

5. ตง ใช้ไม้ขนาด 1 1/2 x 6 นิ้ว

5. เครื่องมือที่ใช้ในการสร้างเรือน

เครื่องมือที่ช่างไม้ใช้สร้างเรือนนั้น ใช้เครื่องมือต่างๆ ไม่กี่ชิ้นนอกจากใช้สร้างบ้านแล้ว ยังใช้เครื่องมือเหล่านี้แกะสลักไม้ สังกะสีหรือปูนปั้นในการประดับประดาเรือนที่สร้างให้มีความงดงามด้วยเครื่องมือที่ใช้ได้แก่

1. เลื่อย ใช้ทั้งเลื่อยหุซ้าง และเลื่อยสาย ภาษาพื้นเมืองเรียกว่า กามิ
2. กบ ภาษาพื้นเมืองเรียกว่า กือแต
3. ลิว ภาษาพื้นเมืองเรียกว่า ปาละ
4. ช้อน ภาษาพื้นเมืองเรียกว่า ตูโก
5. สว่าน ภาษาพื้นเมืองเรียกว่า ปูตาแลล
6. ไม้ฉาก ภาษาพื้นเมืองเรียกว่า ชิกู
7. ลูกดิ่ง (เดิมใช้ขวดแทนลูกดิ่ง) ภาษาพื้นเมืองเรียกว่า บูวะอะส์ชูติง

สำหรับการตีเสานั้น ปัจจุบันใช้ดินสอ แต่สมัยก่อนใช้เชือกตีเส้นกับไส้ในของถ่านไฟฉายเรือน แต่หลังจะใช้เวลาสร้างประมาณ 2 - 4 เดือน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดของเรือนและจำนวนผู้ร่วมงาน

การสร้างเรือน ช่างไม้และเจ้าของเรือนจะต้องร่วมมือปรึกษากันอย่างใกล้ชิดช่างไม้จะมีบทบาทสูงสำหรับการสร้างเรือน ตั้งแต่การเตรียมวัสดุ แบบบ้าน รวมทั้งการควบคุมการก่อสร้าง อีกทั้งช่างไม้บางคนที่มีความรู้เรื่องความเชื่อที่เกี่ยวกับการสร้างเรือน เช่น ทิศทางของเรือน ฤกษ์ หรือ การยกเสาเอก ความสัมพันธ์ระหว่างช่างไม้ผู้นั้นกับเจ้าของเรือนจะยิ่งใกล้ชิดยิ่งขึ้น ความรู้ความสามารถของช่างไม้เกิดจากการถ่ายทอดสั่งสมประสบการณ์จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าประสบการณ์เหล่านั้นปัจจุบันได้เลือนหายไป เพราะการเปลี่ยนแปลงของกาลเวลาและเทคโนโลยีการก่อสร้าง

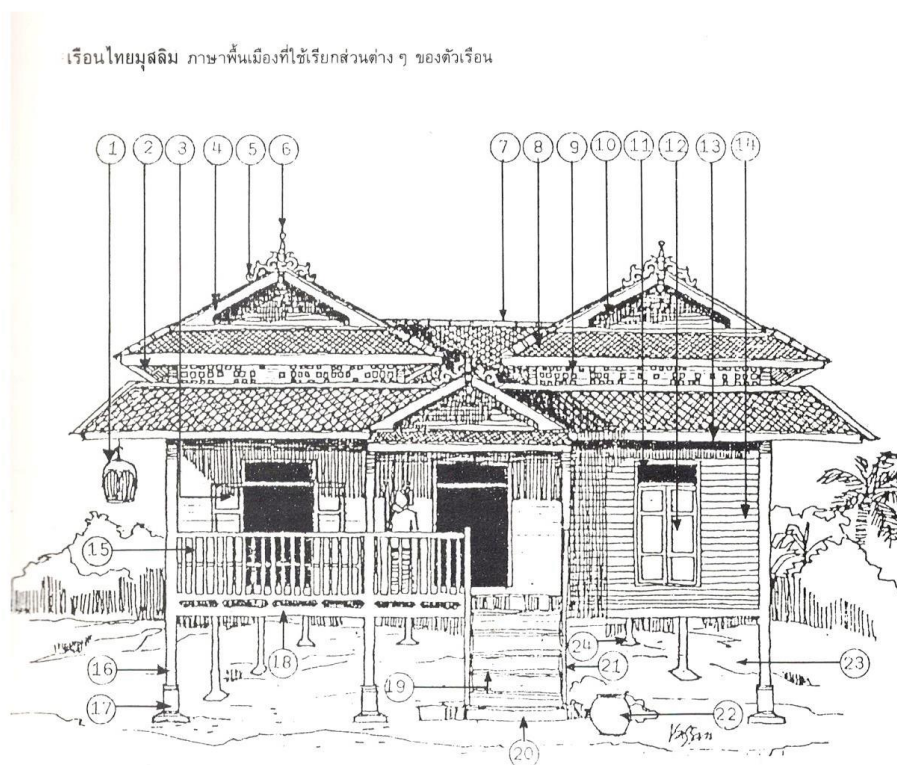
6. โครงสร้างและองค์ประกอบของเรือนไทยมุสลิม

การปลูกสร้างเรือนไทยมุสลิม โครงสร้างส่วนใหญ่จะใช้ไม้ การสร้างเรือนมิได้เขียนแบบไว้ล่วงหน้า ช่างพื้นบ้านจะสร้างโดยอาศัยประสบการณ์ในการกำหนดผังเรือน ขนาดและรูปแบบของเรือน องค์ประกอบและรายละเอียดมีดังนี้

1. **ฐานเสาเรือน** ไม่ใช่เสาเรือนปักลงดิน แต่จะใช้คอนกรีตสำเร็จรูปรองรับเสาเรือน ฐานที่รองรับเสาเรือนจะวางบนพื้นดินซึ่งปรับไว้เรียบ ไม่ฝังดิน
2. **เสาเรือน** ใช้ไม้เนื้อแข็งเป็นเสาสี่เหลี่ยม วางบนฐานสำเร็จรูปโยมได้บากเสา แต่จะอาศัยโครงสร้างที่ยึดกัน และน้ำหนักเรือนทำให้เรือนอยู่บนฐานได้
3. **บันได** เรือนไทยมุสลิมส่วนมากจะมีบันไดทั้งด้านหน้าและด้านหลังของเรือน โครงสร้างบันไดแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ
 1. บันไดที่มีลักษณะโปร่ง จะทำมาจากไม้ชั้นของบันไดจะไม่มีลูกตั้งมีแต่ลูกนอน
 2. บันไดที่มีลักษณะทึบ จะทำมาจากปูนซีเมนต์ทึบทั้งลูกตั้งและลูกนอนทางขึ้นจะมีที่สำหรับล้างเท้า
4. **ชานโล่ง** จากบันไดก่อนขึ้นสู่ตัวเรือน มักจะทำชานโล่งซึ่งแม่บันไดจะพาดบนพื้นของชานโล่งนี้ ส่วนมากจะปูพื้นชานโล่งด้วยไม้กลมเนื้อแข็งเพื่อความทนทาน ชุมประตู่ จะแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ชุมประตู่ทางบ้านเข้าบ้านและชุมประตู่ทางเข้าเรือนบ้านที่กันรั้วเป็น อาณาเขตจะนิยมสร้างชุมประตู่
5. **เฉลียง** คือส่วนที่อยู่ด้านหน้าสุดของเรือน ซึ่งอยู่ภายใต้หลังคาของเรือน เป็นที่สำหรับใช้พักผ่อนและพื้นที่เอนกประสงค์มักจะทำมาเป็นกระดานวาง อยู่ริมเฉลียงทอดยาวตามลักษณะของเฉลียง
6. **พื้นเรือน** ใช้ไม้กระดานปูตามยาวของเรือน พื้นเรือนของผังส่วนหน้าจะเป็นระดับเดียวกันตลอด
7. **ฝาผนัง** ใช้วัสดุต่างๆในการทำฝาผนังของเรือนตามฐานและประโยชน์ใช้สอย เรือนในชนบทฝาผนังจะใช้ไม้ไผ่หรือหวายขัดแตะ เรือนที่มีฐานะมักจะใช้ไม้กระดานตีทับซ้อนเป็นเกล็ดสังกะสีเคลือบสีสำเร็จรูป
8. **หน้าต่าง** ในภาษากลุ่มมลายูเรียกว่า "ปัตูนาแต" หมายถึงหน้าต่างที่มีลักษณะเป็นเช่นเดียวกับประตู่ บานเปิดทั้งสองบาน
9. **ประตู่** ถ้าเป็นประตู่เข้าเรือนด้านหน้าจะนิยมใช้ประตู่แบบบานเพี้ยมทำด้วยไม้ในบานขนาดใหญ่
10. **ฝ้าเพดาน** เรือนไทยมุสลิมจะไม่ทำฝ้าเพดานจึงสามารถมองเห็นโครงหลังคาของเรือนได้ชัดเจน
11. **หลังคา** โครงสร้างของหลังคาส่วนมากจะใช้ไม้ระแนงเพราะนิยมมุงกระเบื้องดินเผาวัสดุที่ใช้มุงหลังคา

12. **หน้าจั่ว** เรือนไทยมุสลิมนิยมตกแต่งหน้าจั่วเป็นลักษณะต่างๆ เช่น ตกแต่งเป็นรูปปรีศมีดวงอาทิตย์ บางหน้าจั่วจะเป็นกระดานเรียบแต่เขียนลวดลายเป็นดอกไม้ และภาษาอาหรับ
13. **ยอดจั่ว** จะนิยมตกแต่งเป็นเอกลักษณ์อย่างชัดเจนตรงปลายมุมแหลมของยอดจั่วจะเป็นเสานขนาดเล็กทำด้วยไม้กลึงและหล่อซีเมนต์ ด้านข้างทั้ง 2 ข้างเสาที่ยอดจั่วจะตกแต่งด้วยลวดลายดอกไม้
14. **บันลม** ส่วนมากจะใช้ไม้เนื้อแข็งเป็นเส้นตรงบรรจบกันที่มุมแหลมของยอดจั่วปลายล่างของบันลมจะตัดตรงไม่ทำลวดลายอะไรแต่บันลมของเรือนที่มีอายุเก่าแก่จะมีการตกแต่งบันลมเป็นลายฉลุแกะสลักไม้
15. **สันหลังคา** ใช้ครอบกระเบื้องและปูนปั้น ส่วนปลายของสันหลังคาที่เทลงมา จะปั้นปูนให้กระดกขึ้นเล็กน้อย เรือนบางหลังจะตกแต่งสันหลังคาด้วยเสาหินขนาดเล็ก
16. **เชิงชาย** เรือนไทยมุสลิมทั่วไปจะทำเชิงชายเรียบธรรมดา แต่มีบางเรือนที่มีการตกแต่งเชิงชาย ในลักษณะใช้ไม้กระดานเป็นเชิงชายแผ่นเดียวแต่ด้านล่างจะทำลวดลายฉลุไม้
17. **ยุงข้าว** เรือนไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานีมักจะสร้างยุงข้าว ไว้เก็บข้าวอีกหลังต่างหาก
18. **บ่อน้ำ** ถ้าเป็นบ้านหลังเดียวจะมีบ่อน้ำประจำบ้านแต่ละหลัง ถ้าเป็นหมู่บ้านที่ปลูก สร้างใกล้กันจะใช้บ่อน้ำรวมกันที่ตั้งของบ่อน้ำจะอยู่ด้านหน้าหรือด้านหลังของเรือน
19. **ที่อาบน้ำ** โดยปกติชาวไทยมุสลิมจะไม่อาบน้ำบนเรือนจะอาบน้ำชำระร่างกายบริเวณบ่อน้ำของเรือนที่อาบน้ำจะแบ่งเป็น 2 ลักษณะลักษณะแรกจะใช้แผ่นหินหรือแผ่นซีเมนต์ปูพื้นข้างบ่อน้ำเป็นที่อาบน้ำอีกลักษณะจะกันเป็นคอกสี่เหลี่ยมทำด้วยจากใบมะพร้าวหรือสังกะสีสูงแค่ไหล่ไม่มีหลังคา เว้นทางเดินเข้าด้านใดด้านหนึ่งเพื่อตักน้ำจากบ่อเข้าไปอาบ ส้วม ในอดีตบ้านของชาวไทยมุสลิมจะไม่มีการสร้างส้วมในบริเวณบ้าน จะไม่ถ่ายในป่าหรือทุ่งใกล้บ้าน
20. **เสาแขวนกรงนกเขาชวา** วัฒนธรรมอีกประการหนึ่งของชาวไทยมุสลิม คือการเลี้ยงนกเขาชวาถือว่าเป็นงานอดิเรกอย่างหนึ่งที่แพร่หลายในภาคใต้ตอนล่าง
21. **บริเวณบ้าน** โดยทั่วไปจะเป็นลานดิน หมู่บ้านที่ปลูกสร้างเป็นกระจุก เรือนแต่ละหลังจะปลูกสร้างชิดกัน เว้นไว้เฉพาะทางเดินแคบ ๆ ระหว่างบ้าน สำหรับเรือนที่ตั้งอยู่ใกล้เส้นทางคมนาคมทางบก ถ้าสร้างรั้วจะสร้างแบบง่าย ๆ

ชื่อเรียกองค์ประกอบของเรือนพื้นถิ่นมลายู จากการศึกษาของ เขต รัตนจรณะ ในจังหวัดปัตตานี

1. กรงนกเขา (ชาแมบุรงตืด)	16. เสาไม้สี่เหลี่ยม (ตึยยกากาย-ปะซือซี)
2. แป (ฮาลปะนาอะ)	17. ฐานเสาเรือน (ลาปะเตีย)
3. ประตู (ปีตุ)	18. คาน ราโชปะนาอะ
4. ปั้นลม (ตุตงลูแบลาเย)	ดั่ง, ตนะไญัก ลากิก) กลอน (กาชญาต)
5. ลายที่ยอดจั่ว (บาญเย ยาโบ)	อะเส ฮาลปะนาเย) กบหู (ฮาล)
6. เสาที่ยอดจั่ว (บูวะหุมตง)	ตง (เป็อง) รอด (ราโชปะนาเย)
7. ครอบกระเบื้อง (มือโก๊ะปือฆาง)	19. ลูกบันได (ฮานาอะตางอ)
8. หลังคา (ปรางง) กระเบื้องเผา (บาตอ)	20. ที่ล้างเท้า (กอละนะห์)
9. ช่องลม (ลูแบอวัง)	21. ราวบันได ปามามูแซ)
10. หน้าจั่ว (กูแบลาเย)	22. โถ่งน้ำ ปาเยอาเฮ)
11. ช่องแสง (ยาลอปีตูนาต)	23. ใต้ถุนเรือน (บอเวะห์ตุมะนะห์)
12. หน้าต่าง (ปีตูนาต)	24. เสาไม้กลม (ตึยลูละ)
13. เเชิงชาย (ลาปะอาตะ)	อกโก (ตุลฆางบง)
14. ผนังไม้กระดาน (ตึเน็งกาย)	จันหัน (เมละนะห์)
15. ลูกกรงเหล็ก (ปามามูแซ)	ค้ายัน (ชือราน)

หมายเหตุ คำที่ใช้เรียกส่วนต่าง ๆ ของตัวเรือน ได้มาจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม จากหลายหมู่บ้าน ซึ่งจะแตกต่างกันตามภาษาท้องถิ่นนั้น ๆ

ที่มา: เขต รัตนจรณะ และคณะ. (2526). เรือนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้. ปัตตานี:

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. หน้า 27.)

องค์ประกอบเชิงพื้นที่และองค์ประกอบเชิงกายภาพ

องค์ประกอบเชิงพื้นที่

ปีพ.ศ.2548 มีการศึกษาของอารยา ศานติสสร และคณะ เรื่อง “เรือนไทยมุสลิม 4 จังหวัด ชายแดนภาคใต้: ภูมิปัญญา พัฒนาการ และความสัมพันธ์ระหว่างกันของเรือนพื้นถิ่นไทย-ไท” ซึ่งผู้วิจัยลงพื้นที่ศึกษาในระหว่างปีพ.ศ.2546-2547 และตีพิมพ์ผลงานวิจัยเผยแพร่ในช่วงปีพ.ศ.2548 ซึ่งนับจากนั้นมาการศึกษาวิจัยอย่างเป็นทางการก็ไม่มีอีกเลยอันเนื่องมาจากเหตุความรุนแรงในพื้นที่ศึกษา จากกรอบความคิดหลักของงานวิจัยนี้ คือการเปรียบเทียบ ของข้อมูลระหว่างสองพื้นที่คือ ประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย ในระดับหมู่บ้านและตัวเรือน โดยมีกรอบแนวคิดย่อยหรือประเด็นที่มุ่งเน้นศึกษาเพื่อทำการเปรียบเทียบอยู่หลักสามประเด็น คือคุณลักษณะสถาปัตยกรรมสิ่งแวดล้อมที่ดำรงอยู่ในเรือนพื้นถิ่น และอิทธิพลของศาสนาอิสลามที่มีต่อวิถีชีวิตของผู้คนในพื้นที่และสะท้อนออกมาในรูปของวัฒนธรรม การอยู่อาศัย ประเพณีการดำรงชีวิต สถาปัตยกรรมและศิลปะในงานช่าง ประเด็นสุดท้ายคือ การดูความเปลี่ยนแปลงการปรับตัวของชาวบ้านเพื่อสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ในแต่ละยุคสมัยและสะท้อนออกมาอย่างชัดเจนในรูปลักษณะของที่อยู่อาศัยทั้งในระดับทั้งหมู่บ้านและงานสถาปัตยกรรมของตัวเรือน เมื่อค้นคว้าสิ่งใดที่ยังคงอยู่แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรก็ตาม ซึ่งในงานวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยที่เน้นการเก็บข้อมูล ภาพสนามด้วยวิธีการสำรวจ รั้ววัด วาดภาพ ถ่ายภาพเพื่อบันทึกข้อมูลทางกายภาพของเรือนและสภาพแวดล้อม ทำการสัมภาษณ์เจ้าของเรือน และผู้อยู่อาศัย เพื่อศึกษาข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรม โดยเลือกการสำรวจ กลุ่มเรือนทั้งแบบที่มีการเจาะจง จากการศึกษาเอกสารเบื้องต้น และแบบสุ่มตัวอย่าง จากการลง ศึกษาพื้นที่จริง ซึ่งข้อมูลที่สำรวจและนำมาใช้ได้ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประเทศไทย มี 40 หลัง และประเทศมาเลเซีย 7 หลัง และนำมาทำการวิเคราะห์หาข้อสรุป โดยเนื้อหาที่ทำการศึกษาประกอบด้วย

1.ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน

พบว่ามีความคล้ายคลึงกัน โดยมีลักษณะการตั้งถิ่นฐาน และผังหมู่บ้าน สอดคล้องกับลักษณะภูมิประเทศเหมือนกัน ซึ่งสะท้อนถึงอาชีพและชีวิตความเป็นอยู่ โดย หากหมู่บ้าน ตั้งอยู่ในภูมิประเทศแบบชายฝั่ง ก็มัก มีลักษณะผังหมู่บ้าน แบบแนวยาว (linear)และชาวบ้าน มีการประกอบอาชีพการทำประมง หากหมู่บ้านตั้งอยู่ในภูมิประเทศเป็นที่ราบจะพบว่ามีลักษณะการวางผังหมู่บ้าน เป็นแบบกลุ่มหรือกระจุก (cluster)และชาวบ้านประกอบอาชีพทำนา ทำสวน

1.1 ยกตัวอย่างหมู่บ้านไทยมุสลิมพื้นที่ภาคใต้

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนในอดีตของชุมชน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ตอนล่าง ปัตตานี ยะลา นราธิวาสและสตูลเป็นไปตามสภาพถิ่นที่อยู่ วิถีชีวิตและความสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติทำให้เกิดชุมชนในลักษณะชาวถ้ำและชาวน้ำ (อมรฯ ศรีสุชาติ: 2544) ต่อเมื่อมีการติดต่อกับชุมชนภายนอก

และมีการพัฒนาด้านเกษตรกรรมเกิดการแลกเปลี่ยนทรัพยากรจึงเกิดการเปลี่ยนวิถีชีวิตมาตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่ราบซึ่งเป็นพื้นฐานการพัฒนาไปสู่ชุมชนบ้าน-ชุมชนเมืองในปัจจุบัน จากลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่แถบนี้จะเห็นว่าพื้นที่ตั้งแต่เขตอำเภอเทพา จังหวัดสงขลามาทงตะวันออกจนถึงเขตอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานีนั้น เป็นบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำที่ไหลจากเทือกเขาสันกาลาศีรีทางทิศใต้ที่กั้นเขตแดนประเทศไทยออกจากประเทศมาเลเซีย แม่น้ำในบริเวณนี้มีอยู่หลายสาย เช่น แม่น้ำเทพา แม่น้ำปัตตานี และแม่น้ำสายบุรี เป็นต้น ลำน้ำแต่ละสายไหลลงสู่ทะเลโดยมีปากแม่น้ำเป็นของตนเอง ซึ่งเกิดจากการทับถมของกรวดทราย โคลนตะกอน จากเทือกเขาและที่สูงอันเป็นบริเวณต้นน้ำทำให้เกิดที่ราบลุ่มที่เหมาะสมแก่การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนและการเพาะปลูก โดยเฉพาะบริเวณปากแม่น้ำปัตตานีมีลักษณะเป็นที่กำบังคลื่นลมทะเลได้ดีกว่าที่อื่นๆ จึงพัฒนาขึ้นเป็นเมืองท่าในเวลาต่อมา

ชุมชนมุสลิมมักตั้งถิ่นฐานรวมกันเป็นกลุ่มเป็นชุมชนและมีผู้นำ คือ อิหม่าม เป็นหัวหน้าในการปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนา กิจกรรมต่างๆ และดูแลชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการ และคำสอนทางศาสนาอิสลาม การรวมกลุ่มหรือที่เรียกกันในภาษามลายูว่า " ก่าปง" จะมีศาสนสถานเป็นศูนย์กลางของชุมชน อาจจะเป็นมัสยิดหรือสุเหร่าก็ได้

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้านเรือนพื้นถิ่นมลายูพื้นที่ภาคใต้แต่ละแห่ง มีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและลักษณะชีวิตความเป็นอยู่ของผู้อยู่ในหมู่บ้านนั้น ลักษณะการตั้งถิ่นฐานตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ สามารถแบ่งประเภทหมู่บ้านได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

- หมู่บ้านที่มีลักษณะการตั้งถิ่นฐานริมแม่น้ำ ชายทะเลหรือบริเวณป่าชายเลน
- หมู่บ้านที่มีลักษณะการตั้งถิ่นฐานในที่ราบลุ่ม ที่ทำนา หรือสวนยาง
- หมู่บ้านที่มีลักษณะการตั้งถิ่นฐานบนที่สูง หรือเชิงเขา

ผังชุมชนหมู่บ้านไทยมุสลิม จะมีลักษณะเด่น ซึ่งเป็นรูปแบบและกฎเกณฑ์ที่ไม่ตายตัวนัก โดยพื้นฐานแล้วการปลูกสร้างบ้านเรือนจะกระจายอยู่ล้อมรอบหมู่บ้าน โดยมีศูนย์กลางคืออาคารทางศาสนา ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางชุมชน รูปแบบของศาสนสถานที่เหมาะสมจะประกอบด้วย อาคารมัสยิด อาคารเรียน และกุโบร์สำหรับฝังศพ ทั้งนี้จะปรับประยุกต์ตามความเหมาะสมกับที่ตั้งโดยอาจใช้มัสยิดเป็นอาคารสอนศาสนา หรืออาจใช้กุโบร์ร่วมกับชุมชนอื่นๆก็ได้ ที่ว่างโดยรอบ อาจใช้เพื่อประกอบกิจกรรมทางศาสนา และกิจกรรมชุมชน เช่น ลานแข่งนก ซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมหลักทางวัฒนธรรม โดยแต่ละบ้านมักจะเลี้ยงนก ซึ่งถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของผู้ชาย และ

แสดงฐานะ ทางสังคม ที่ว่างดังกล่าวจะเชื่อมต่อกับผังบริเวณบ้านแต่ละบ้านเป็นระบบโครงข่าย สามารถเดินทางไปมาหาสู่กัน ทำให้รู้จักกันหมดในระยะใกล้เคียง และใช้เป็นทางผ่านไปศาสนสถานเพื่อทำพิธีประจำวัน เป็นการสร้างระบบความสัมพันธ์

ในชุมชนให้มีความเป็นหนึ่งเดียวกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในการดูแลรักษาชุมชนร่วมกัน เสมือนมีเวรยามรักษาความปลอดภัย อีกทั้งทำให้เกิดการทักทายและติดต่อไปมาหาสู่กันอยู่เสมอ ทั้งนี้เป็นเพราะแนวความคิดทางศาสนาที่มีหลักศรัทธาและหลักปฏิบัติ ซึ่งชาวไทยมุสลิมยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ซึ่งนำมาใช้ในการกลมเกลียวจิตใจ และเสมือนกฎสังคมในการจัดระเบียบชุมชนที่ยึดถือปฏิบัติด้วยความสมัครใจร่วมกัน ดังจะเห็นได้จากลักษณะทางกายภาพของผังชุมชนมีความสอดคล้องกับลักษณะการดำเนินชีวิตที่เวลาทำงานหรือประกอบอาชีพชาวบ้านจะแยกย้ายกัน ไปทำ แต่เมื่อถึงตอนเย็นหลังเลิกงานชาวบ้านจะมาอยู่รวมกัน ที่บริเวณมัสยิดหรือสุเหร่า ซึ่งใช้พบปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนข่าวสาร ทำกิจกรรมร่วมกัน หลังจากการปฏิบัติศาสนกิจเสร็จ โดยเฉพาะช่วงเย็นวันศุกร์ ถือเป็นโอกาสที่ชุมชนอีกรูปแบบหนึ่งที่ขังคังใช้อยู่ในปัจจุบัน

1.2 ยกตัวอย่างหมู่บ้านมุสลิมในประเทศมาเลเซีย

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของคนมาเลย์ จะกระจายตัวอยู่ ตามพื้นที่ชนบทเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ลักษณะการตั้งพิมพ์ข้าวจะขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของพื้นที่นั้น หมู่บ้านชาวประมงจะตั้งถิ่นฐานอยู่ตามพื้นที่ริมน้ำ มีการเรียงตัวแนวยาวตามพื้นที่ริมน้ำ (Yuan,1987) หมู่บ้านที่อยู่บนที่ราบจะมีการทำการเกษตรกรรม เช่น ทำนา หมู่บ้าน เชิงเขามีการทำสวนผลไม้ เช่น สวนมะพร้าว สวนยาง สวนปาล์มน้ำมัน และมีการเตรียมตัวของบ้านเป็นกลุ่ม (Yuan,1987)

การสร้างหมู่บ้านของคนมาเลย์ที่เรียกว่า “Kampung” นั้นเริ่มต้นจากการสร้างบ้าน 1 หลังก่อน แล้วจึงขยับขยายตัว สร้างเพิ่มเติมจนกลายเป็นหมู่บ้าน โดยมีผู้นำหมู่บ้านที่เรียกว่า “Penghulu” (Gibbs,1987) ซึ่งทำหน้าที่เป็นอิหม่ามสอนศาสนาด้วย ผังของหมู่บ้านเกิดจากการวางตำแหน่งตัวบ้านตามความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน บ้านแต่ละหลังจะมีเจ้าของเป็นครอบครัวหนึ่งครอบครัว กลุ่มของบ้านที่อยู่ใกล้กันมักเป็นญาติกัน ตั้งอยู่กระจัดกระจายไปตามลักษณะภูมิประเทศ บ้านหมู่บ้านชาวประมงบ้านหมู่บ้านชาวประมงตามริมน้ำจะมีความหนาแน่นมากกว่าหมู่บ้านบน

ที่ราบ มีการเรียงตัวตามแนวยาว (Linear) ตามแนวพื้นที่ที่ริมน้ำ ส่วนหมู่บ้านชาวนา ชาวสวนบนที่ราบ จะมีการเรียงตัวของบ้านเป็นกลุ่ม (Cluster) (Yuan, 1987)

ลักษณะเด่นทางกายภาพของหมู่บ้าน คือความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ธรรมชาติโดยรอบคือ มีการสร้างบ้านแทรกตัวอยู่ระหว่างต้นไม้ ซึ่งสามารถนำต้นไม้ เหล่านี้มาใช้ประโยชน์ในการเป็นอาหาร และใช้สร้างบ้านเรือนด้วย ส่วนบริเวณพื้นที่ รอบตัวบ้านที่มีลักษณะเป็นพื้นดินหรือพื้นทรายจะได้รับการปกคลุมให้เรียบและ สะอาด ฝนที่ตกลงมาหรือน้ำจากการใช้สอยของคนก็สามารถซึมผ่านลงใต้ดินได้ พื้นที่ของบ้านหรือหมู่บ้านจะมีลักษณะการซ้อนทับของการใช้พื้นที่หลากหลาย กิจกรรม ไม่สามารถที่จะบอกถึงขอบเขตได้อย่างชัดเจน โดยมีพื้นที่สาธารณะใช้ ร่วมกันบางส่วน เช่น บ่อน้ำบาดาล ซึ่งลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงการใช้ประโยชน์ พื้นที่ของคนในหมู่บ้านในลักษณะถ้อยทีถ้อยอาศัยและพึ่งพากัน

การศึกษาเปรียบเทียบ

โดยสรุปเมื่อเปรียบเทียบลักษณะการตั้งถิ่นฐานและผังหมู่บ้านของหมู่บ้านพื้นที่ชุม มลายูพื้นที่ภาคใต้และหมู่บ้านมาเลย์พื้นที่ในพื้นที่มาเลเซีย พบว่ามีความคล้ายคลึงกันโดยมี ลักษณะการตั้งถิ่นฐานและผังหมู่บ้าน สอดคล้องกับลักษณะภูมิประเทศเหมือนกัน ซึ่งสะท้อนถึงอาชีพ และชีวิตความเป็นอยู่โดยหากหมู่บ้านตั้งอยู่ในภูมิภาคแบบชายฝั่ง ก็มักมีลักษณะผังหมู่บ้านเป็น แบบแนวยาว (Linear) และชาวบ้านมีการประกอบอาชีพการทำประมง หากหมู่บ้านตั้งอยู่ในภูมิภาค ประเทศเป็นที่ราบจะพบว่ามีลักษณะการผังหมู่บ้านเป็นแบบกลุ่มหรือกระจุก(Cluster) และชาวบ้าน ประกอบอาชีพทำนา ทำสวน นอกจากนี้ ความคล้ายคลึงอีกประการหนึ่งคือศาสนสถาน ถือได้ว่ามี ความสำคัญต่อการตั้งถิ่นฐานทั้งในหมู่บ้านเรือนมลายูพื้นที่ภาคใต้และหมู่บ้านมาเลย์พื้นที่ในพื้นที่มาเลเซีย เนื่องจากชาวมุสลิมมีการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับศาสนาที่จะต้องไปมัสยิดเป็นประจำ ดังนั้นจึงถือ ได้ว่า มัสยิดเป็นศูนย์กลางของชุมชน

2 การวางผังบริเวณ

2.1 การวางผังบริเวณของเรือนมลายูในประเทศมาเลเซีย

การวางผังบริเวณของบ้านมาเลย์พื้นที่นั้นอาศัยหลักของความเชื่อทางศาสนาและความ สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของพื้นที่เป็นเกณฑ์ ลักษณะของผังบริเวณโดยรอบตัวบ้านจะมีการ แบ่งแยกพื้นที่หน้าและหลังบ้าน ซึ่งตอบรับกับทิศทางของตัวบ้าน โดยสามารถสังเกตเห็นเฉพาะ

ของแต่ละพื้นที่ได้ว่าพื้นที่หน้าบ้านจะประกอบด้วยพื้นที่ที่มีลักษณะต้อนรับ คือมีความเรียบร้อยและมีการประดับพื้นที่ด้วยการปลูกไม้ประดับหลายชนิด มีการใช้ไม้กระถาง ส่วนพื้นที่หลังบ้านจะประกอบด้วยพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกับเรือนครัวและห้องส้วม มีการปลูกพืชสวนครัว บางบ้านจะวางหลังบ้านหันไปทางที่มีแหล่งน้ำเพราะว่าครัวเป็นพื้นที่ที่ต้องมีการใช้น้ำจึงมีความสะดวกกว่าที่หันไปในทิศทางนี้ บางบ้านมีการเปลี่ยนแปลงในด้านความเป็นหน้าบ้านและหลังบ้านเนื่องจากในอดีตเมื่อสร้างบ้าน หน้าบ้านจะหันเข้าสู่ส่วนที่เป็นทางเดินของหมู่บ้านและมัสยิด แต่ต่อมามีถนนใหม่ตัดผ่านด้านหลังบ้านจึงได้มีการทำประตูและรั้วที่หลังบ้าน ในส่วนของครัวที่หันสู่หลังบ้านนั้นยังคงเป็นครัวอยู่ ยังคงมีสวนครัว แต่มีการนำไม้ประดับใส่กระถางมาตั้งบริเวณบันไดทางขึ้นครัวทั้งนี้เพื่อประดับให้ส่วนที่เป็นหลังบ้านสวยงามเช่นเดียวกับด้านหน้าบ้านบ้านบางหลังแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของศาสนาที่มีผลต่อผังพื้น

นอกจากที่กล่าวมาแล้วยังพบว่า การวางผังบริเวณนั้นมีความสัมพันธ์กับการประกอบอาชีพของผู้อยู่อาศัย จากการสำรวจสังเกตพบว่าบ้านทุกหลังมีการแบ่งแยกพื้นที่อยู่อาศัยออกจากพื้นที่สำหรับการประกอบอาชีพโดยอาศัยการปลูกต้นไม้ที่ค่อนข้างหนาแน่นเป็นแนวกันพื้นที่นา สวนยาง และพื้นที่บ้าน โดยพืชที่เลือกมาปลูกนี้จะเป็นพืชที่สามารถนำมาใช้รับประทานหรือใช้ประโยชน์ในการเป็นส่วนประกอบในการก่อสร้างของตัวเรือน

2.2 การวางผังบริเวณของเรือนมลายูในประเทศไทยภาคใต้ตอนล่าง

จากการสำรวจพบว่าลักษณะพื้นที่บริเวณบ้านของชุมชนที่มีลักษณะต่างๆ คือ ชุมชนตามแนวชายฝั่ง (Linear) และชุมชนลักษณะแบบกระจุก (Cluster Village) ซึ่งจะมีความแตกต่างกันในเชิงขนาดของพื้นที่โดยพบว่าบ้านของชุมชนตามแนวชายฝั่งจะมีขนาดของพื้นที่ค่อนข้างเล็กเมื่อเทียบกับบริเวณบ้านของชุมชนลักษณะแบบกระจุกซึ่งมีบริเวณที่กว้างกว่า แต่เมื่อสังเกตถึงลักษณะการใช้งานพื้นที่ก็พบว่ามีความคิดที่เหมือนกันคือ มีการแบ่งผังบริเวณบ้านเป็นพื้นที่หน้าบ้านและหลังบ้าน โดยพื้นที่หน้าบ้านจะมีลักษณะต้อนรับผู้มาเยือน มีการตกแต่ง ฉัตรวางสิ่งต่างๆในลักษณะสวยงามเรียบร้อย ยกตัวอย่างเช่น ไม้กระถางจำพวกไม้ดอกไม้ประดับ กรงนกเขา เป็นต้น

3 ภูมิสถาปัตยกรรม

จากการสำรวจพบว่าบ้านไทยมุสลิมในพื้นที่ภาคใต้และบ้านมาเลย์พื้นถิ่นในพื้นที่มาเลเซียส่วนใหญ่จะมีองค์ประกอบทางภูมิสถาปัตยกรรมที่สำคัญและคล้ายคลึงกัน ดังนี้

บ่อน้ำ จากการศึกษาโดยเขต (2543)กล่าวว่า เมื่อสร้างเรือนเสร็จมักจะนิยมขุดบ่อน้ำทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ หรือมุมด้านซ้ายบนเมื่อยืนหันหน้าออกจากตัวบ้าน โดยสังเกตทำเล ในการขุดบ่อน้ำจาก สภาพแวดล้อมของพื้นที่ เช่น บริเวณที่มีหญ้าขึ้นในฤดูแล้ง มีจอมปลวก และใช้กะลามะพร้าวคว่ำทำทิ้งไว้ตลอดกลางคืนเมื่อหยาดดูจะมีหยดน้ำเกาะอยู่ถือว่ามีความเหมาะสม เป็นต้น

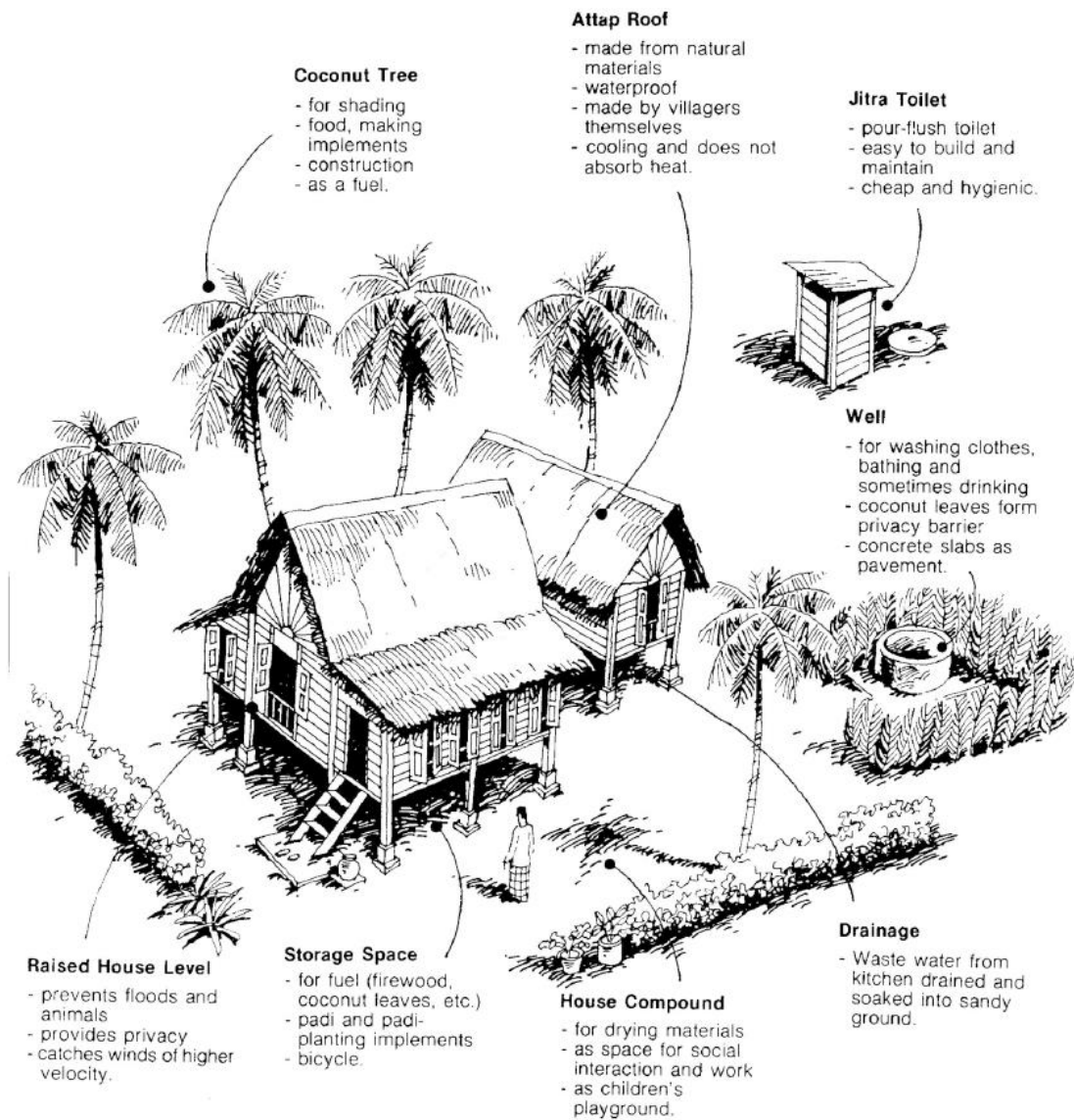
เรื่องของน้ำสำหรับใช้ในการอุปโภคมีความสำคัญ แต่เดิมจะมีการขุดบ่อน้ำเพื่อนำน้ำใต้ดินขึ้นมาใช้ไม่นิยมเก็บน้ำฝน แต่เนื่องจากปัจจุบันมีการใช้ส้วมซึม จึงทำให้น้ำบ่อกลายเป็นน้ำที่ไม่บริสุทธิ์เพียงพอสำหรับการบริโภค ปัจจุบันจึงมีการปรับตัวเพราะเนื่องจากภาคใต้มีฝนตกชุก จึงมีการนำน้ำฝนมาใช้ โดยมีการเก็บน้ำฝนจากหลังคาบ้าน โดยสร้างถังเก็บน้ำขนาดใหญ่เพิ่มเติมไว้รองรับ

รั้ว นิยมทำรั้วบ้านที่เป็นธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่ พืชสวนครัวหรือแนวต้นไม้ ซึ่งมักเป็นไม้ยืนต้น ไม้ผลที่สามารถเก็บเพื่อรับประทานเป็นอาหารได้

ที่เลี้ยงสัตว์ ในบริเวณรอบตัวเรือนจะมีการเลี้ยงนกเขาชวา และเลี้ยงแพะซึ่งชาวบ้านจะปล่อยให้เดินหาเศษอาหารกินเป็นการกำจัดขยะโดยวิถีธรรมชาติ นอกจากนี้ การเลี้ยงสัตว์จำพวก เป็ด ไก่ บริเวณใต้ถุนเรือนก็เป็นการกำจัดเศษอาหาร เศษพืชผักจากการประกอบอาหาร โดยจะถูกโยนทิ้งมาจากเรือนครัว ทำให้ได้ประโยชน์ทั้งเป็นอาหารสัตว์และเป็นการกำจัดขยะในครัวเรือน

เรือนข้าวเปลือกหรือยุ้งข้าว บางบ้านอาจมีอาคารประกอบเพื่อประโยชน์ใช้สอยด้านการอาชีพ เช่นกระท่อมเก็บข้าวเปลือก ชาวบ้านเรียกว่า เรือนข้าวเปลือก (เขต, 2537) ลักษณะเป็นกระท่อมเล็กๆไม่มีหน้าต่าง หรือ อาจมี แต่จะมีขนาดเล็ก ยกพื้นสูง มุงสังกะสี และมีประตูเปิด-ปิดด้านเดียว เรือนนี้เมื่อเลิกใช้งานหรือมีการสร้างเรือนข้าวเปลือกใหม่ก็จะยกให้ลูกชายไว้อยู่อาศัย

ร่องระบายน้ำ ในเรื่องของการระบายน้ำ ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับพื้นที่ที่มีความชื้นสูง ฝนตกทุก ทุกบ้านที่สำรวจจะมีการคำนึงถึงการระบายน้ำ โดยขุดร่องน้ำไว้รอบบ้านเพื่อระบายน้ำฝนเพื่อไม่ให้ไหลเข้าไปในพื้นที่ใช้งานให้ถุนเรือน ในส่วนของน้ำที่มาจากครัวและห้องน้ำจะทำเป็นรางให้น้ำไหลไปสู่บริเวณสวน หลังบ้าน ซึ่งประกอบด้วยพืชสวนครัว เช่น ตะไคร้ โหระพา เตย ฯลฯ ซึ่งมีผลประโยชน์ทำให้ต้นไม้เจริญงอกงาม อีกทั้งยังเป็นการบำบัดน้ำเสียด้วยวิถีธรรมชาติโดยใช้พืชช่วยดูดซับสิ่งปฏิกูลเหล่านั้น

Coconut Tree

- for shading
- food, making implements
- construction
- as a fuel.

Attap Roof

- made from natural materials
- waterproof
- made by villagers themselves
- cooling and does not absorb heat.

Jitra Toilet

- pour-flush toilet
- easy to build and maintain
- cheap and hygienic.

Well

- for washing clothes, bathing and sometimes drinking
- coconut leaves form privacy barrier
- concrete slabs as pavement.

Raised House Level

- prevents floods and animals
- provides privacy
- catches winds of higher velocity.

Storage Space

- for fuel (firewood, coconut leaves, etc.)
- padi and padi-planting implements
- bicycle.

House Compound

- for drying materials
- as space for social interaction and work
- as children's playground.

Drainage

- Waste water from kitchen drained and soaked into sandy ground.

ปัจจัยความเป็นอยู่อาศัยของบ้านมลายูดั้งเดิม
ที่มา :Yuan 1987

การศึกษาเปรียบเทียบ

จากการสำรวจพบว่าผังบริเวณบ้านของบ้านพื้นถิ่นมุสลิมทั้งสองพื้นที่ที่มีความคล้ายคลึงกันในการแบ่งผังเป็นพื้นที่หน้าบ้านและหลังบ้าน โดยพื้นที่หน้าบ้านจะมีลักษณะต้อนรับ ผู้มาเยือน มีการตกแต่งจัดวางสิ่งต่างๆในลักษณะสวยงาม เรียบร้อย ยกตัวอย่างเช่น ไม้กระถาง จำพวกไม้ดอกไม้ประดับ กระจกเงา เป็นต้น ส่วนบริเวณพื้นที่หลังบ้านจะมีลักษณะที่แสดงความเป็นอยู่ของคนในบ้ำพที่มีที่อาบน้ำ ส้วม มีการปลูกพืชผักสวนครัว มีที่เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

นอกจากนี้ คังบริเวณของบ้านพื้นถิ่นมุสลิมทั้งสองพื้นที่ สามารถแสดงคุณลักษณะของสถาปัตยกรรมสิ่งแวดล้อมได้อย่างชัดเจน รวมทั้งแสดงวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ตอบสนองการอยู่อาศัย การใช้ชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมโดยรอบกล่าวคือ มีการสร้างบ้านแทรกตัวอยู่ระหว่างต้นไม้ ซึ่งต้นไม้เหล่านี้สามารถนำมาใช้ประโยชน์อาหาร และใช้สร้างบ้านเรือนด้วย ในการวางตัวบ้านบริเวณพื้นที่รอบๆตัวบ้านที่มีลักษณะเป็นพื้นดินหรือพื้นทรายจะได้รับ การปิดกวางให้เรียบและสะอาด ฝนที่ตกลงมาหรือน้ำจากการใช้สอยของคนก็สามารถซึมผ่านลงใต้ดินได้พื้นที่ของบ้านหรือหมู่บ้านไม่สามารถที่จะบอกถึงขอบเขตได้ชัดเจน จะมีลักษณะของการซ้อนทับของการใช้พื้นที่ พื้นที่บางส่วนเป็นพื้นที่สาธารณะเช่น บ่อน้ำ ซึ่งลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงการ ใช้ประโยชน์พื้นที่ของคนในหมู่บ้านในลักษณะถ้อยที่ถ้อยอาศัยและพึ่งพากัน เรื่องของน้ำสำหรับใช้ในการอุปโภคมีความสำคัญ แต่เดิมจะมีการขุดบ่อน้ำเพื่อนำน้ำใต้ดินขึ้นมาใช้ ไม่นิยมเก็บน้ำฝน แต่เนื่องจากปัจจุบันมีการใช้ส้วมซึม จึงทำให้น้ำบ่อกลายเป็นน้ำที่ไม่บริสุทธิ์เพียงพอสำหรับการบริโภค ปัจจุบันจึงมีการปรับตัวเพราะเนื่องจากภาคใต้มีฝนตกชุก จึงมีการนำน้ำฝนมาใช้ โดยมีการเก็บน้ำฝนจากหลังคาบ้าน โดยสร้างแท้งค์น้ำขนาดใหญ่เพิ่มเติมไว้รองรับ

องค์ประกอบเชิงกายภาพ

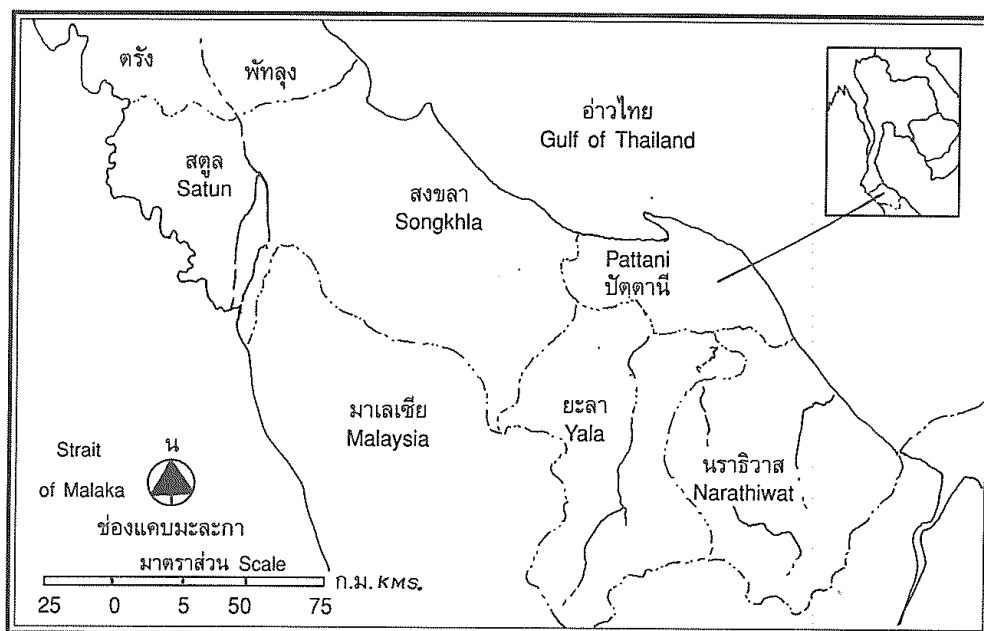
1. รูปลักษณะสถาปัตยกรรมของเรือน

1.1 สถาปัตยกรรมของเรือนมลายูในประเทศไทยภาคใต้ตอนล่าง

ปีพ.ศ.2526 การศึกษาของเขต รัตนจรณะ และคณะ เรื่อง “เรือนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้” แต่ทว่าเท่าที่สามารถสืบค้นเอกสารได้นั้นรายงานวิจัยเบื้องต้น ปีที่ 1 ซึ่งดำเนินการศึกษาในจังหวัดปัตตานีเท่านั้นเขต รัตนจรณะและคณะ เรียกตัวแทนของเรือนกรณีศึกษาด้วยคำว่า “เรือนไทยมุสลิม” ในการเรียกขานหน่วยตัวอย่าง ซึ่งในประเด็นดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การกำหนดกรอบความคิดในการวิจัยนั้นได้เชื่อมโยงคำว่า “เรือนไทย” ในฐานะของเรือนที่มีผู้อยู่อาศัยเป็นประชาชนชาวไทย หรือเรือนที่ตั้งอยู่ในเขตประเทศไทย โดยมีการให้ข้อมูลที่เฉพาะเจาะจงต่อไปว่า

เรือนครณีศึกษาดังกล่าวนั้นมีผู้อยู่อาศัยเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลาม หรือที่เรียกกันว่า “ชาวมุสลิม” หาได้ใช้นามว่า “เรือนไทย” ในความหมายของ “รูปแบบทางสถาปัตยกรรมแบบเรือนไทยแบบประเพณี” ที่เป็นรูปแบบเรือนที่สร้างอย่างแพร่หลายในพื้นที่ภาคกลาง

จากผลสำรวจของเขต รัตนจรณะและคณะ พบว่าเรือนชาวไทยมุสลิมอยู่อาศัยนั้นมีลักษณะเฉพาะถิ่น ตามลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศของพื้นที่การวิจัยทั้ง 4 จังหวัด

ที่มา : เขต รัตนจรณะ และคณะ. เรือนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้. ปัตตานี:

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. 2526.(หน้า63)

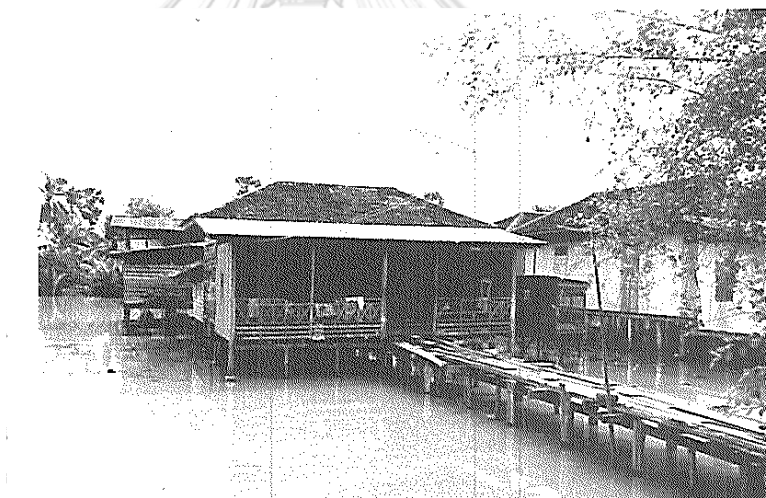
1.1.1. เรือนพื้นถิ่นมลายูในจังหวัดปัตตานี

ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ปัตตานีได้ชื่อว่าเป็นเมืองศูนย์กลางของวัฒนธรรมอิสลาม ینگสืบทอดให้ปรากฏมาตั้งแต่บรรพชนจนถึงปัจจุบัน วัฒนธรรมเหล่านี้มีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ไม่ว่าจะทางด้านภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ตลอดจนการดำรงชีวิตและที่สำคัญคือทางด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่แม้จะดูคล้ายคลึงกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นไทย ในภาคอื่นๆ ของประเทศไทย

เนื่องจากปัตตานีมีพื้นที่อยู่ติดชายฝั่งทะเลตะวันออก ได้แก่ อ่าวไทย และยังมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดยะลาและนราธิวาส หมู่บ้านของชาวไทยมุสลิม จึงมีลักษณะหลากหลาย เช่น มีทั้งหมู่บ้านชาวประมง ชาวสวนยางพารา ชาวนา และสวนผลไม้ จึงมีรูปแบบของการตั้งถิ่นฐานชุมชนครบทั้ง 3 รูปแบบ คือแบบเป็นกระจุก กระจัดกระจายและแบบขนานไปตามชายฝั่ง

ทะเล หรือทางเส้นสัญจร ซึ่งมีอิทธิพลต่อรูปแบบของสถาปัตยกรรม ที่มีความหลากหลาย ซึ่งนอกจากจะปรากฏออกมาในการสร้างรูปแบบที่อยู่อาศัยซึ่งเป็นเรือนยกพื้นใต้ถุนสูง เพื่อใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ซึ่งเป็นลักษณะร่วมทางสถาปัตยกรรมพื้นบ้านของภูมิภาคแถบศูนย์สูตรแล้ว ยังมีลักษณะรูปทรงหลังคาที่โดดเด่นเป็นพิเศษ โดยทั่วไปหลังคาในจังหวัดปัตตานี จะมี 3 ลักษณะ ดังนี้

- **หลังคาปั้นหย่าหรือหลังคา “ลิมะห์”** ตามที่ชาวบ้านใช้เรียกกันคำ “ลิมะห์” แปลว่า “ห้า” หมายถึงหลังคาที่นับสันหลังคาได้ 5 สัน เป็นรูปทรงหลังคาที่ได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมอาณานิคม (colonial Architectural Style) ของชาวตะวันตก (Yuan, 1987) หลังคาปั้นหย่านี้ นับได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้และพบได้ทั่วไปในจังหวัดภาคใต้ โดยเฉพาะในจังหวัดปัตตานี

ที่มา : เขต รัตนจรณะ และคณะ. เรือนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้. ปัตตานี:

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. 2526.(หน้า64).

- **หลังคาจั่วมนิลา** หรือชาวบ้านนิยมเรียกว่า “บลานอ” ซึ่งหมายถึงชาวฮอลันดา หลังคาแบบบลานอเชื่อว่าได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมชาวฮอลันดา เป็นหลังคาที่มีโครงหลังคาเช่นเดียวกับหลังคาปั้นหย่า แต่เป็นหลังคาปั้นหย่าที่มีจั่วติดอยู่เพื่อระบายอากาศและดูงดงาม

หลังคาแบบนี้จะมีรูปแบบที่สวยงามกว่าแบบอื่น เพราะจะมีจั่วอย่างน้อย 3 จั่ว โดยหลังคาจั่วแฝดและจั่วขนาด เล็กสร้างคลุมเฉลียงหน้าบ้านติดกับบันไดทางขึ้น เพื่อใช้ รับรองแขกอย่างไม่เป็นทางการ นอกจากนี้ช่วงไม้จะ แสดงฝีมือเชิงช่างในการประดิษฐ์ลวดลายจากการ แกะสลัก ปูนปั้นหรือแกะจากสังกะสีเป็นลวดลายประดับ ยอดจั่ว และมีการเขียนลายบนหน้าจั่วหรือตีไม้ให้มี ลวดลายเป็นแสงตะวัน ซึ่งเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย พบ ได้ทั่วไปในจังหวัดปัตตานี จนเป็นลักษณะเฉพาะ แม้จะ ไปพบในท้องถิ่นอื่นๆ เช่นที่จังหวัดสตูลชาวพื้นเมืองจะ เรียกว่าหลังคาแบบ “ปัตตานี”

ที่มา : เขต รัตนจรณะ และคณะ.

เรือนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้.

ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

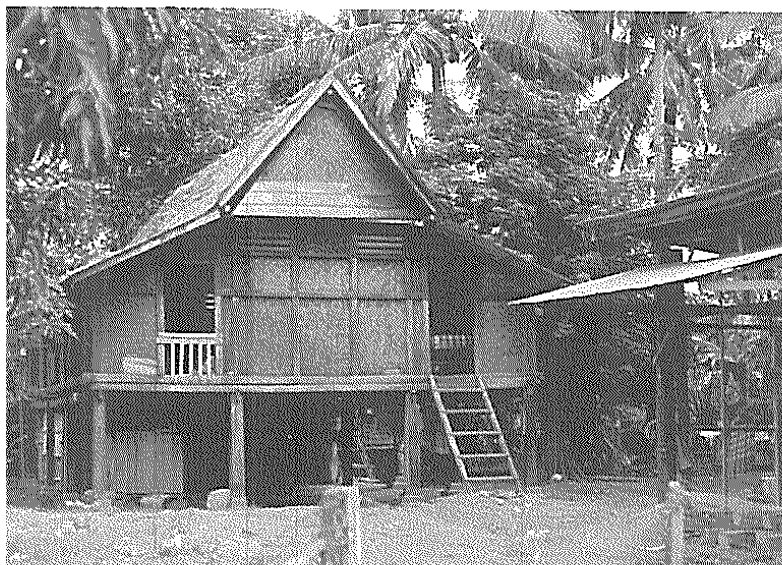
วิทยาเขตปัตตานี.

2526.(หน้า64).

- **หลังคาจั่ว** ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “แม่และห์” เชื่อกันว่า ได้รับอิทธิพลจากเรือนไทยภาคกลาง หลังคาทรงจั่วนี้จะ พบมากในชุมชนดั้งเดิม เช่น บ้านกรือเซะ ตำบลตันหยงลู โล๊ะและตำบลบางปู เป็นหลังคาที่มีปั้นลมปีกนกที่ได้รับ อิทธิพลจากรูปแบบสถาปัตยกรรมจากมาเลเซียไม่เหมือน ปันลมไทย ซึ่งปลายปั้นลมทั้ง 2 ข้าง มีเงาปั้นลมประดับ

อยู่ มีรูปคล้ายพญานาคซึ่งเป็นลักษณะของเรือนไทยภาค
กลาง

ที่มา : เขต รัตนจรณะ และคณะ. เรือนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้.

ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. 2526.(หน้า65).

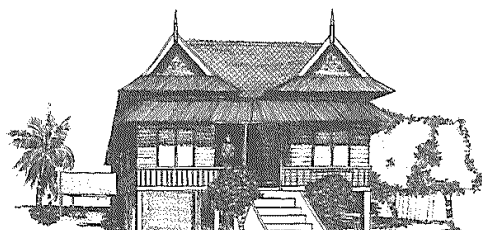
นอกจากหลังคาทั้ง 3 แบบดังกล่าว ลักษณะเด่น คือการประดิษฐ์ลวดลายไม้แกะสลัก ทั้ง บริเวณช่องลมและประดับฝาเรือนและการประดิษฐ์ฝาเรือน แบบเข้าไม้ยึดกันให้คงตงามอีกด้วย บางบ้านมีการเข้าฝาแบบเรือนไทยคือมีฝาประกบด้วย เช่น บ้านโบราณตำบลตันหยงลุโละและตำบลบางปู รูปแบบของสถาปัตยกรรมของอาคารทางศาสนา เช่น สุเหร่าบาหลีซาฮ์และบ้านผู้นำทางศาสนา และศาลาริมทางหรือศาลาที่ใช้ทำพิธีฝังศพในสุสานหรือกุโบร์ ยังมีรูปแบบโดยเฉพาะรูปทรงหลังคาที่ คล้อยตามรูปทรงของหลังคาเรือนที่นิยมกันในท้องถิ่นนั้นๆด้วย

เรือนที่มีหลังคาทั้ง 3 แบบดังกล่าว เมื่อเป็นเรือนแฝด อาจประกอบด้วยหลังคาแบบ เดียวกัน หรือต่างแบบกัน ซึ่งเป็นความสามารถของช่างสร้างเรือนจะเห็นสมควรและดูงามแปลกตา

1.1.2.เรือนพื้นถิ่นมลายูในจังหวัดยะลา

ประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดยะลาประกอบอาชีพการเกษตร ได้แก่ การทำ สวนยาง การทำนา ทำสวนผลไม้ ที่อยู่ในชุมชนก็ทำการค้าขาย ดังนั้นลักษณะหมู่บ้านจึงเป็นแบบกระจาย กระจาย คือบ้านเรือนอยู่ห่างกันในสวนที่นาที่พบได้ทั่วไป ในท้องที่ที่เป็นชนบท ในอำเภอต่างๆ ได้แก่ อำเภอยะหา อำเภอรามัน อำเภอเบตงและบริเวณอื่นๆในระบอบนอกของอำเภอเมืองยะลา ด้านหลัง

และด้านข้าง เรือนหนึ่งๆ มีทางขึ้นเรือนอย่างน้อยสองทางทางเสมอ เนื่องจากในหมู่บ้านมุสลิม กิจกรรมต่างๆ มักแยกเพศเสมอ เมื่อมีงานที่บ้านแขกที่มาในงานถ้าเป็นชายขึ้นเรือนทางด้านหน้า หญิงขึ้นเรือนด้านข้าง หรือด้านหลัง จะไม่ปะปนกัน

ด้านหน้า

ด้านหลัง

ที่มา : เขต รัตนจรณะ และคณะ. เรือนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. 2526.(หน้า65).

1.1.3. เรือนพื้นถิ่นมลายูในจังหวัดนราธิวาส

เรียกได้ถนัดสูง เสาจะวางอยู่บนตอม่อ ซึ่งบางครั้งเป็นซีเมนต์ หล่ออย่างแข็งแรง บางบ้านก็ใช้เสาไม้ขนาดใหญ่ทำเป็นตอม่อ รูปทรงหลังคาแตกต่างจากปัตตานีและยะลา อย่างเห็นได้ชัด โดยทั่วไปมักจะเป็นทรงจั่วมนิลาทรงสูง เล็กและมีหลังคทอดกว้างออกไปในลักษณะจั่วเดี่ยวหรือซ้อนเรียงกัน 2 จั่ว แล้วแต่ขนาดของเรือนว่าเล็กใหญ่แค่ไหน หลังคามีทั้งเป็นกระเบื้องและสังกะสี สังกะสีจะพบมากในบริเวณอำเภอที่ห่างไกลแหล่งกระเบื้องพื้นถิ่น เช่นบริเวณสุไหงโกลก และสุไหงปาตี เป็นต้น หลังคาแบบปั้นหยาก็จะไม่พบมากนัก เมื่อเทียบกับยะลาและปัตตานี

ที่มา : เขต รัตนจรณะ และคณะ. เรือนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้. ปัตตานี:

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. 2526.(หน้า66).

การใช้พื้นที่ทั้งบริเวณบ้านและพื้นที่ในเรือน พบว่ามีลักษณะเช่นเดียวกันกับเรือนในจังหวัดยะลาและปัตตานี เนื่องจากเป็นกลุ่มประชากรที่มีลักษณะทางวัฒนธรรมแบบเดียวกัน

1.1.4. เรือนพื้นถิ่นมลายูในจังหวัดสตูล

เรือนไทยมุสลิมบริเวณฝั่งทะเลตะวันตก ซึ่งติดกับทะเลอันดามัน ได้แก่ ในพื้นที่จังหวัดสตูล โดยมีอาณาเขตติดต่อกับรัฐเปอร์ลิส (Perlis) ประเทศมาเลเซีย พบว่าเรือนไทยมุสลิมในจังหวัดสตูลมีลักษณะเป็นแบบจั่วยกสูงแล้วลาดเอียงไปแนวชายคาทั้งสองด้าน มีลักษณะเหมือนปีกนก เพื่อให้ น้ำฝนไหลผ่านสะดวก หลังคาสังกะสีหรือผสมผสานกัน เรือนไทยมุสลิมในจังหวัดสตูลจะไม่มีฝ้าเพดาน แต่นิยมทำช่องลมไว้ได้จั่ว

ตัวเรือนหลักแม่เรือนจะไม่มีเฉลียงหรือระเบียง จะใช้บันไดพาตขึ้นบ้านทันทีจากการ สัมภาษณ์ชาวบ้าน ทราบว่าเป็นข้อห้ามตั้งแต่โบราณว่าเรือนเจ้านายระดับสูงเท่านั้นที่มีระเบียงหรือเฉลียง เรือนชาวบ้านธรรมดาจะต้องไม่เลียนแบบเรือนเจ้านาย แต่ปัจจุบันเรือนเหล่านี้มีการต่อเติมเพิ่มเฉลียงขึ้นคลุมบันได เพื่อป้องกันฝนสาดและสะดวกในการใช้สอย

เรือนพื้นถิ่นมลายูในจังหวัดสตูล เห็นได้ชัดว่าแตกต่างกับเรือนไทยมุสลิมทางฝั่งทะเล ตะวันออกในเรื่องรูปแบบและวัสดุที่ใช้ เป็นต้นว่า หลังคาจะไม่ใช้กระเบื้องดินเผา แต่จะใช้สังกะสีหรือจาก ดินเผาส่วนมากทำด้วยหินหรือศิลาแลง ฝาบ้านทำด้วยไม้เนื้อแข็ง สลักลวดลายงดงามตามฐานะ ของเจ้าบ้าน บ้านชานา หรือชาวสวนยาง จะนิยมใช้ไม้ไผ่สานขัดแตะทำฝาบ้าน ลักษณะตัวเรือนจะ ยาวและดูเตี้ยกว่าบ้านเรือนในฝั่งทะเลตะวันออก เพราะมีส่วนลาดของหลังคาลาดเอียงลงมาบังตัว

เรือนเพื่อป้องกันฝนสาด ลักษณะอื่นๆของเรือนไทยมุสลิมฝั่งตะวันตก ก็คล้ายคลึงกับเรือนไทยมุสลิมฝั่งทะเลตะวันออกทุกประการ

ทั้งนี้ในรายงานวิจัยได้ให้ข้อมูลว่าด้วยลักษณะการวางผังหมู่บ้าน การวางผังและการใช้เนื้อที่ภายในของเรือน โครงสร้างและองค์ประกอบของเรือน ลักษณะเฉพาะของเรือน และประเพณีความเชื่อใน

การปลูกเรือนในจังหวัดปัตตานี นอกจากนี้ ยังได้จัดพิมพ์รูปถ่ายเก่าทรงคุณค่าของเรือนในพื้นที่ศึกษา ซึ่งในปัจจุบันหลงเหลืออยู่ไม่มากนัก ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้ใช้ประโยชน์ในการทำความเข้าใจรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของเรือนในพื้นที่ศึกษาโดยเฉพาะในเขตจังหวัดปัตตานีต่อไป

1.1.5. เรือนพื้นถิ่นในจังหวัดสงขลา

ปีพ.ศ.2559 การศึกษาของเกรียงไกร เกิดศิริ.ทำการศึกษาโครงการวิจัยเพื่อจัดการความรู้เรื่องอัตลักษณ์และภูมิปัญญาด้านที่อยู่อาศัยของท้องถิ่น :กรณีศึกษาพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างชายฝั่งตะวันออกคือ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสงขลา.ซึ่งเป็นการวิจัยในลักษณะการ “ศึกษาวิจัยเชิงประเด็น (Issue Base Study)” ทว่าก็มีการกำหนดพื้นที่สนามของการศึกษาวิจัยในลักษณะ “อาณาบริเวณศึกษา (Area Base Study)” ซึ่งกำหนดพื้นที่ศึกษาในพื้นที่ “ภาคใต้ตอนล่างชายฝั่งทะเลตะวันออก” อันประกอบด้วยพื้นที่ “จังหวัดสงขลา” “จังหวัดปัตตานี” และ “จังหวัดนราธิวาส” เพื่อทำความเข้าใจความซับซ้อนของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยในพื้นที่ศึกษานั้นตั้งใช้ระเบียบวิธีในการวิจัยหลากหลายแนวทางเพื่อนำไปสู่การสร้างอธิบายสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยในพื้นที่ศึกษาบนหลักการและระเบียบวิธีวิจัยที่ถูกต้องและแม่นยำ จากผลสำรวจของเกรียงไกร เกิดศิริ.และคณะ

เรือนที่พบในจังหวัดสงขลา มีลักษณะเป็นแบบเรือนไทยพุทธเฉพาะถิ่นเป็นส่วนมาก เนื่องจากจังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดที่มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงจึงทำให้ได้รับอิทธิพลมาบ้าง บางส่วนขององค์ประกอบของเรือนลักษณะทางสถาปัตยกรรมอันจะไม่โดดเด่นมาก มีการปรับตามลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศของพื้นที่ เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่พักอาศัยที่สะท้อนภูมิปัญญาในการก่อสร้าง และการใช้วัสดุก่อสร้างพื้นถิ่นอันเป็นลักษณะเฉพาะของภาคใต้ สามารถจำแนกรูปแบบทรงหลังคา ออกเป็น 3 รูปแบบ คือ

- “หลังคาทรงเมและห์ (Meleh)” หรือรูปแบบของหลังคาทรงจั่ว (Gable)

- “หลังคาทรงลิมา (Lima)” คือหลังคาทรง
- “หลังคาทรงบรานอ (Blamor)” หรือ หลังคามนิลาเรือน
แบบนี้มีลักษณะหลังคาทรงจั่วปั้นหย้า (Gable Hip)

1.1 สถาปัตยกรรมของเรือนมลายูในประเทศมาเลเซีย

เนื่องจากการวิจัยเรื่องคุณค่าและความเปลี่ยนแปลงเรือนพื้นถิ่นมลายู : กรณีศึกษาชุมชนริมคลองตำมะลัง จังหวัดสตูล เป็นการศึกษาในประเด็นเรื่องสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในพื้นที่ชุมชนตำมะลัง ซึ่งสัมพันธ์กับคาบสมุทรมาเลเซีย นั้น หากมองจากเอกสารทางวิชาการในภาษาไทยอย่างเดียวนั้นจะเห็นว่าไม่รอบด้าน

จากการสืบค้นเอกสารพบว่า ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นมลายู โดยมีประเด็นหลักที่เกี่ยวกับองค์ประกอบเชิงพื้นที่และองค์ประกอบเชิงกายภาพ องค์ความรู้ต่างๆ และปัจจัยที่นำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงของเรือน

ปีพ.ศ. 2536 (ค.ศ.1993) Esmawee Haji Endut ได้เสนอวิทยานิพนธ์เรื่อง “Traditional Malaysian Built Forms: a Study of the origin, Main Building Types, Development of Building Forms, Design Principles and The Application of Traditional Concepts in Modern Building” ซึ่งนับว่าเป็นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับมรดกทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นมาเลเซียอย่างเป็นระบบ และให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับประเภทของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในประเด็นเรื่องรูปทรงและพัฒนาการของรูปทรงอย่างละเอียด ทั้งนี้ จำแนกมรดกทางสถาปัตยกรรมมาเลเซียออกเป็นกลุ่มๆ คือ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นมาเลย์, สถาปัตยกรรมจีน-มาเลย์, สถาปัตยกรรมอาณานิคมในมาเลเซีย, และสถาปัตยกรรมมาเลเซียร่วมสมัย ซึ่งในประเด็นว่าด้วยสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยในวิทยานิพนธ์นี้ได้ฐานความคิดมาจากการศึกษาของ Roger N.Hilton จากบทความเรื่อง “The Basic Malay House” ซึ่งแบ่งรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นมาเลเซียออกเป็น 4 กลุ่ม ตามลักษณะภูมิประเทศ คือ

1. ภูมิภาคตะวันตกเฉียงเหนือรัฐปะลิส รัฐเคดะฮ์รัฐปีนัง และตอนเหนือของรัฐเปรัก
2. ภูมิภาคตะวันตก ตอนใต้ของรัฐเปรัก ฝั่งตะวันตกของรัฐปะหัง รัฐเซอลาโงร์ รัฐเนอเกอรีเซิมปีลัน และรัฐมะละกา
3. ชายฝั่งตะวันออก รัฐกลันตัน รัฐตรังกานู
4. ฝั่งตะวันออกเฉียงเหนือของรัฐปะหัง ภาคใต้ ฝั่งตะวันตกเฉียงใต้ของรัฐปะหัง และรัฐยะโฮร์

1.2.1 การจำแนกรูปแบบหลังคา

ลักษณะของรูปทรงหลังคาเรือนทั้ง 6 รูปแบบที่ปรากฏในเรือนพื้นถิ่นมลายู ในพื้นที่ประเทศ
มลายู

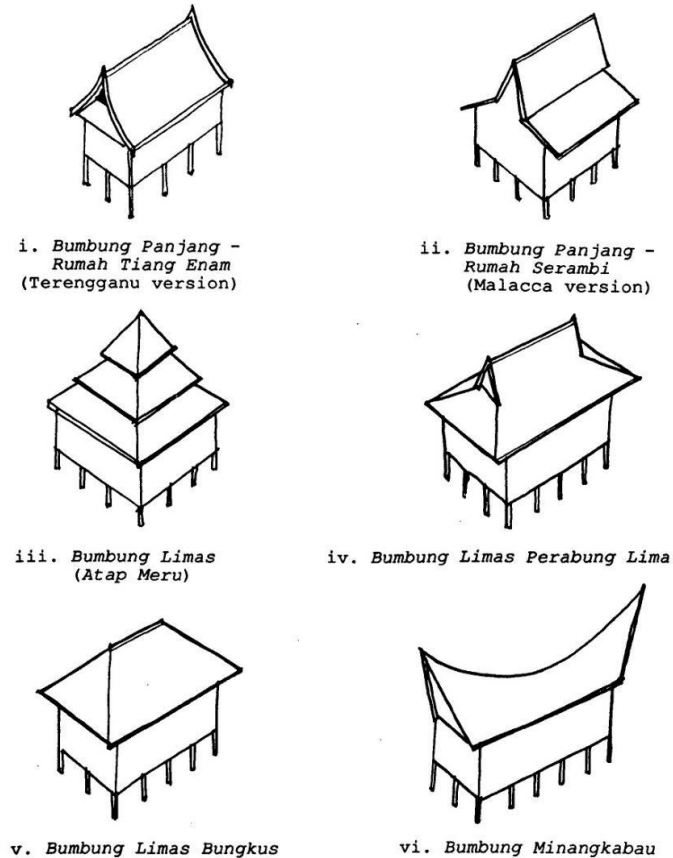

Figure 2.35: Variations of traditional Malay roof forms.

ที่มา : Esmawee Haji Endut (1993) . " *Traditional Malaysian Built Forms: A Study of the origin, Main Building Types, Development of Building Forms, Design Principles and The Application of Traditional Concepts in Modern Building* " , Ph. D. dissertation, Department of Architecture, UK: University of Sheffield. p.118.)

การศึกษาเปรียบเทียบ

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับรูปลักษณะสถาปัตยกรรมของเรือน เนื่องจากอิทธิพลของสภาพภูมิอากาศที่ร้อนอบอ้าวและฝนตก ชุกเกือบตลอดทั้ง ปี ที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่รูปลักษณะที่เห็นได้อย่างชัดเจนของเรือนพื้นถิ่นมุสลิมคือรูปแบบของหลังคา ซึ่งจากการสำรวจและศึกษาจากข้อมูลทางเอกสารในประเทศและต่างประเทศ นั้นพบว่าทั้งสองพื้นที่ศึกษามีรูปแบบของหลังคาที่ครึ่งกันมีการยื่น

ของชายคาที่ยาวเพื่อการแดดและการฝนที่ตกชุกเกือบตลอดทั้งปีสามารถแบ่งแยกลักษณะรูปแบบหลังคา ที่เป็นลักษณะร่วมได้ ได้แก่

ตารางที่ 2 ตารางสรุปการจำแนกรูปแบบหลังคาจากเอกสารในประเทศมาเลเซีย

กั๋มาข้อมูล	รูปแบบหลังคา MALAY			
Lim Yee Juan, 1987				
Abdul Halim Nasir & Wan Hashim Wan Teh, 1993	Bumbung Perak	Bumbung Panjang	Bumbung Lima	Bumbung Limas
Esmawee Haji Endut, 1993				
	Bumbung Panjang	Bumbung Panjang (Malacca Version)	Bumbung Limas	
	Bumbung Lima	Bumbung Perak	Bumbung Minangkabau	

ตารางที่ 3 ตารางสรุปการจำแนกรูปแบบหลังคาจากเอกสารในประเทศไทย

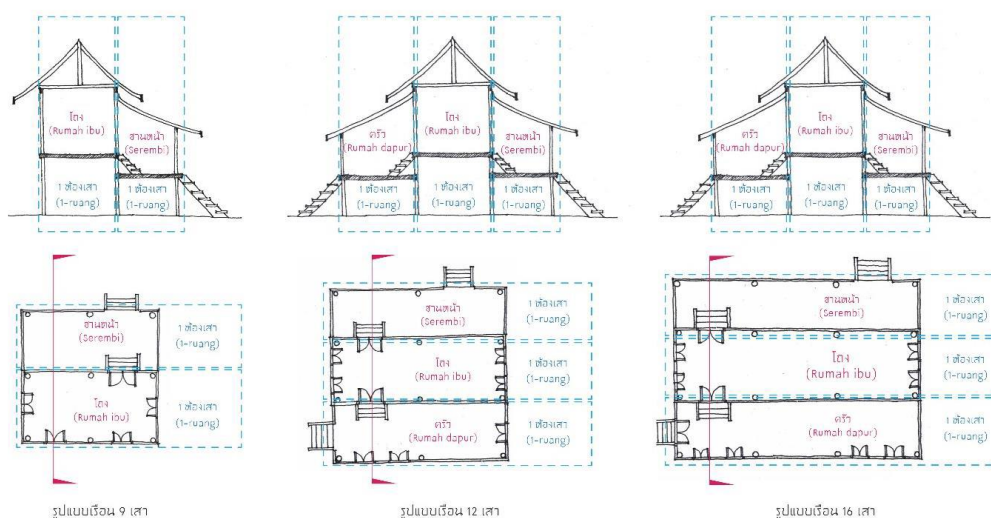
กั๋มาข้อมูล	รูปแบบหลังคา MALAY ในไทย			
ศัน สัมทองสกุล และคณะ (2548)				
เวต รัตบงรณะ และคณะ (2537)				
จินกรรัตน์ เหมเวช (วิทยานิพนธ์ 2544)				
	หลังคาบานอ	หลังคาปีกนก	หลังคาจั่วบันหย่า	

1.2.2 โครงสร้าง ระบบการก่อสร้าง และวัสดุ

ลักษณะโครงสร้างของอาคารสะท้อนให้เห็นถึงการใช้วัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น จากการสำรวจพบว่าลักษณะร่วมของสองพื้นที่ ที่ชัดเจนคือ อาคารส่วนใหญ่ จะใช้ไม้เป็นโครงสร้างหลักของอาคารรวมถึงส่วนประกอบอาคารต่างๆได้แก่ ประตูหน้าต่างผนังก็จะใช้ไม้ที่มีคุณลักษณะที่แตกต่างกันไปตามการใช้งาน โดยองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่เป็นลักษณะเด่นของเรือนพื้นถิ่นมุสลิมที่มีความแตกต่างจากเรือนพื้นถิ่นในบริเวณอื่นคือ ฐานเสาเรือนและบันได ฐานเสาเรือน เป็นลักษณะเด่นของ เรือน เรือนถิ่นมุสลิมรวมถึงเรือนพื้นถิ่นไทยพุทธที่พบในภาคใต้ คือไม่ใช่เสาเรือนปักลงดิน แต่จะใช้ฐานคอนกรีตสำเร็จรูปรองรับเสาเรือน ฐานที่รองรับเสาเรือนจะวางบนพื้นดินซึ่งปรับไว้เรียบไม่ฝังในดิน ทำให้สามารถยกเรือนทั้งหลังขึ้นได้ จากการสำรวจในประเทศไทย มีการใช้ต่อไม้ สำหรับทำฐานเสาเรือนในเรือนชนบทบางหลัง ในส่วนของบันไดนั้นพบว่าจะมีบันไดทางด้านหน้าและทางด้านหลังของเรือน ลักษณะโครงสร้างของบันไดที่พบในการสำรวจมีสองประเภท คือบันไดที่ทำด้วยไม้จะเป็นบันไดแบบโปร่งชั้นของบันไดทำด้วยไม้กระดานและไม้กลม ไม่มีลูกตั้ง และไม่นิยมทำราวจับและประเกท เป็นบันไดก่ออิฐฉาบปูน ลักษณะที่พบ มีทั้งลูกตั้งลูกนอน ลักษณะโครงสร้างจะวางบนพื้นไม่ติดกับตัวบ้านซึ่งเป็นโครงสร้างไม้ โดยบันไดก่ออิฐฉาบปูนที่พบในมาเลเซียบางส่วนได้รับอิทธิพลมาจากมะละกา ซึ่งมีการประดับตกแต่งด้วยกระเบื้องเคลือบสีและมีรูปทรงที่โค้ง ผายออกในส่วนทางขึ้น

จากการศึกษาระบบโครงสร้างของเรือนพื้นถิ่นมลายูในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างและเรือนในมาเลเซีย ซึ่งมีบริบทความสัมพันธ์กับเรือนที่เคยพบในเขตวัฒนธรรมในอดีต พบว่ารูปแบบเรือนที่เคยก่อสร้างกันอย่างแพร่หลายนั้น เป็นเรือนที่มีหลังคาทรงจั่ว โครงสร้างส่วน “เสา” ของเรือนเรียกในภาษามลายูว่า “ตียง (Tiang)” ทั้งนี้ เรือนพื้นถิ่นมลายูโดยทั่วไปจะมีการวางเสาไม้ไว้บนตอม่อหินโดยอาศัยน้ำหนักของเรือนในการกดทับลงมาโดยไม่มีการยึดใดๆระหว่างเสาเรือนและตอม่อ เพื่อความสะดวกหากมีการเคลื่อนย้ายในอนาคต

เรือนลักษณะนี้ถูกนิยามความหมายว่าเป็น “เรือนแบบจารีตดั้งเดิมที่สามารถสืบย้อนไปได้เก่าแก่ที่สุด ในปัจจุบันพบการกระจายตัวในพื้นที่ของรัฐต่างๆ ในมาเลเซีย คือ รัฐปะรัง รัฐเซอลาโงร์ รัฐเนอเกอรีเซิมบีลัน รัฐมะละกา รัฐปีนัง และรัฐเตอริงกานู

รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของเรือนแบบเรือน 9 เส้า เรือน 12 เส้า และเรือน 16 เส้า

เรือนพื้นถิ่นมลายูที่พบบ่อยจะมีมากกว่า 9 หรือ 12 เส้า เนื่องจากเรือนมักจะมี “ห้องเส้า” จำนวนหลายห้องเส้า ซึ่งพื้นที่ของห้องจะตามมาด้วยจำนวนของเส้าตามระบบของโครงสร้างตั้งนั้น เรือนที่มี 2 ห้องเส้าจึงจำเป็นต้องมีเส้าทั้งสิ้น 9 ต้น (2 ช่วงเส้า และส่วนของปีกนกพาไล) หากมี 3 ช่วงเส้า จะต้องมี 12 ถึง 16 เส้า (3 ช่วงเส้า) ซึ่งระบบของโครงสร้างจะผันไปตามระบบประสานทางพิกัดแบบนี้ เช่น กรณีของเรือนกลันตัน 20 เส้า (4 ช่วงเส้า) เป็นผังที่ขยายขึ้นจากเรือนรูปแบบ 12 เส้า ซึ่งระบบพิกัดของผังในลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะร่วมที่พบได้ในเรือนมลายูอย่างใดก็ได้ การมีจำนวนเส้ามากในเรือน ในบางกรณีก็ไม่ได้สอดคล้องกับขนาดของเรือนเสมอไป ดังตัวอย่างเรือนกรณีศึกษาในรัฐปะลิส และรัฐเกอดะห์ ซึ่งมีขนาดเรือนที่เล็กที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับเรือนที่กลันตัน และเตอรัง กานูกลับมีจำนวนเส้ามากกว่า ทั้งนี้ เรือนพื้นถิ่นในรัฐปะลิส มีเส้าจำนวน 24 ต้น และรัฐเกอดะห์มีเส้าจำนวน 28 ต้น จากการวิเคราะห์พบว่า เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจาก เรือนแบบ 16 เส้า แต่ขยายช่วงเส้าให้กว้างขึ้น โดยเรือนแบบ 16 เส้าเป็นรูปแบบทางสถาปัตยกรรม

1.2.3. งานศิลปกรรมและลวดลายประดับของเรือน

ผลสรุปของงานวิจัยพบว่าเหตุผลของความคล้ายคลึงกัน เมื่อพิจารณาแล้วน่าจะมาจาก

1 การนับถือศาสนาอิสลามอันมีอิทธิพลต่อโลกทัศน์และวิถีการดำรงชีวิตของชาวมุสลิมในภาพรวม เพราะชาวมุสลิมจะยึดหลักการดำเนินชีวิตที่เป็นไปตามระเบียบแต่แผนตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม

2 สภาพภูมิศาสตร์ของเขตร้อนชื้นใกล้เส้นศูนย์สูตร ของพื้นที่คาบสมุทรมลายู มีอิทธิพลต่อสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอันเป็นสถาปัตยกรรมที่ตอบสนองและโอนอ่อนผ่อนตามต่อสภาพแวดล้อม

และหากพิจารณาจาก หลักฐานทางประวัติศาสตร์จะพบว่าดินแดนทางส่วนเหนือของคาบสมุทรมลายูรวมถึงพื้นที่ ช้างสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยนั้นเคยเป็นอาณาจักรเดียวกันมาก่อนคืออาณาจักรปัตตานีมีอายุยาวนานเป็นพันๆปีก่อนที่จะถูกแบ่งแยกอาณาเขตเช่นเป็นสองประเทศด้วยเหตุผลทางการเมืองการปกครอง ซึ่งเป็นอาณาเขตในความหมายของภูมิศาสตร์การเมืองที่ปรากฏในแผนที่แต่การแตกแยกและไม่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างของวัฒนธรรมทั้งสองพื้นที่แต่อย่างใด

ดังนั้นเมื่อมีสภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนกันอยู่ในบริเวณที่ใกล้กัน และมีวัฒนธรรมอิสลามเป็นวัฒนธรรมหลักของทั้งสองพื้นที่จึงทำให้เหรียญพื้นถิ่น ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่จับต้องได้มีความคล้ายคลึงกันสภาพแวดล้อมธรรมชาติ สังคมวัฒนธรรม วิถีชีวิต คติความเชื่อและศาสนาส่งผลต่อรูปแบบผังหมู่บ้านการวางตัวเรือและองค์ประกอบทางผู้มีสถาปัตยกรรมระดับ ผังบริเวณของตัวเรือนอย่างไร

พบว่าสภาพที่ตั้ง ทางภูมิศาสตร์ที่ประกอบไปด้วยที่ราบลุ่มในแผ่นดินพื้นที่ราษฎรใช้ฟังจะมีอิทธิพลต่อลักษณะกายภาพของผังหมู่บ้านและการประกอบอาชีพของชาวบ้านส่งผลให้เกิดพลังของหมู่บ้านที่มีลักษณะแตกต่างกันออกไป คือแบบกระจุก กระจาย และเรียงตัวเป็นแนวยาวโดยจะพบหมู่บ้านที่มีลักษณะ แบบกระจุก กระจาย ในพื้นที่ราบในแผ่นดินและพบแบบที่เป็นแนวยาวบริเวณชายฝั่งทะเลแม่น้ำ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าปัจจุบันถนนได้เข้ามามีบทบาทในการตั้งถิ่นฐานของผู้คนมากขึ้นจึงสามารถพบกันตั้งถิ่นฐานใหม่แบบ เป็นแนวยาวกล่องไปตามถนนเพิ่มมากขึ้น

ในส่วน ของอิทธิพลที่เกิดจากศาสนานั้น ยังสามารถพบเห็นร่องรอยการวางทิศทางของตัวเรือนในเรือนที่มีอายุเก่าแก่ประมาณแปดสิบปีขึ้นไปโดยเรือนจะหันหน้าไปทางทิศตะวันออกและหลังเรือนไปทางทิศตะวันตกซึ่งเป็นทิศเดียวกับนครเมกกะ เมื่อเวลาประกอบพิธีละหมาดผู้เป็นแขกซึ่งอาจไม่คุ้นเคยกับเรือนสามารถจะทราบทิศทางและหันหน้าเว็บยังไม่กะได้ โดยไม่ต้องมีการถามแต่จากการสำรวจพบว่าการสร้างเรือนในปัจจุบันมิได้มีทิศเป็นข้อกำหนดที่ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดอีกต่อไป แต่ในระดับทั้งยังพบว่าทุกชุมชนจะมี มัสยิดเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้านเสมอ และมักจะพบลานเปิดโล่งอยู่ในบริเวณเดียวกันซึ่งใช้เป็นที่รองรับการชุมนุม ของชาวบ้านในการประกอบพิธีสำคัญทางศาสนาด้วย

1.2.4. การจัดวางพื้นที่

การจัดวางพื้นที่ของเรือนพื้นถิ่นมลายูแบบประเพณี (Traditional Melayu House) แบ่งพื้นที่

ออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนด้านหน้าและส่วนด้านหลัง โดยพื้นที่ด้านหน้าเป็นพื้นที่สาธารณะและพื้นที่กึ่งสาธารณะ โดยส่วนพื้นที่ด้านหลังเป็นพื้นที่ส่วนตัว ซึ่งจะรองรับเฉพาะกิจกรรมส่วนตัวของเรือนเท่านั้น โดยพื้นที่ภายในเรือนจะถูกเชื่อมต่อกันและการใช้สอยภายในจะคำนึงถึงกาละ-เทศะของการใช้สอยเสมอ ซึ่งพื้นที่จะถูกแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

- “ชานหน้าเรือน” หรือที่เรียกในภาษามลายูว่า “ซรัมบี (Serambi)”
- “เรือนประธาน” หรือที่เรียกในภาษามลายูว่า “รุมะห์ อิบู (Rumah ibu)”
- “พื้นที่ครัว” หรือที่เรียกในภาษามลายูว่า “รุมะห์ ดาปูร์ (Rumah dapur)”

จากการศึกษาพบว่า เรือนพื้นถิ่นมลายูแบบประเพณี (Traditional Melayu House) มีการจัดวางพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วนหลัก คือ “เรือนหลัก” หรือที่เรียกในภาษามลายูว่า “รุมะห์ อิบู (Rumah ibu)” และ “พื้นที่ครัว” หรือที่เรียกในภาษามลายูว่า “รุมะห์ ดาปูร์ (Rumah dapur)” ทั้งนี้ ขนาดและสัดส่วนของพื้นที่ส่วนต่างๆ ในเรือนพื้นถิ่นมลายูจะถูกกำหนดจากความสัมพันธ์กับความต้องการใช้สอยในกิจกรรมต่างๆ

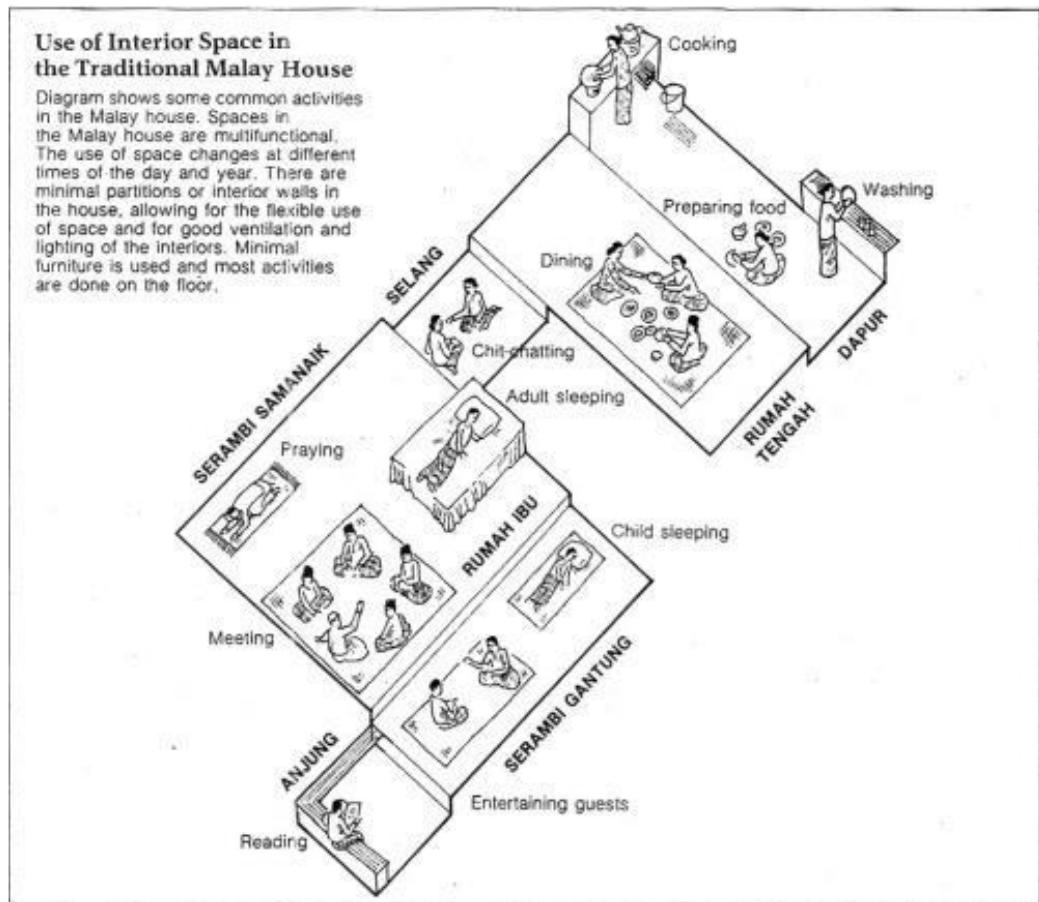
ด้วยสภาพทางสังคมของวัฒนธรรมชาวมลายูให้ความสำคัญกับลำดับชั้นของการเป็นส่วนตัวการแบ่งขอบเขตพื้นที่ของระดับความสัมพันธ์ ซึ่งปรากฏผ่านรูปแบบของผังพื้นที่ภายใน มีส่วนพื้นที่รับแขกเฉพาะสำหรับผู้ชายจะอยู่บริเวณระเบียงด้านหน้าของเรือน ซึ่งเรียกพื้นที่ดังกล่าวในภาษามลายูว่า “ซรัมบี (Serambi)” สำหรับเรือนพื้นถิ่นมลายูแบบจารีต และเรือนพื้นถิ่นมลายูที่พัฒนารูปแบบทางสถาปัตยกรรมโดยมีความสัมพันธ์กับสถาปัตยกรรมตะวันตกจึงมีความนิยมสร้างมุขทางเข้าเรือนตรงบันไดหน้า เรียกพื้นที่ส่วนมุขในภาษาถิ่นมลายูว่า “อันจุง (Anjung)” ทั้งนี้ มีลักษณะเป็นพื้นที่เปิดโล่งใช้สำหรับพักผ่อนหรือต้อนรับแขก ซึ่งลักษณะของระเบียงด้านหน้าของเรือนนี้เป็นลักษณะของประโยชน์ใช้สอยที่พบกับเรือนพื้นถิ่นมลายูทุกหลัง

สำหรับพื้นที่สำหรับคนครอบครัวซึ่งทำหน้าที่พื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่ของผู้หญิงจะอยู่ในส่วนตัวเรือนประธานและด้านหลังบ้านในส่วนที่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่ส่วนครัว

ถัดจากหน้ามุขทางเข้าสู่เรือน คือ “พื้นที่ระเบียงเอนกประสงค์ภายใต้หลังคาพาไล” ที่เรียกว่า “ซรั้มปี กันตุง (Serambi Gantung)” ซึ่งมีลักษณะเป็นพื้นที่ขนานตามยาวกับฝั่งของเรือนด้านหน้า เป็นพื้นที่สำหรับกิจกรรมสันทนาการต่างๆ

สำหรับพื้นที่ส่วนโถงกลางเรือนหลักมีการใช้สอยพื้นที่หลากหลาย เช่น การใช้สอยทั่วไปในครอบครัว นอนพักผ่อน ประกอบศาสนกิจ ซึ่งสมาชิกในเรือนทุกคนสามารถมาใช้พื้นที่ส่วนนี้ได้ จึงเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของกิจกรรมและมีความยืดหยุ่นของรูปแบบการใช้สอยพื้นที่ นอกจากนี้แล้วหากเปิดช่องเปิดของเรือนทางด้านหน้าและด้านหลัง พื้นที่ส่วนโถงในเรือนหลักยังมีสถานะน่าสบายของการใช้สอยโดยการถ่ายเทอากาศผ่านช่องเปิดต่างๆ อาทิ ประตู หน้าต่าง ช่องลม เหนือผนัง ตลอดจนพื้นไม้ในบางส่วนที่ใช้การตีเว้นร่อง เพื่อให้เกิดการถ่ายเทอากาศได้โดยสะดวก

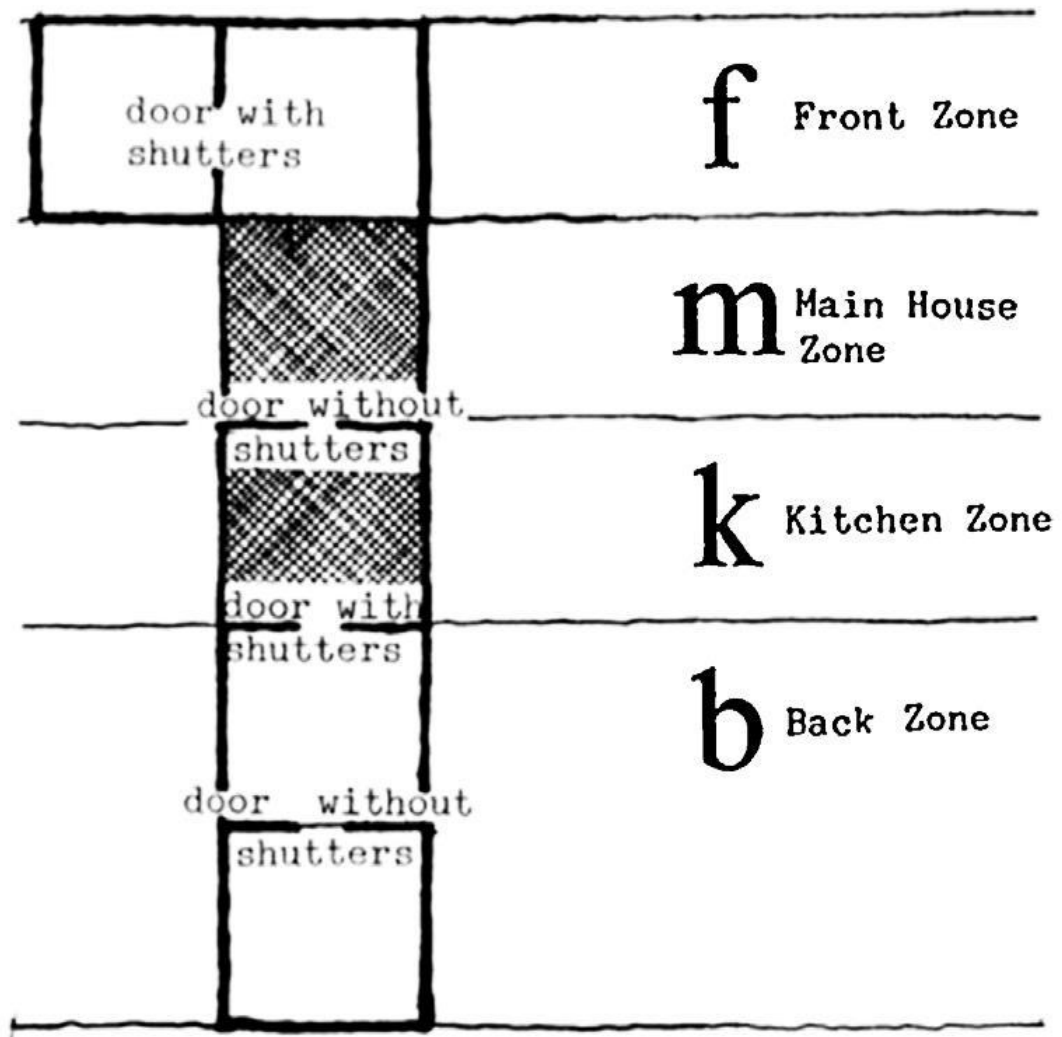
จะเห็นได้ว่าการจัดวางพื้นที่ของเรือนพื้นถิ่นมลายูโดยเฉพาะเรือนที่ได้รับอิทธิพลตะวันตกซึ่งทำให้เรือนมีขนาดใหญ่เพื่อให้ตอบโจทยการใช้สอยที่ซับซ้อนขึ้นกว่าเรือนมลายูแบบจารีตเดิม ทั้งนี้หากดูเพียงลักษณะทางกายภาพจะไม่เห็นถึงความซับซ้อนและคิดว่าเป็นเฉกเช่นเรือนทั่วไป เมื่อพิจารณาความหมายในมิติทางวัฒนธรรม จะเห็นได้ถึงวิถีชีวิต เพศสภาวะ ซึ่งทำพื้นที่ภายในมีความหมาย และการใช้สอยที่แตกต่างกันออกไป ทำให้เข้าใจถึงหัวใจสำคัญของเรือนพื้นถิ่นมลายู ในการแยกและแบ่งพื้นที่ใช้สอยตามกิจกรรมและลำดับขั้นของการใช้สอย โดยมีความเป็นส่วนตัวและความสะดวกสบายเป็นพื้นฐานของการออกแบบ ซึ่งในมิติรายละเอียดของการวางผังนั้นมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะของรูปแบบเรือนที่ตั้งตามพื้นที่ที่แตกต่างกันภายในภูมิภาค ในกรณีที่เรือนมีชายคาคลุมพื้นที่ชาน (เซเลซา | Selesar) พื้นที่ส่วนนี้จะแยกโครงสร้างออกจากเรือนหลัก โดยมีความสูงห่างกันราว 5 ฟุต (1.50 เมตร) มีการตกแต่งด้วยการฉลุไม้ที่ราวระเบียงของชาน

ภาพประกอบการเชื่อมต่อ การให้คำอธิบาย และการเรียกชื่อของพื้นที่ภายในเรือนพื้นถิ่นมลายูในมาเลเซีย
ที่มา: Gibbs, P. (1987). Building a Malay House. Singapore: Oxford University Press. P.24)

1.2.5. การจัดสรรพื้นที่ใช้สอย

แนวคิดในเรื่องของพื้นที่ส่วนตัว ได้ถูกยึดเป็นระเบียบปฏิบัติที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของผู้คนที่อยู่อาศัยในเรือนพื้นถิ่นมลายู ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับหลักการตามหลักของศาสนาอิสลาม อันเป็นหลักปฏิบัติที่วางอยู่บนเงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่ซึ่งศาสนาอิสลามเป็นกลไกหลักของการขับเคลื่อนวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของผู้คนภายในพื้นที่คาบสมุทรมลายู ทั้งนี้ การการแยกพื้นที่ส่วนตัวภายในเรือนกับพื้นที่ส่วนรับแขก โดยมีการจำแนกพื้นที่ของแขกผู้มาเยือนระหว่างเพศชายกับเพศหญิง ตามหลักศาสนาอิสลาม ทำให้เกิดการจัดสรรพื้นที่เพื่อการประกอบกิจกรรมต่างๆ

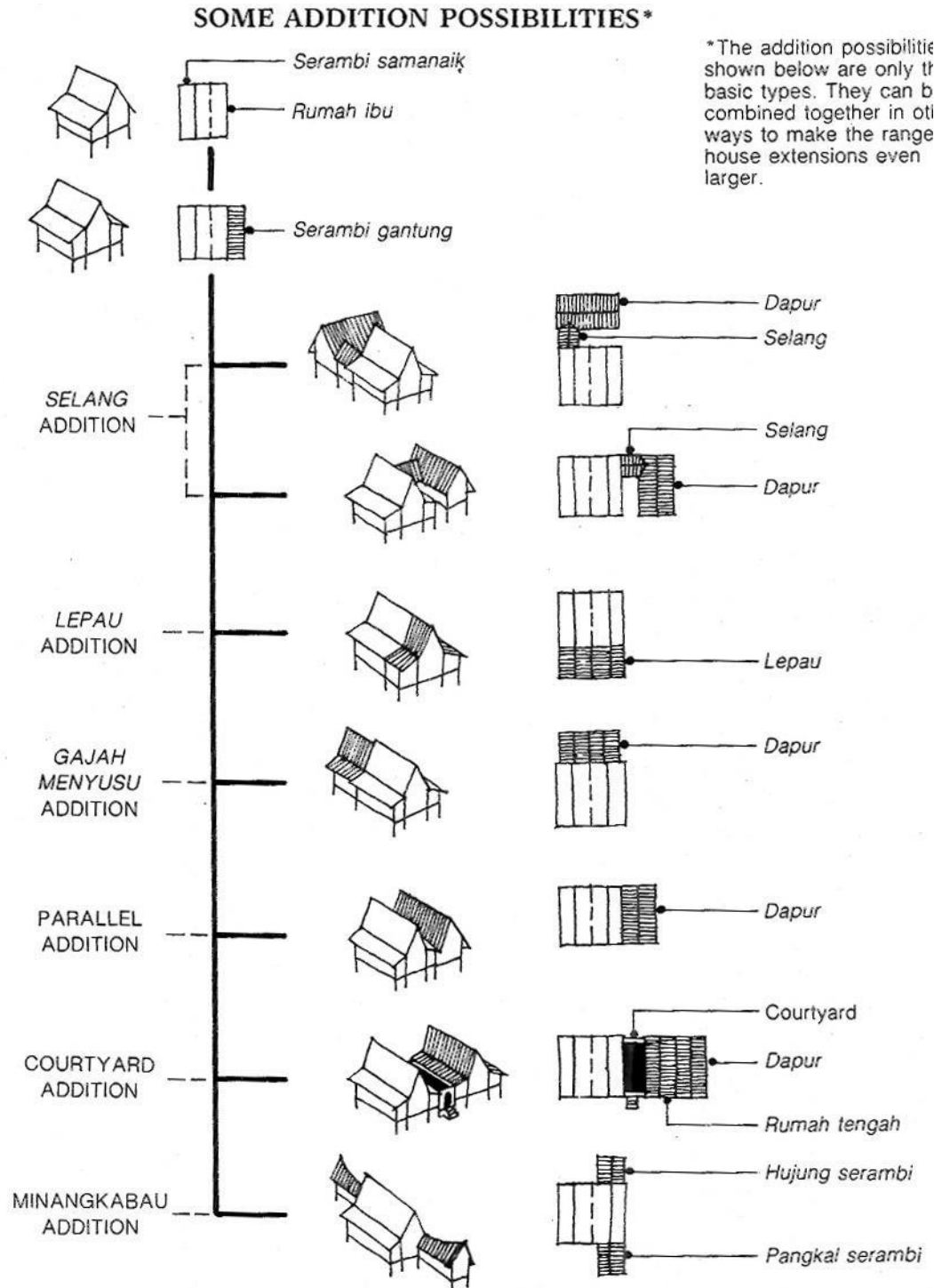

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การจัดขอบเขต (Zoning) ของการจัดวางผังของเรือนพื้นถิ่นมลายู

ที่มา: AmirHosein GhaffarianHoseinia et al. (2014). "What can we learn from Malay vernacular houses?", Sustainable Cities and Society, Vol. 13. 162.)

รูปแบบการต่อเติมเรือนในลักษณะต่าง ๆ และชื่อเรียกในแบบต่าง ๆ ของเรือนพื้นถิ่นมลายู
ในประเทศไทยมาเลเซีย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยเรื่อง **คุณค่าและความเปลี่ยนแปลงเรือนพื้นถิ่นมลายู : กรณีศึกษาชุมชนริมคลองตำมะลัง จังหวัดสตูล** คือ แบบสัมภาษณ์ข้อมูลเบื้องต้นในพื้นที่บริเวณชุมชนริมคลองตำมะลัง แบบสัมภาษณ์ข้อมูลเบื้องต้นเรื่อง **องค์ประกอบเชิงพื้นที่และองค์ประกอบทางกายภาพของเรือนพื้นถิ่นมลายูในชุมชนริมคลองตำมะลัง จังหวัดสตูล** มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แบบสัมภาษณ์ข้อมูลเบื้องต้น

เรื่อง องค์ประกอบเชิงพื้นที่และองค์ประกอบทางกายภาพของเรือนพื้นถิ่นมลายูในชุมชนริมคลองตำมะลัง

การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง/ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย เกณฑ์การคัดเลือกผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย และอื่น ๆ

- การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง

เป็นผู้ที่อยู่อาศัยและผู้ที่มีส่วนร่วมในพื้นที่วิจัย ที่อาศัยอยู่ในขอบเขตพื้นที่วิจัยคือชุมชนริมคลองตำมะลัง อำเภอเมือง จังหวัดสตูล โดยกำหนดให้เป็นชุมชนศึกษาตัวอย่างและการเปรียบเทียบเรือนพื้นถิ่นมลายูในประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อระบุคุณค่าและความเปลี่ยนแปลงของชุมชนริมคลองตำมะลัง

- จำนวนผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์จำนวนประมาณ 20 คน ซึ่งคาดว่าเป็นจำนวนที่สามารถช่วยให้ได้รับข้อมูลได้อย่างเหมาะสม ครอบคลุมประเด็นที่ต้องการได้

- เกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้สัมภาษณ์

เกณฑ์การคัดเลือกเข้า คือ เป็นผู้ที่อยู่อาศัยและผู้ที่มีส่วนร่วมในพื้นที่วิจัย ที่อาศัยอยู่ในขอบเขตพื้นที่วิจัยคือชุมชนริมคลองตำมะลัง อำเภอเมือง จังหวัดสตูล (ไม่จำกัดอายุเพื่อความหลากหลายทางทัศนคติและมุมมองของคนในพื้นที่) เป็นต้น เกณฑ์การคัดออก คือ หากกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมการสัมภาษณ์/ตอบแบบสอบถามแล้ว แต่ไม่สามารถตอบคำถามได้ครบทุกข้อ ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์เหล่านี้มาวิเคราะห์เพื่อเป็นการประกอบและพิจารณาที่ให้ค่าน้ำหนักของเนื้อหาวิจัยมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

- รายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการติดต่อและวิธีการเข้าถึงผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ก่อนการเข้าร่วมวิจัย ผู้วิจัยจะติดต่อผู้มีส่วนร่วมวิจัยผ่านทางโทรศัพท์ หรือทำหนังสือขออนุญาต เพื่อนัดหมายล่วงหน้า ทั้งนี้โดยไม่รู้กล้ำความเป็นส่วนตัวของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย
- **วิธีการพิทักษ์สิทธิ ป้องกันความเสี่ยง และรักษาความลับของกลุ่มตัวอย่าง/ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย** ผู้เข้าร่วมการสัมภาษณ์มีสิทธิ์ถอนตัวออกจากการวิจัยนี้เมื่อไหร่ก็ได้ตามความประสงค์ โดยไม่ต้องแจ้งเหตุผล ซึ่งการไม่เข้าร่วมหรือถอนตัวออกจากการสัมภาษณ์จะไม่มีผลกระทบทางลบต่อผู้เข้าร่วมแต่อย่างใด
- **ประเด็นในแบบสัมภาษณ์**

แบบสัมภาษณ์เป็นชนิดกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ที่มีการกำหนดโครงสร้างของข้อความไว้ล่วงหน้า เพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นของข้อประเด็นคำถาม ในขณะที่สามารถคงเนื้อหาของข้อมูลไว้ได้ ประเด็นคำถามหลักที่ใช้ในการสัมภาษณ์ มี 3 ประเด็นดังนี้

ประเด็น1 เกี่ยวกับองค์ประกอบเชิงพื้นที่

1. ท่านมีความสัมพันธ์กับพื้นที่วิจัยอย่างไรและท่านอาศัยอยู่ในพื้นที่วิจัยนี้นานมาแล้วกี่ปี (เป็นคนในพื้นที่ดั้งเดิมหรือไม่)
2. ท่านเห็นพื้นที่วิจัยมีอะไรที่เปลี่ยนแปลงไปบ้างจากอดีตจนถึงปัจจุบัน
3. ท่านรู้สึกอย่างไรและมีการปรับตัวอย่างไรกับพื้นที่วิจัยที่มีการเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาต่างๆ
4. คนในพื้นที่วิจัยส่วนใหญ่ทำกิจกรรมอะไรบ้าง
5. ปัจจัยที่ทำให้พื้นที่วิจัยเปลี่ยนแปลงไป ท่านคิดว่าเกิดขึ้นเนื่องจากเหตุผลใดเพราะอะไร

ประเด็น2 เกี่ยวกับองค์ประกอบทางกายภาพของเรือน

1. ท่านรู้จักคำว่าเรือนพื้นถิ่นมลายูหรือไม่ เรือนพื้นถิ่นมลายูในนิยามของท่านคืออะไร
2. เรือนพื้นถิ่นมลายูในพื้นที่วิจัย รับอิทธิพลจากที่ไหน
3. เรือนพื้นถิ่นมลายูในพื้นที่วิจัย มีลักษณะเด่นและแตกต่างกันอย่างไร
4. ท่านคิดว่าคุณค่าของเรือนพื้นถิ่นมลายูคืออะไร

5. ท่านคิดว่าความเชื่อและศาสนามีผลต่อรูปแบบลักษณะเฉพาะและองค์ประกอบของภูมิทัศน์ สถาปัตยกรรมและประโยชน์ใช้สอยในการใช้งานรูปแบบเรือนพื้นถิ่นมลายูในพื้นที่วิจัยอย่างไร
6. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรในเรื่องขององค์ประกอบทางด้านภูมิทัศน์ สถาปัตยกรรมและประโยชน์ใช้สอยในการใช้งานของรูปแบบเรือนพื้นถิ่นมลายู ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวในการดำรงชีวิตของชาวบ้านในชุมชนอย่างไร

ประเด็น3 เกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์

1. ท่านมีแนวทางการดูแลรักษาเรือนพื้นถิ่นมลายูในพื้นที่วิจัยอย่างไร
2. ท่านเลือกใช้วัสดุที่ตรงตามหลักการซ่อมบำรุงลักษณะของเรือนอย่างถูกวิธีหรือไม่ เมื่อเกิดปัญหาต่างๆ ท่านมีวิธีการแก้ไขอย่างไร
3. ถ้ามีคนคอยให้คำแนะนำและมีวิธีการที่ถูกวิธีท่านคิดว่าอย่างไร
4. ท่านมีข้อคิดเห็นอย่างไรในการอนุรักษ์เรือนพื้นถิ่นมลายูในพื้นที่วิจัยนี้

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ - สกุล นางสาวชาริตา ปาติง
วัน เดือน ปี เกิด วันที่ 17 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2537
สถานที่เกิด จังหวัดสตูล
วุฒิการศึกษา ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต
ที่อยู่ปัจจุบัน 535 หมู่3 ตำบลท่ามะลิ อำเภอเมือง จังหวัดสตูล 91000

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY